L. Vigla

AKORDIONIMÄNGU õpik

LEOPOLD VIGLA

AKORDIONIMÄNGU ÕPIK

Teine, täiendatud trükk

•EESTI RAAMAT• TALLINN 1968

AUTORILT

Käesolev akordionimängu õpik on praktiliseks käsiraamatuks isetegevusringidele, laste-muusikakoolidele, muusikakoolidele ja iseõppijatele.

Õpikus on käsitletud paljusid akordionimängu probleeme laiemalt kui seni ilmunutes. Nende ridade autor on viimase 15 aasta kestel pidevalt uurinud akordionimängu teoreetilisi aluseid Vastava literatuuri puudumisel on autor tuginenud A Nikolajevi, G Prokofjevi J. Gati, J Jampolski ja teiste klaveri- ning viiulimängu käsitlevate teaduslike teoste põhialustele, võttes sealt kõike, mis võiks olla ühine ühest küljest kõigile klahvpillidele, teisest küljest — vibu- ja lõõtspillidele.

Kunstiline materjal on metoodiliselt jaotatud nii, et ta võimaldaks järkjärgulist üleminekut kergemalt tehnikalt raskemale.

Kuigi õpiku piiratud maht ei võimalda käsitleda kõiki akordionimängu probleeme, loodan siiski, et ta aitab nii õppijatel kui ka õppejõududel lahendada tekkivaid teoreetilisi ja praktilisi küsimusi ning viia edasi akordionimängu kultuuri.

Tahaksin loota, et õpiku kasutajad ütlevad oma kriitilise sõna teoses esinevate puuduste kohta, mida autor edaspidi kindlasti arvestab

Leopold Vigla

1. AKORDIONI KIRJELDUS

Akordion kuulub kromaatiliste lõõtspillide perre. Ta koosneb kerest — parempoolsest ja vasakpoolsest kaanest — ja neid ühendavast lõõtsast. Parempoolse kaane külge on kinnitatud klahvistikuga krihv. Vasaku käe klahvistik (nupud) kinnitub vahetult vasakule kaanele. Paremal (sageli ka vasakul) kaanel on heli värvust või kõrgust muutvad registrid ja vasakpoolsel kaanel õhuklapp, mis võimaldab lõõtsa helitut liikumist.

Akordione on mitmesuguse suurusega ja klahvide ning nuppude arvuga. Nõukogude bajaanivabrikud valmistavad akordione 34 × 80 ja 41 × 120 (esimene number näitab parema käe klahvide ja teine vasaku kaane nuppude arvu). Suurema heliulatusega muusikapalu saab mängida akordionil 41 × 120.

2. AKORDIONI ASEND JA KÄTE HOID

Foto 1. Akordioni hoidmine seistes.

Foto 2. Akordioni hoidmine istudes.

Mängimisel hoitakse akordioni nii, et parempoolne kaas toetuks liikumatult vastu keha, rihmad sobitatakse hästi üle õlgade (vt. foto 1). Kui mängitakse istudes (vt. foto 2), toetub krihvi alumine ots paremale reiele, kusjuures lõõts ning vasak kaas peavad vabalt liikuma.

Paremat küünarnukki ei tohi keha ligi suruda ega ka liiga kaugel hoida. Käe kõrgusasend sõltub muusikatehnilistest nõuetest. Näiteks sõrmede väledust võimaldab madalam käe ja randme asend, oktaavide ja akordide mängu soodustab aga nende pisut kõrgem seis. Hoiduda tuleb liigsest randme ülespoole

painutusest, mille tagajärjel sõrmed puudutavad klahve küüntega ja rikutakse näppude õiget innervatsiooni (loomulikke liigutusi).

Vasaku käe ülesanne on peale nuppude vajutamise lõõtsa liikuma panemine ning vasaku kaane toetamine Lõõtsa tõmbamisel toetub käeselg kergelt kaane külge kinnitatud rihmale.

Vasaku käe sõrmed, välja arvatud pöial, asetsevad poolkõverdatult nuppude kohal Pöidla esimene lüli toetub kaane otsmisele lauale, teine lüli ulatub üle selle ääre. Kogu pöidla panemine kaanele lõõtsa surve toetamise eesmärgil ei ole otstarbekohane, sest ta on sel juhul isoleeritud teistest sõrmedest, pidurdab mõnevõrra nende tööd ja takistab kaugeid hüppeid. Vajaduse korral avab ta õhuklapi Vasak käsi peab liikuma vabalt ja sujuvalt.

Akordionimängu tehnika eduka omandamise eeltingimus on liigse pingutuse vältimine. Pingevabadus ei tähenda aga loidust, passiivsust, vaid valmisolekut välkkiireks tegevuseks.

Akordioni mängitakse nii seistes kui ka istudes Mõlemal juhul on oluline mugav ja rahulik kehahoid, mis tagab liigutuste vabaduse. Istudes mängimisel tuleb hoolikalt valida mängija kasvule vastava kõrgusega tool, mis võimaldab mõlema jala kindlat toetamist põrandale ja mugavat instrumendi asetamist vasakule reiele Et seistes mängimine väsitab rohkem, on soovitatav õppetöö istudes

Akordionimängu soodustab ka keha elastne tugi Keha peab olema vaba ja igas suunas liikuv Kui me istume tooli sügavusse, on toetus jalgadele piiratud ja seetõttu keha liikuvus ebakindel. Eriti kahjulik on mängu ajal sageli esinev jalgade tõstmine, varvastele toetamine, asetamine tooli jala taha jne

Samuti ebasoodne on liiga tooli äärel istumine, siis jääb suurem osa keha raskusest jalgade kanda ning keha ei saa vabalt liikuda. Mäng on märksa puisem ja ebaühtlasem

Keha liikuvus ei ole omaette eesmärk, vaid vahend heade mängutingimuste loomiseks. Liialdatud liigutused segavad käte tööd ja on seepärast niisama kahjulikud kui keha puisus.

3. HELI TEKITAMINE. PAREMA JA VASAKU KÄE TÖÖ. SÕRMESTUS. KAASKÕLA

Klahvidele ja nuppudele vajutamisega tõstetakse klapp avauselt, milles asetseb metallist keeleke. Lõõtsa liikumisest sündiv õhuvool paneb selle võnkuma ja nii tekib heli.

Heli täielik väljapääs avausest saavutatakse juba siis, kui klahv või nupp on alla vajutatud $^3/_4$ tema vajumispinnast, seepärast on klahvi liiga sugavale surumine ülearune töö, mis takistab kõiki sõrme- ja käeliigutusi. Kui tugevalt klahvile vajutada, sõltub muusika iseloomust.

Et muusikas esineb palju erinevaid ja keerukaid štrihhe (*staccato*, *legato* jt), nõuab käe ja sõrmede töö mängijalt hoolsat treeningut vastavate liigutuste väljaarendamiseks.

Valgetele klahvidele asetatakse sõrmed kergelt painutatuna, mustadele aga vähese sirutusega. Painutusnurk oleneb mänguvõtetest ja muusika iseloomust. Tavaliselt puudutab näpp klahvi otsa või padjakesega, mitte mingil juhul küünega.

Parema käe sõrmede mängu kergendavad kogu käe või tema üksikute osade sobitatud liigutused. Käe ülesanne on viia sõrmi vastavasse löögiasendisse, sobitada neid mitmesugustele valgetele ja mustadele klahvigruppidele, vähendada sõrmede löögijõudu ja koormust.

Mängu juures kaldub käe raskus tavaliselt väikese sõrme poole, ranne aga sõrmede liikumise suunas.

Vasaku käe ülesanded Vasak käsi täidab kahte täiesti erinevat ülesannet· mängu klahvistikul ja lõõtsa juhtimist

Lõõtsa põhiline funktsioon on kõlajõu (dünaamika) kujundamine Nii saadakse vastavalt lõõtsa survele tõusu, mõõna, rõhke (aktsente) jne

Lõõtsa käsitsemise vilumus on akordionimängijale niisama tähtis nagu viiulimängijale poogna kasitsemine, lauljale hingamine ning puhkpillimangijale õhuvoolu juhtimise oskus. Sageli takistab pala ladusat ettekannet just puudulik lõõtsa juhtimine. Seeparast on vaja pöörata suurt tähelepanu vasaku käe elastse liikumise väljaarendamisele (nagu viiulimängus), oskuslikule õhuvoolu juhtimisele (nagu puhkpillimängus), käe valmisolekule kõige peenemate dünaamiliste varjundite loomiseks.

Lõõtsa suunda muudetakse vahetult rihma all oleva käeosaga, suurem käepind ei sobi kiire vahetusliigutuse jaoks. Vahetus käib kergelt, erilise nõksakuta Lõõtsa liikumist aga juhib kogu käsi, mida toetab teatud määral ka keha kaldumine samale poole. Vasaku käe ja keha elastsus pehmendavad lõõtsavahetusel tekkivat põrget.

Lõõtsa liikumissuuna muutmise momendid määrab teadlik muusikapala jaotamine osadeks (täpselt samuti, nagu laulja hingamine sõltub teksti jaotamisest sõnadeks ja lauseteks), sageli aga dünaamika ja lõõtsa tugevus. Osaliselt oleneb see ka mängija maitsest ja temperamendist. Igal juhul ei tohi lõõtsavahetus mingil määral rikkuda muusikaliste fraaside ja lausete terviklikkust.

Lõõtsa liikumise suunda peab muutma üheaegselt sõrmelöögiga ja seal, kus ettekantav pala võimaldab heli katkestamist (ei tohi muuta ühel helil — säärasel juhul heli katkeb ja kordub siis uuesti). Mängimist on soovitatav alustada alati lõõtsa lahtitõmbamisega ja lõpetada kokkusurumisega.

Lõõtsa liikumise suunda märgitakse järgmiselt. V — lahtitõmbamine, П — kokkusurumine.

Sõrmestus (aplikatuur). Numbrid noo-

tide peal või all tähistavad sõrmi, millega klahvidele vajutatakse 1 — pöial, 2 — nimetissõrm, 3 — keskmine sõrm, 4 — nimetu sõrm ja 5 — väike sõrm

Kaaskõla. Heliga kaasneb alati lisakõla. Lisakõlad on tingitud kolmest asjaolust.

a) sõrme kokkupõrkest klahviga,

b) klahvi kokkupõrkest klahvistiku põhjaga ja

c) klapi tagasilangemisest keelekese avausele.

Nendest kaaskõladest kaks esimest tekivad üheaegselt heliga, kolmas aga tema katkemise hetkel — klapi tagasilangemisel heliavausele.

Seepärast ei ole õige liiga kõrge ja tugev sõrmelöök. Kõlajõudu kujundab, nagu varem öeldud, ikkagi peamiselt lööts.

Vastavalt muusika nõuetele kasutatakse siiski nii energilisi kui ka aeglasemaid lööke. Alati on aga vaja kaaskõlade mõjulepääsu vältida niipalju kui võimalik. Vaatamata sellele, kas sõrmelöök on energiline või aeglane, tuleb panna tähele, et klahve ei surutaks liiga sügavale, sest väikseimgi surve takistab sõrmede sundimatut liikuvust. Mängima peab kerge käega. Sõrmede liigse vajutuse oht tekib tihti raskemate mänguvõtete (akordide, oktaavide, «hüpete» jt. juures), samuti lõõtsa tugevama surve korral.

4. PAREMA KÄE KLAHVISTIK. NOODISTAMINE VIIULIVÕTMES

Akordioni parema käe klahvistikul on samasugune klahvide asetus nagu klaveril. Ta koosneb pikkadest valgetest ja nende vahel asetsevatest lühematest mustadest klahvidest. Mustad klahvid on jaotatud kahe- ja kolmekaupa vahelduvatesse rühmadesse (vt. tabel 1).

Ülemised klahvid tekitavad madalamaid helisid, alumised — kõrgemaid Astmeliselt kõrgenevaid või madalduvaid üksteisele järgnevaid helisid nimetatakse helireaks

Iga kaheksas valge klahv nagu kordaks kõlaliselt antud esimest valget klahvi. Kui aga mängida järjekorras nii valgetel kui ka mustadel klahvidel, toimub see kordumine kolmeteistkümnendal (mustad kaasa arvatud) klahvil. Kahe niisuguse korduva heli vahemaad (intervalli) nimetatakse oktaaviks

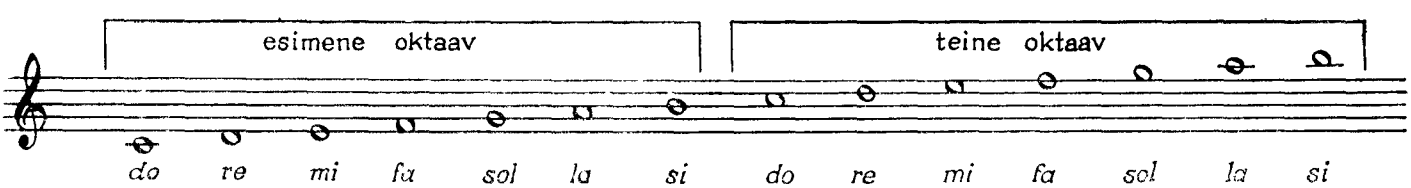

Helirea helisid nimetatakse astmeteks. Neist seitse on alusastmed ning kannavad iseseisvat nimetust Akordionil tekitavad alusastmetele vastavaid helisid valged klahvid.

Mustade klahvide helid kannavad alusastmetest tuletatud nimetusi.

Heli *do* saadakse valge klahvi abil, mis asub kahest mustast koosneva grupi esimese musta klahvi ees. (41 klahviga akordionil on see ülalt viies valge klahv, 34 klahviga akordionil — neljas valge klahv, 25 klahviga akordionil — esimene valge klahv). *Do*'st järgmine valge klahv annab heli *re*, kolmas — *mi*, neljas — *fa*, viies — *sol*, kuues — *la* ja seitsmes - *si*. Kaheksas klahv annab uuesti heli *do*, kuid juba teisest oktaavist, kus alusastmete nimetused korduvad samas järjestuses. Siit tulenebki oktaavi (ladina keeles *octava*) nimetus, mis tähendab «kaheksas».

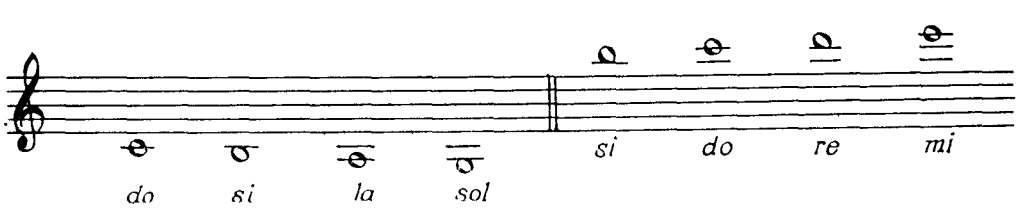

Helide kõrguse üleskirjutamiseks tarvitatakse viiest joonest koosnevat süsteemi — noodijoonestikku. Jooni loetakse alt üles·

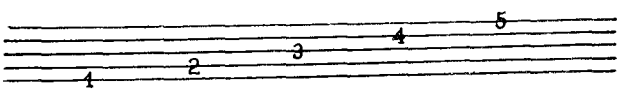

Igale joonele ja joontevahele pannakse tühja või täidetud ovaaliga noodimärk. Parema käe klahvistiku poolt tekitatud helide noodistamisel asetatakse noodijoonestiku algusse eriline märk viiulivõti (*sol*-võti). Selle saba keerdub ümber teise joone, millele kirjutatakse esimese oktaavi *sol*

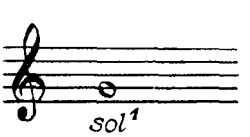

Astmed, mille noodistamiseks ei jätku jooni (s t on kõrgemad või madalamad kui noodijoonestikule kirjutatavad astmed), kirjutatakse kõrguse järjekorras ülemistele või alumistele lühikestele abijoontele.

5. HELIVÄLTUSTE NOODISTAMINE. LUGEMINE. LEGAATO

Heli vältust näitab kirjas noodi kuju. Ovaalile (valgele või mustale noodipeale), mille asukoht joonestikul määrab kindlaks heli kõrguse, lisatakse paremalt üles või vasakult alla tõmmatud vertikaalne jooneke — vars.

 või veerandnoot, mille vältus on üks löök,

 või poolnoot; poolnoodi vältus on poole pikem veerandnoodi omast;

 tervenoot, tervenoodi vältus on poole pikem poolnoodi omast.

Niisiis, 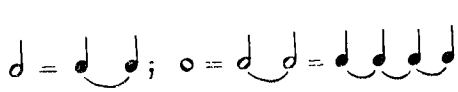

Märki ⁀ või ‿ nimetatakse s i d e k a a r e k s ehk l i i g a k s, mis tähistab pidevat heli. Kui ta ühendab ühekõrgusi noote, peetakse heli välja nende nootide koguvältuses Kui sidekaar seob erineva kõrgusega noote, saavutatakse seostatus sõrme tõstmisega alles hetkel, mil teine näpp vajutab järgmisele klahvile. Seostatud esitust nimetatakse l e g a a t o k s.

Veerandnoodist kolm korda pikemat heli märgitakse poolnoodiga, mille pea paremale küljele on lisatud punkt. Viimane pikendab nooti tema põhilisest vältusest poole võrra:

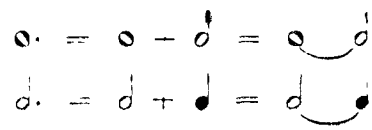

Lugemise ühikuks on tavaliselt veerandnoot

üks-kaks üks-kaks üks-kaks-kolm üks-kaks-kolm

üks-kaks-kolm-neli üks-kaks-kolm-neli,

Takti loetakse pendlilöögi-taoliselt ühtlaselt, siinjuures ei tohi aga kuuldavalt jalaga põrandale lüüa.

Helitöödes tekivad kindlate ajavahemike järel rõhulised, s. t mõnevõrra tugevamad helid Noodistamisel tõmmatakse niisuguste helide ette üle joonestiku vertikaalne t a k t i j o o n

Rõhuliste helide mängimisel loetakse «üks», s t. nad on taktilugemisel kordamise aluseks

M. Saare laulu «Vastsetel põldudel» algus:

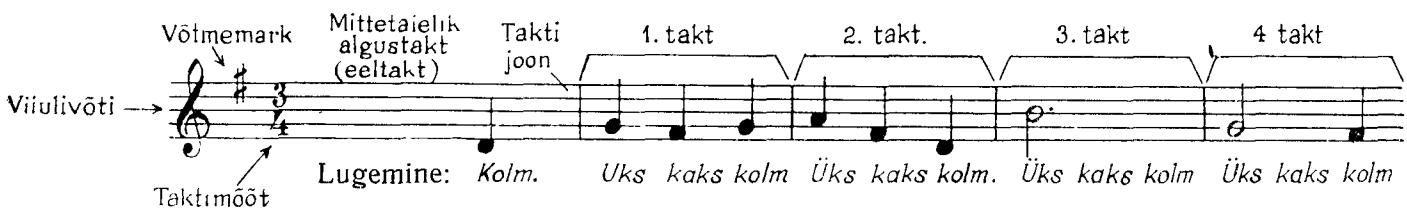

Nii on kogu noodistatud muusika jaotatud taktijoonte abil ühepikkusteks lühikesteks osadeks — taktideks Takti üldine vältus ja rõhkude jaotus temas määravad kindlaks taktimõõdu Viimast tähistatakse murdarvuga helitöö alguses võtme järel. Ülemine arv (lugeja) näitab takti moodustavate osade arvu, alumine — nende suhtelist vältust (veerandnoot, poolnoot, tervenoot). Kõige sagedamini esineb mõõtmise ühikuna veerandnoot, s t loetakse veerandnootide kaupa

K a h e o s a l i n e t a k t i m õ õ t

2/1 üks-kaks, üks-kaks, üks-kaks, jne

2/8 üks-kaks, üks-kaks üks-kaks jne

Kolmeosaline taktimõõt.

üks-kaks-kolm, üks-kaks-kolm, üks-kaks-kolm jne

üks-kaks-kolm, üks-kaks-kolm, üks-kaks-kolm jne

Taktimõõtu $^{1}/_{1}$ tähistatakse sageli tähega C.

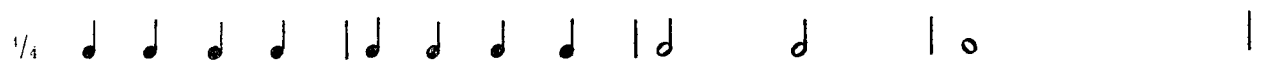

üks-kaks-kolm-neli, üks-kaks-kolm-neli, üks-kaks-kolm-neli, üks-kaks-kolm-neli jne

üks-kaks-kolm-neli, üks-kaks-kolm-neli, üks-kaks-kolm-neli, üks-kaks-kolm-neli jne

Muusikas esinevad lihttaktid – kahe- ja kolmeosaline — ning liittaktid — nelja- ja enamaosaline. Liittaktid tekivad lihttaktide liitumisest Näiteks neljaosaline takt moodustub kahest kaheosalisest, kusjuures esimese takti rõhk muutub teise omast tugevamaks ning taktijoon tõmmatakse ainult tema ette.

> tugevam rõhk

> nõrgem rõhk

Näiteks lihttaktis: $^{2}/_{1}$

üks-kaks, üks-kaks

liittaktis C

üks-kaks-kolm-neli

Alljärgnevates harjutustes asetatakse sõrmed teise oktaavi pentahordile (viiskõlale) *do-re-mi-fa-sol* Kogu käsi ripub vabalt klahvide kohal (sõrmed vaevalt puudutavad neid) Sellest asendist liiguakse klahvile esimese sõrmelüliga. Käsi aitab näppe alaliste vaevalt märgatavate sobitusliigutustega kohandada mitmesugustele klahvigruppidele, leida löögiks parimat asendit, reguleerida kaaskõla mõju Harjutusi mängitakse *non legato* (mitte *legato* ega *staccato*), s. o üksikud helid eraldatakse üksteisest peaaegu märkamatute pausidega.

Aeglaselt

1

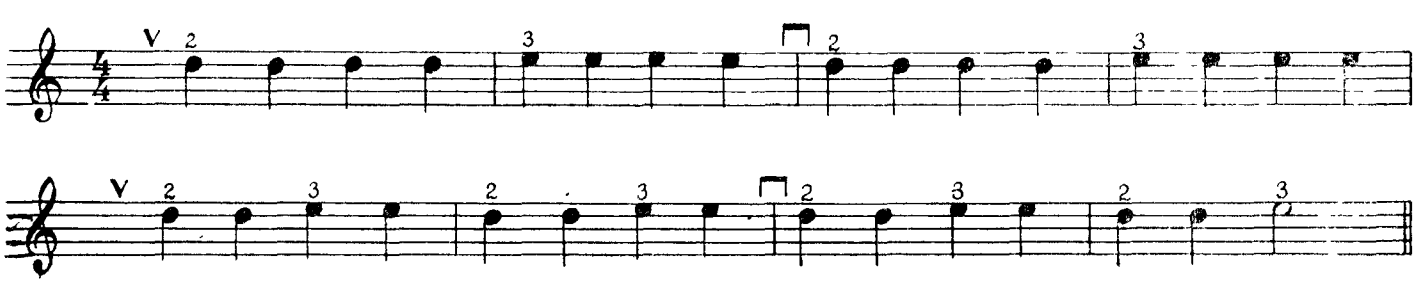

2

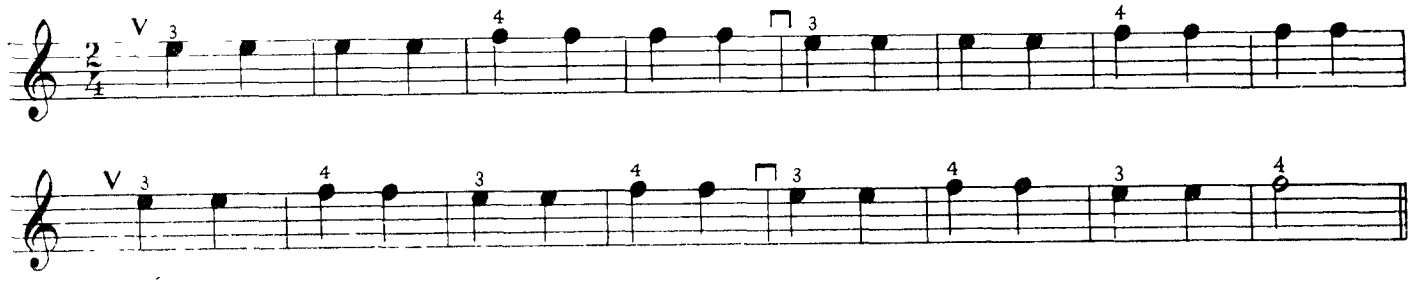

3

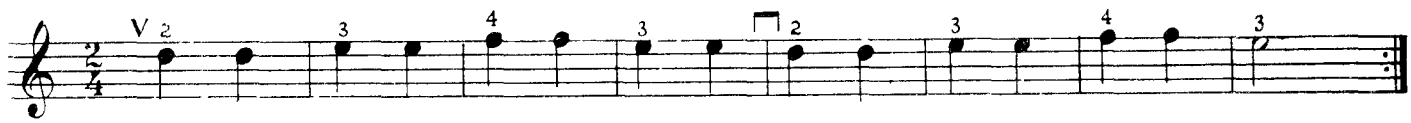

4

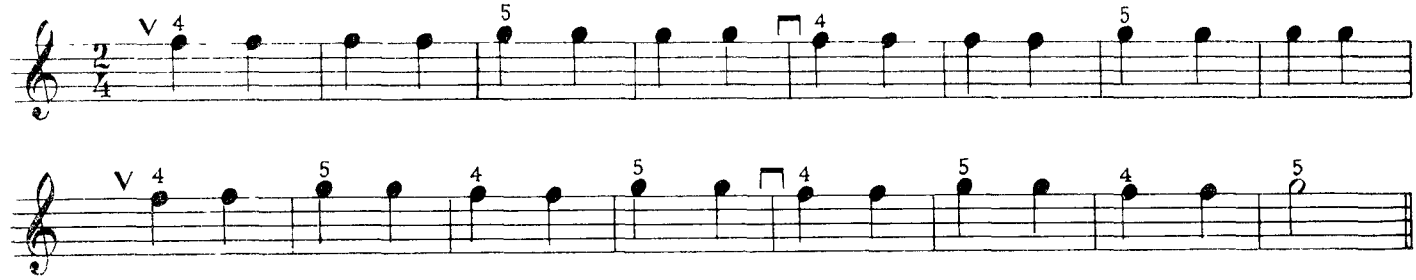

5

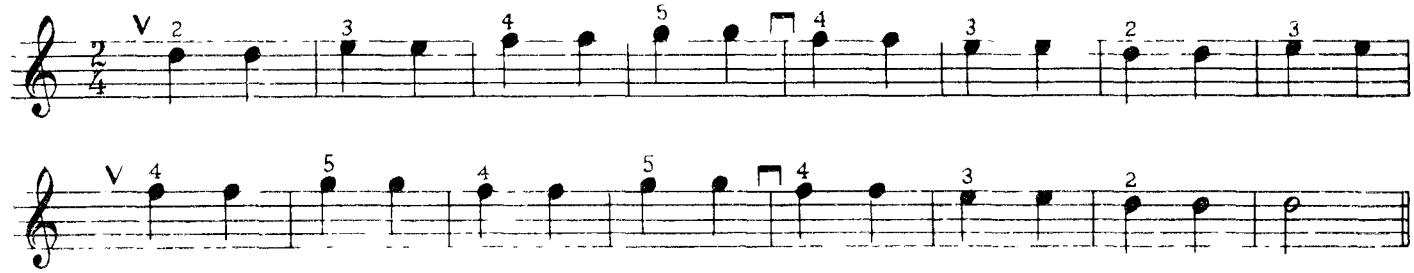

6

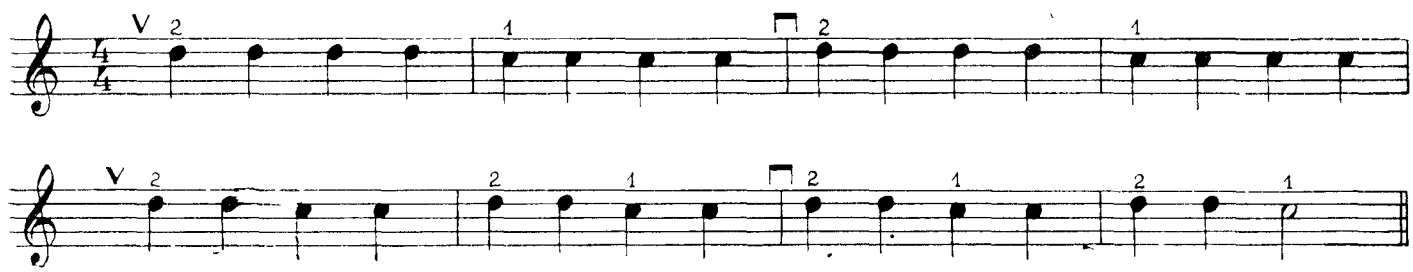

7

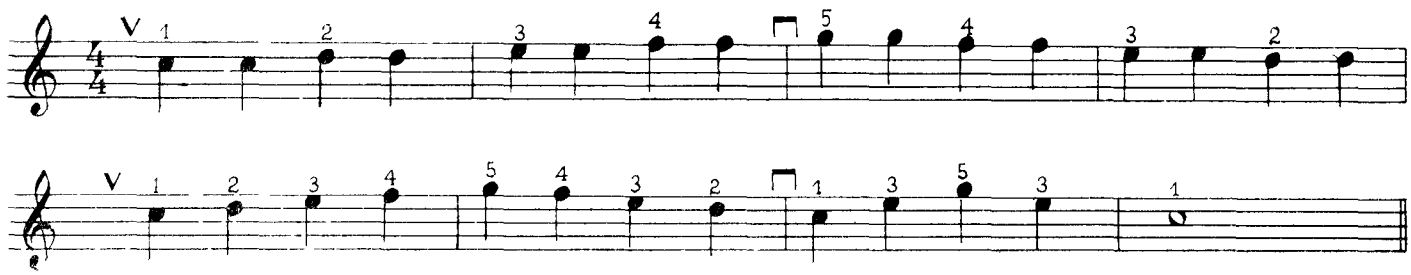

8

TIIU TALUTÜTREKENE

Eesti rahvaviis

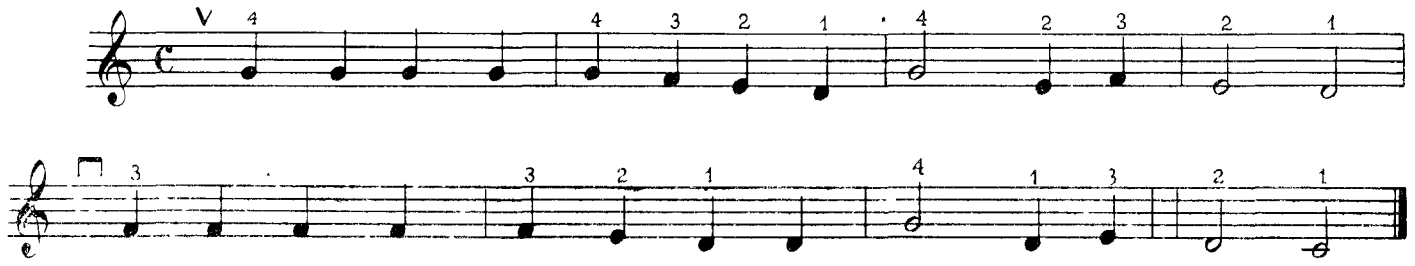

9

KUS SA KAISID, SOKUKENE

Eesti rahvaviis

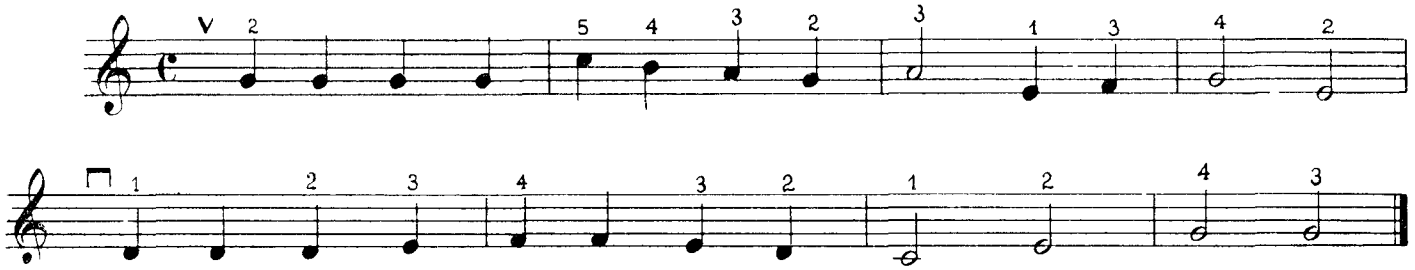

Märkus. Nendes rahvaviisides võib esimest fraasi (4 algustakti) vaadelda kui küsimust, teist (4 järgmist takti) aga kui vastust.

10

KEVADE TULNUD

Eesti rahvaviis

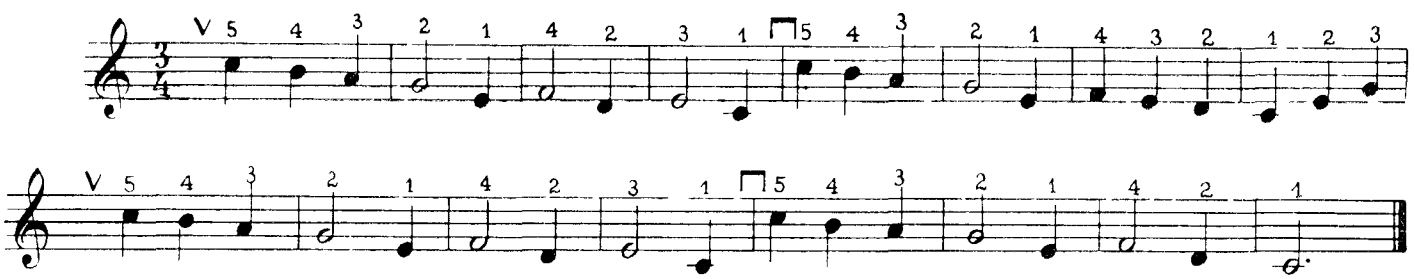

Teise oktaavi *do*'ni ei tarvitse viienda sõrmega ulatada — kogu käsi tõstab pöidla esimese oktaavi *do*'lt ja, liikunud vastavasse positsiooni, asetab väikese sõrme teise oktaavi *do*'le (4.—5. ja 12.—13. takt). Kolmkõlavõtetes (8. takt) liigub käsi koos labakäega kolmkõlakäigu suunas.

11

NURME NÕLVAL KASEKENE KASVAS

Vene rahvaviis

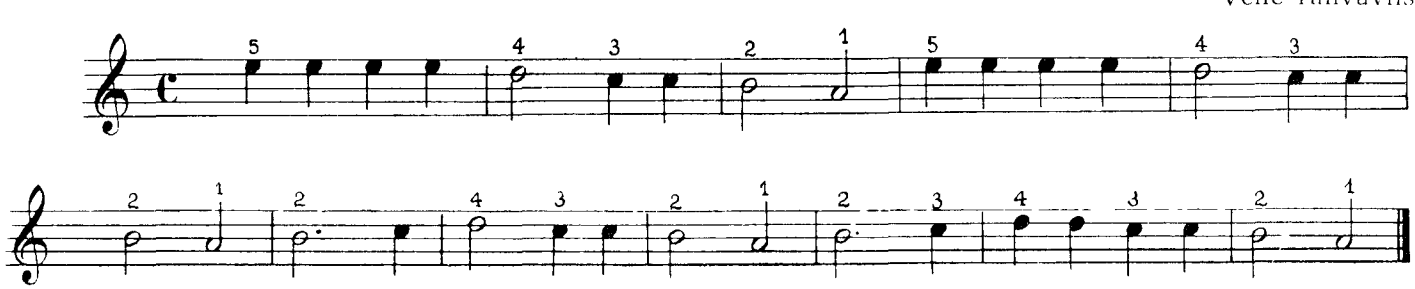

PAIKE MADALAKE

12 Ukraina rahvaviis

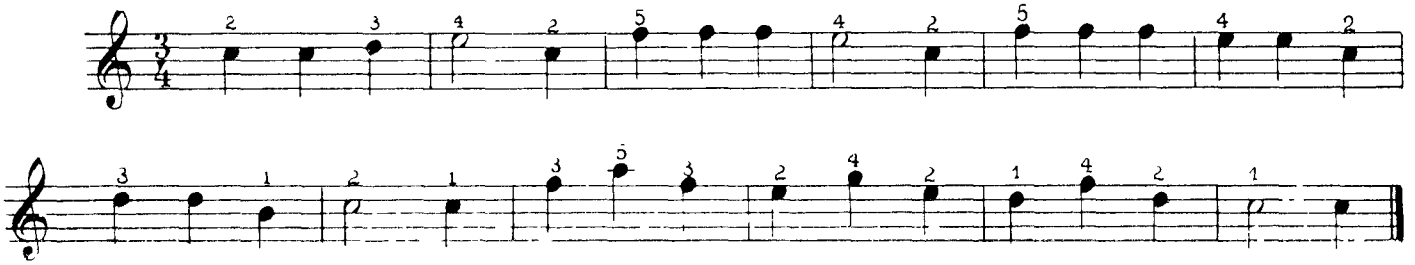

6. VASAKU KÄE KLAHVISTIK. NOODISTAMINE BASSIVÕTMES. STACCATO

Vasaku käe jaoks kirjutatakse noodid bassivõtmes. Sel moel märgitakse madalate oktaavide — subkontra-, kontra-, suure ja väikese oktaavi helid. Väikese ja esimese oktaavi omasid võib kirjutada mõlemas võtmes. Bassivõti tähistab oma kahe punktiga väikese oktaavi *fa* (41 klahviga akordioni klahvistiku kõige madalama heli) asukohta noodijoonestiku neljandal joonel.

Võrdleme viiuli- ja bassivõtmes noodistamist

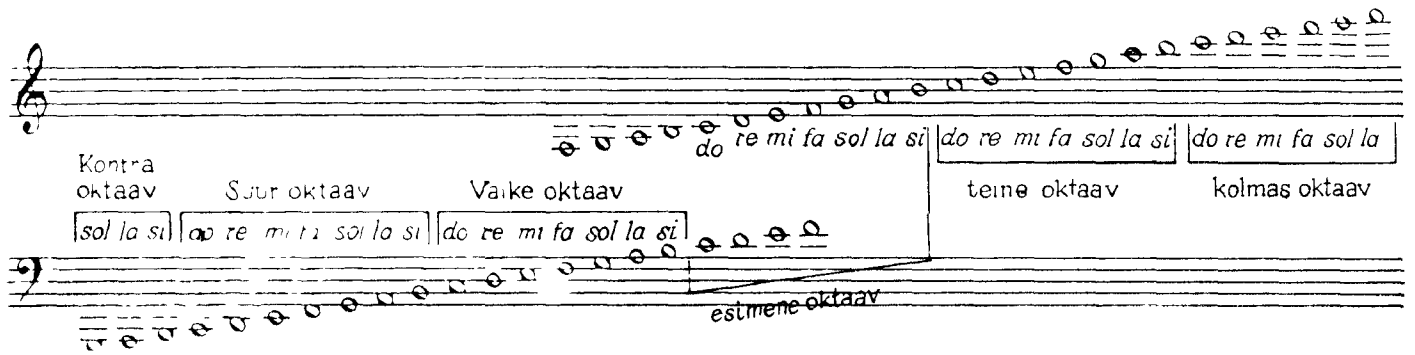

Akordioni vasaku käe nupustik sarnaneb bajaani vasaku käe klaviatuuriga. 41 × 120 akordionil on vasaku käe jaoks 6 rida nuppe (20 igas reas), s. t üks rida rohkem kui bajaanil 34 × 60 ja 34 × 80 akordionil ei ole kuuendat rida, järelikult sarnanevad nad selle poolest bajaaniga, kuid nuppe on mainitud akordionidel igas reas vähem. Ridade järjekorda loetakse lõõtsa poolt alates.

Esimest rida nimetatakse abibassideks. Selle rea nootide alla pannakse tavaliselt täht «A» (venekeelsetes väljaannetes «B»).

Teises reas asuvad põhibassid, nende nootidele ei lisata mingeid tähti.

Põhi- ja abibasse tähistatakse ühe noodiga, kuid nad kõlavad korraga kolmes oktaavis (vt näide 13).

13

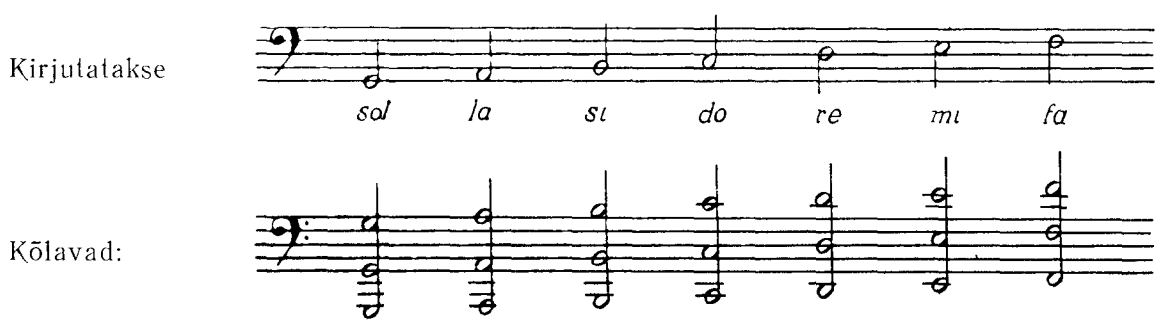

PAIKE MADALAKE

12 Ukraina rahvaviis

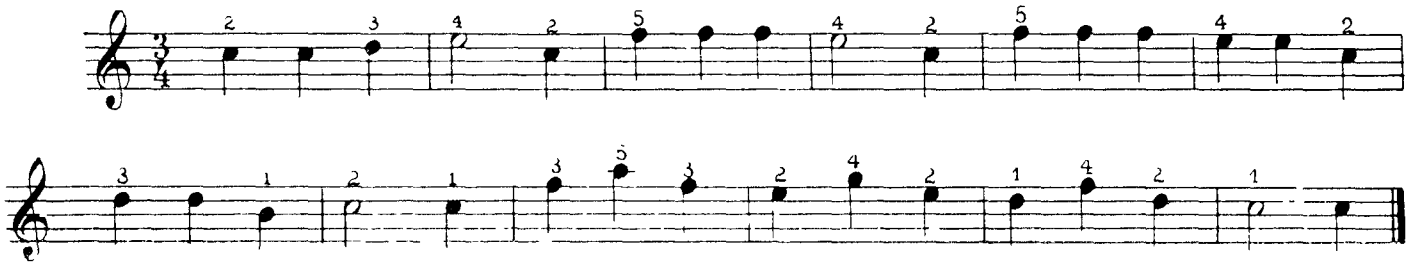

6. VASAKU KÄE KLAHVISTIK. NOODISTAMINE BASSIVÕTMES. STACCATO

Vasaku käe jaoks kirjutatakse noodid bassivõtmes. Sel moel märgitakse madalate oktaavide — subkontra-, kontra-, suure ja väikese oktaavi helid. Väikese ja esimese oktaavi omasid võib kirjutada mõlemas võtmes. Bassivõti tähistab oma kahe punktiga väikese oktaavi *fa* (41 klahviga akordioni klahvistiku kõige madalama heli) asukohta noodijoonestiku neljandal joonel.

Võrdleme viiuli- ja bassivõtmes noodistamist.

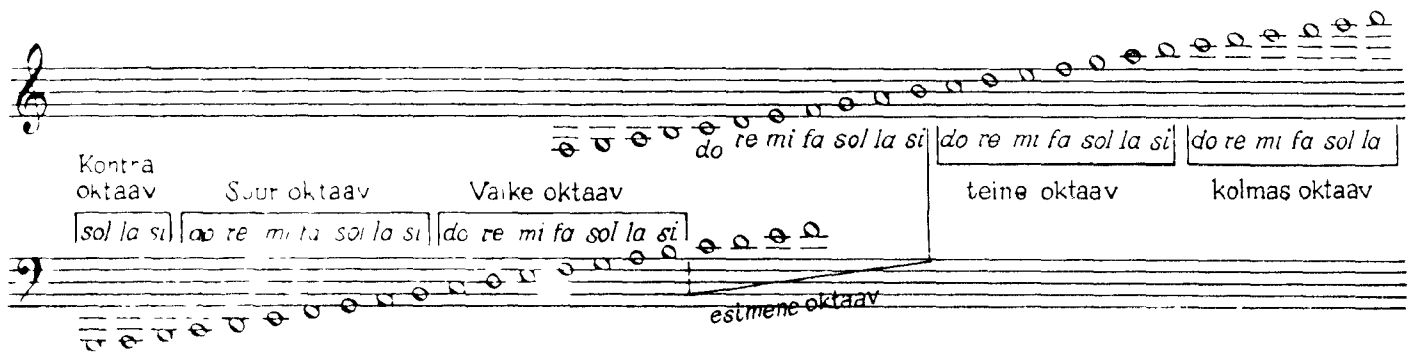

Akordioni vasaku käe nupustik sarnaneb bajaani vasaku käe klaviatuuriga 41 × 120 akordionil on vasaku käe jaoks 6 rida nuppe (20 igas reas), s. t. üks rida rohkem kui bajaanil. 34 × 60 ja 34 × 80 akordionil ei ole kuuendat rida, järelikult sarnanevad nad selle poolest bajaaniga, kuid nuppe on mainitud akordionidel igas reas vähem. Ridade järjekorda loetakse lõõtsa poolt alates.

Esimest rida nimetatakse abibassideks. Selle rea nootide alla pannakse tavaliselt täht «A» (venekeelsetes väljaannetes «B»).

Teises reas asuvad põhibassid, nende nootidele ei lisata mingeid tähti.

Põhi- ja abibasse tähistatakse ühe noodiga, kuid nad kõlavad korraga kolmes oktaavis (vt. näide 13).

13

Kirjutatakse.

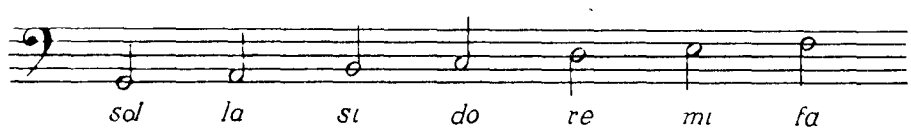

Kõlavad.

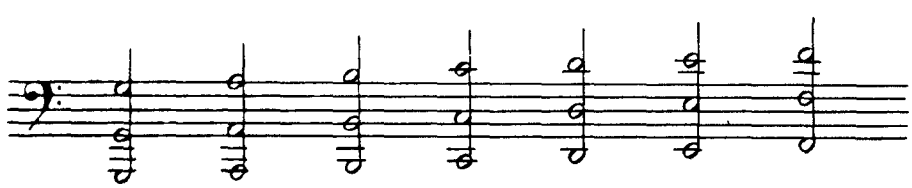

Esimese ja teise rea nupud, millega tekitatakse alusastmete helisid, on reastatud teises järjestuses kui parema käe klahvid.

Nupp *do* on tavaliselt märgistatud risti lõigatud soonekestega või õnarustega. Nuppude asetus põhibasside reas (vt tabel 2) on *fa-do-sol-re-la-mi-si* (alt üles). Abibasside reas asuvad samad helid samas järjekorras, kuid põhibassidest nelja nupu võrra allpool. Alusastmed nende järjekorras (*do-re-mi-fa-sol-la-si*) saame, kui vajutame nuppudele üle ühe (altpoolt ülespoole) esialgu abibasside *do*-st (*do-re-mi*), seejärel põhibasside *fa*-st (*fa-sol-la-si*) alates

Kolmanda, neljanda, viienda ja kuuenda rea nuppude abil saame a k o r d i d. Akordiks nimetatakse mitme heli üheaegset kõlamist.

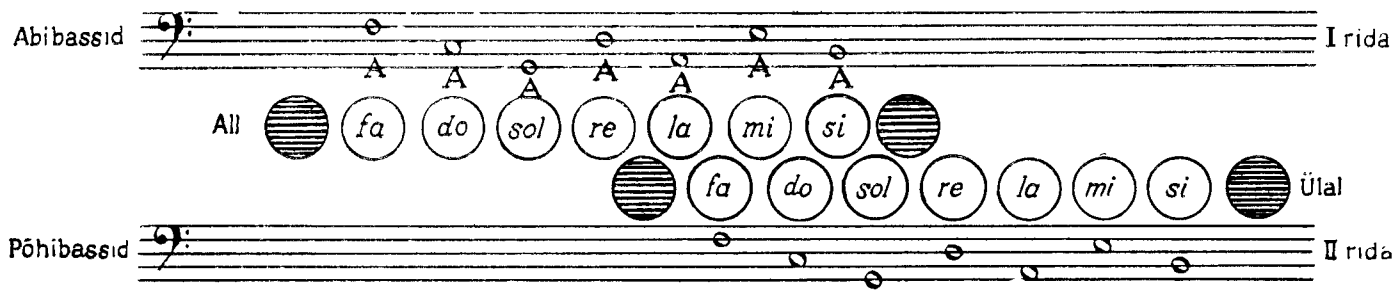

K o l m a s rida on mažoorsete kolmkõlade jaoks. Viimased pannakse kirja kolme noodiga, mille kohale märgitakse täht «M» (venekeelsetes väljaannetes «Б»).

N e l j a n d a t nimetatakse minoorsete kolmkõlade reaks. Need tähistatakse kolme noodiga ja tähega «m» (venekeelsetes väljaannetes «М»)

V i i e n d a rea nupud toovad kuuldavale septakordid, mis pannakse kirja kolme noodiga ja numbriga «7».

K u u e n d a rea vähendatud akorde tähistatakse kolme noodiga ja tähega «v» (venekeelsetes väljaannetes «У») (Vt. tabel 2.)

Akorde noodistatakse vastavalt nende kõlamisele

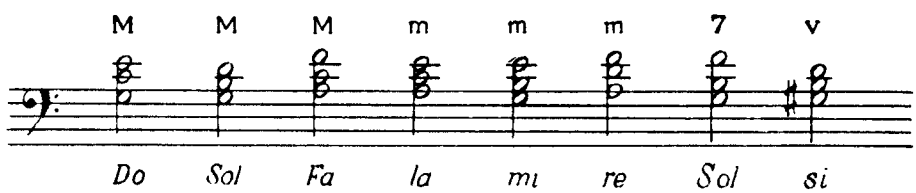

Tavaliselt on põhibassi kohale või järele märgitud temale vastavad akordid, mis saadakse temaga ühes ja samas põikreas asetsevate nuppude abil Kui akordi ees seisab abibass või on vaja võtta akord, mille nupp ei asu põhibassiga ühes põikreas, märgitakse akordi alla väikese noodiga klambrites ( ) selle põikrea põhibass, kus vajalik akord asub

Toodud näites on kõigis kolmes mažoorses (M)

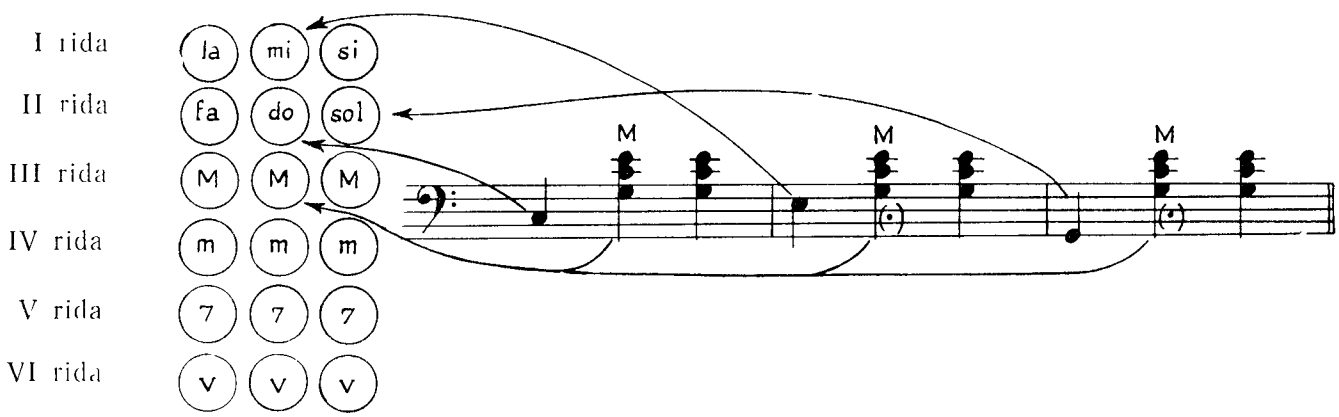

kolmkõlas ühesugused noodid (*sol-do-mi*), järelikult saadakse need kolmkõlad ühe ja sama nupu abil, ehkki teise ja kolmanda takti bass esimese omast erineb. Teise ja kolmanda joone vahele klambritesse märgitud väike noot näitab, et mažoorkolmkõla võetakse põhibassi *do* põikreas asetseva nupu abil.

Et mitte summutada meloodiat, mängitakse saadet tavaliselt katkendlikult — *staccato*. Kui noodid on pikema vältusega, esitatakse akorde *portamento*.

Parema käe nootides märgitakse *staccato* punktiga noodi kohal või all *Portamento* näidatakse kriipsukesega

Vasaku käe sõrmestuse määrab mängimise mugavus. Põhibassi vajutatakse tavaliselt kolmanda (keskmise) ja akordi teise sõrmega (nimetissõrmega). See aga ei kaota sugugi neljanda ja viienda näpu kasutamise võimalust.

Vasaku käe *staccato*'t ja *portamento*'t harilikult ei märgita.

15

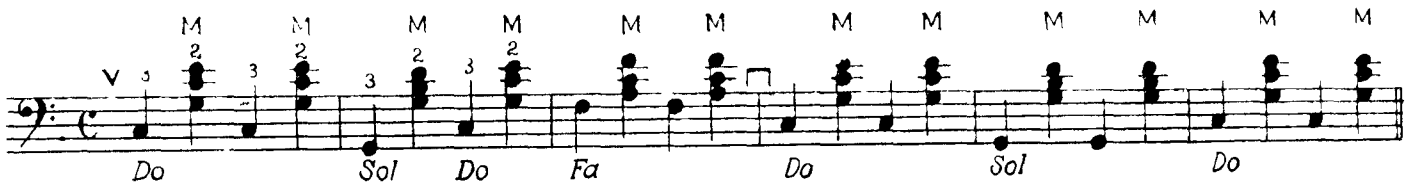

16

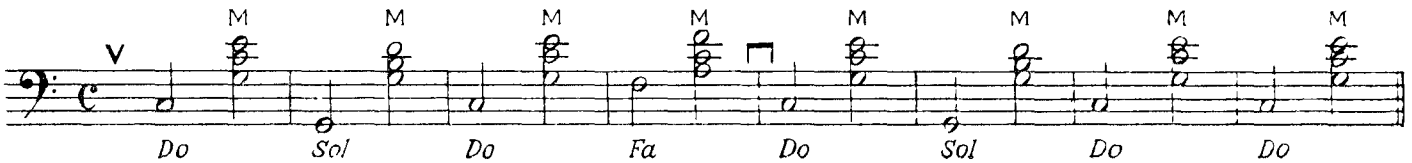

17

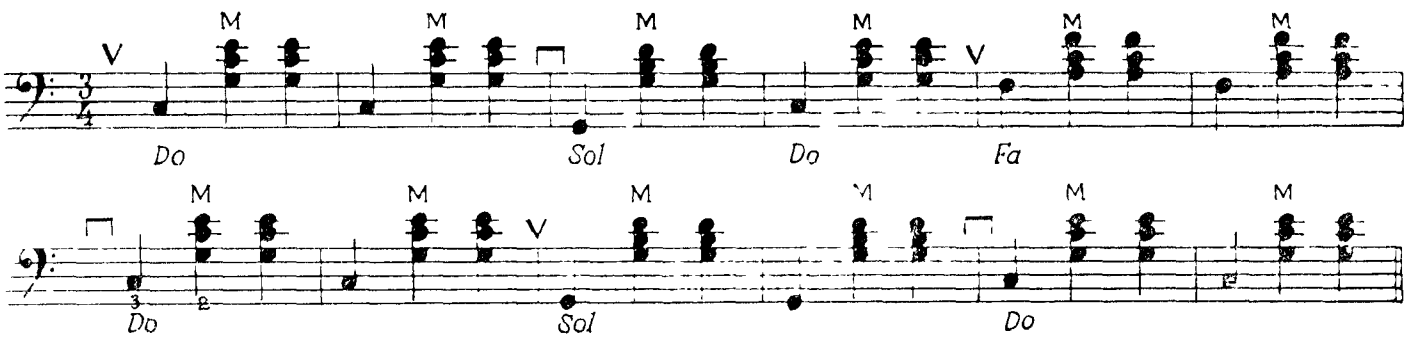

18

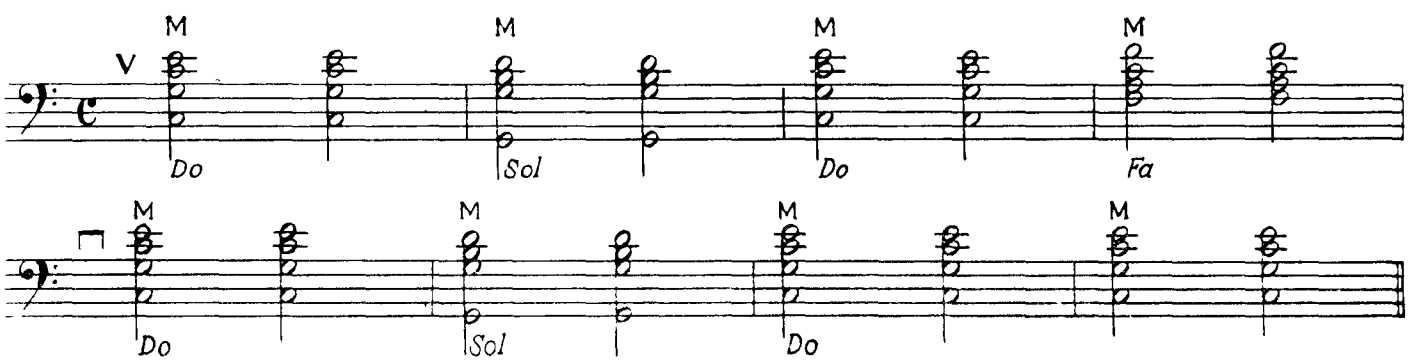

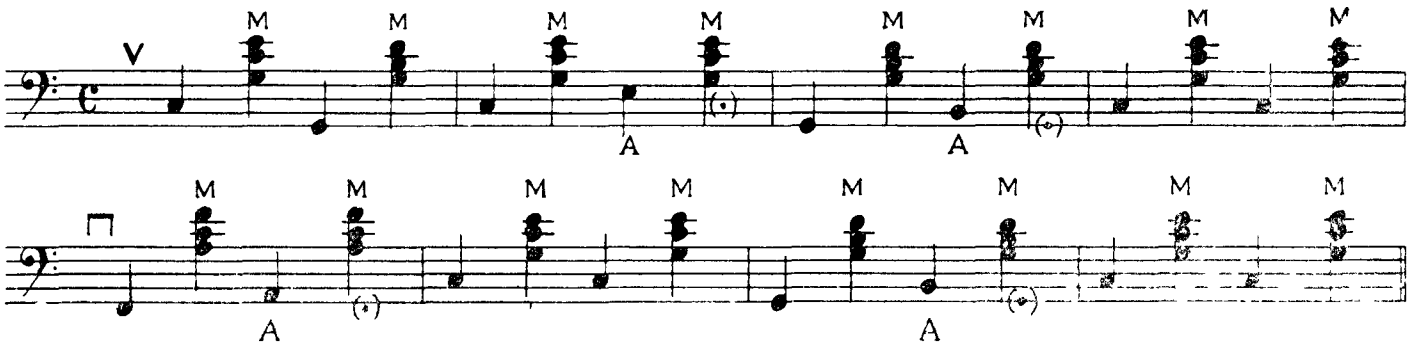

Akordioni noodid kantakse kahele noodijoonestikule, mis on vasakult omavahel ühendatud joone ja akolaadiga (klambriga). Ulemisele joonestikule kirjutatakse parema käe partii viiuli- ja alumisele vasaku oma bassivõtmes. Muusikapalade täielik noodistamine kujutab endast mõlema käe partii uhendamist. Vasaku käe noodid on kirjutatud viisinootide alla nii, et üheaegselt mängitavad noodid asuvad kohastikku.

Kummagi käe partiid harjutatakse eraldi. Seejärel õpitakse mõlema käega kokku mängima. Algul harjutatakse aeglaselt ja alles siis, kui pala on täiesti selge, mängitakse teda järk-järgult elavamalt, kuni saavutatakse vajalik kiirus — tempo

7. HELI TUGEVUS. TEMPO

Heli tugevuse muutmine ja õige reguleerimine on üks muusikalise väljendusrikkuse saavutamise vahendeid. Põhilisi kõlajõu varjundeid tähistatakse markide ja itaaliakeelsete terminitega, milledest kasutatavamad on:

pianissimo	lühendatult	*pp*	— väga vaikselt
piano	„	*p*	— vaikselt
mezzo piano	„	*mp*	— poolvaikselt
mezzo forte	„	*mf*	— poolvaljult
forte	„	*f*	— valjult
fortissimo	„	*ff*	— väga valjult

Järkjärgulist kõlatugevuse suurendamist tähistatakse sõnaga *crescendo* (lühendatult *cresc*) või märgiga .

Järkjärgulist kõlatugevuse vähendamist näidatakse sõnaga *diminuendo* või *decrescendo* (lühendatult *dim.*, *decresc*) või märgiga .

Rõhutatud kõlad märgitakse aktsendiga > või sõnaga *sforzando* (lühendatult *sf*).

Kahe noodijoonestikuga akordionipartiides kirjutatakse kõlajõu märgistused joonestike vahele.

Tempoks nimetatakse helitöö esitamise kiirust Igikaudne tempo (aeglaselt, mõõdukalt, parajalt, kiirelt jne) märgitakse noodijoonestiku kohale kogu tsose või antud osa algusse, sageli itaaliakeelsete terminitega:

Largo	— aeglaselt ja laialt
Lento	— aeglaselt, väljapeetult
Adagio (adaadžo)	— aeglaselt
Andante	— väljapeetult
Andantino	— *andante*'st veidi kiiremini
Sostenuto	— tagasi hoides
Moderato	— mõõdukalt
Allegretto	— paraja liikumisega
Animato	— elavnenult, vaimustatult
Allegro	— tõtates, rutates
Vivace (vivatše)	elavalt
Vivo	— kiiremini kui *vivace*
Presto	— kiirelt
Prestissimo	— väga kiirelt

Loetletud tempotähistused ei väljenda kõiki liikumise astmeid ja varjundeid, seepärast tarvitatakse eeltoodud sõnade mõju tugevdamiseks või vähendamiseks järgmisi termineid

meno mosso	— veidi tagasi hoides
più mosso	— veidi elavamalt
con moto (kon moto)	— liikuvalt
molto	— palju
assai	küllaldaselt
non troppo	— mitte väga
non tanto	mitte niivõrd
sempre	— alati
poco a poco (poko a poko)	— vähehaaval
poco	— veidi
simile	— nagu varem
subito	— järsku, äkki

Tempo kiirendamist märgivad terminid.

accelerando (lüh. *accel.*) (atšelerando)	— kiirenedes
animando (lüh *anim.*)	— elavnedes
stretto	— tõtates

stringendo (lüh *string.*) (strindženo) — tunglevalt
incalzando (inkaltsando) — tõtates

Tempo aeglustamisele osutavad:

ritenuto (lüh. *rit*, *riten.*) — tagasi hoides
ritardando (lüh. *ritard.*) — hilinedes
rallentando (lüh *rall.*) — aeglustades
allargando (lüh. *allarg.*) — laienedes
stentando, stenderdo — aeglustades

Teose algtempo juurde naasmist näitavad

Tempo primo — algtempo
Tempo I — „
a tempo — eelnenud tempos
tempo giusto (tempo džusto) — ilma tempost kõrvalekaldumiseta
come prima (kome prima) — nagu algul
l'istesso tempo — endises tempos

Akordionipartiides märgitakse kiirendamise ja aeglustamise terminid ning neile järgnev *a tempo* noodijoonestikkude kohale.

20

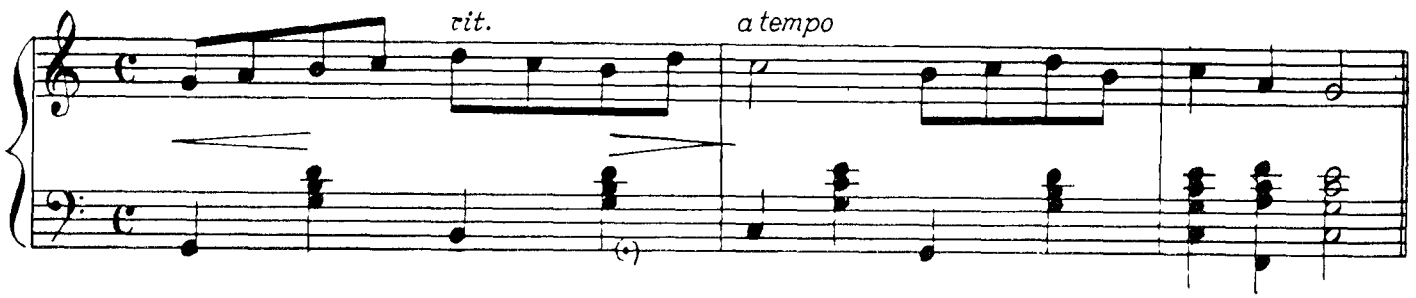

POISID, RITTA!

21 Marsi tempos

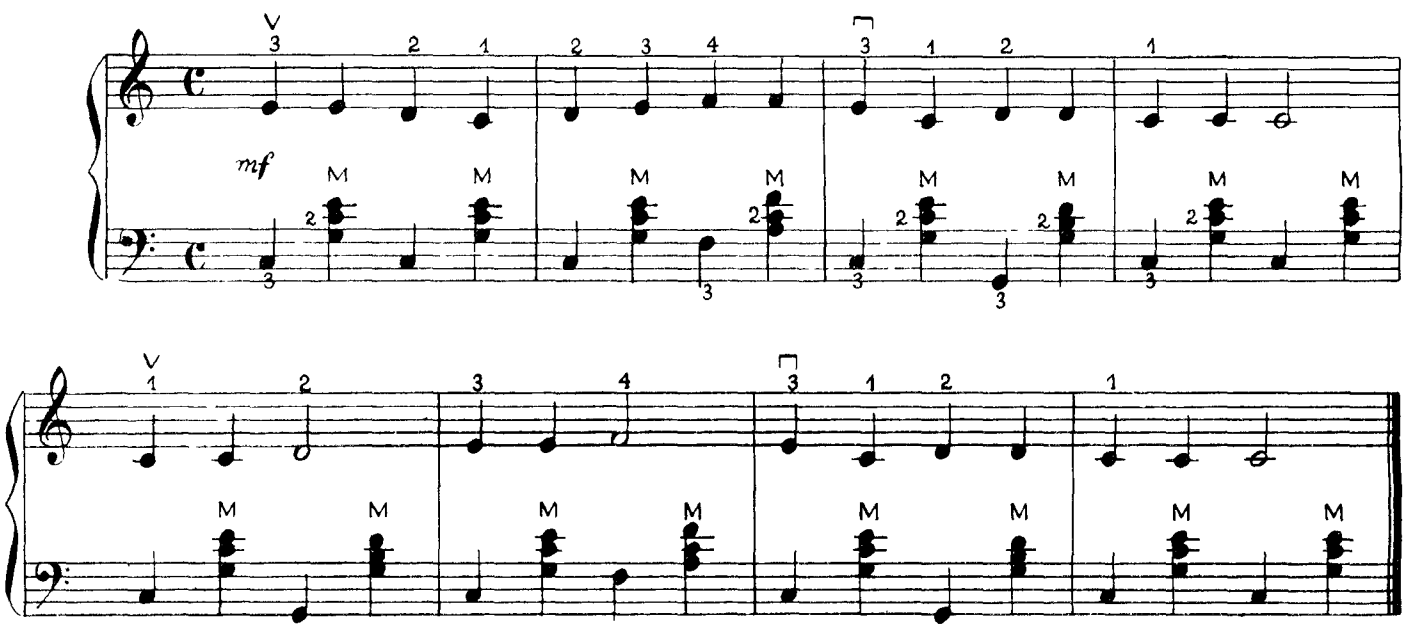

stringendo (lüh *string.*) (strindženo) — tunglevalt
incalzando (inkaltsando) — tõtates

Tempo aeglustamisele osutavad:

ritenuto (lüh. *rit., riten.*) — tagasi hoides
ritardando (lüh. *ritard.*) — hilinedes
rallentando (lüh. *rall.*) — aeglustades
allargando (lüh. *allarg.*) — laienedes
stentando, stenderdo — aeglustades

Teose algtempo juurde naasmist näitavad

Tempo primo - algtempo
Tempo I — „
a tempo - eelnenud tempos
tempo giusto (tempo džusto) — ilma tempost kõrvalekaldumiseta
come prima (kome prima) — nagu algul
l'istesso tempo — endises tempos

Akordionipartiides märgitakse kiirendamise ja aeglustamise terminid ning neile järgnev *a tempo* noodijoonestikkude kohale:

20

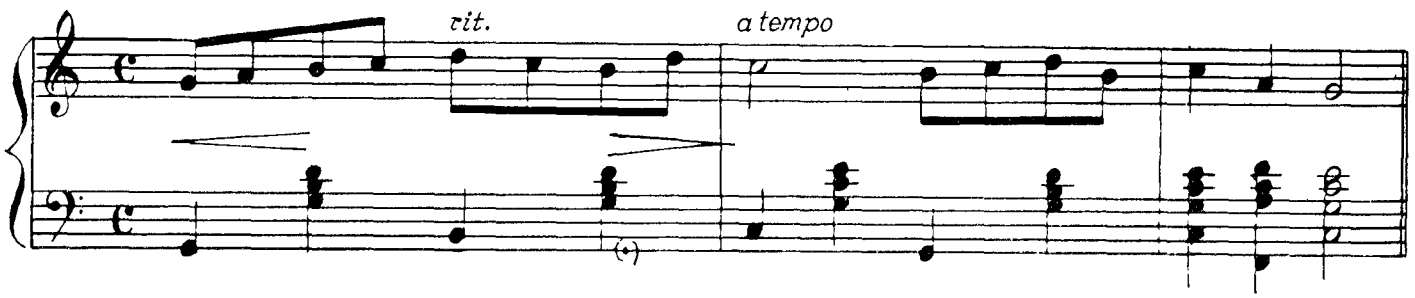

POISID, RITTA!

21 Marsi tempos

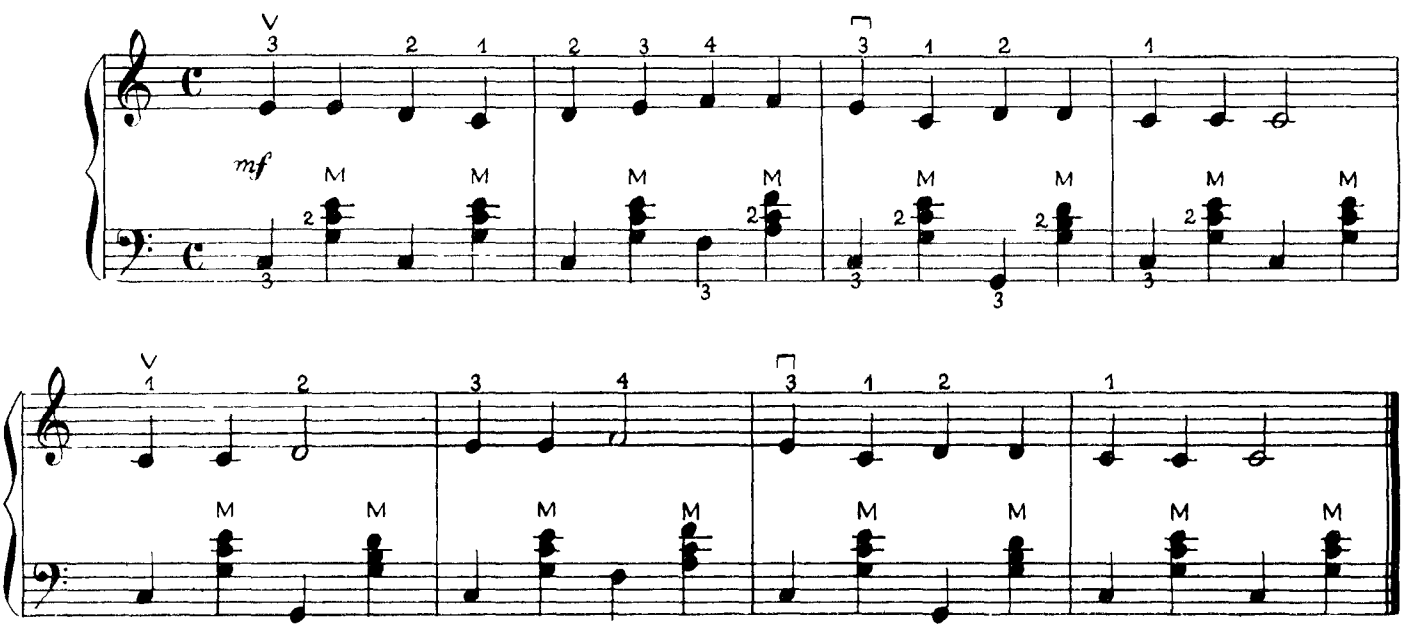

KEVADEL

22 Rõõmsalt

Eesti rahvaviis

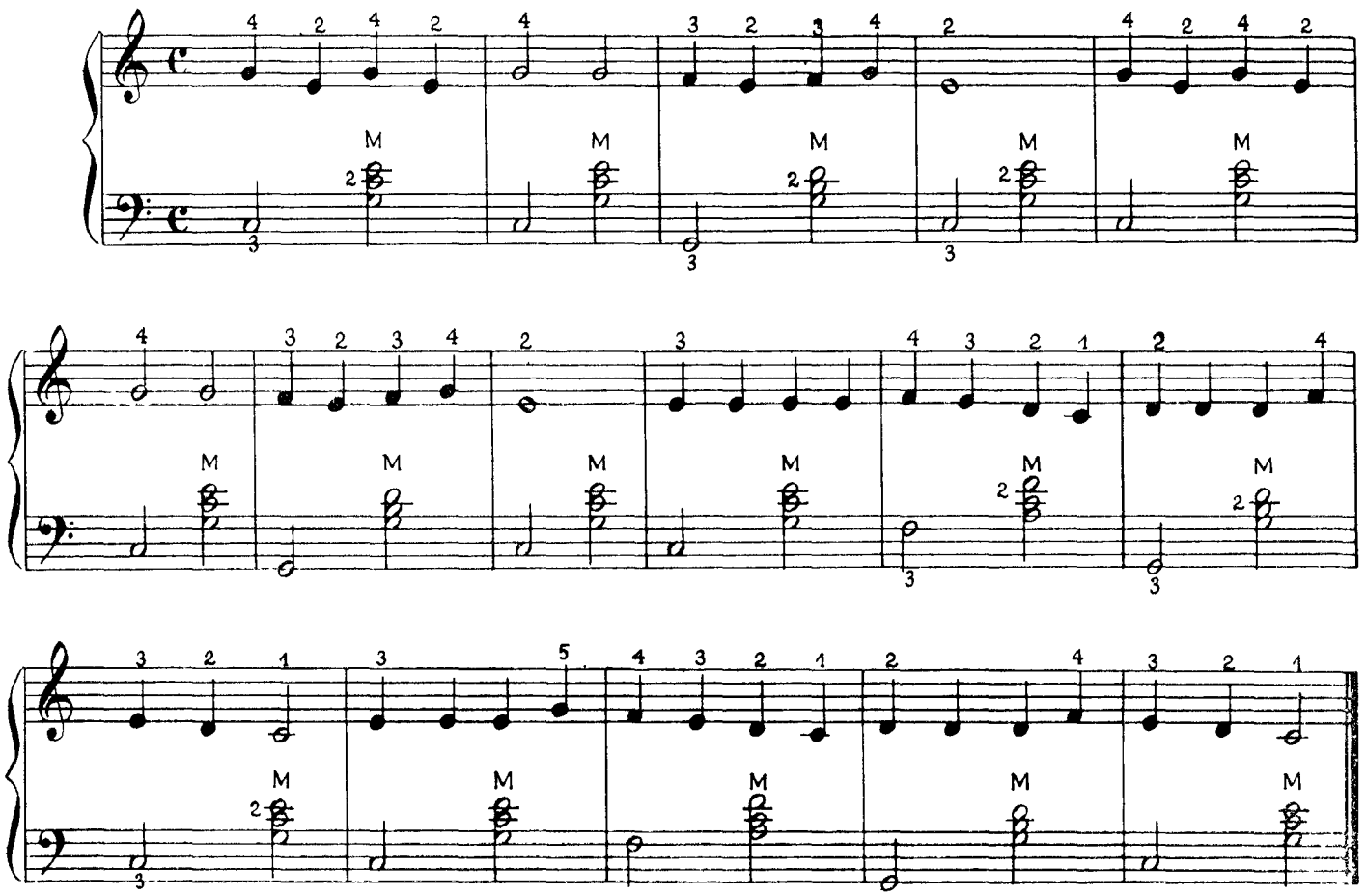

KEVADE TULNUD

23 Rõõmsalt

Eesti rahvaviis

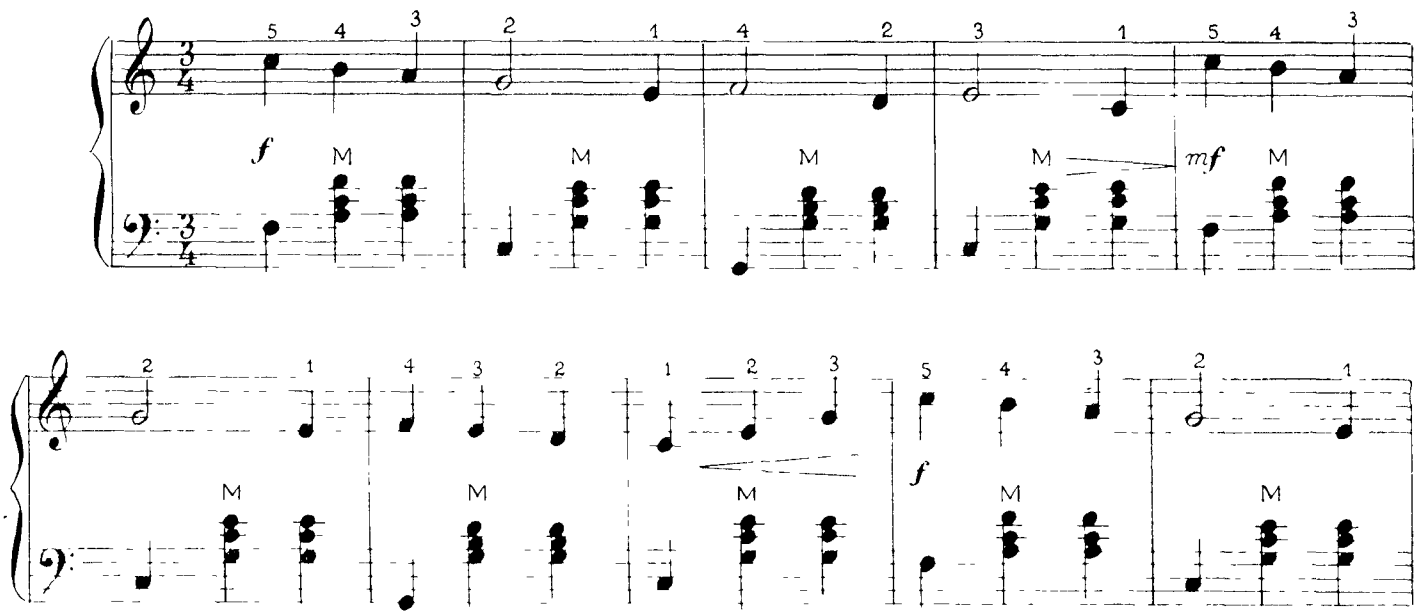

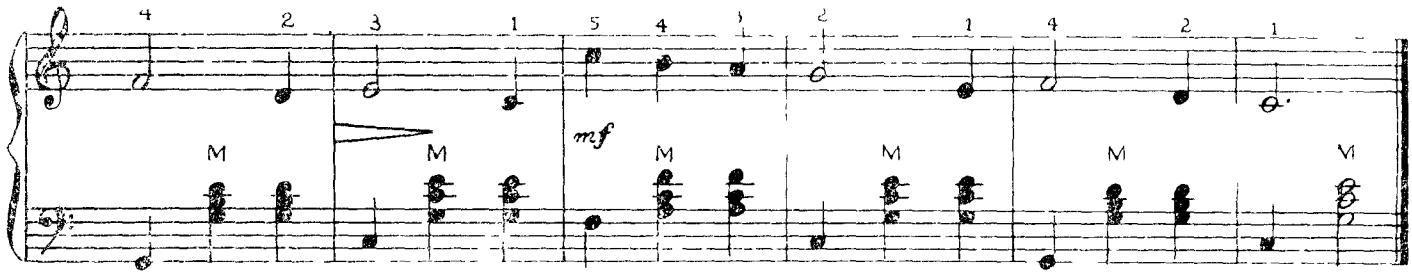

PAIKE MADALAKE

24 Mõõdukalt

Ukraina rahvaviis

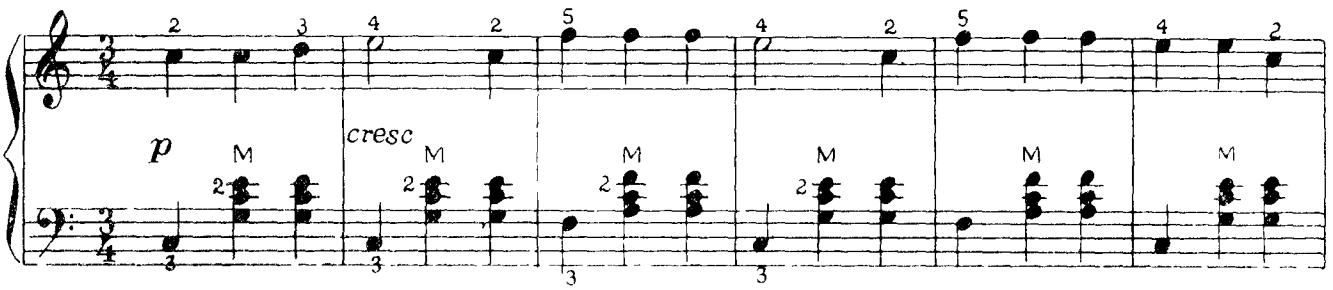

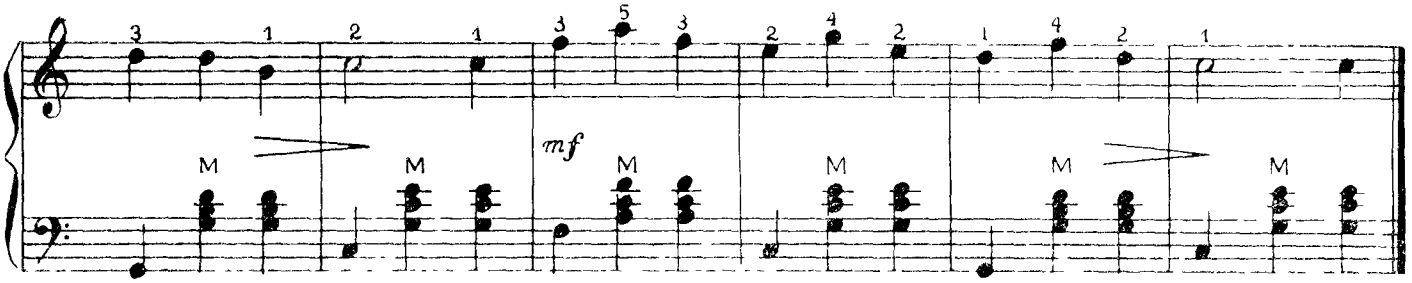

NALJALAUL

25 Elavalt

Vene rahvaviis

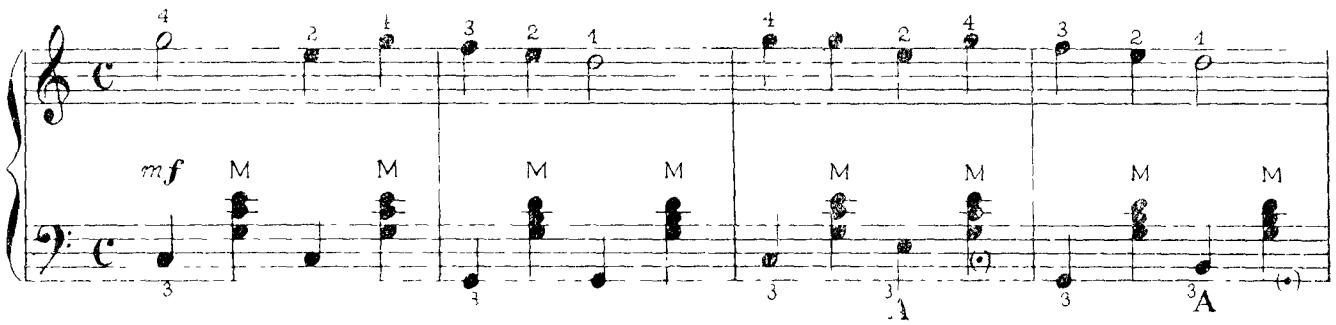

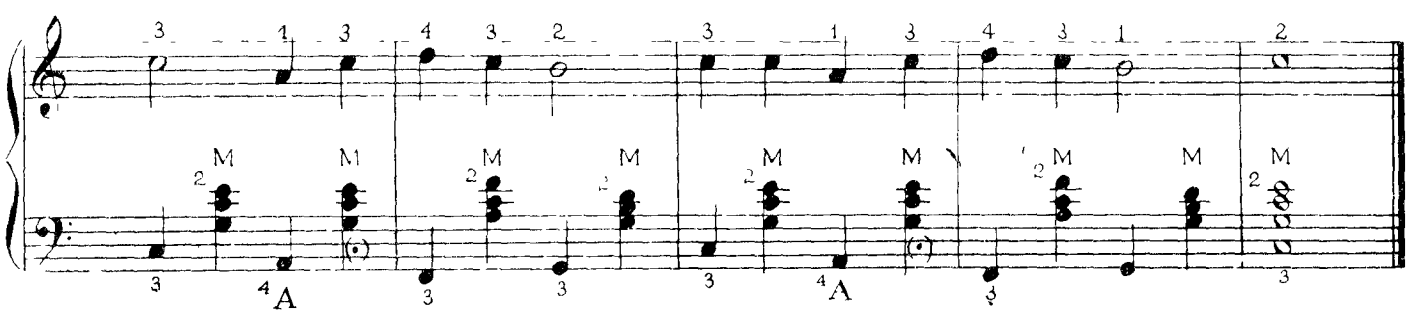

TIIU TALUTUTREKENE

26 Elavalt — Eesti rahvaviis

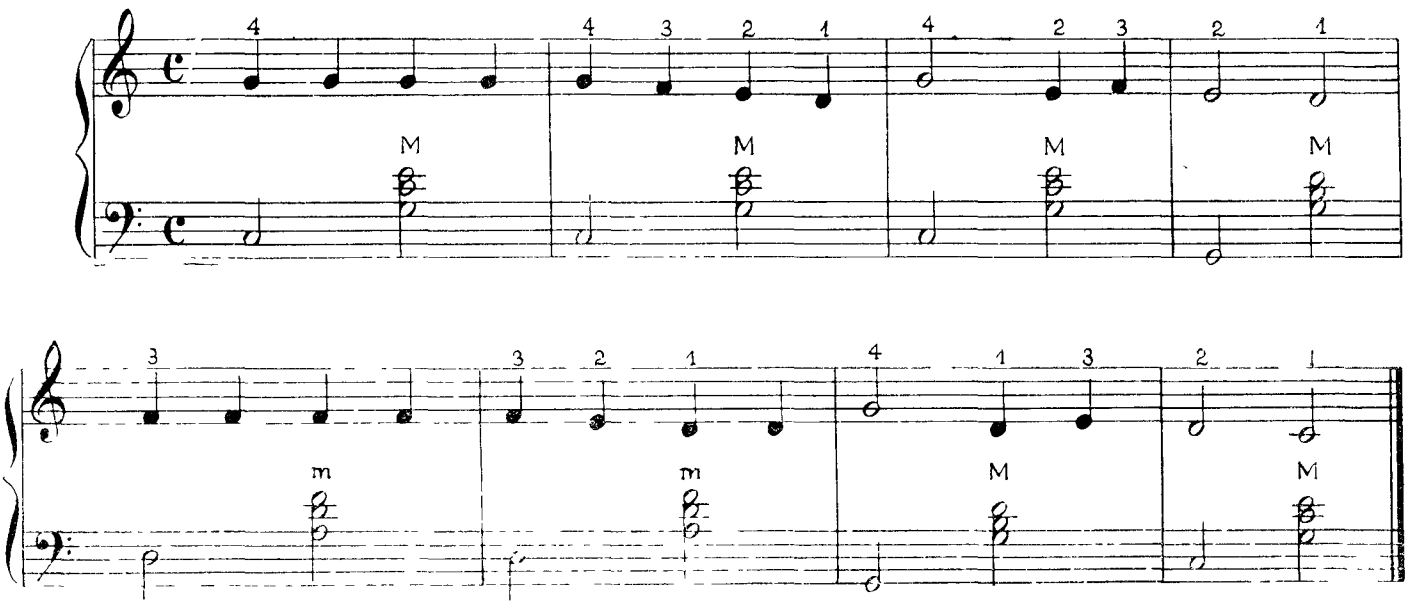

KUS SA KÄISID, SÕKUKENE?

27 Elavalt — Eesti rahvaviis

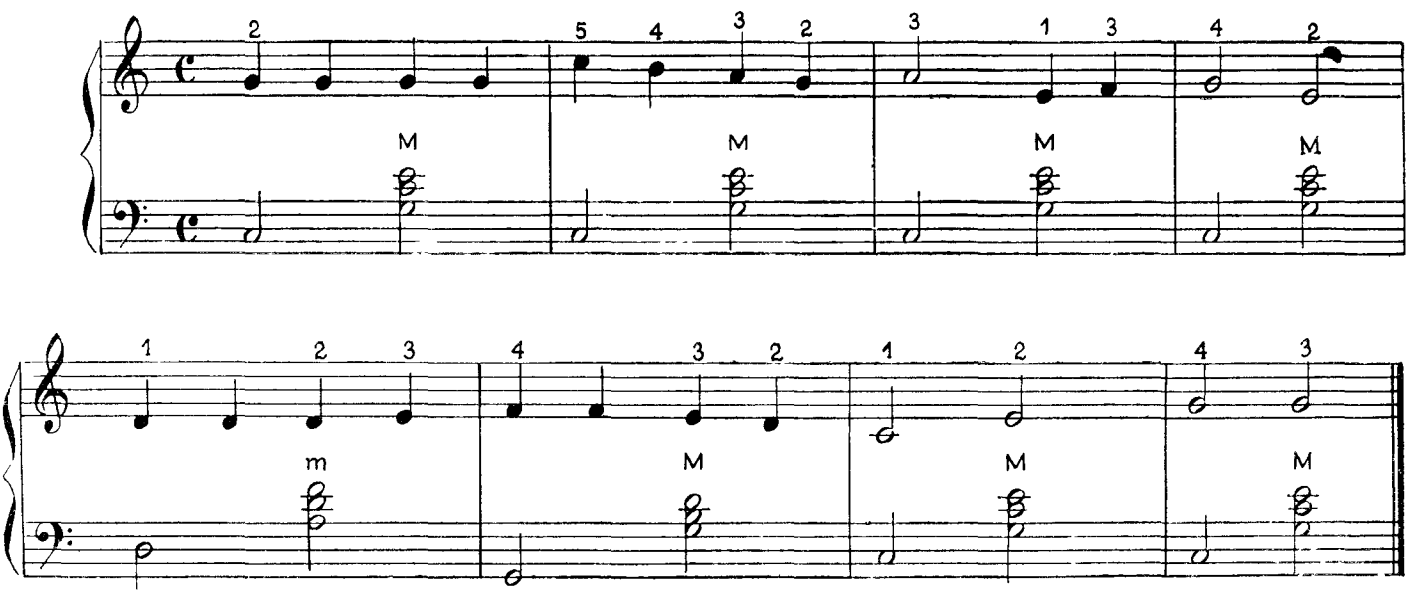

8. KAHEKSANDIKNOODID. REPRIISIMÄRK

Veerandnootidest kaks korda lühema vältusega noote nimetatakse kaheksandiknootideks. Need kirjutatakse nagu veerandnoodidki, kuid noodivarre otsast tõmmatakse paremale üks lipp: 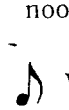 või 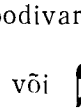

Mitme järjestikuse kaheksandiknoodi lipud asendatakse instrumentaalmuusikas ühise joonega (näiteks asemel)

Kui taktimõõtudes $^2/_4$, $^3/_4$, $^4/_4$ loetakse veerandnootide kaupa, siis tuleb iga lugemisühiku ajal mängida vähemalt kaks ühepikkust kaheksandiknooti. Mängimise täpsustamiseks võib algul igale lugemisühikule lisada «ja», nagu on näidatud allpool parema käe harjutuses.

28

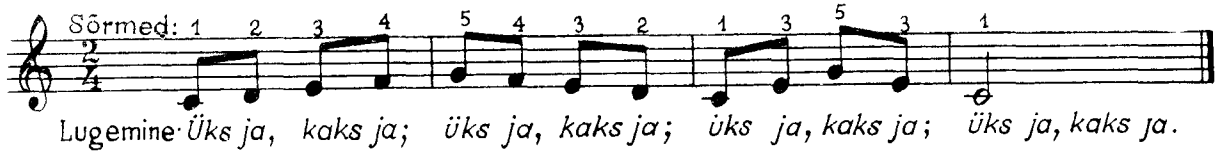

PIIRI, PAARI, PÄASUKENE

29 Rõõmsalt Eesti rahvaviis

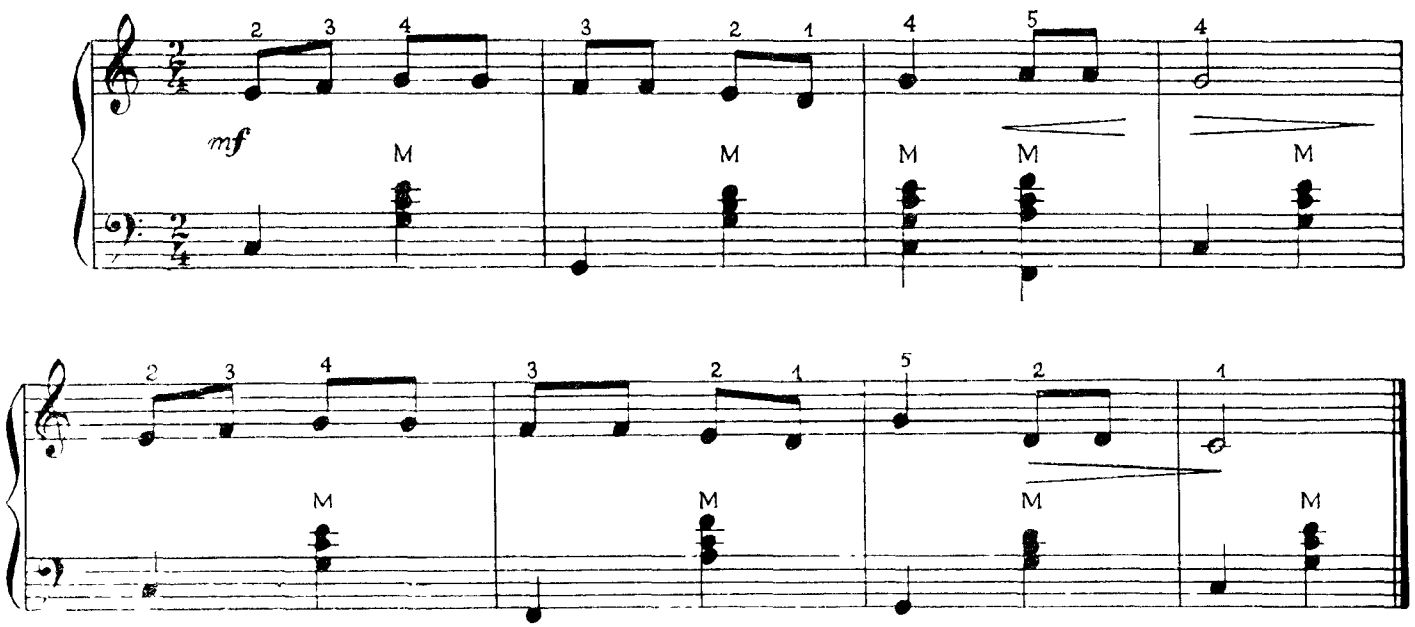

Repriisimärk 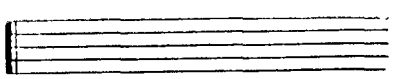 või 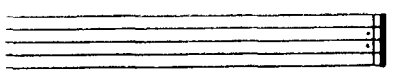 -- kordamismärk

Repriisimärkide vahele paigutatud teoseosa korratakse. Kui seda tehakse algusest, siis kirjutatakse ainult teine repriisimärk. Märgid (esimene ja teine volta) repriisimärgi ees ja järel tähendavad, et esimene kord mängitakse lõpp, mis on number ühega tähistatud klambris, kordamisel aga taktid number kahe alt.

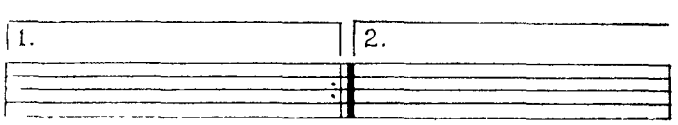

LAPSED, TUPPA!

30 Parajalt

Lastelaul

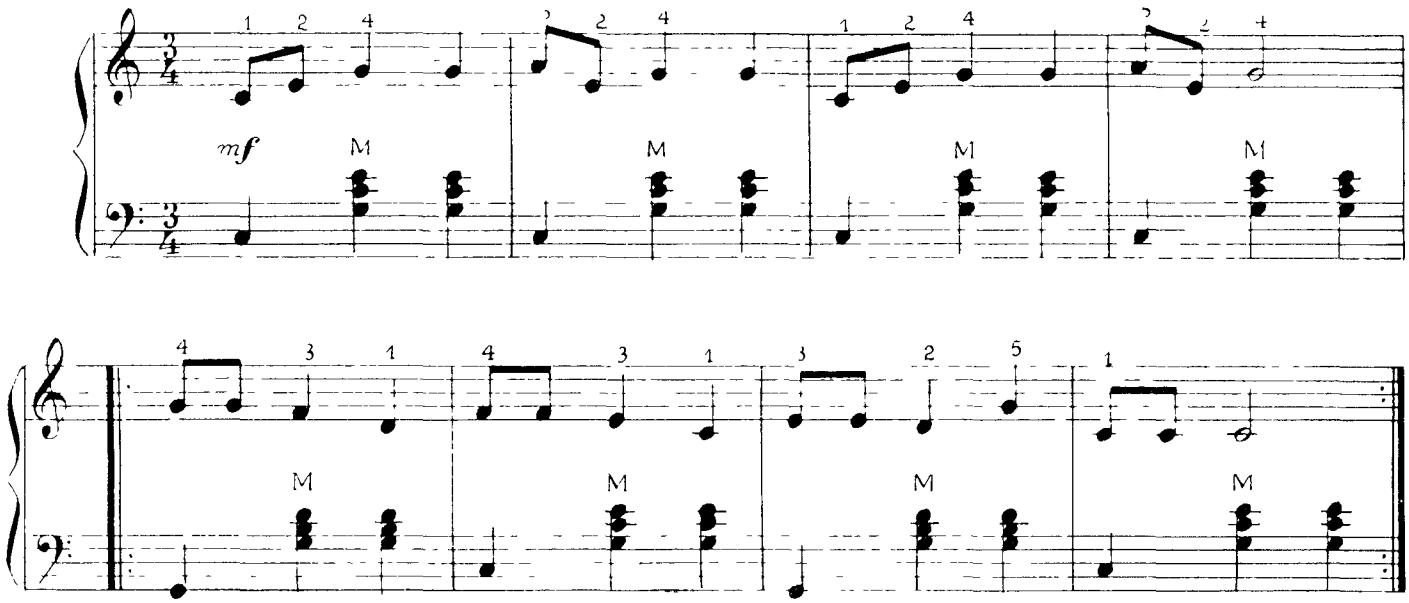

HÄLLILAUL

31 Õrnalt

Läti rahvalaul

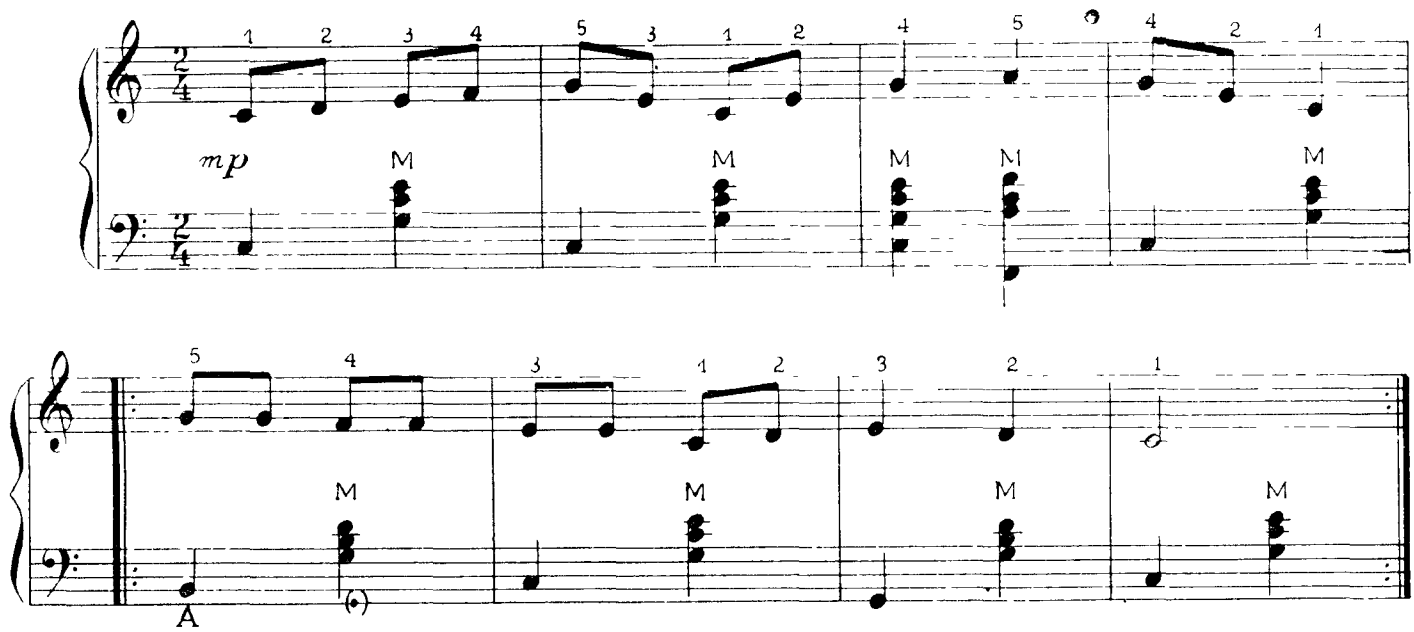

Kui eelnevaid harjutusi ja muusikapalu mängisime ainult *non legato*'s, siis järgnevate juures lisandub *staccato*.

Staccato (katkendlikud helid) tekitatakse lühikese, kerge sõrmelöögiga. *Staccato* nõuab käe ja sõrmede liigutuste kiiret juhtimist. Löögiga kaasneb käe sobitusliigutus. Mida lühemat *staccatot* soovitakse, seda erksamalt sõrm lööb. *Staccato*-mängus ei tohi löök olla liiga sügav.

Staccato märgitakse punktiga noodi kohale või alla. Pideva stakaato korral kirjutatakse esimeste nootide juurde punktid ja nende järele *sempre staccato*, mis tähendab, et on vaja kogu aeg *staccato* mängida.

32

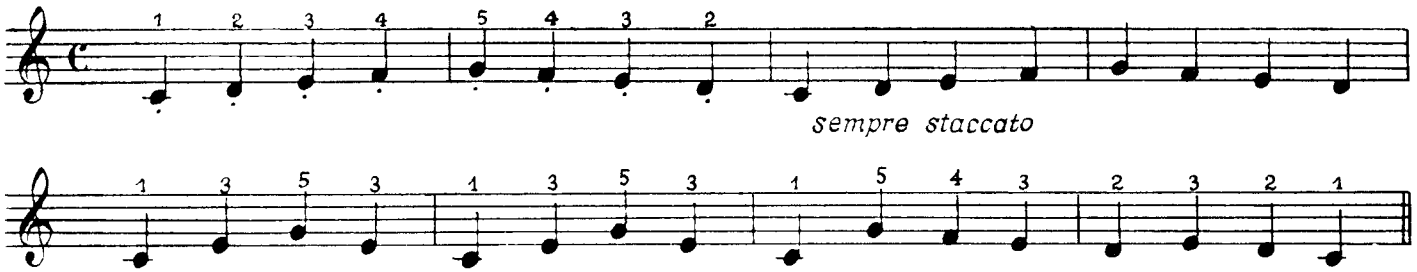

33

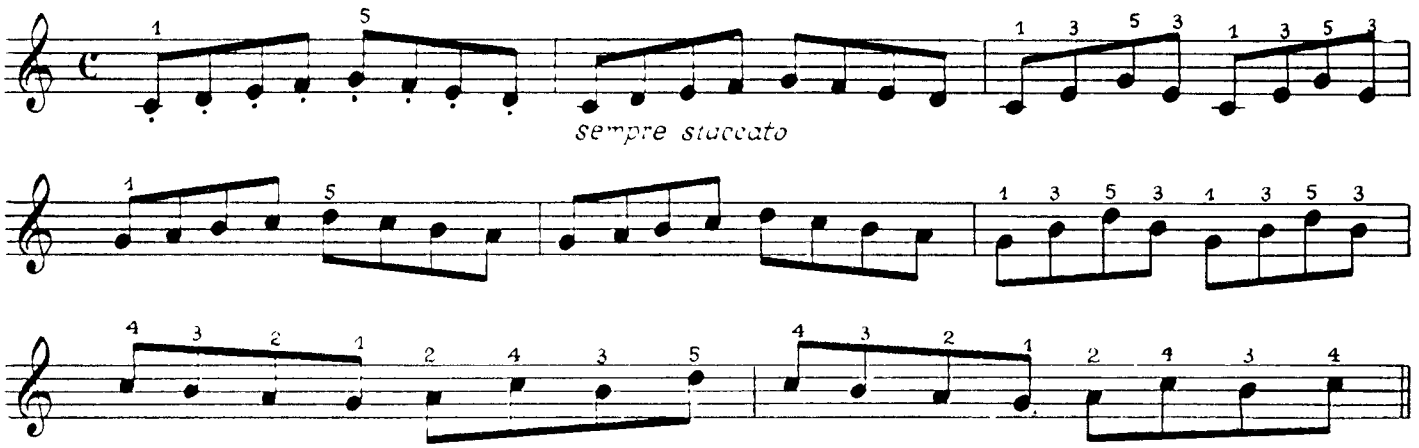

MARSILAUL

34 Marsi tempos

Lastelaul

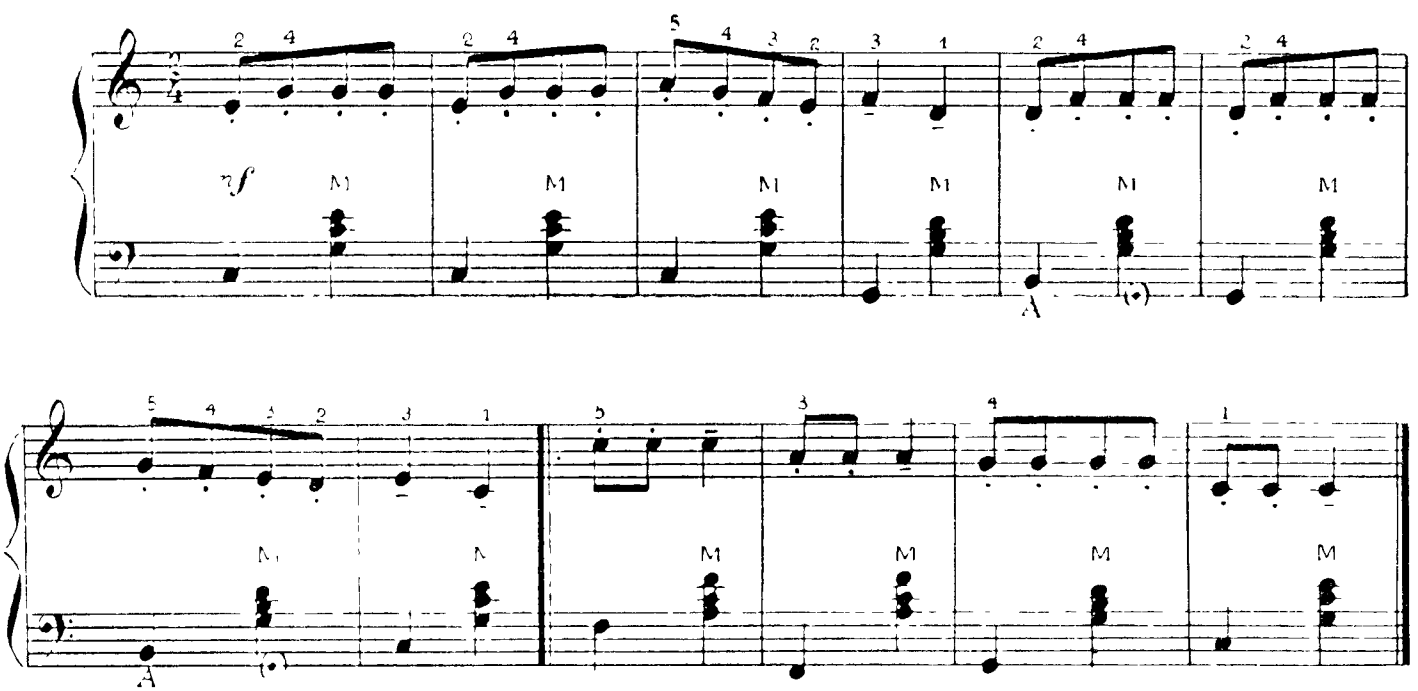

VALSS

35 Valsi tempos

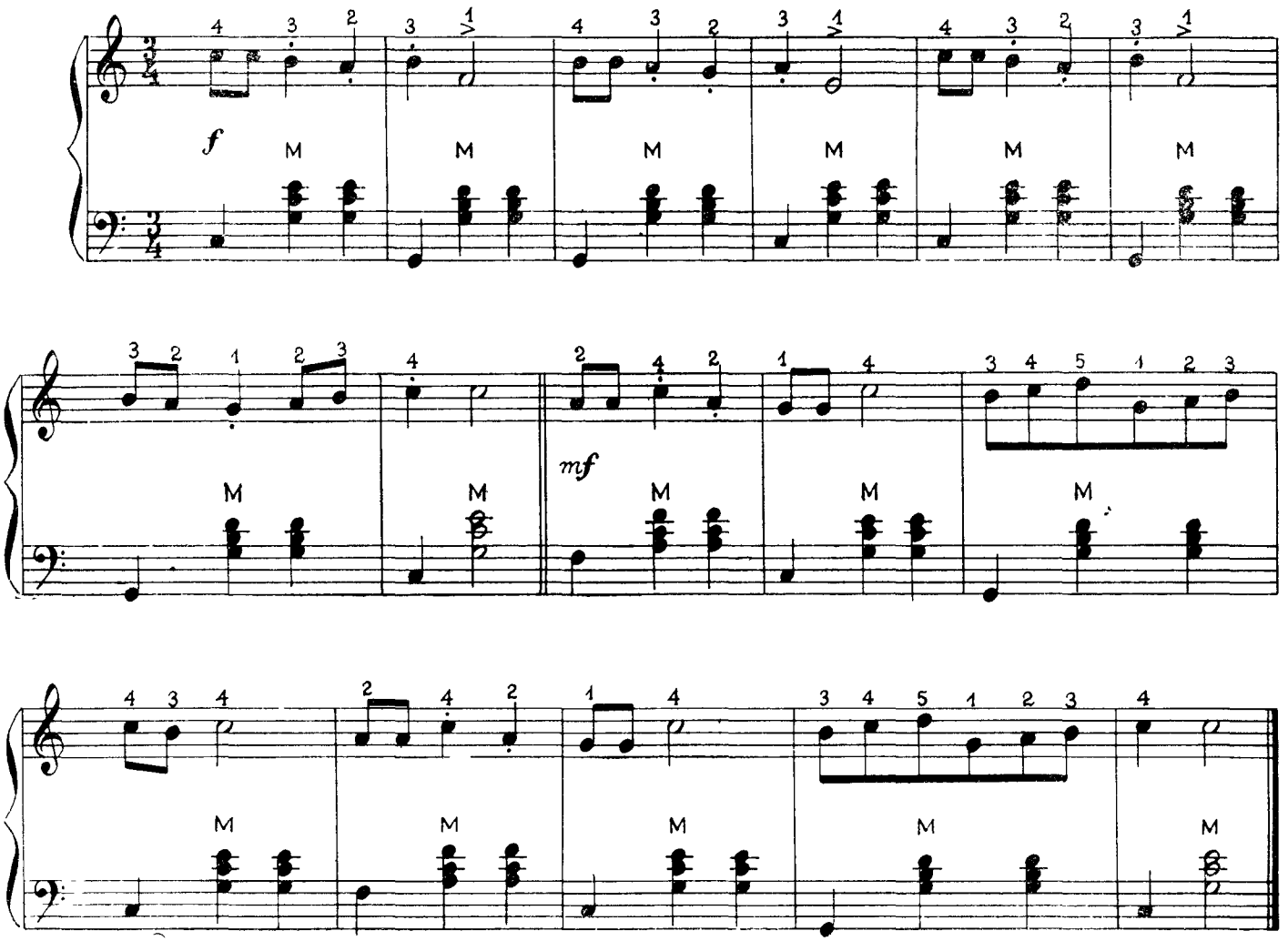

On *non legato* ja *staccato* selge, alustatakse *legato* õppimist. Legaatomängus järgnevad helid üksteisele pausita. Sõrmed kujundavad täpselt iga üksikut heli, käsi aga grupeerib ja ühendab koondatud ja sobitatud liigutuste abil kõik need helid.

Helide siduvus (*legato*) sõltub otseselt sõrmede aktiivsusest. Käelülide koondatud liigutused etendavad juhtivat osa. (Õlavarre, küünarvarre ja randme mitmevariandilisi liigutusi nimetatakse koondliigutusteks.)

36

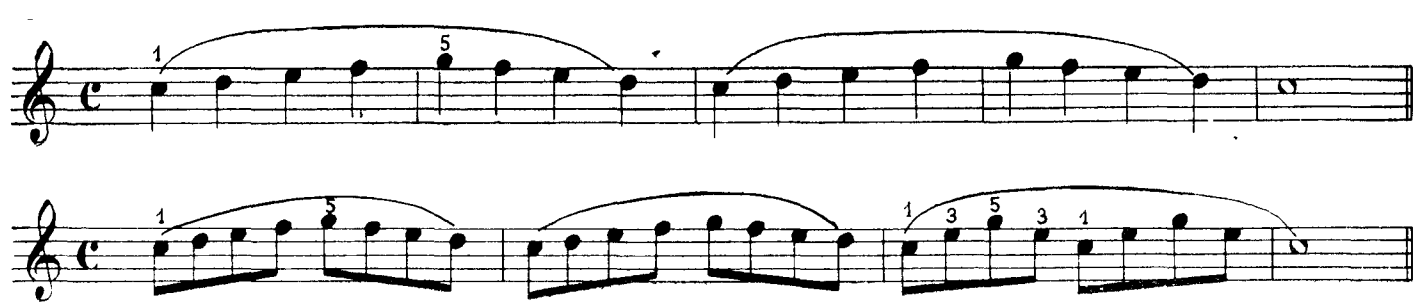

UNELAUL

L. Vigla

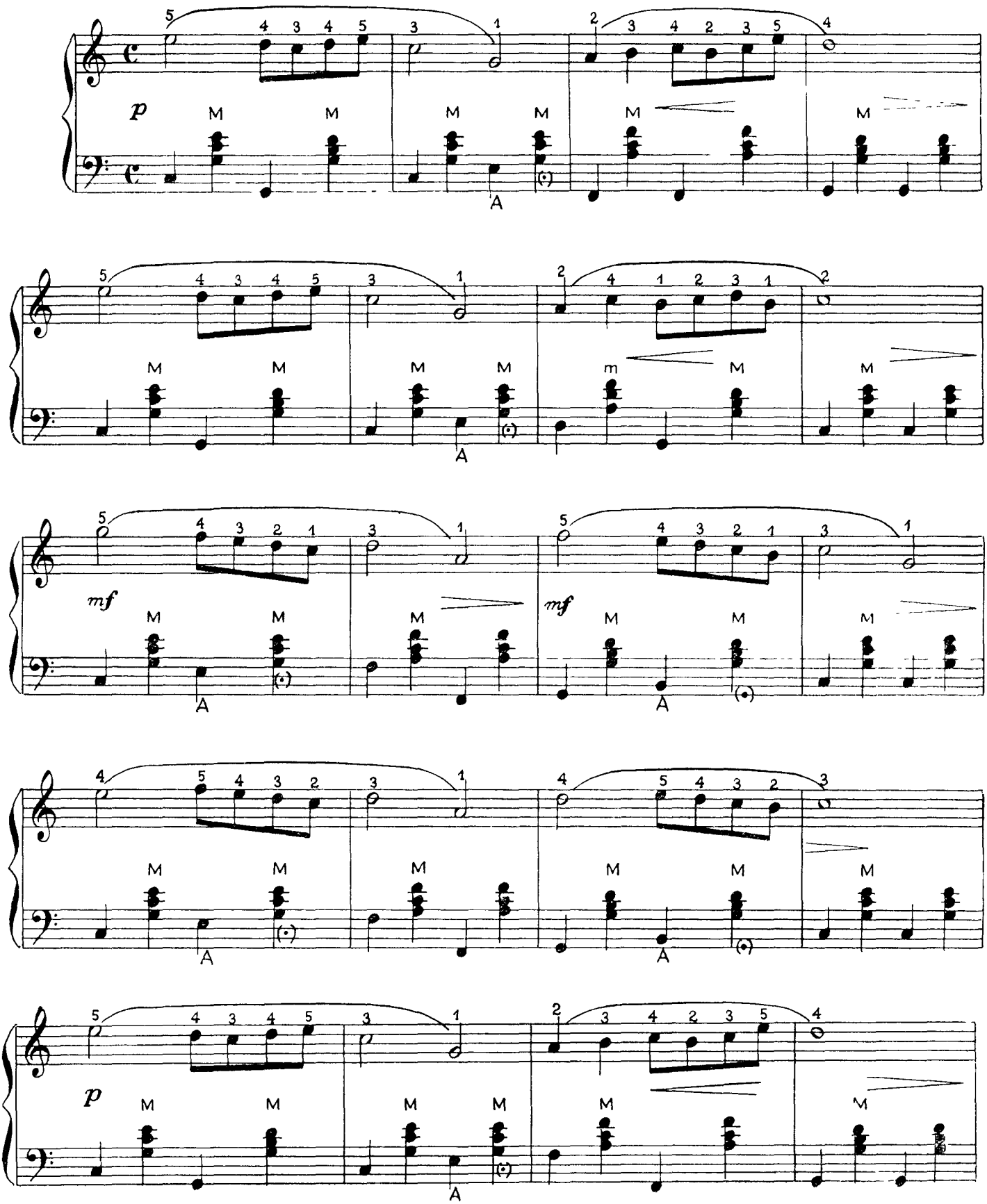

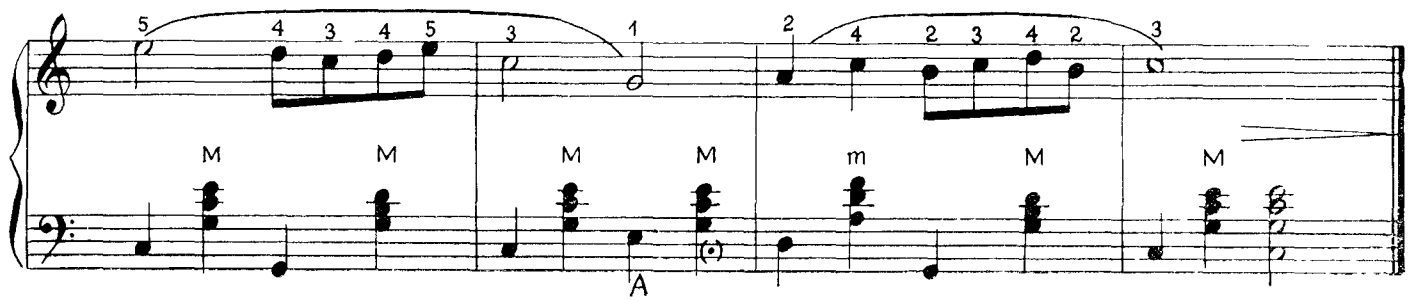

9. KUUETEISTKUMNENDIKNOODID

Kaheksandiknootidest kaks korda lühema vältusega noote nimetatakse kuueteistkümnendiknootideks. Kuueteistkümnendiknoodid kirjutatakse nagu veerandnoodidki, kuid noodivarre otsast tõmmatakse paremale kaks lippu või . Mitu järjestikust kuueteistkümnendiknooti ühendatakse instrumentaalmuusikas kahe paralleelse joonega (näiteks asemel 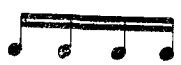).

Kui kaheksandiknoodid vahelduvad kuueteistkümnendiknootidega, ühendatakse nad samuti ühiste joontega (asemel).

38

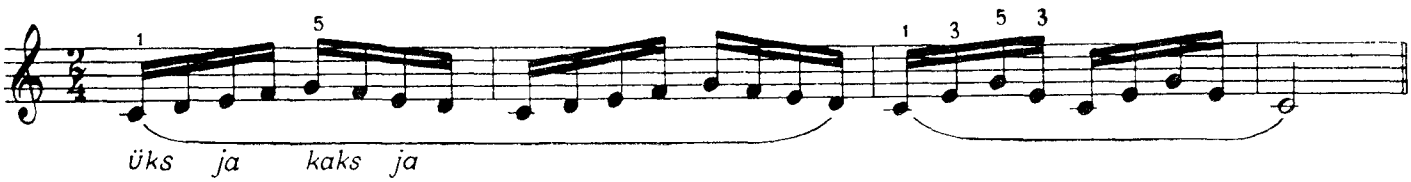

JOOKSUPOLKA

39 **Rahulikus polka tempos** Eesti tantsuviis

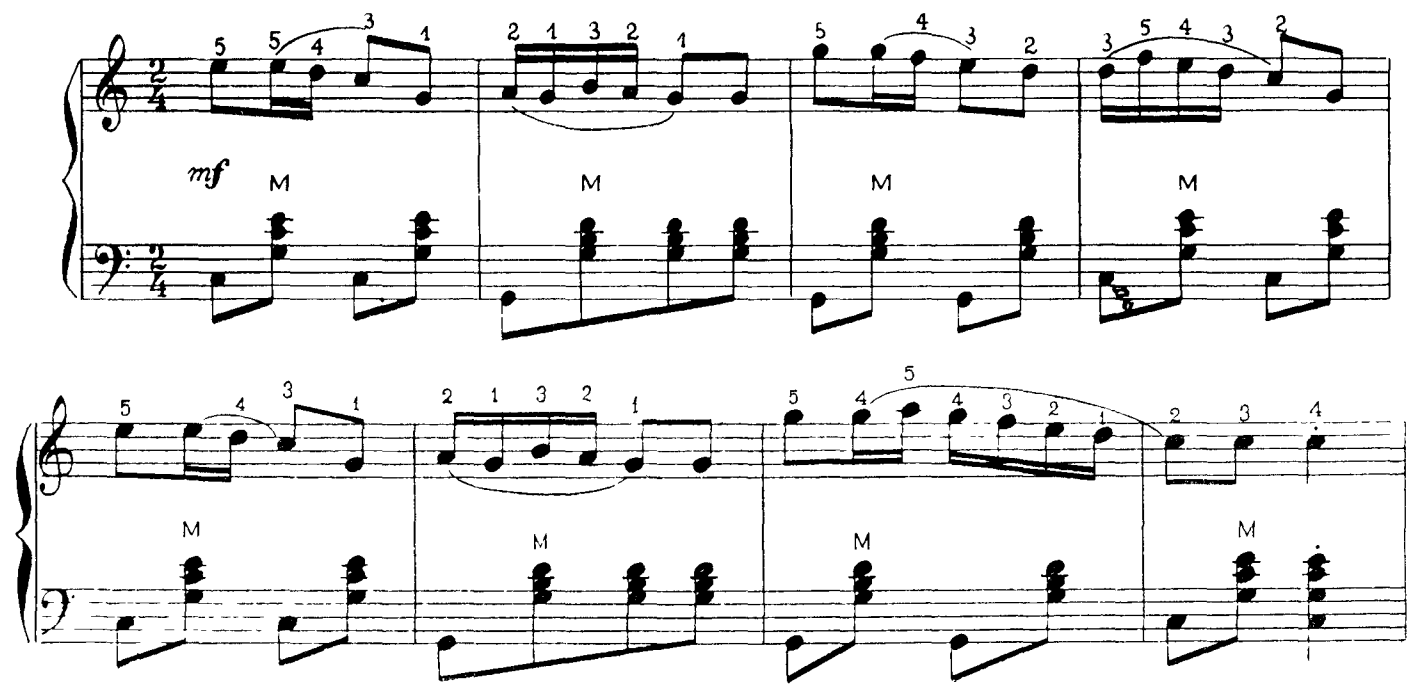

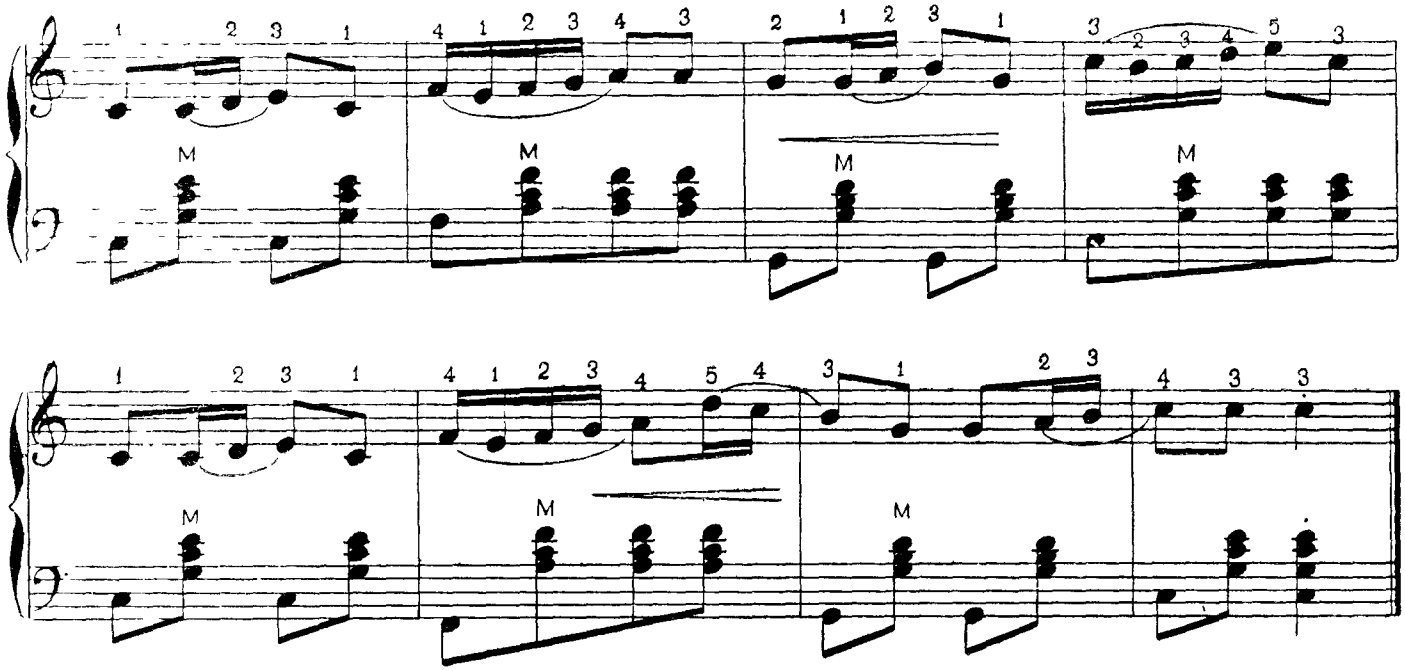

KALAMIES

40 Mõõdukalt

Eesti tantsuviis

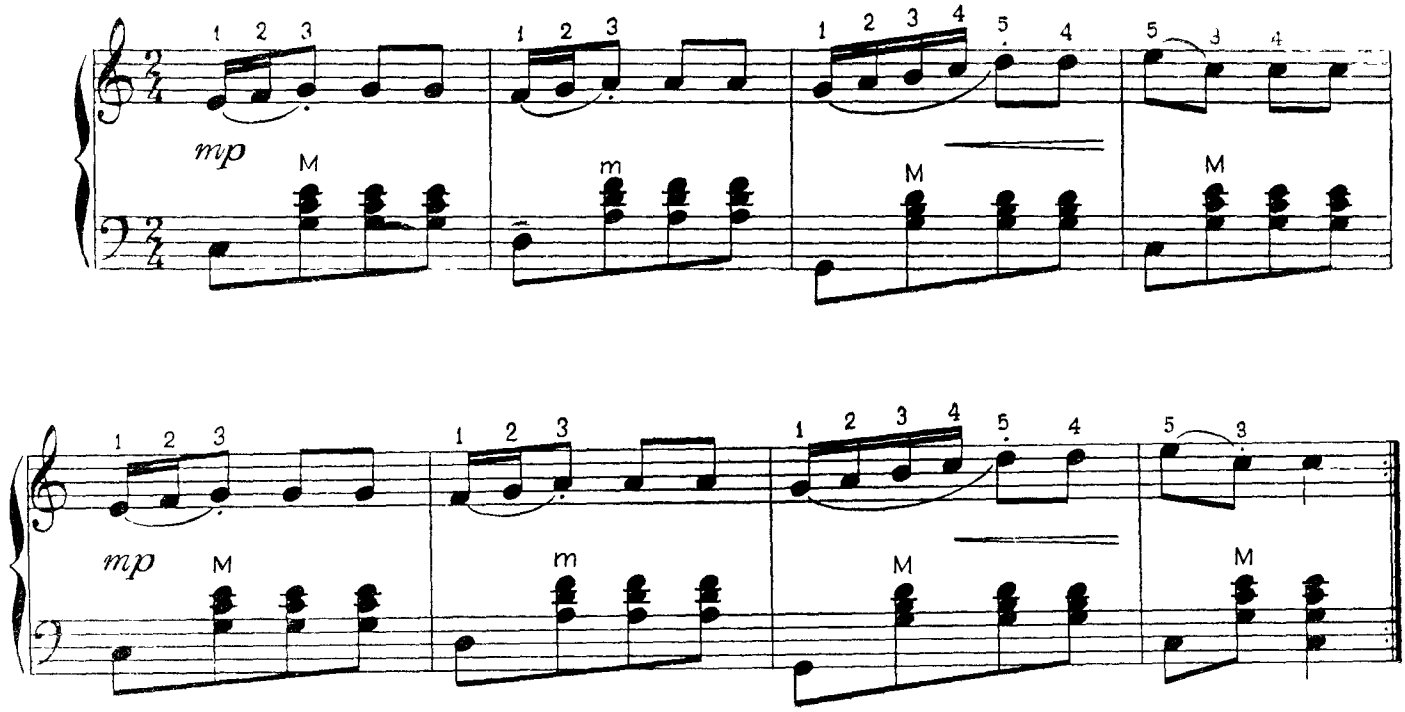

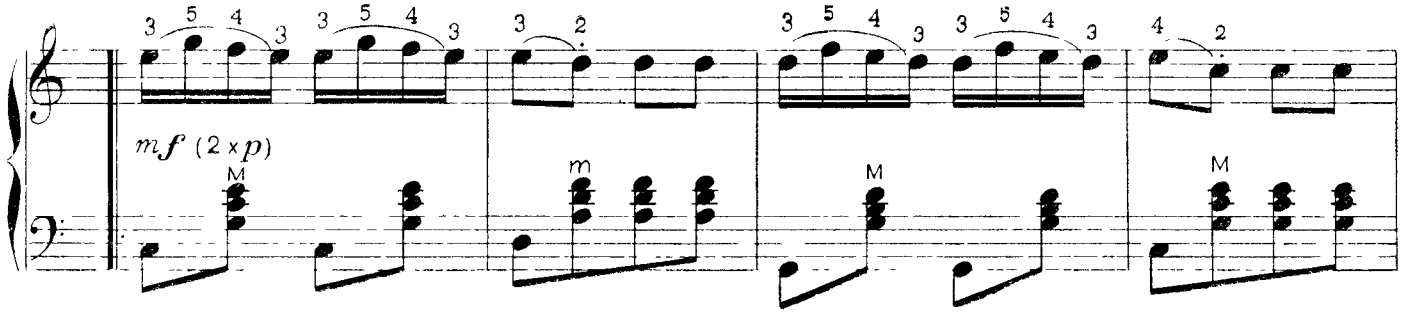

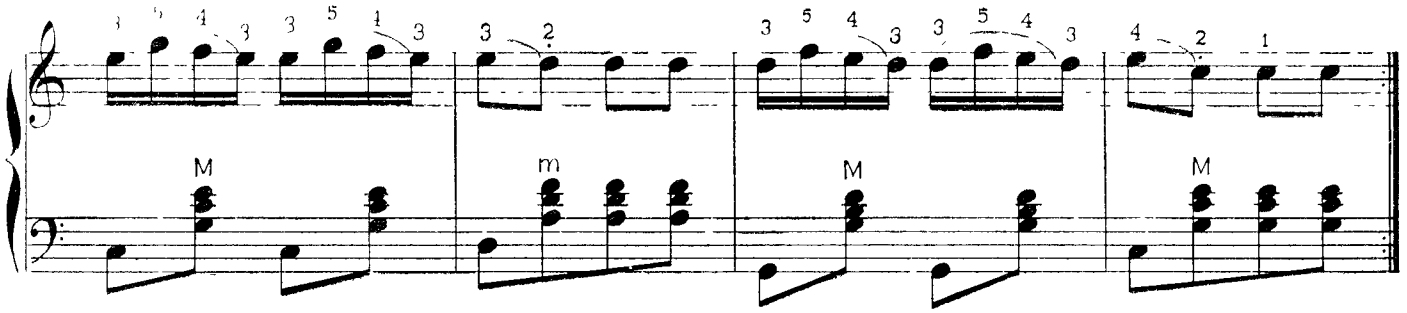

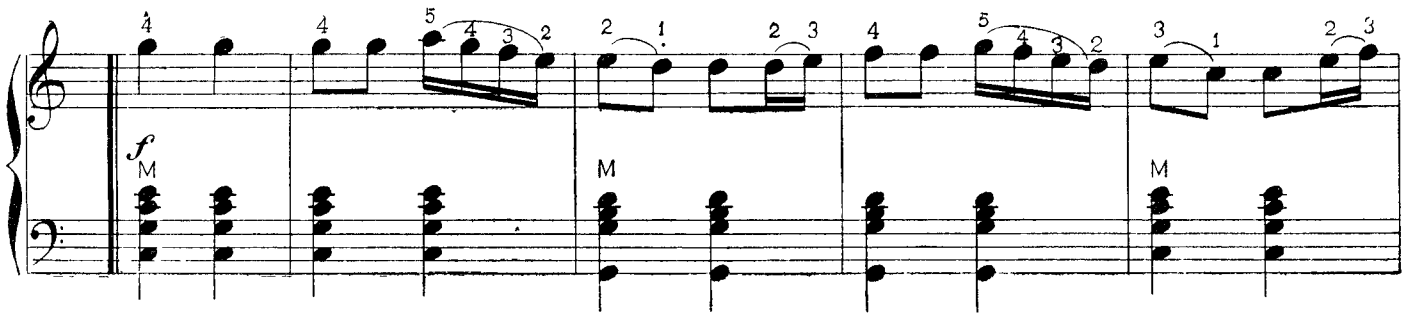

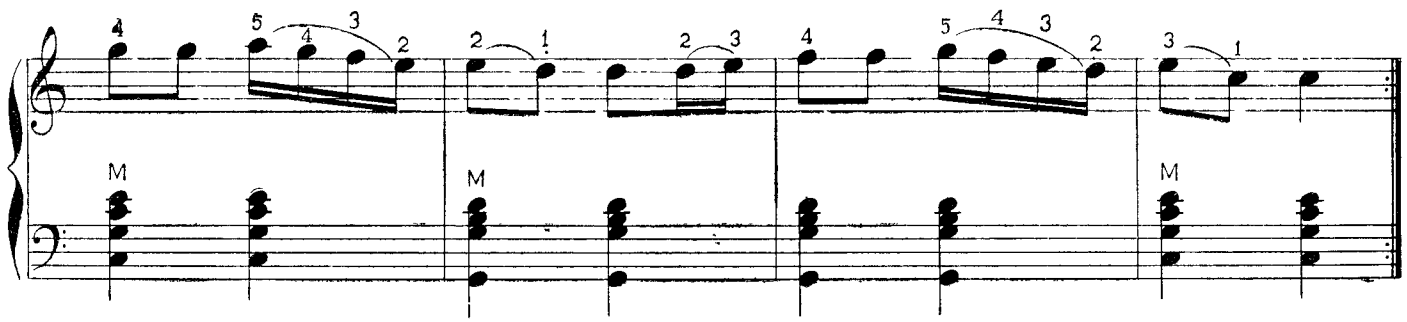

TOOMA LAULUKOOR

41 Mitte rutates

A. Kitlaspea
Akordionile sdn. I. Vigla

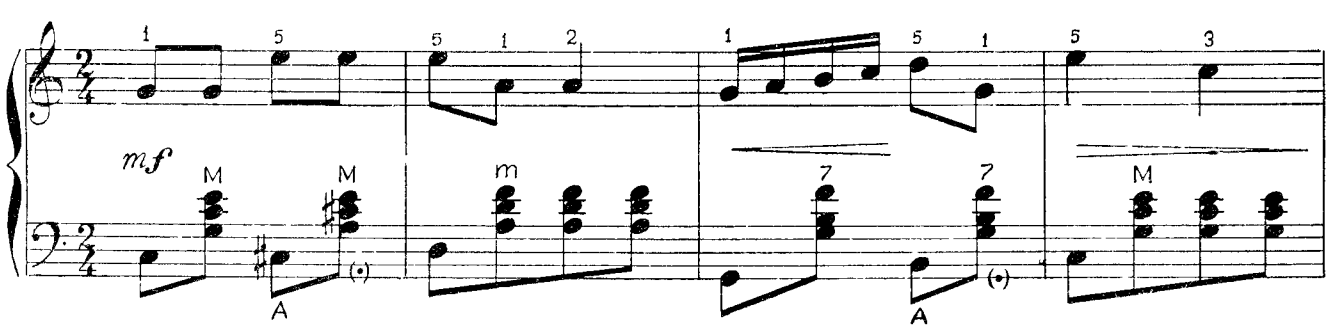

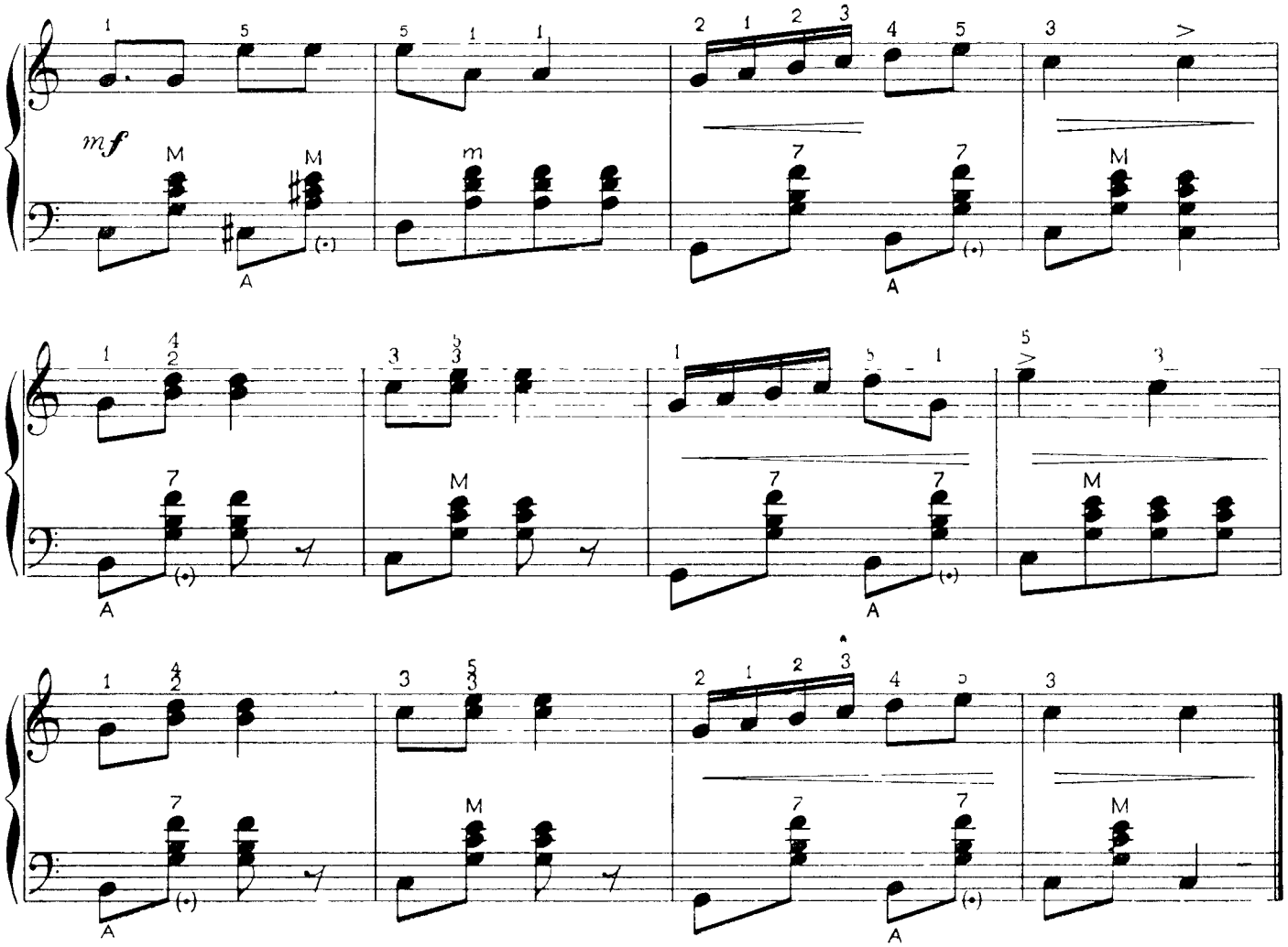

PEEGEL

42 Mitte rutates Tatari rahvaviis

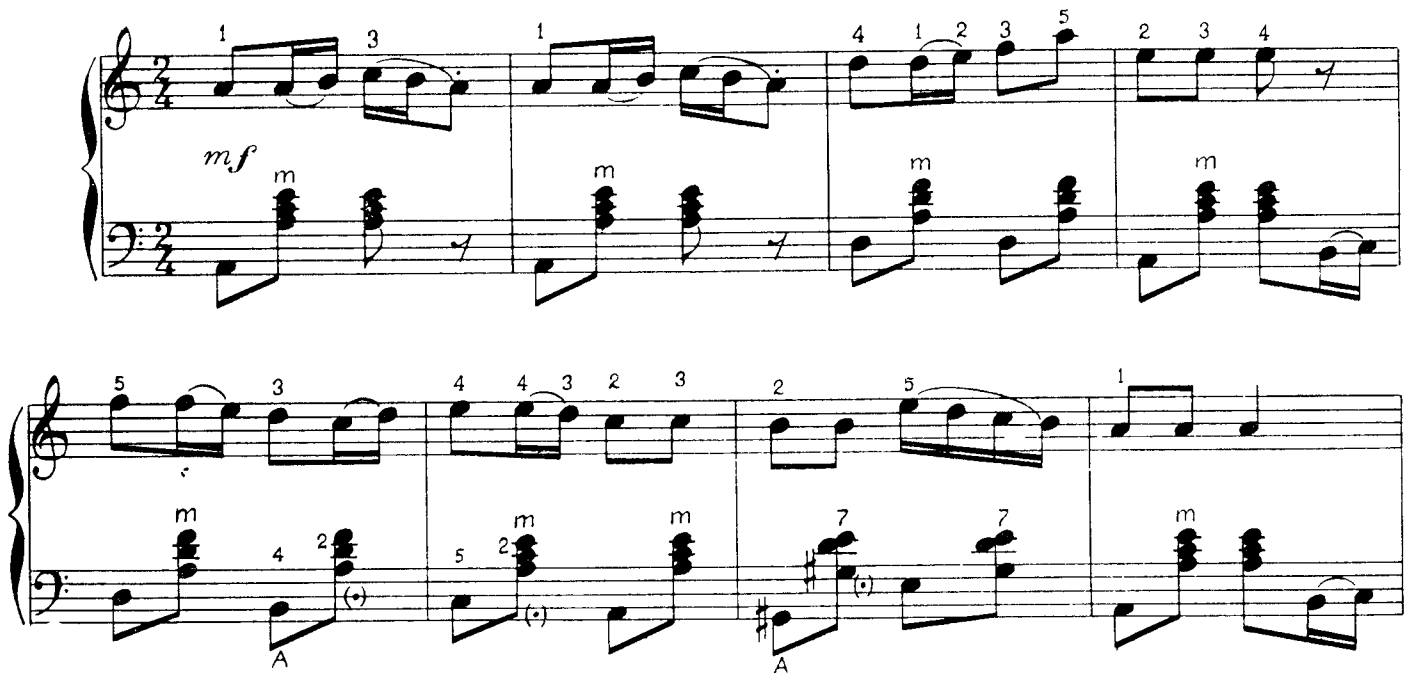

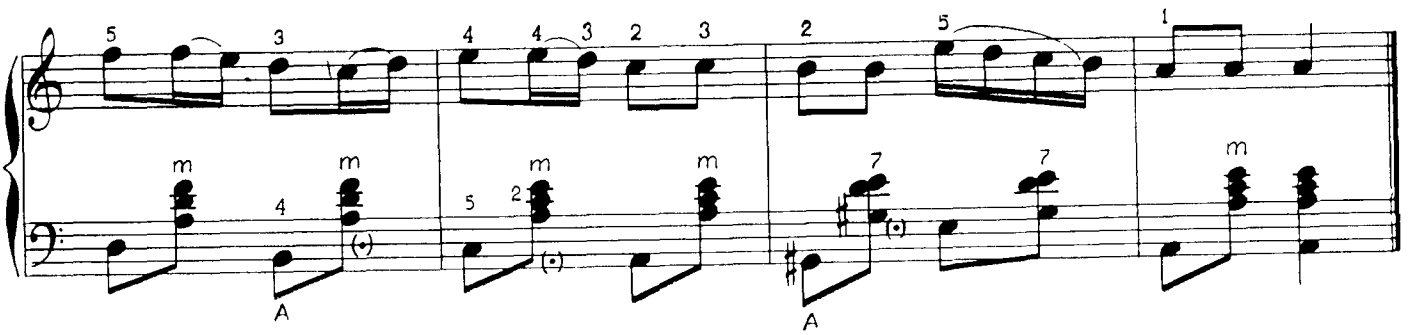

10. PUNKTEERITUD NOOT. PAUSID

Noodipeast paremale lisatud punkt pikendab nooti tema põhilisest väärtusest poole võrra.

♩. (veerandnoot punktiga) võrdub väärtuselt

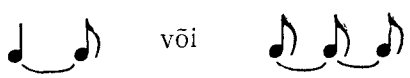

♪. (kaheksandiknoot punktiga) = 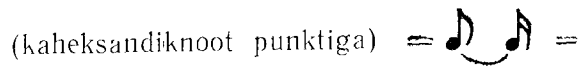

Taktimõõtudes 2/4, 3/4, 4/4 seisab punktteeritud veerandnoodi järel tavaliselt kaheksandiknoot.

Lugemine 1 ja 2 ja 3 ja 4 ja, 1 ja 2 ja 3 ja 4 ja,

punkteeritud kaheksandiku järel — kuueteistkümnendiknoot.

Lugemine 1 ja 2 ja, 1 ja 2 ja, 1 ja 2 ja, 1 ja 2 ja

Heli kõlamise katkemist nimetatakse p a u s i d e k s. Viimaseid mõõdetakse samade väärtustega mis helisidki ja tähistatakse järgmiste märkidega — (laiem kriips noodijoone all) tervepaus, mis võrdub väärtuselt tervenoodiga, ▬ (laiem kriips noodijoone peal) — poolpaus, mis võrdub väärtuselt poolnoodiga, 𝄽 veerandpaus, võrdub väärtuselt veerandnoodiga, 𝄾 kaheksandikpaus, võrdub väärtuselt kaheksandiknoodiga, 𝄿 — kuueteistkümnendikpaus, võrdub väärtuselt kuueteistkümnendiknoodiga. Pauside pikkust loetakse samuti nagu helide oma. Punkt pausimärgi järel pikendab pausi tema põhilisest kestusest poole võrra (samuti nagu punkt noodipea järel) 𝄾. 𝅘𝅥𝅯 või 𝅘𝅥𝅯.𝅘𝅥𝅯

43

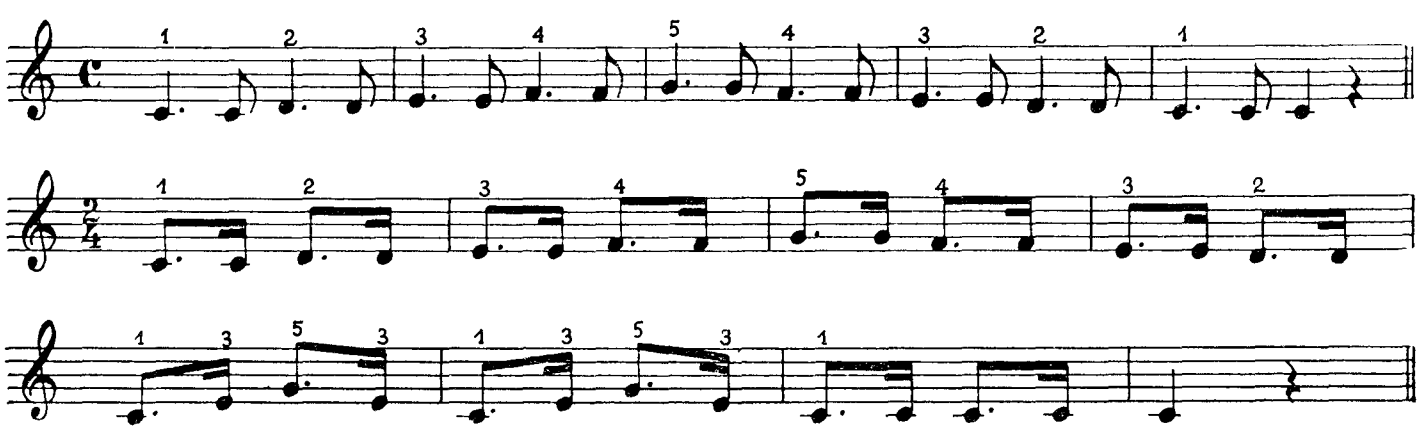

MARSS

44 Marsi tempos

L. Vigla

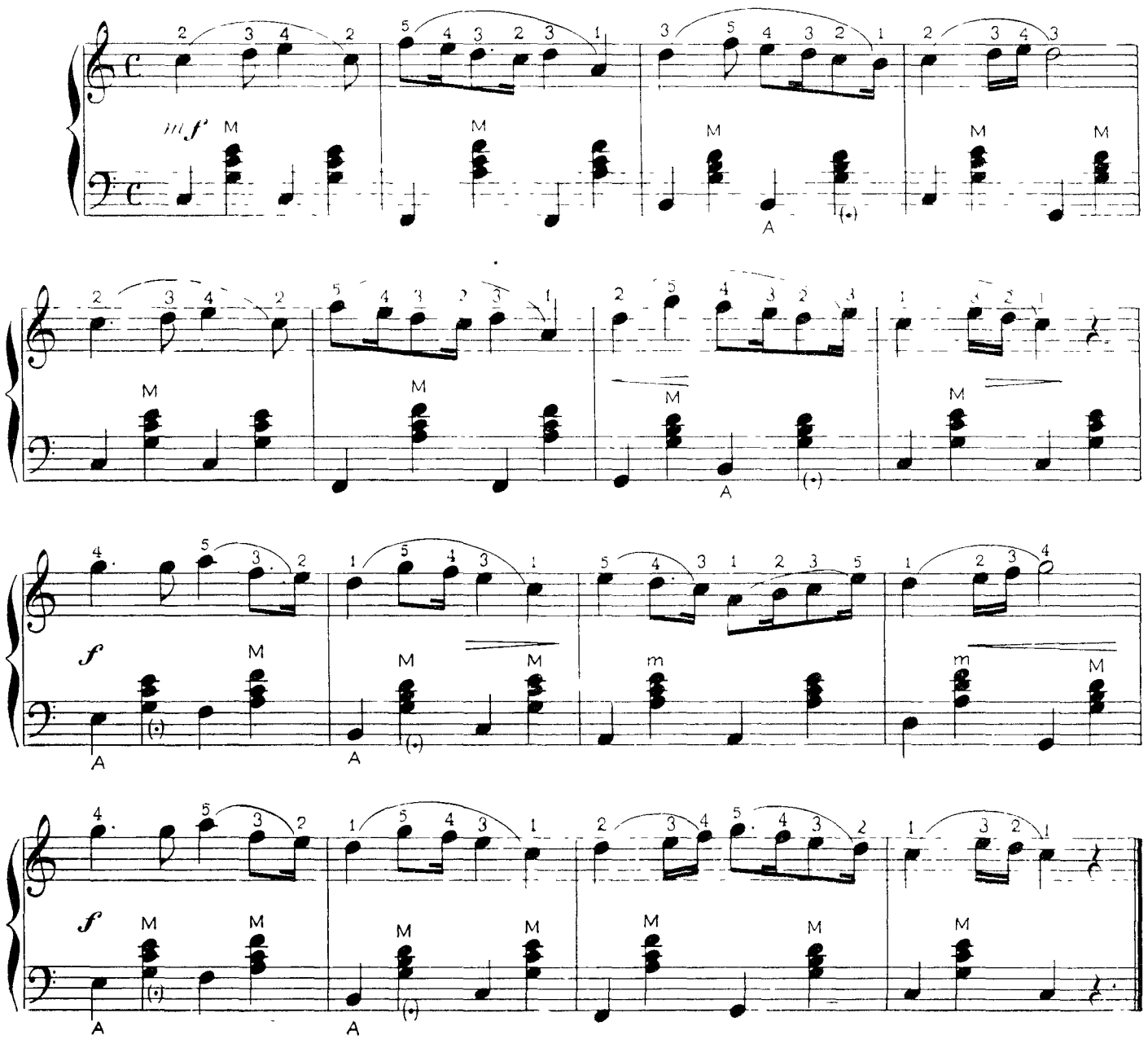

VARJAAG

45 Energiliselt

Vene rahvaviis

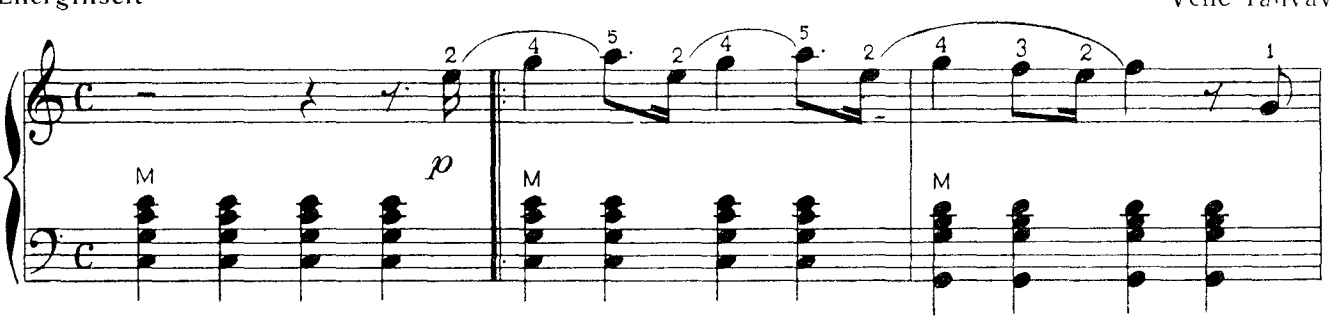

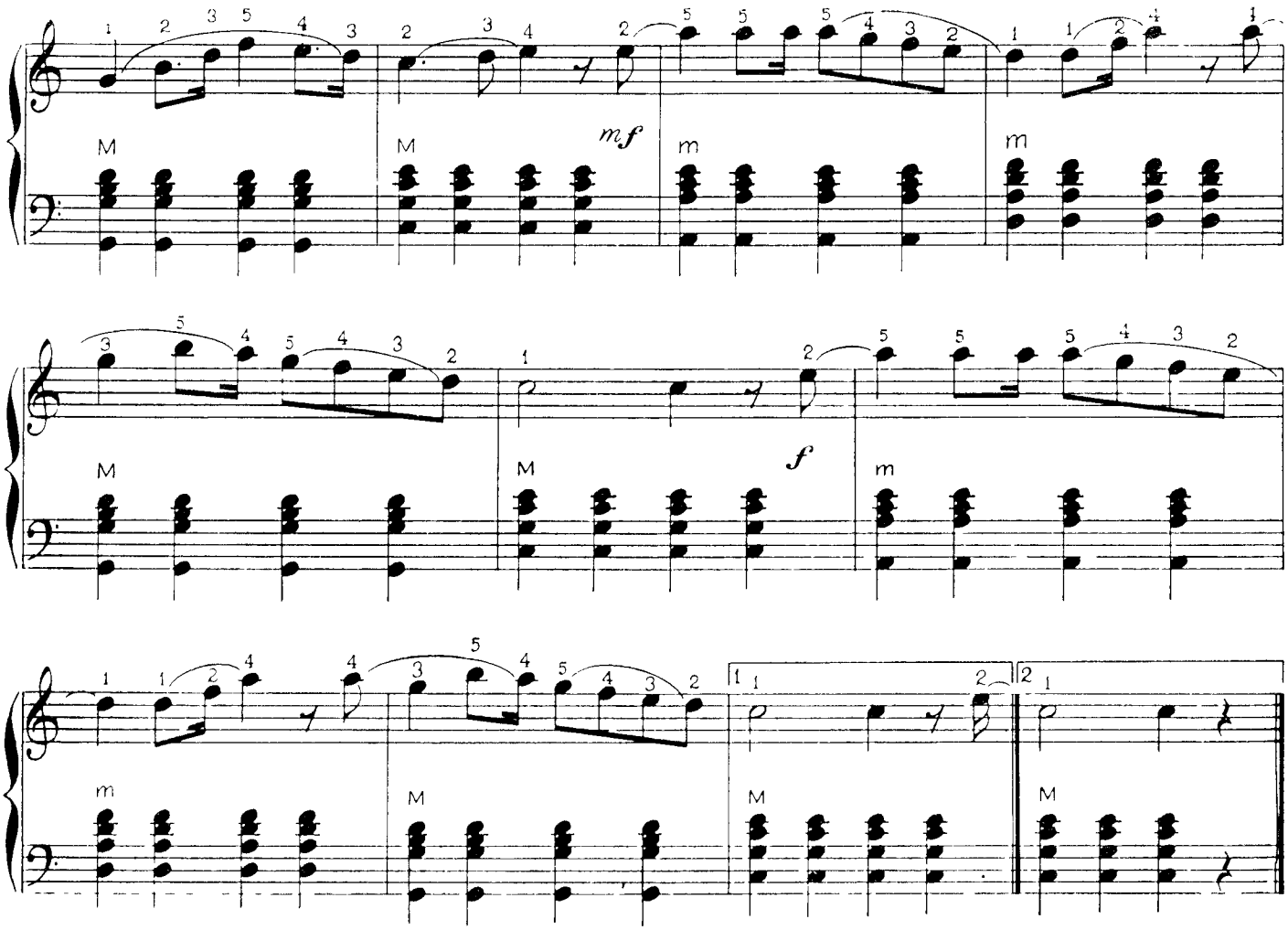

PAIKE JA ORVULAPSED

46 Parajalt

Läti rahvaviis

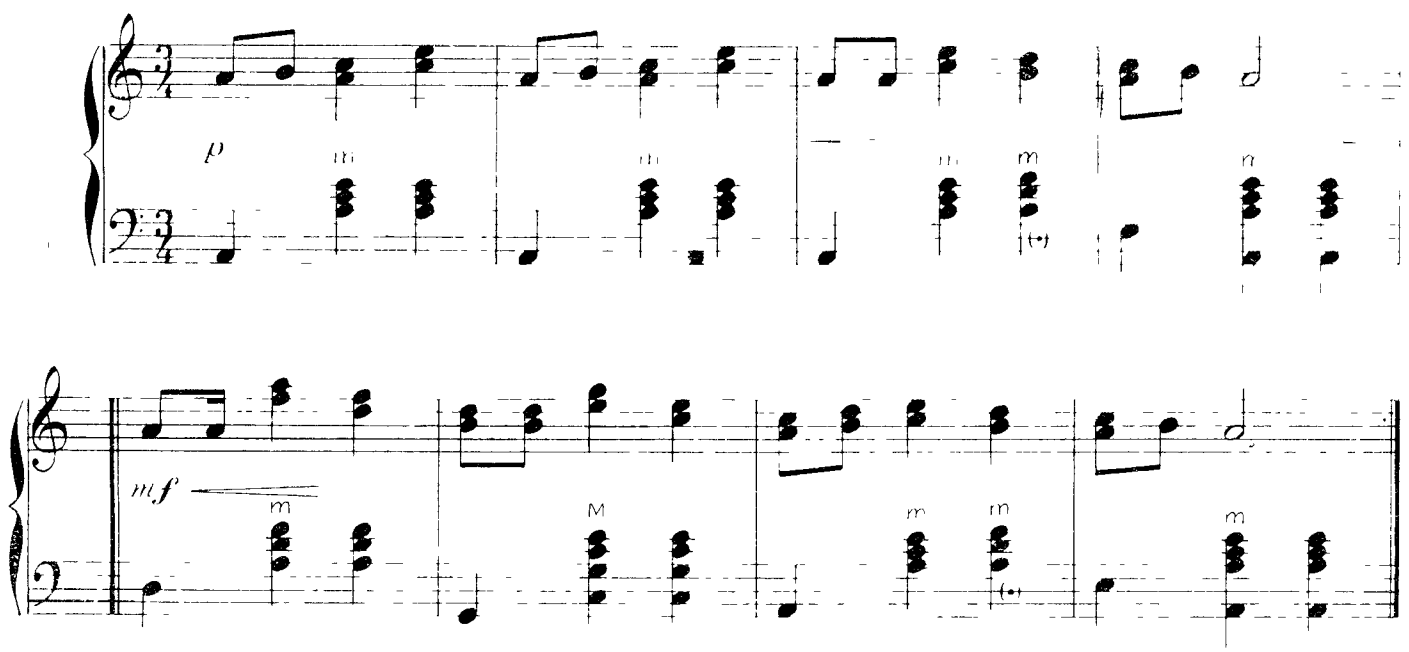

VÄIKE TRUMMILÖÖJA

47 Marsi tempos

Saksa revolutsiooniline laul
Akordionile sdn L. Vigla

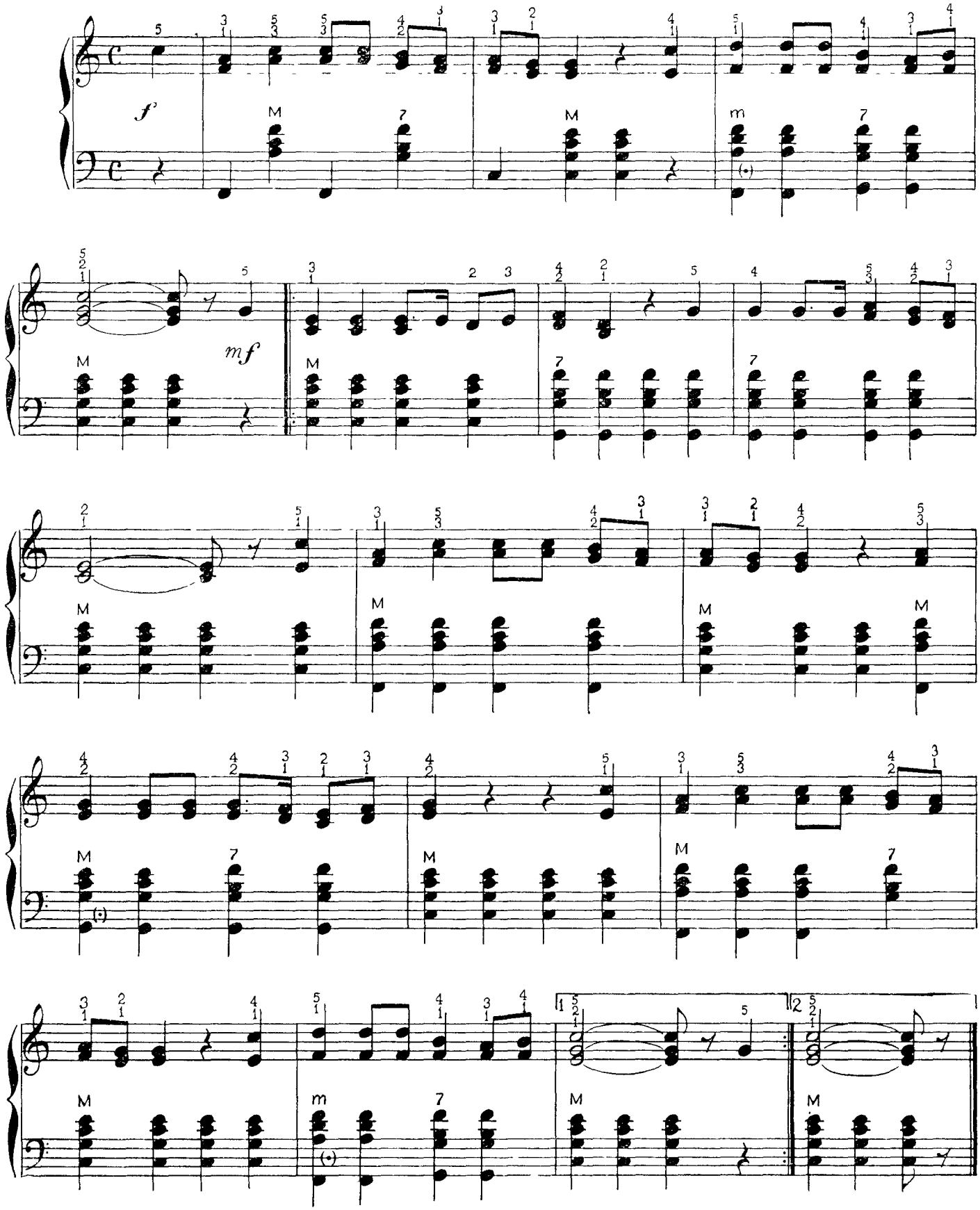

11. TAKTIMÕÕT $^6/_8$. EELTAKT

Taktimõõdus $^6/_8$ koosneb takt kahest $^3/_8$ lihttaktist. Selle poolest erineb ta temaga vältuselt võrdsest taktist mõõdus $^3/_4$

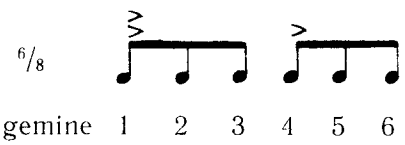

rõhuga eraldatakse igast kolmest kaheksandiknoodist esimene (lugemisel *1* ja *4*) Lugedes *1* tehakse tugevam rõhk kui lugedes *4*.

– rõhutatakse esimest igast kahest kaheksandiknoodist Lugedes *1* tehakse tugevam rõhk kui lugedes *2* ja *3*.

Allpool toodud näide nr 48 ei alga vältuse lugemisega «üks-kaks-kolm», vaid «kaks-kolm», seega hõlmab esimene takt $^2/_8$ Säärast mittetäielikku algustakti nimetatakse eeltaktiks, kus puudub tugev rõhk Tavaliselt on teose või tema osa lõpp eeltaktis esineva vältuse võrra lühem teistest taktidest Järelikult moodustavad eel- ja lõputakt kokku ühe takti

LAUL

48 Rõõmsalt L Vigla

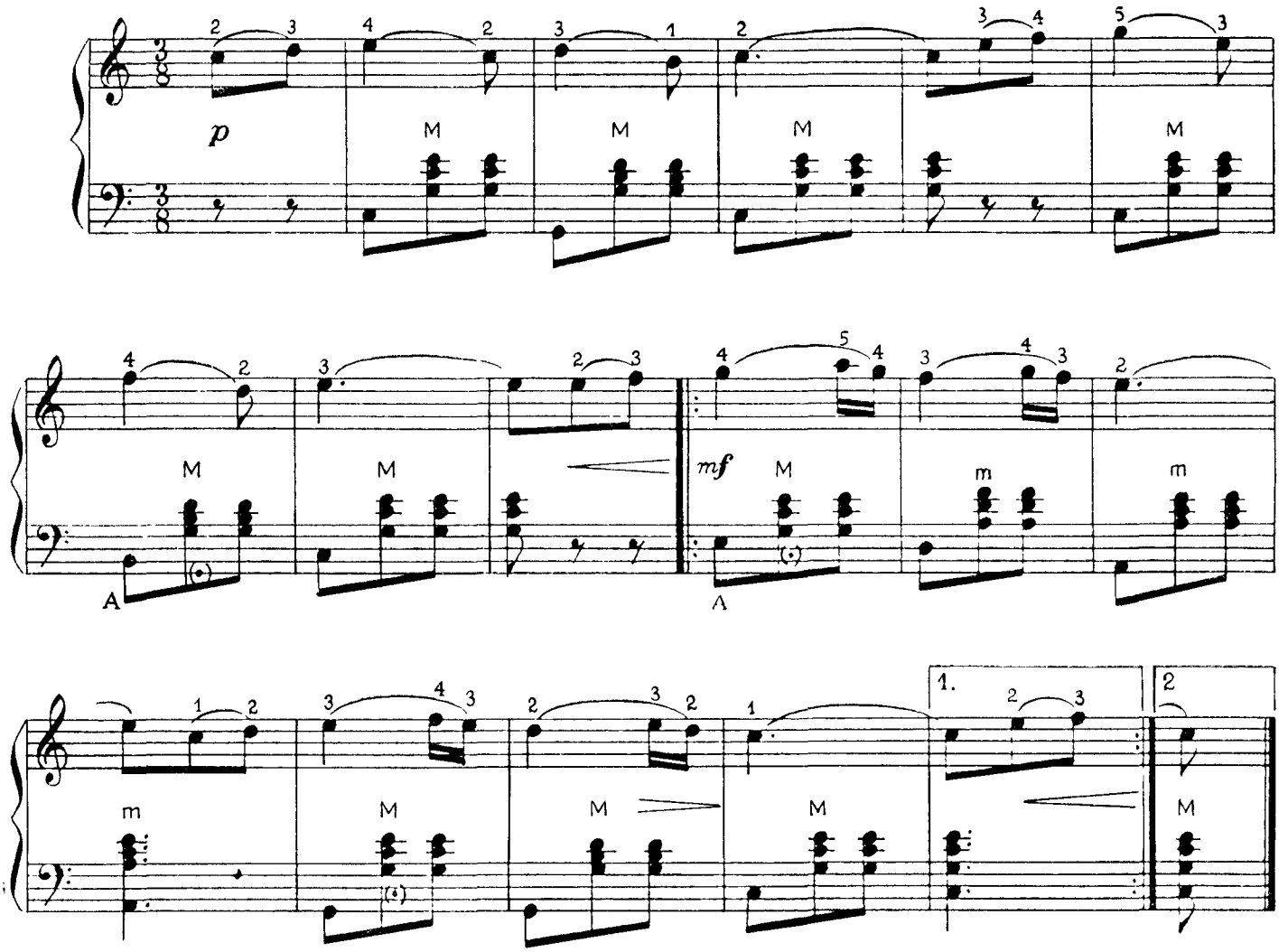

MERENEIDUDE LAUL

49 Kergelt — C M Weber

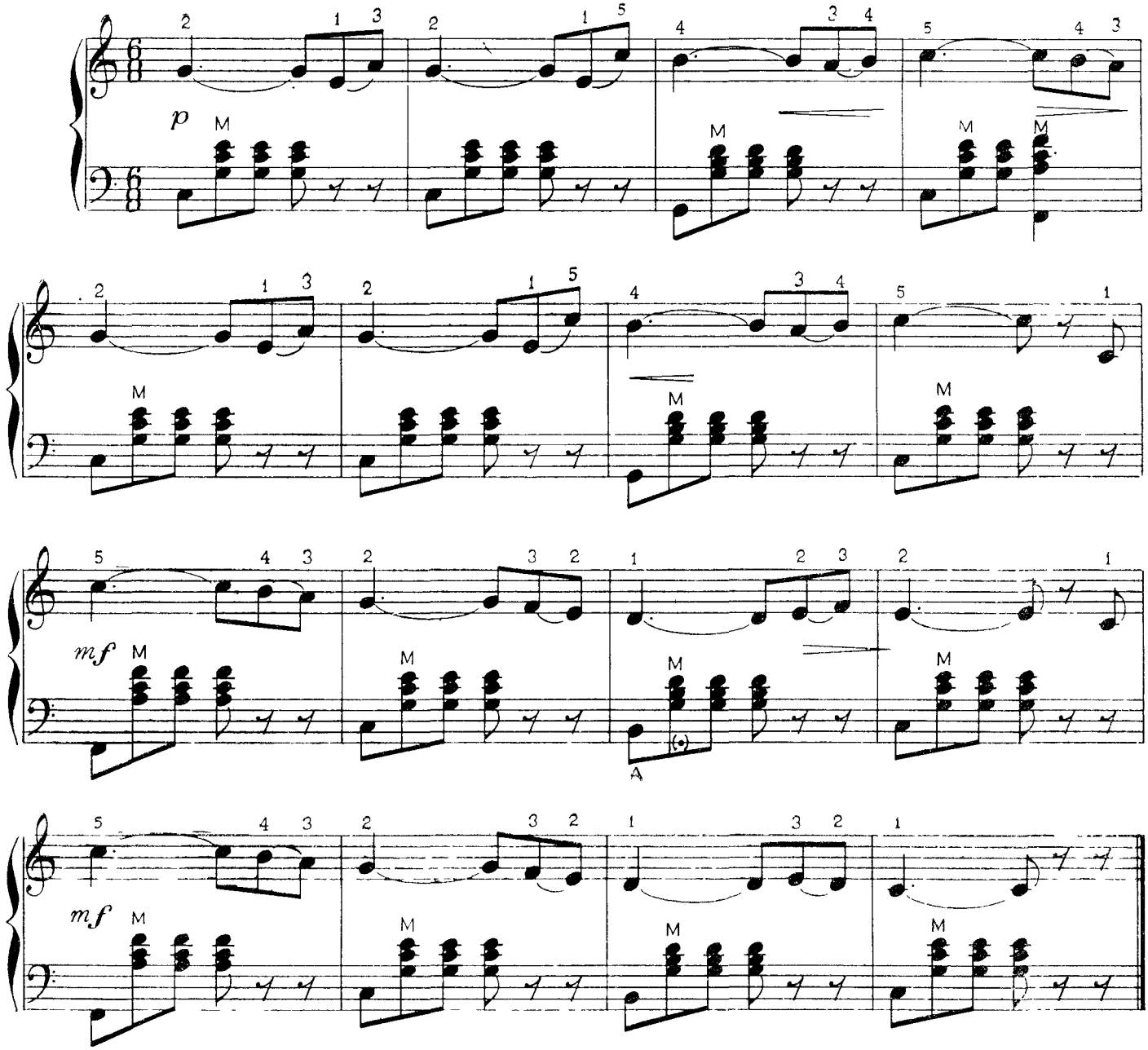

JAANIMARDIKAS

50 Õrnalt, laulvalt — Gruusia rahvaviis

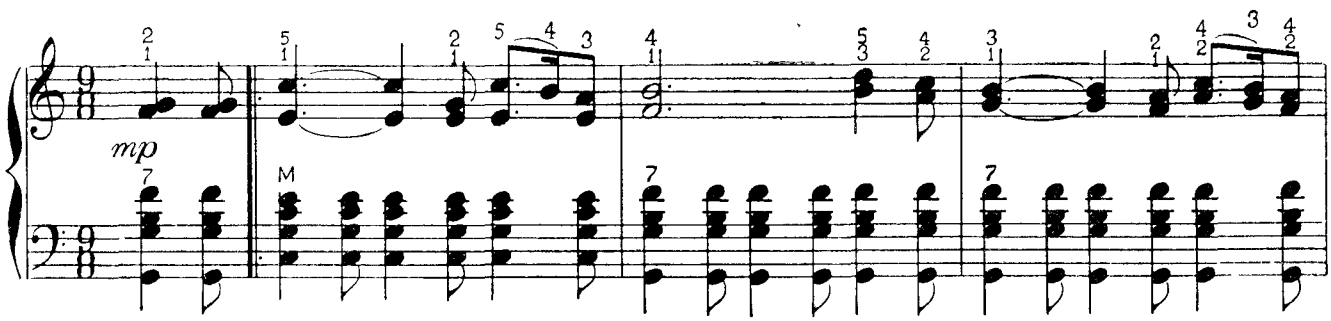

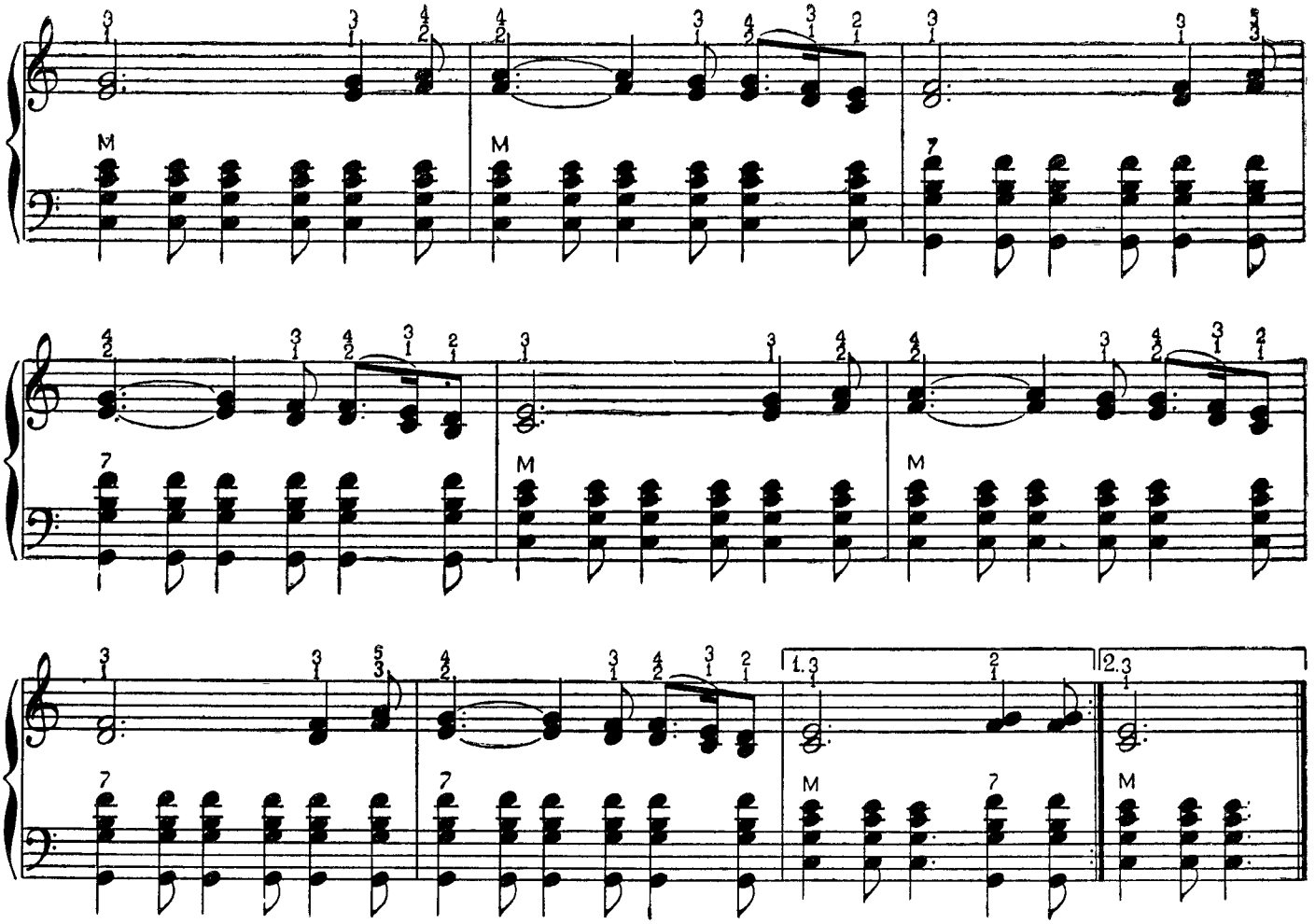

12. DO-MAŽOOR

Mažoorsetes heliredelites on seitse erineva nimetusega heli, kaheksas aga esimesega samanimeline Esimene heli annab heliredelile nime. Näiteks ühe oktaavi *do*-helist teise oktaavi *do*-helini alusastmeil (valgetel klahvidel) tõusvat või laskuvat liikumist nimetatakse tõusvaks või laskuvaks Do-mažoorseks heliredeliks (*do*, *re*, *mi*, *fa*, *sol*, *la*, *si*, *do* ja tagasi):

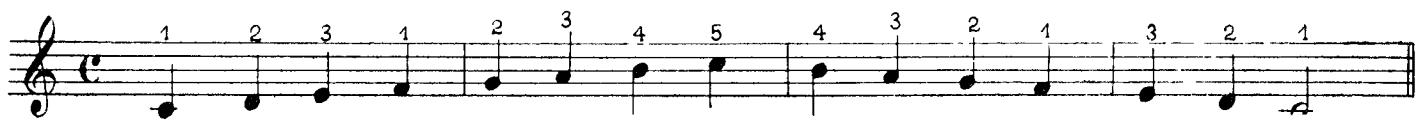

Helikõrguselt kõige väiksema vahe (intervalli) — pooltooni — moodustavad akordionil parema käe klahvistiku (mustad klahvid kaasa arvatud) kahe kõrvuti asetseva klahvi helid Ühe mustaga eraldatud kahe kõrvutise valge klahvi helide vahe on kaks korda suurem, s. o. t e r v e t o o n.

Heliredeli astmed nummerdatakse alates alumisest (toonikast) üles kuni selle oktaavini Heliredeli iseloomu määravad intervallid astmete vahel

Mažoor-heliredeli astmete *do-re*, *re-mi*, *fa-sol*, *sol-la* ja *la-si* vahe on terve toon, *mi-fa* ja *si-do* vahe aga pool tooni.

Mažoor-heliredeli intervallide järjestus

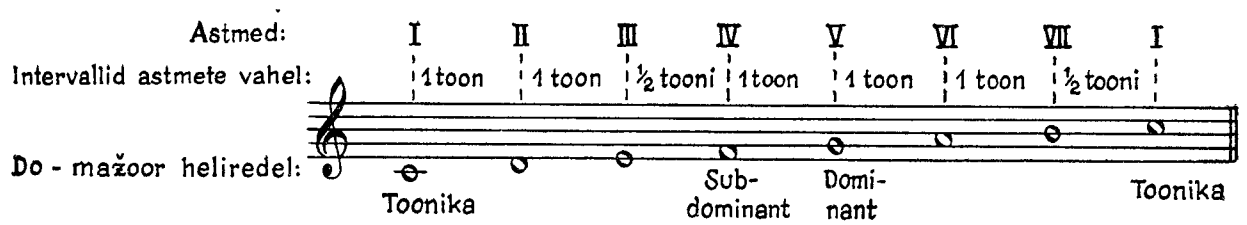

Mängides parema käe klahvistikul ülespoole liikuvat heliredelit, viiakse pöial teise sõrme löögi hetkel peopesa alla, et ta oleks oma löögiks valmis. Üheaegselt pöidlalöögiga liigub kogu käsi järgmisse positsiooni, kusjuures ta ei tohi pöidlale toetuda ega seda sügavale klahvistiku põhja suruda. On pöial löögi teinud, läheb ta teise sõrme löögi ajal jälle peopesa alla. Pöidla löök on ikka vastupidine käe liikumise suunale ja koos temaga asub käsi alati uude positsiooni. Nii sünnib heliredeli iga oktaavi mängimisel kaks märgatavat käeliigutust.

Allapoole minevas heliredelis abistab labakäsi kolmanda ja neljanda sõrme liikumist üle pöidla. Kogu käe edasiliikumise tõttu teevad sõrmed kallakuid lööke (küljeliigutusi).

Käe sobitusliigutusi täiendavad labakäe küljeliigutused ja randme tõstmine ning langetamine. Kiireneva tempo juures muutuvad sobitusliigutused üha väiksemaks ega ole kiire tempo korral üldse enam märgatavad.

Kiires heliredelis ei esine enam liigutuste jaotust. Siin libiseb käsi üle klahvistiku üheainsa liigutusega, mis on niisama sujuv nagu glissandos (ühe või kahe sõrme libisemine valgetel klahvidel).

Heliredelit peab harjutama algul aeglaselt, jälgides eriti pöidla õigeaegset peopesa alla asetamist ja kogu käe koondatud liigutusi ning positsioonide vahetust. Keskmise kiirusega harjutamisele võib alles siis üle minna, kui aeglane mäng on täiesti ladus (automatiseerunud). Algaja aeglasest heliredelimängust ei saa järkjärgulise kiirendamisega välja arendada mingisugust kiiret mängu, sest esimene nõuab palju sobitusliigutusi, mida on küllalt raske tempo kiirendamisel järk-järgult vähendada.

51

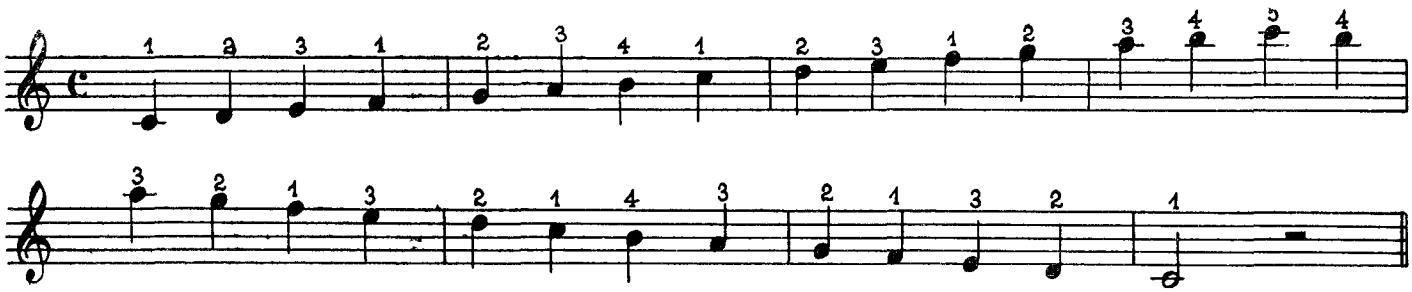

Saateakordid (vasaku käe nuppudel) moodustatakse sellesama heliredeli astmetest. Akord kõige lihtsamal kujul koosneb kolmest (kolmkõla) või neljast (septakord) tertsidena asetsevast helist. «Terts» tähendab eesti keeles heliredeli antud astmest arvates kolmandat astet. Tertsi märgitakse nootidega kahele kõrvuti asetsevale joonele või joontevahele. (Uksteise alla kirjutatud noote mängitakse üheaegselt.)

Nagu terts, nii ehitatakse ka akord (kolmkõla) alumisele helile. Näiteks Do-mažoori I astme ehk toonikakolmkõla (toonikale tuginev kolmkõla) rajatakse helile *do*: *do-mi-sol*; V astme (dominandi) septakord ehk dominantseptakord koosneb helidest *sol-si-re-fa*.

Helistiku põhiakordideks on I astme ehk toonikakolmkõla (Do-mažooris *do-mi-sol*), IV astme ehk subdominantkolmkõla (Do-mažooris *fa-la-do*), V astme ehk dominantkolmkõla (Do-mažooris *sol-si-re*), V astme septakord ehk dominantseptakord (Do-mažooris *sol-si-re-fa*).

Akordi helisid võib paigutada oktaavi võrra kõrgemale või madalamale. Siis kaotab ta oma põhikuju (tertsilise ülesehituse) ning muutub sama astme kolmkõla või septakordi pöördeks.

52

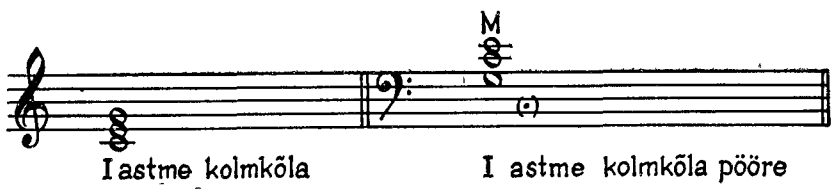

Kõik vasaku käe akordid peavad mahtuma väikese oktaavi *sol*-heli ja esimese oktaavi *fa*-heli vahele, mistõttu kirjutatakse ainult mõned neist põhikujul, suurem osa märgitakse pööretena. Et saada kolmkõla pöördest tema põhikuju, mille järgi määratakse nimetus, on vaja panna ülemine heli oktaavi võrra madalamale või alumine heli oktaavi võrra kõrgemale (olenevalt pöördest), nii et kõik helid asetseksid tertside kaupa.

53

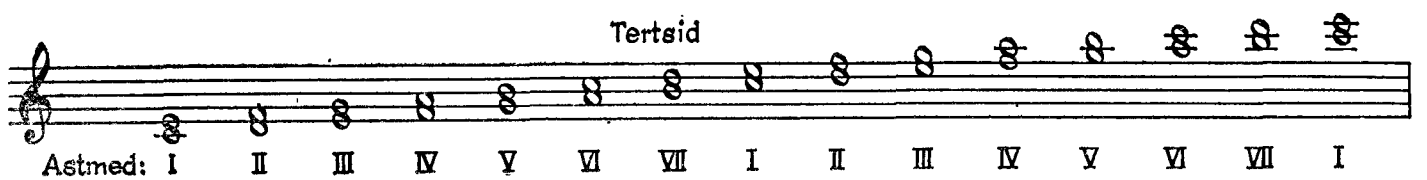

Kolmkõla koosneb kahest, septakord — kolmest tertsist.

54

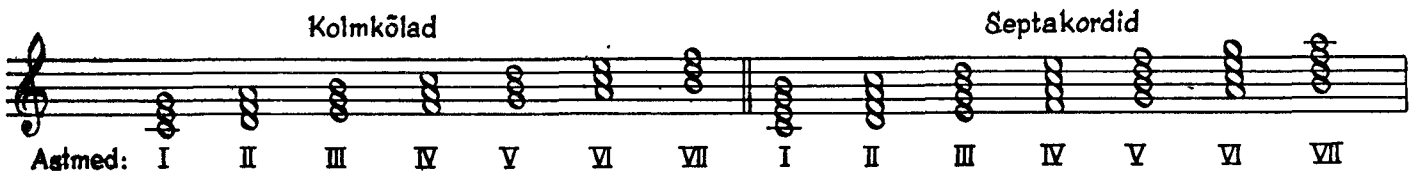

Septakordides (vasaku käe klahvistiku 5. rida) on nelja asemel ainult kolm heli (alt kolmas on alati vahele jäetud, sellepärast ei saa neid mingisuguse helide oktaavi võrra kõrgemale või madalamale paigutamisega tertside kaupa asetada, mis ongi septakordide tunnuseks).

55

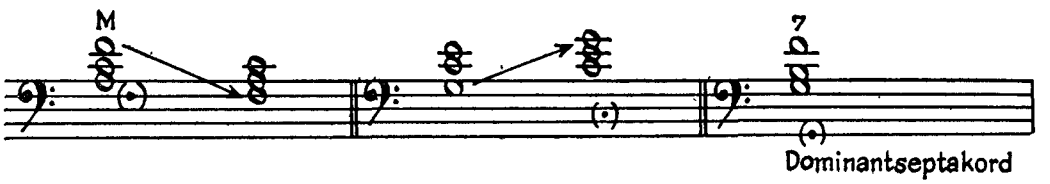

Akordi helide mängimist üksteise järel nimetatakse arpedžoks.

56

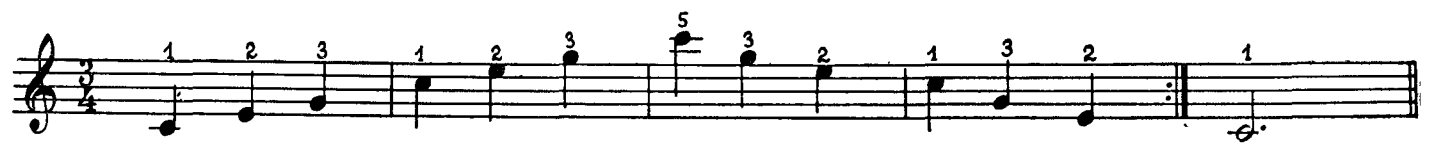

57

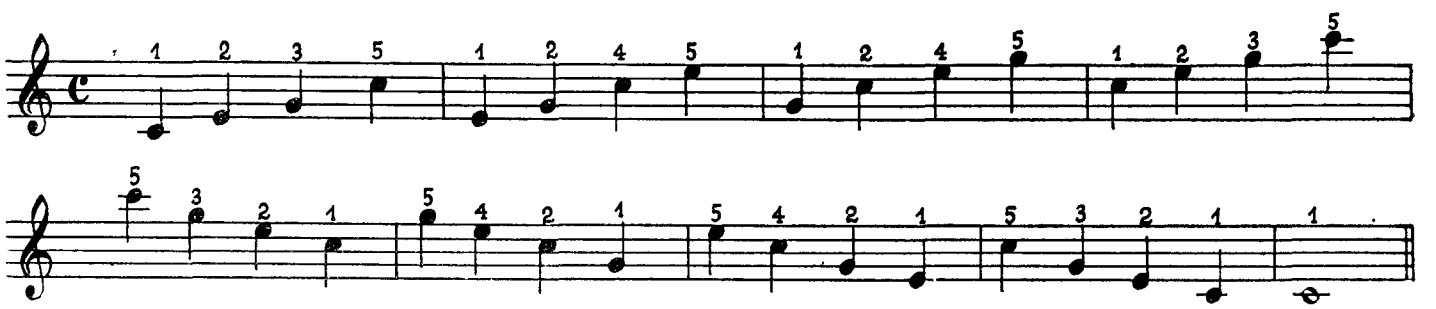

13. LA-MINOOR

Minoorsel heliredelil on teistsugune intervallide järjestus kui mažoorsel. Erinevuse määrab peamiselt I ja III astme intervall — mažooris 2 tooni, minooris 1½ tooni; VI ja VII astmel võib olla mitmesugune kõrgus, millest sõltuvalt on kolme liiki minoorheliredeleid: loomulikud, harmoonilised ja meloodilised.

Loomulik minoor-heliredel

Heliredelit loomulikus la-minooris mängitakse samuti ainult valgetel klahvidel nagu Do-mažoorsetki. Tema toonika (*la*) asub Do-mažoori omast tertsi võrra madalamal.

Loomulik minoor-heliredeli intervallide järjestus:

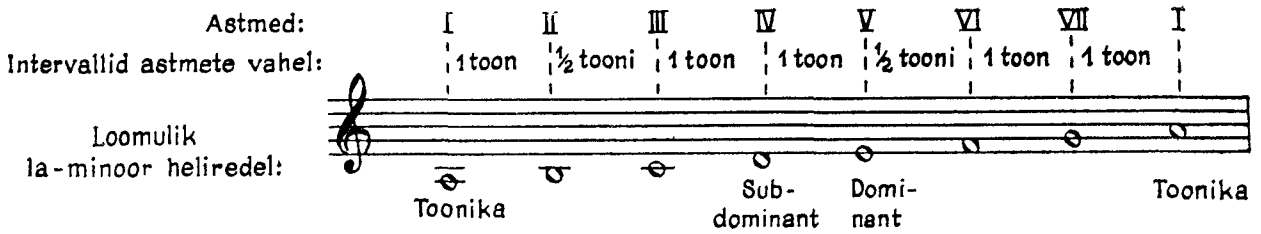

Harmooniline minoor-heliredel. Alteratsioonimärgid

Harmooniline minoor-heliredel erineb loomulikust selle poolest, et tema seitsmes aste on poole tooni võrra kõrgemal (la-minooris must klahv *sol*'i ja *la* vahel) Pool tooni kõrgem heli kannab oma alusastme nimetust, millele on lisatud sõna *diees*. *Sol*'ist pool tooni kõrgemat heli nimetatakse *sol-dieesiks*. Nootides tähistatakse *dieesi* märgiga ♯ noodipea ees.

58

Sama heli võib kirjutada ka kui *la*'st poole tooni võrra madalamat. Säärasel juhul lisatakse alusastme nimetusele sõna *bemoll*. *La*-helist poole tooni võrra madalamat heli nimetatakse *la-bemolliks*. Nootides tähistab *bemolli* märk ♭ noodipea ees.

Dieesi ja *bemolli* nimetatakse alteratsioonimärkideks (muutemärkideks).

Harmoonilise minoorheliredeli seitsmes aste on loomuliku minoor-heliredeli seitsmenda astmega võrreldes poole tooni võrra kõrgendatud, järelikult tuleb teda la-minoor-heliredelis nimetada *sol-dieesiks* (loomuliku la-minoor-heliredeli seitsmes aste on *sol*).

Harmoonilise minoor-heliredeli intervallide järjestus:

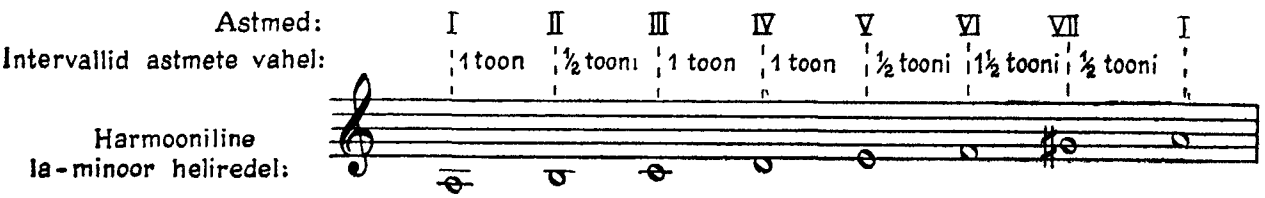

Alteratsioonimärkide hulka kuuluvad ka *dubldiees* (kahekordne *diees*) 𝄪, mis tähendab vastava alusastme tervetoonilist kõrgendamist (s. o. kahe pooltooni võrra) ja *dublbemoll* (kahekordne bemoll) (𝄫), mis osutab vastava alusastme tervetoonilisele madaldamisele (s. o kahe pooltooni võrra).

59

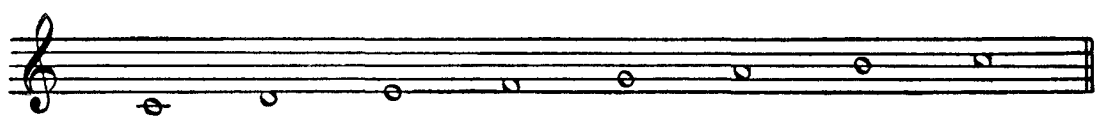

60

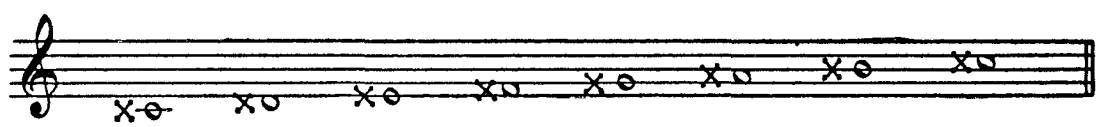

61

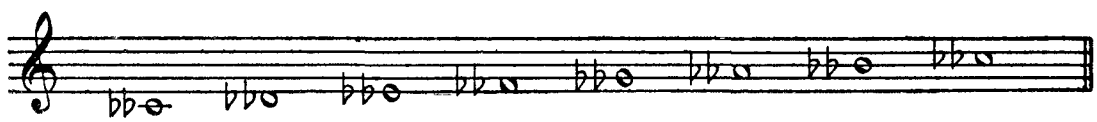

Nii kõlab *do* 𝄪 nagu *re*, *re* 𝄪 nagu *mi* jne

do 𝄫 kõlab nagu *si* ♭, *si* ♭♭ nagu *la* jne.

Võrdse kõrgusega, kuid erinevate nimetuste ja tahistustega helisid (*si* ♯ = *do*, *do* = *re* ♭♭ jt.) nimetatakse enharmooniliselt (ühtiv-) võrdseteks.

Meloodiline minoor-heliredel

Meloodilise minoor-heliredeli VI ja VII aste on tõusval liikumisel poole tooni võrra kõrgendatud, laskuval aga samad mis loomulikul minoor-heliredelil Märki ♮ nimetatakse bekarriks (keelumärgiks). Viimane muudab kehtetuks eelnenud *dieesi* või *bemolli* toime.

Heli *fa-diees* tekitatakse *fa* ja *sol*'i vahelise musta klahvi abil.

Meloodilise minoor-heliredeli intervallide järjestus

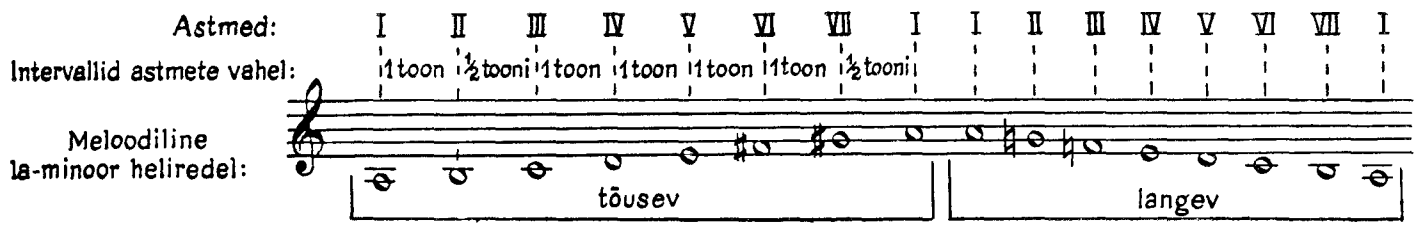

Minoori akordid

Minoori põhiakordid ehitatakse üles tertside kaupa samadest astmetest mis mažooriski.

La-minooris kasutatavad bassid ja akordid

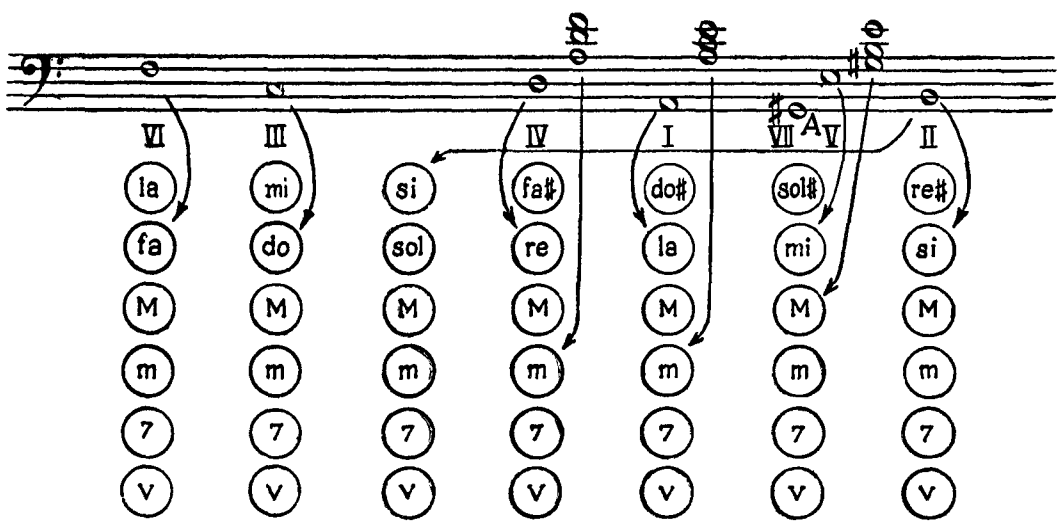

Mažoorsed ja minoorsed kolmkõlad

Mažoori põhikolmkõlad on mažoorsed kolmkõlad (M).

Loomuliku minoori põhikolmkõlad on minoorsed kolmkõlad (m).

Mažoorne kolmkõla erineb minoorsest tertside suuruselt. Mažoorses kolmkõlas on alumine terts suur, võrdudes nelja pooltooniga, kuna ülemine on väike (kolm pooltooni).

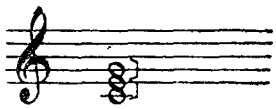

väike terts (3 pooltooni)

suur terts (4 pooltooni)

Minoorses kolmkõlas asuvad tertsid vastupidi. alumine on väike, ülemine — suur.

suur terts (4 pooltooni)

väike terts (3 pooltooni)

Harmoonilisel minooril on dominantkolmkõla mažoorne, loomulikul — minoorne.

La-minoori põhiakordid

Parema käe klahvistikul (tertsidena).

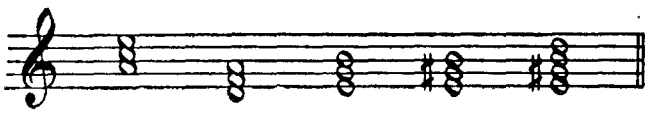

Vasaku käe klahvistikul

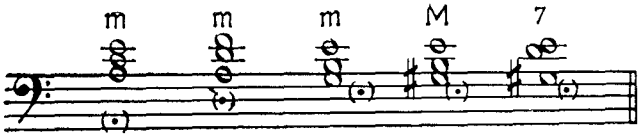

La-minoor-heliredel

62 Harmooniline

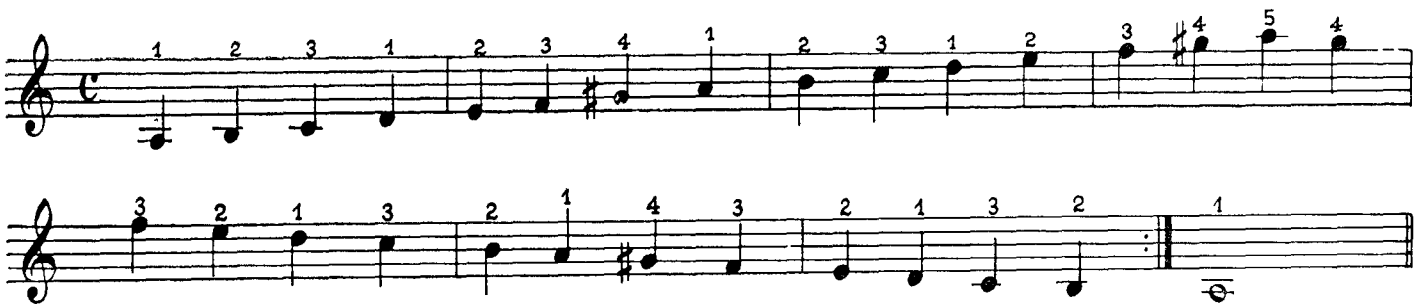

63 Meloodiline (sama sõrmestusega)

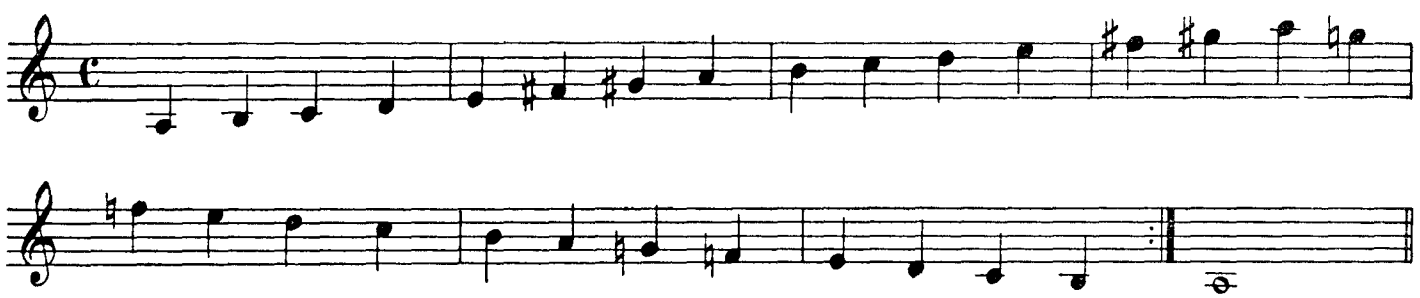

64 Arpedžod

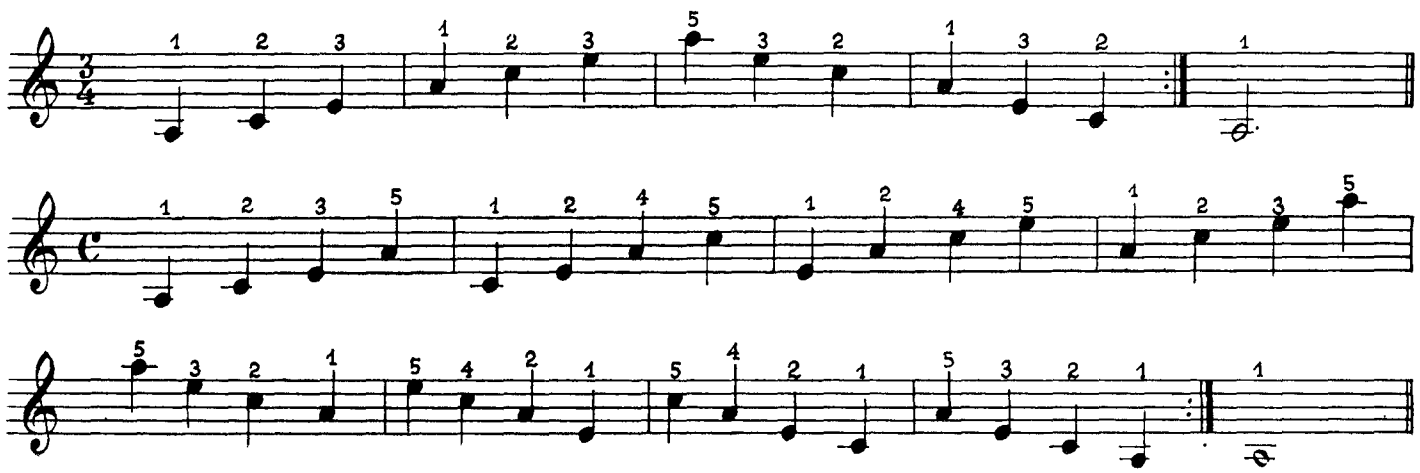

Heliredelid vasakule käele

Vasaku käe nupud reastuvad nii, et kui neil selgeks õppida vaid üks mažoor- ja meloodiline ning harmooniline minoorheliredel, siis sellest piisab, et mängida ükskõik millist heliredelit mistahes helistikus

65 Mažoor-heliredelid

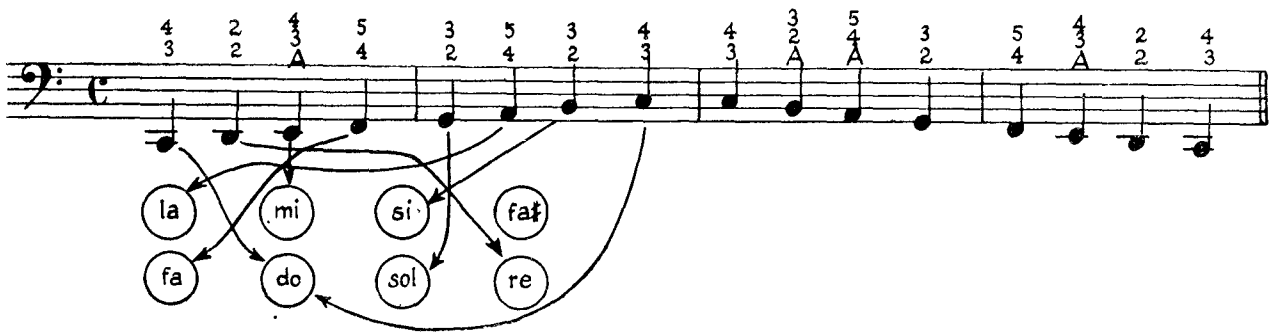

Laskuvas heliredelis sama sõrmestus ja samad nupud, ainult vastupidises järjestuses.

66 Harmooniline la-minoor-heliredel

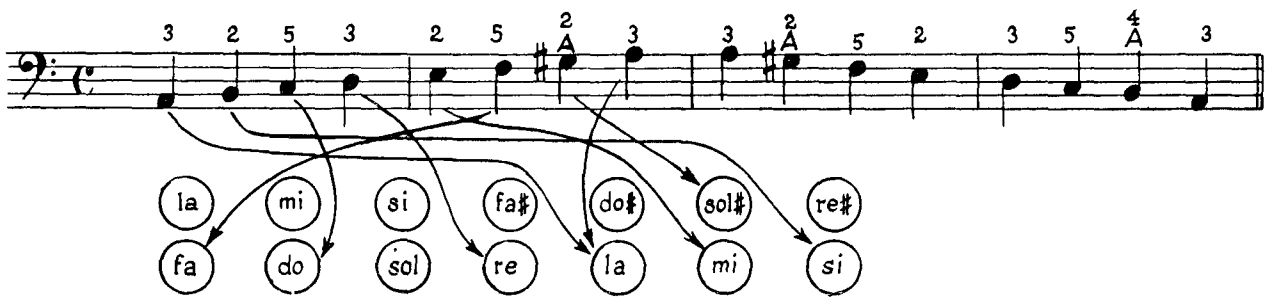

Laskuvas heliredelis sama sõrmestus ja samad nupud, ainult vastupidises järjekorras.

67 Tõusev meloodiline la-minoor-heliredel

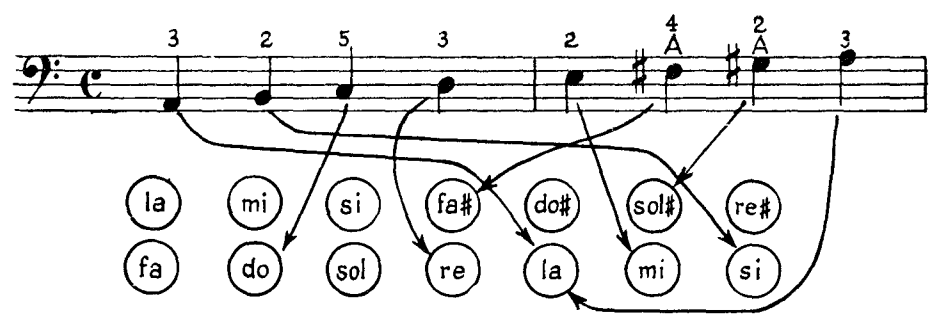

68 Laskuv meloodiline minoor-heliredel

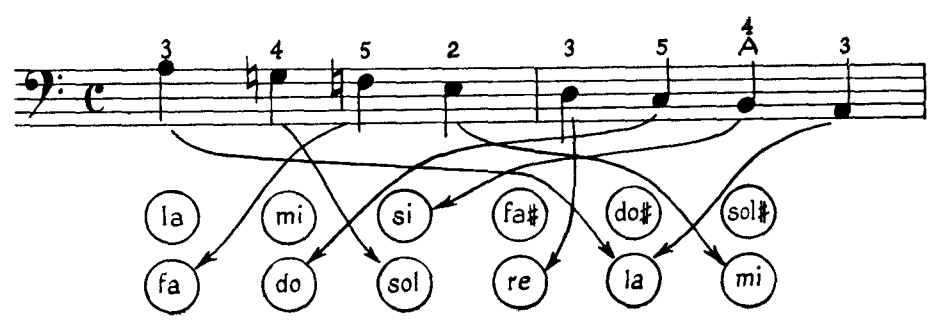

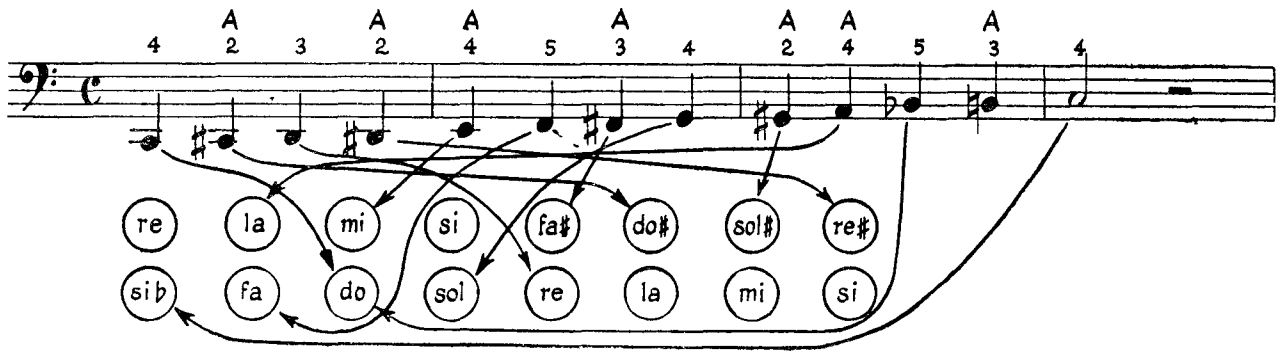

Tuletatud nimetustega bassinuppude asetus (vt tabel 2).

Tuleb meeles pidada, et samas nuppude põikreas asuva abibassi heli on põhibassi omast suure tertsi võrra kõrgemal.

IGAÜHEL OMA PILL

70 Rõõmsalt Eesti rahvaviis

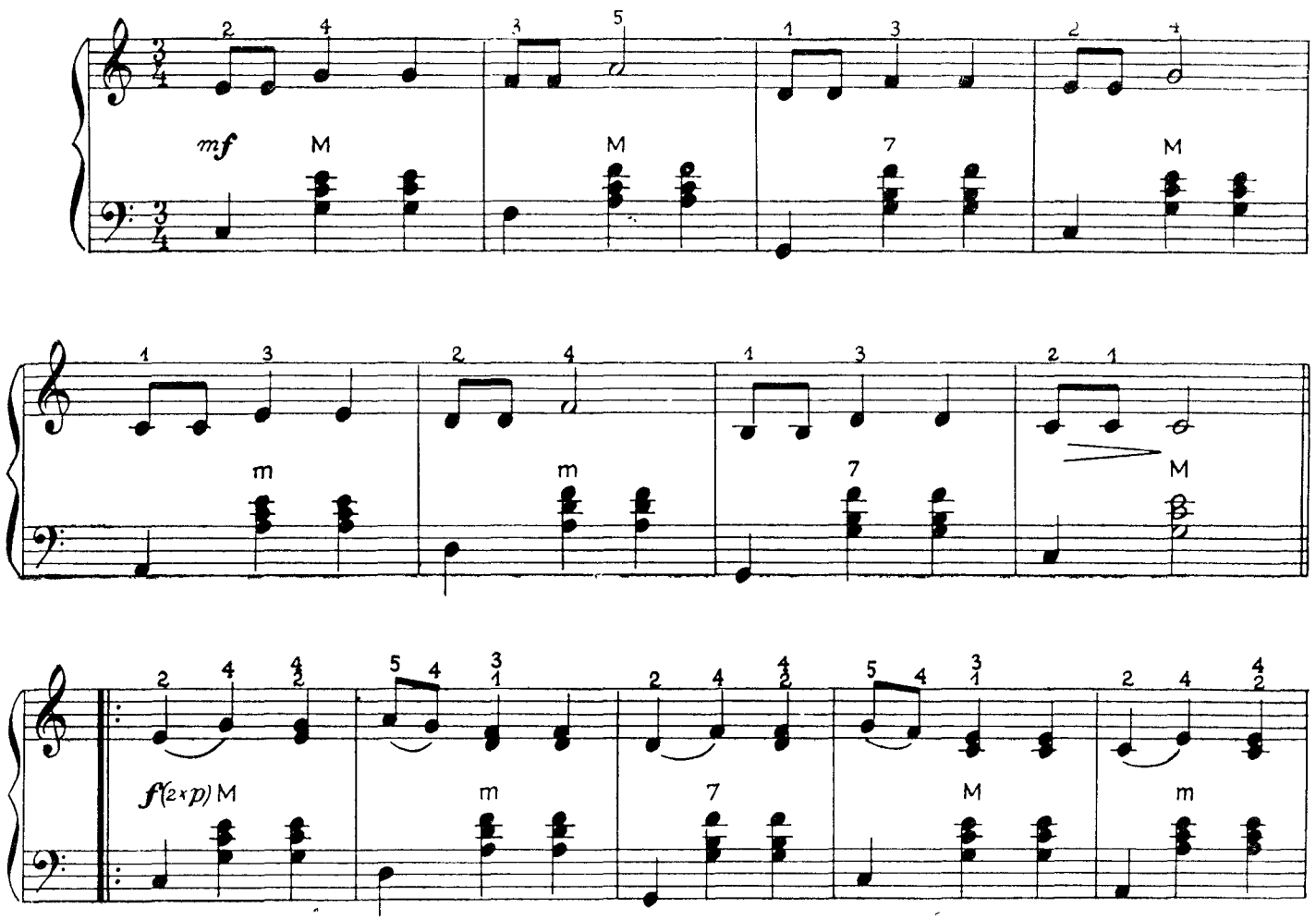

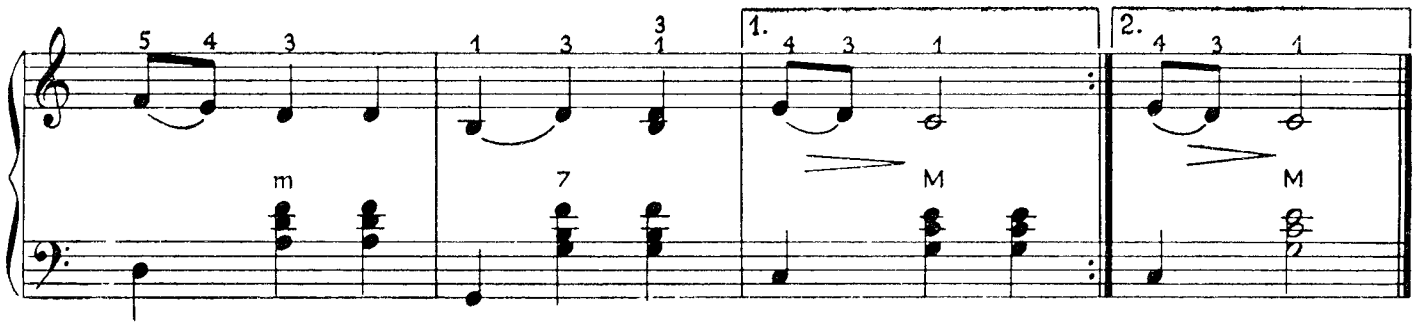

ÕUNAPUU ÕIEKE

71 Hõljuvalt

V. Tormis

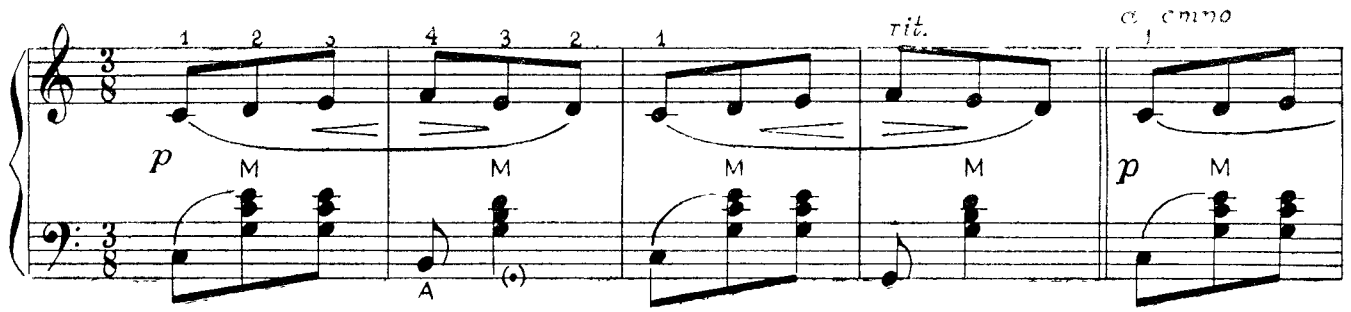

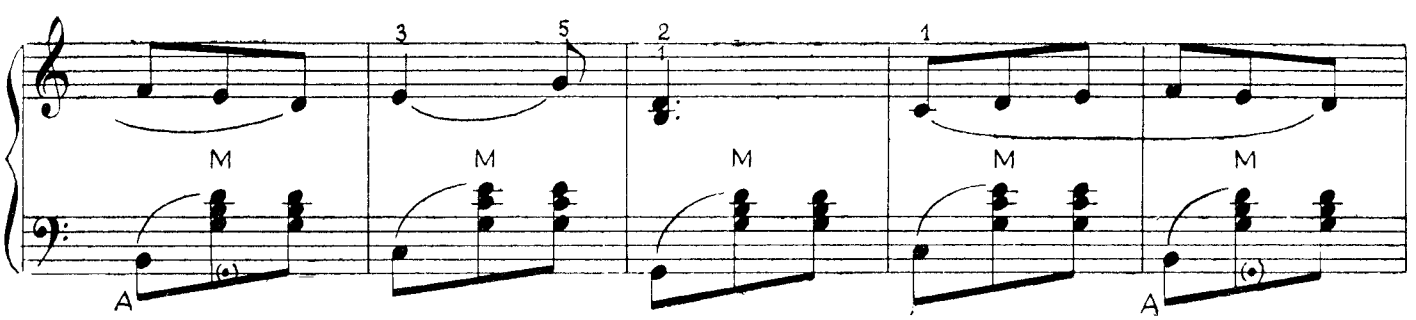

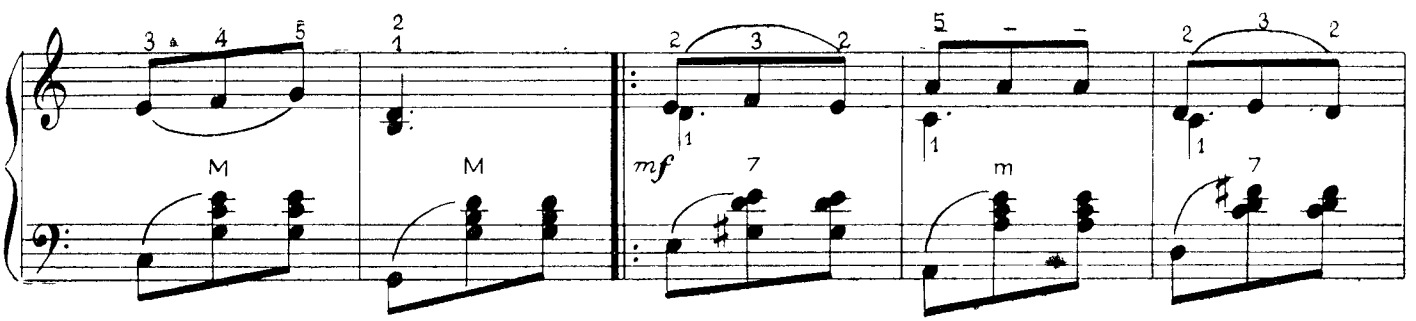

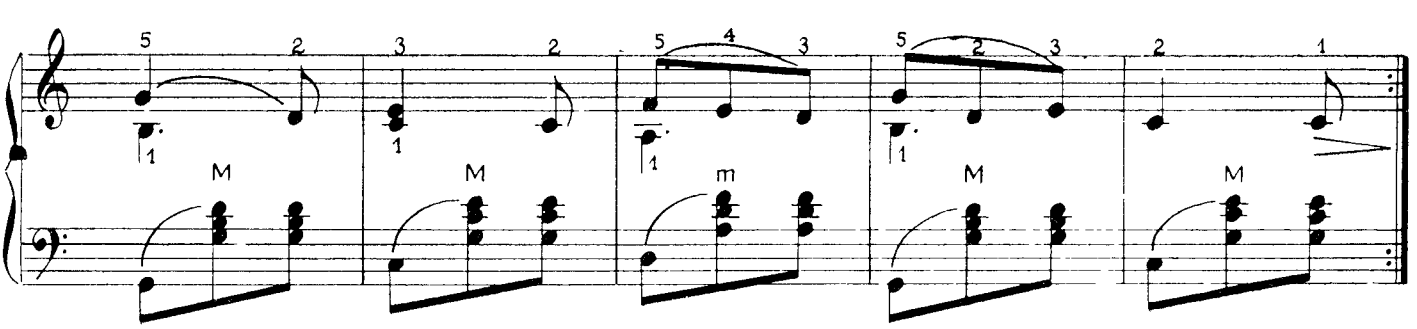

14. HELISTIKU MÕISTE. VÕTMEMÄRGID. PARALLEELSED HELISTIKUD

Heliredelit võib üles ehitada ükskõik millisele toonikaks võetud helile. Toonika kõrgus määrab kogu heliredeli kõrguse — h e l i s t i k u.

Astmete lugemist alustatakse alati toonikast. Et säiliks nõutav intervallide järjestus (vt. 12. ja 13. osa), peame näiteks Sol-mažooris ja mi-minooris kirjutatud teostes heli *fa* asemel mängima *fa-diees* Alteratsioonimärk *fa-diees* on Sol-mažoori ja mi-minoori tunnus. Säärast püsiva alteratsiooni märki ei kirjutata noodipea ette, vaid noodivõtme järele ning teda nimetatakse v õ t m e m ä r g i k s. See-vastu noodipea ees olevaid märke (näiteks VI ja VII astme kõrgendused minooris) nimetatakse juhuslikkudeks alteratsioonimärkideks. Võtmemärk muudab kõikide vastava nimetusega nootide kõrgust igas oktaavis ja kogu noodirea ulatuses. Juhuslik alteratsioonimärk kehtib ühe takti ulatuses ainult selle noodi kohta, mille ees ta seisab.

Ühesuguste võtmemärkidega mažoori ja minoori nimetatakse paralleelseteks helistikkudeks. Nii esinevad alljärgnevad paralleelsed helistikud (minoor-helistikud on toodud loomulike helistike kujul):

Dieesidega helistikud

Do-mažoor (C-duur) — la-minoor (a-moll)

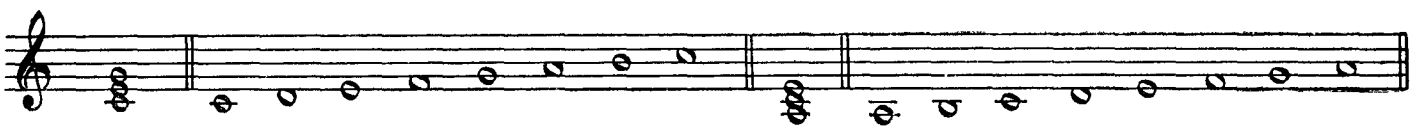

Sol-mažoor (G-duur) — mi-minoor (e-moll)

Re-mažoor (D-duur) — si-minoor (h-moll)

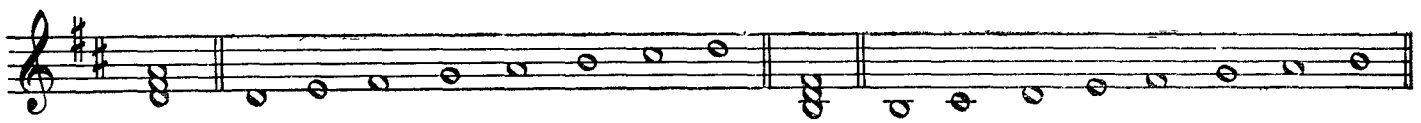

La-mažoor (A-duur) — fa♯-minoor (fis-moll)

Mi-mažoor (E-duur) — do♯-minoor (cis-moll)

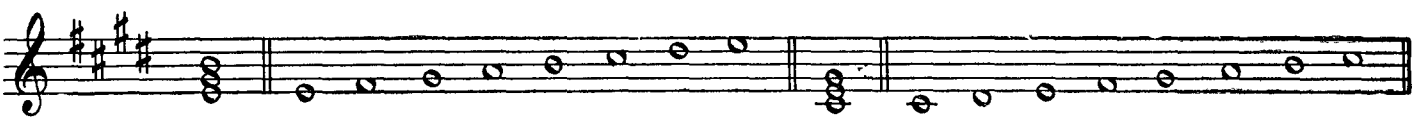

Si-mažoor (H-duur) — sol♯-minoor (gis-moll)

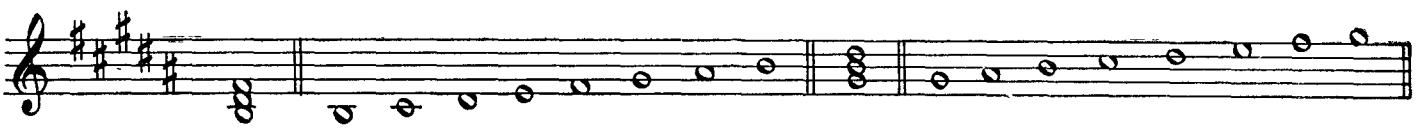

Fa ♯-mažoor (Fis-duur) — re♯-minoor (dis-moll)

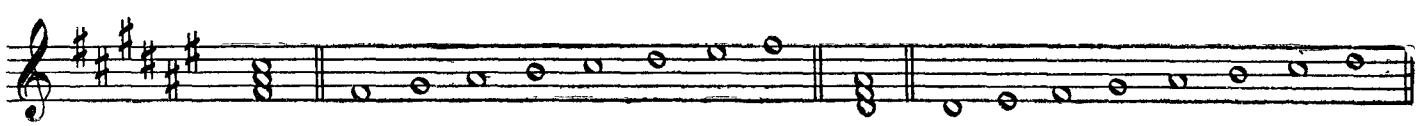

Do ♯-mažoor (Cis-duur)

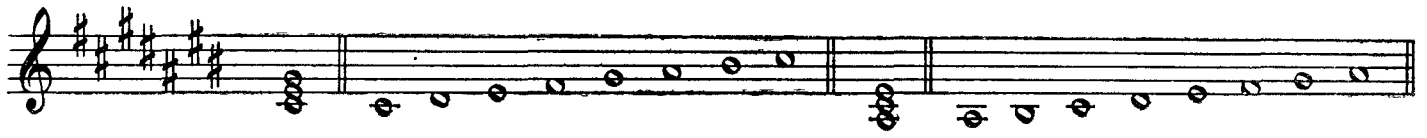

la ♯-minoor (ais-moll)

73

Bemollidega helistikud

Fa-mažoor (F-duur)

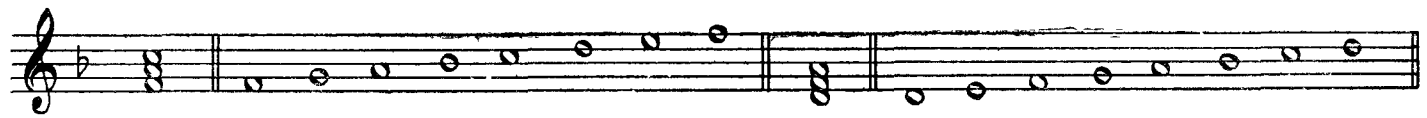

re-minoor (d-moll)

Si ♭-mažoor (B-duur)

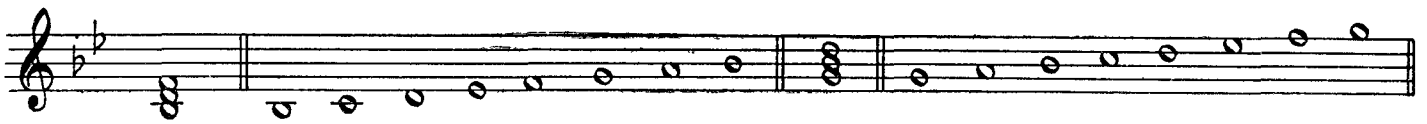

sol-minoor (g-moll)

Mi ♭-mažoor (Es-duur)

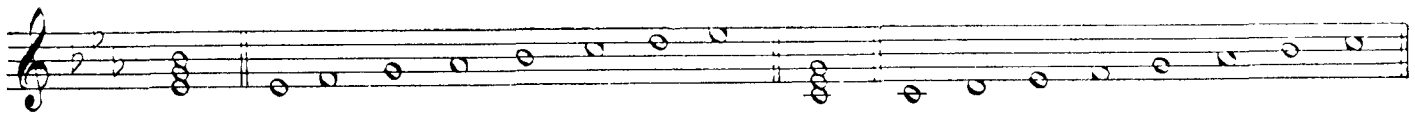

do-minoor (c-moll)

La ♭-mažoor (As-duur)

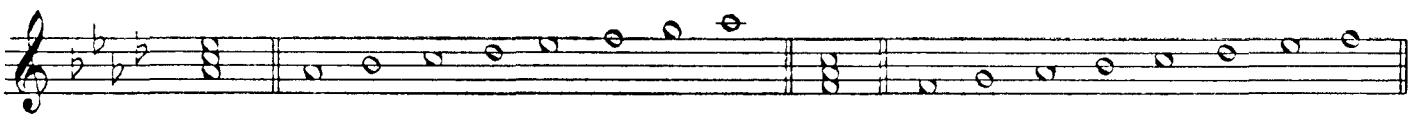

fa-minoor (f-moll)

Re ♭-mažoor (Des-duur)

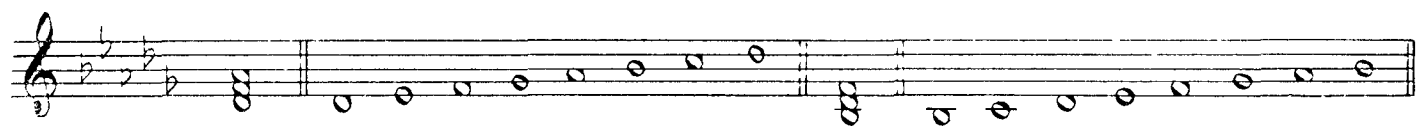

si ♭-minoor (b-moll)

Sol ♭-mažoor (Ges-duur)

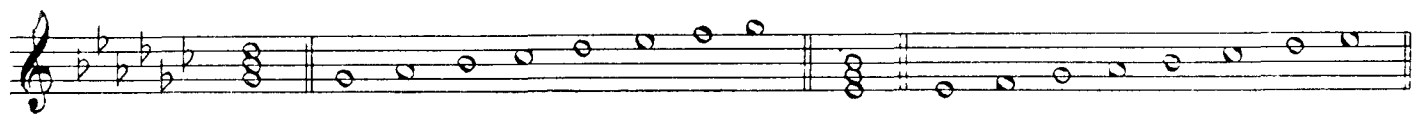

mi ♭-minoor (es-moll)

Do ♭-mažoor (Ces-duur)

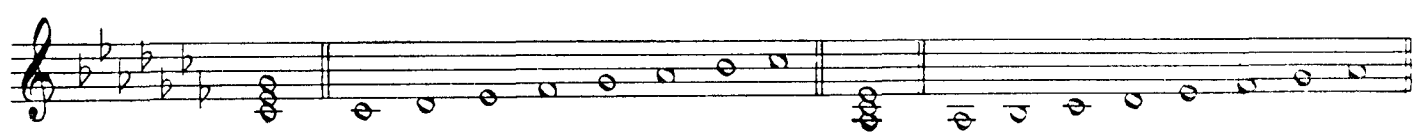

la ♭-minoor (as-moll)

PIONEERIDE-MITSUURINLASTE MARSS

74 Marsi tempos

E. Kapp

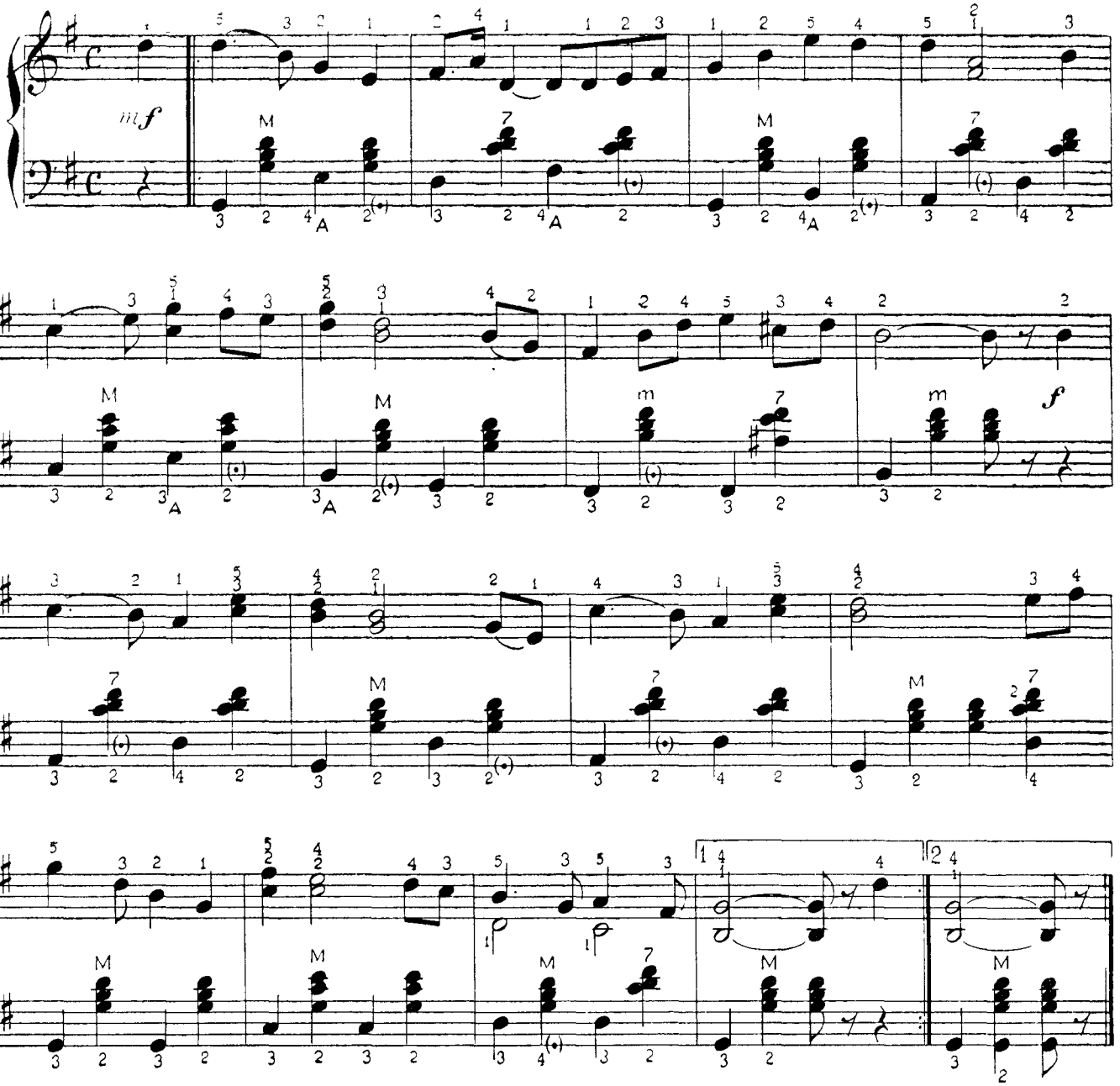

KUS MU VÄIKE LINNUKENE

75 Nukralt

R. Päts

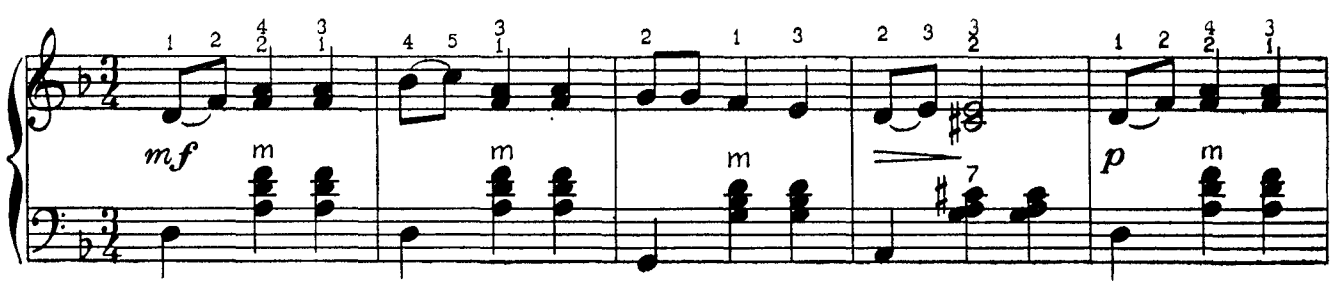

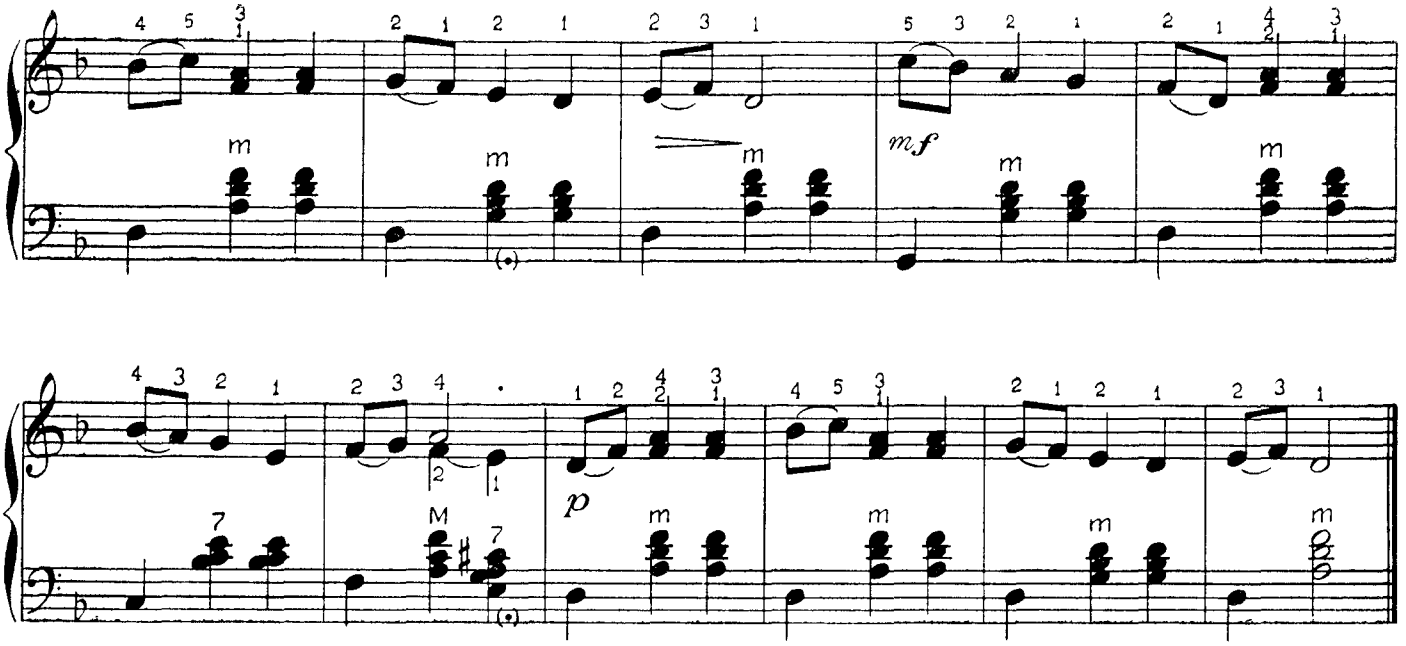

NOORUSE LAUL

76 Valsi tempos

V Reiman (sdn. L. Vigla)

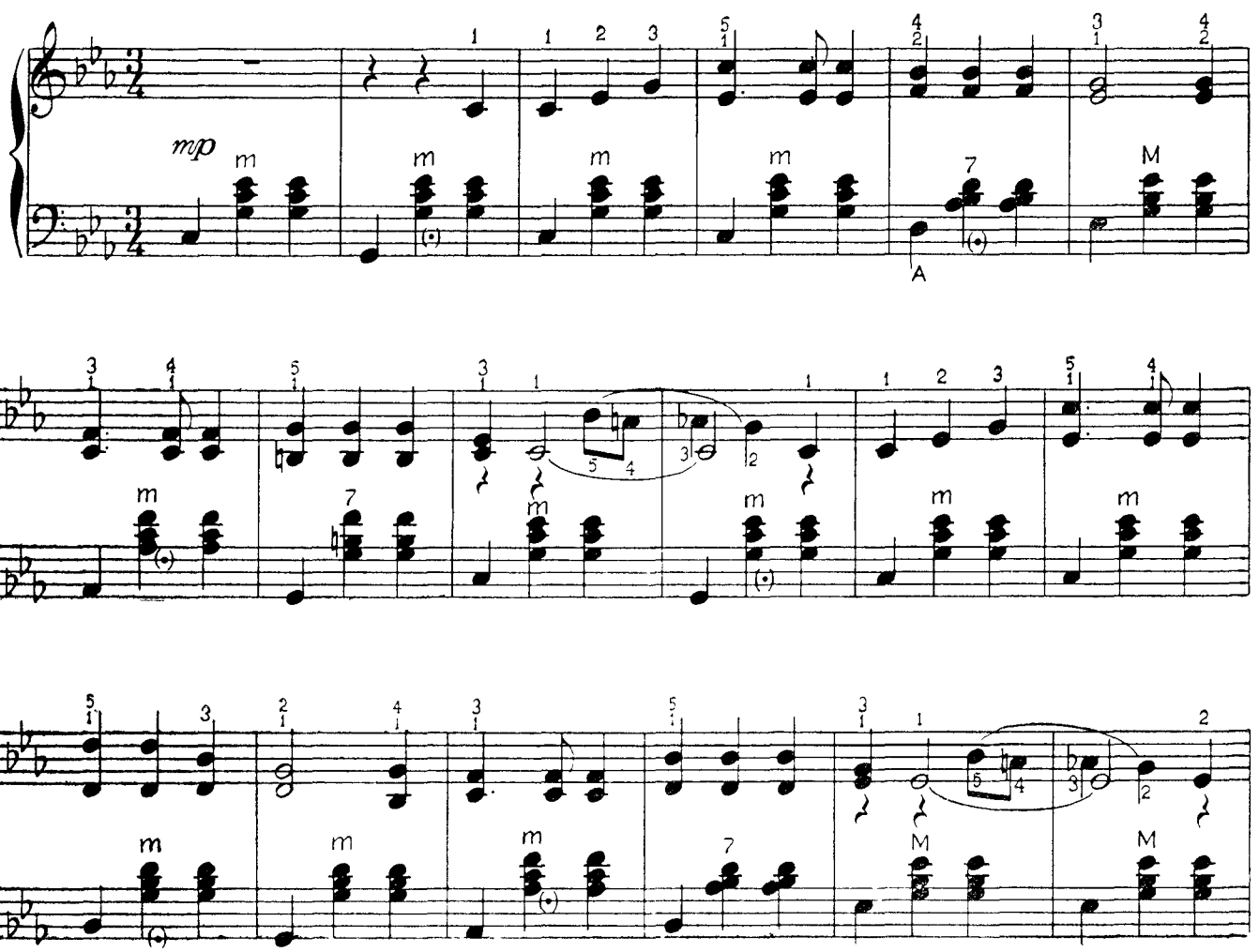

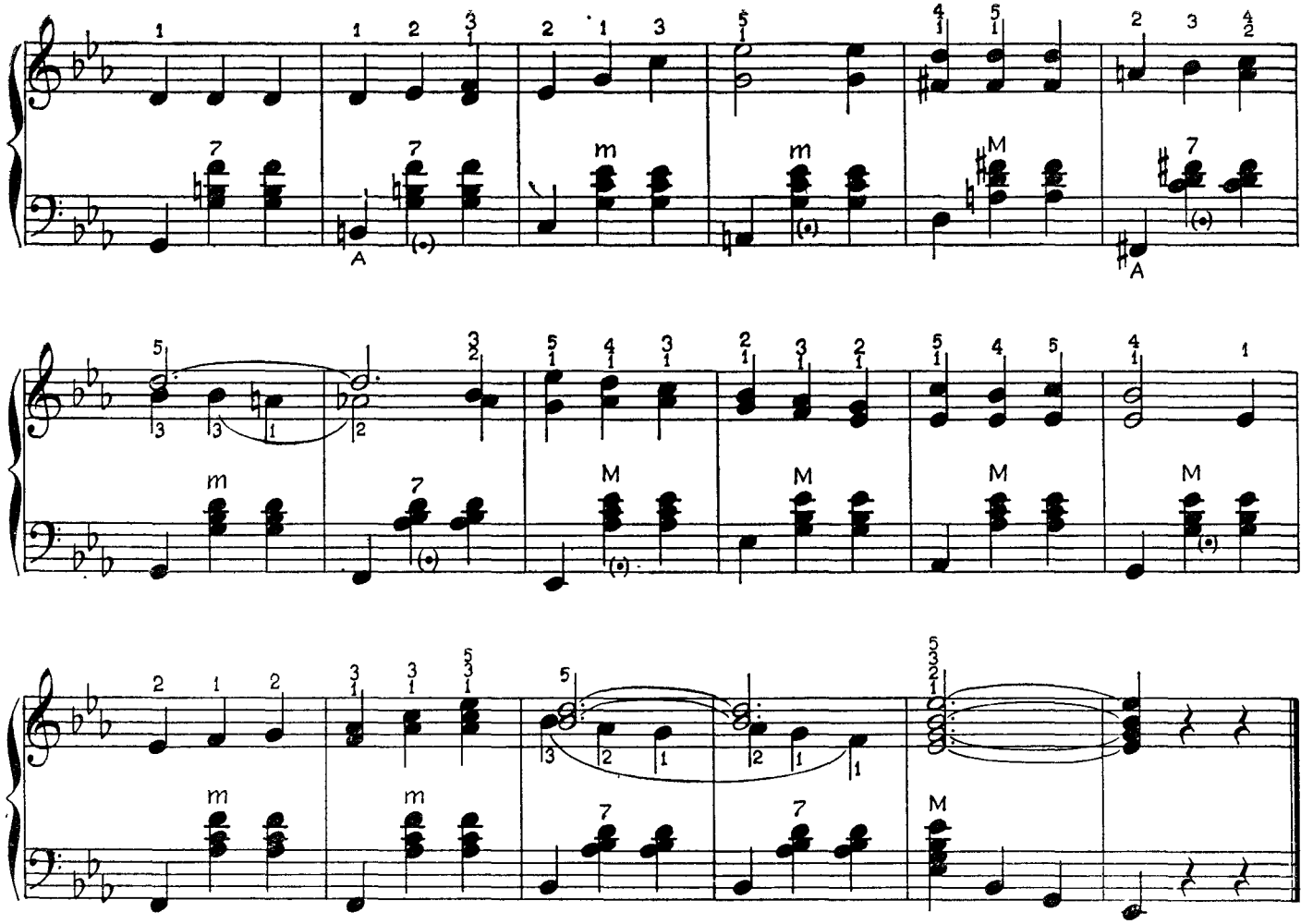

FESTIVALI LAUL

77 **Pidulikult** T. Kärki

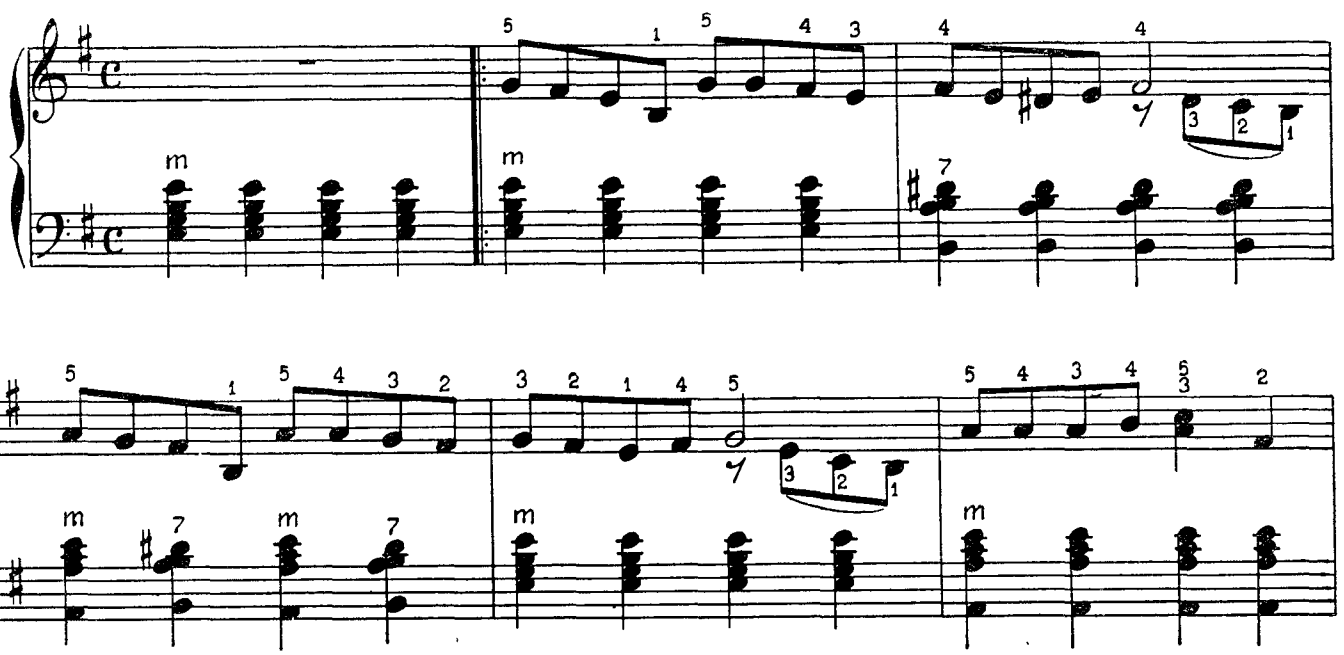

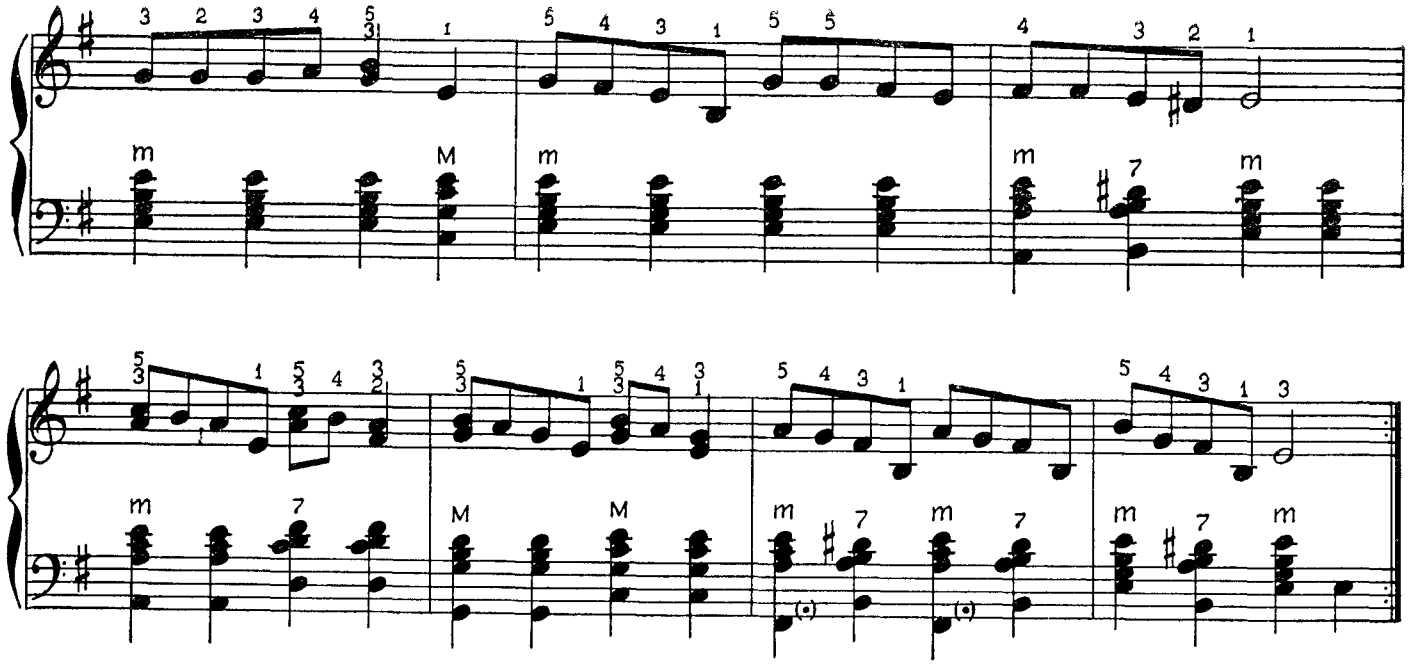

POISTE LAUL

78 Rahulikult

R Päts

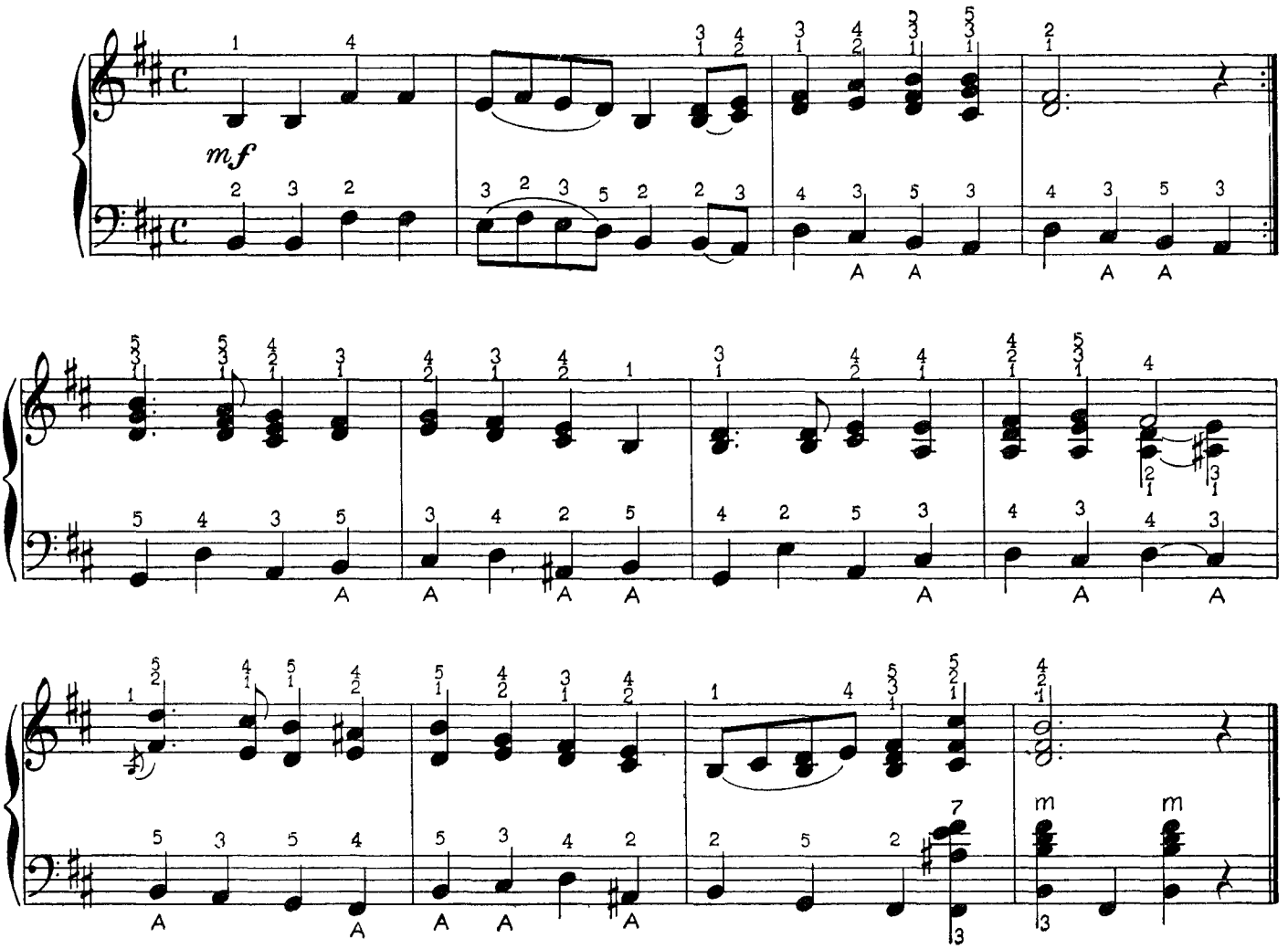

MEIE MAA

79 Liikuvalt

D Kabalevski

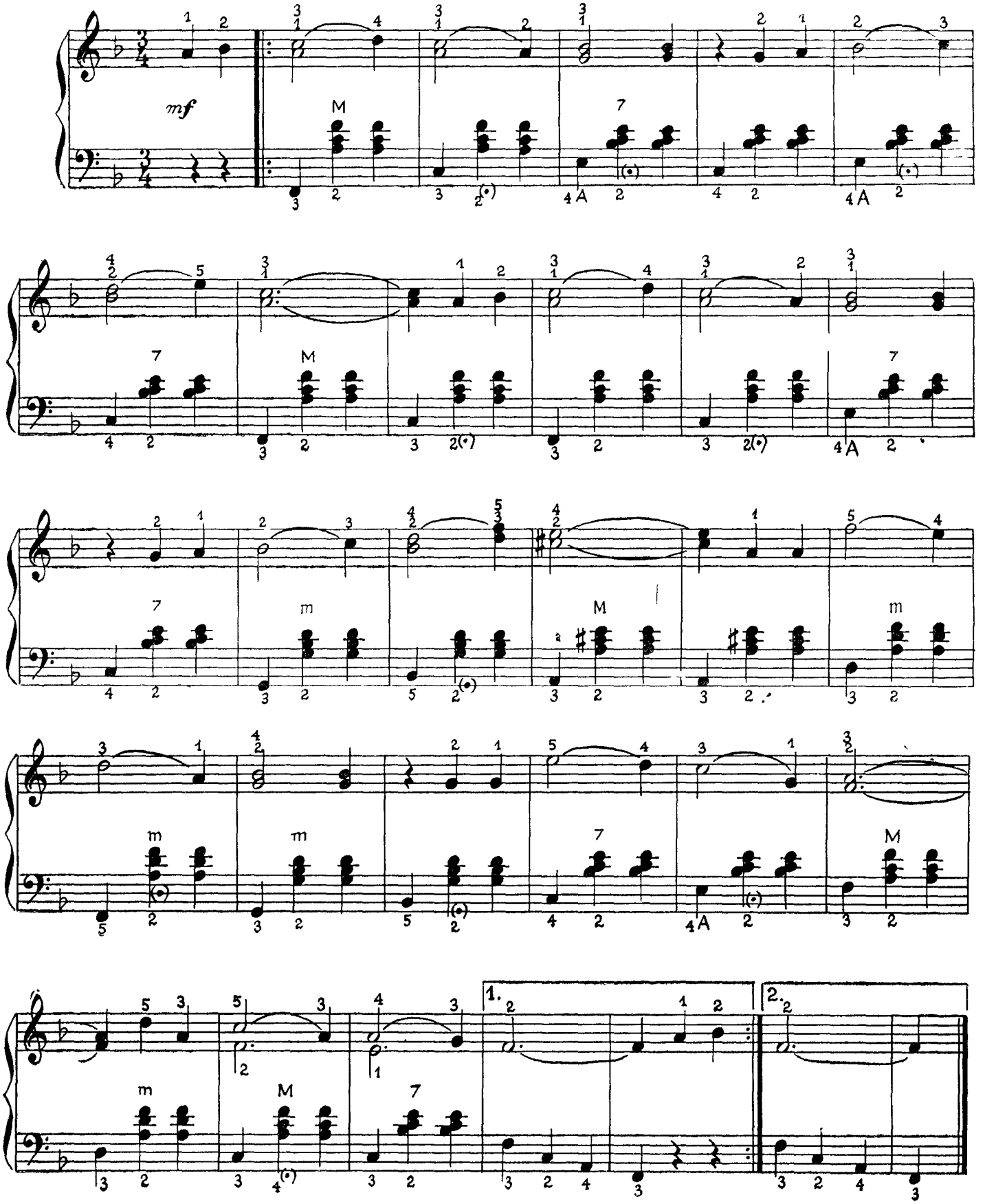

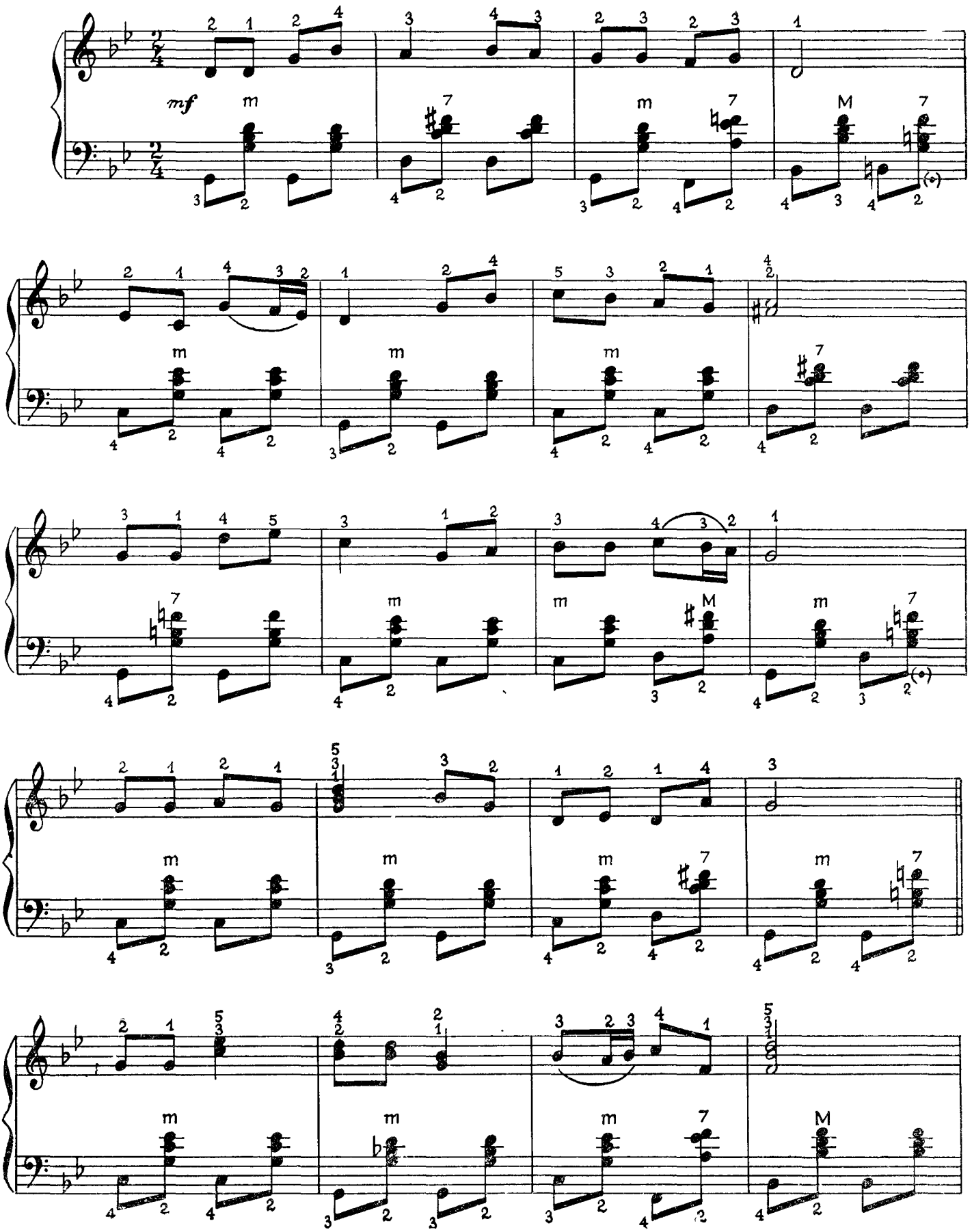
mf

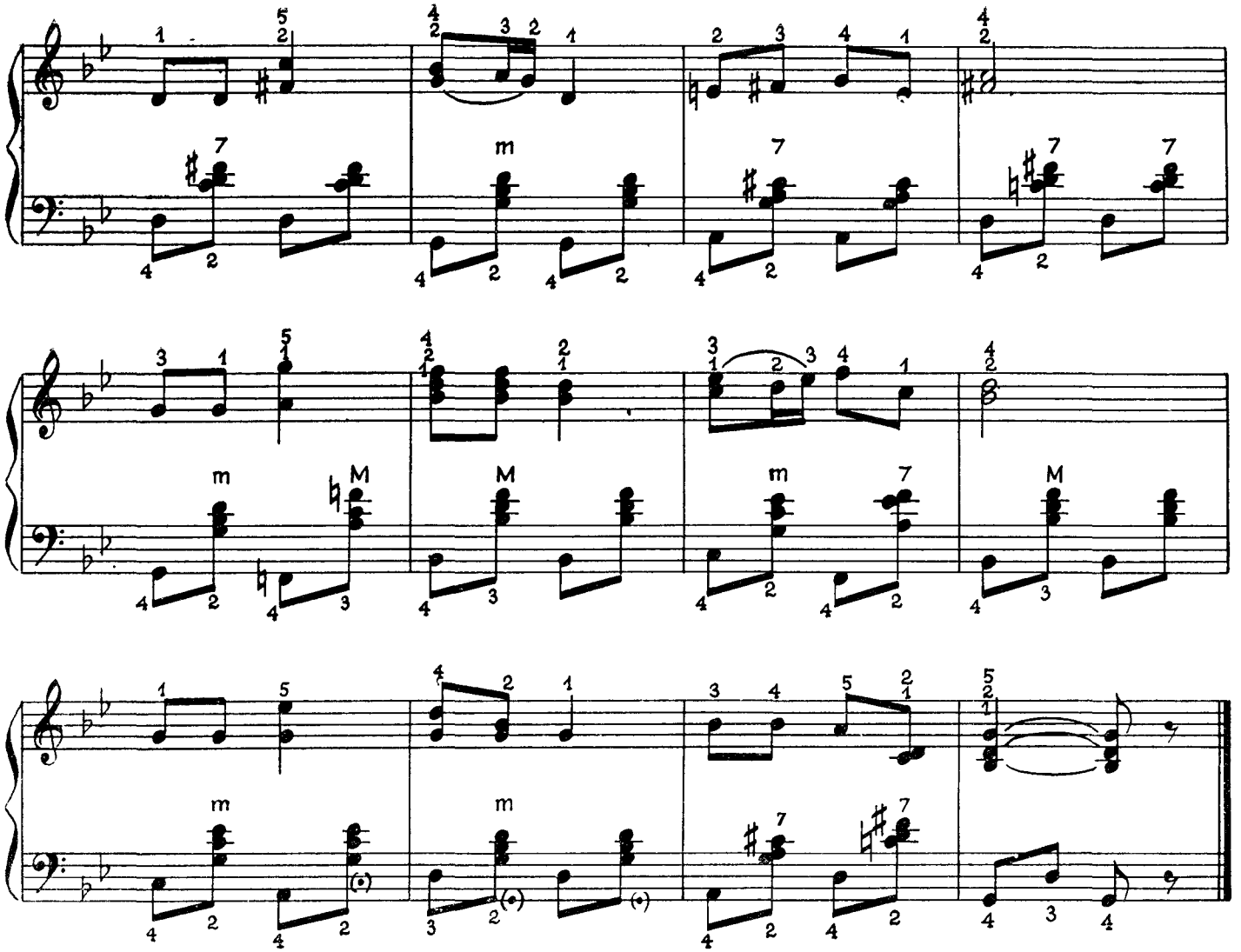

Eeltoodud palas erineb vasaku käe sõrmestus tavalisest, kus bassi ja akordi mängitakse peaaegu eranditult kolmanda ja teise sõrmega. Antud palas kasutatakse septakordide puhul bassi mängimiseks ka neljandat sõrme. Samuti vahelduvad tavalistes minoor-kolmkõlades sõrmepaarid 3—2 ja 4—2.

Niisugune sõrmestus võimaldab väikeste kätega mängijatel vältida pinget, mis takistab sageli lõõtsa sujuvat juhtimist. Uldiselt on soovitatav hoiduda alati ühe ja sama sõrmestuse kasutamisest, mis võib muutuda harjumuseks ning pidurdada vasaku käe arenemist. Eriti annab see end tunda siis, kui vasaku käe partii on küllalt keerukas.

81 Polka tempos

LÄTI POLKA

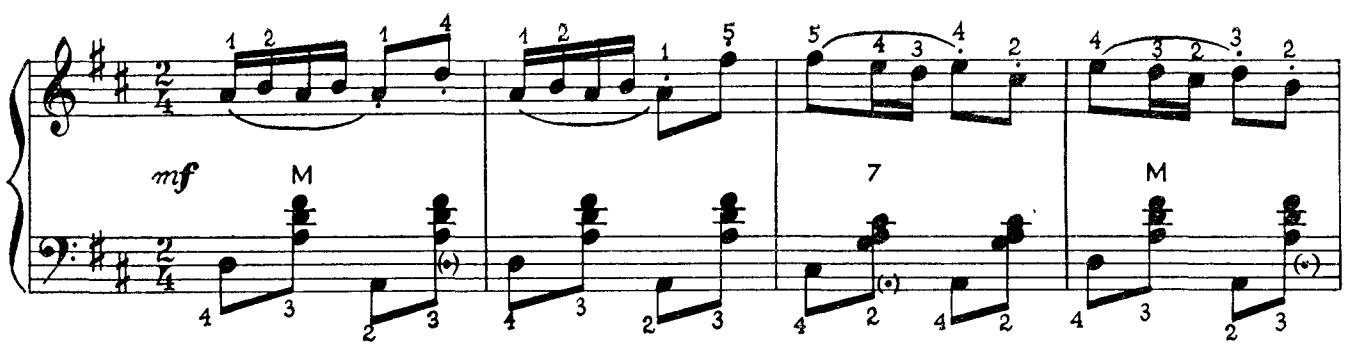

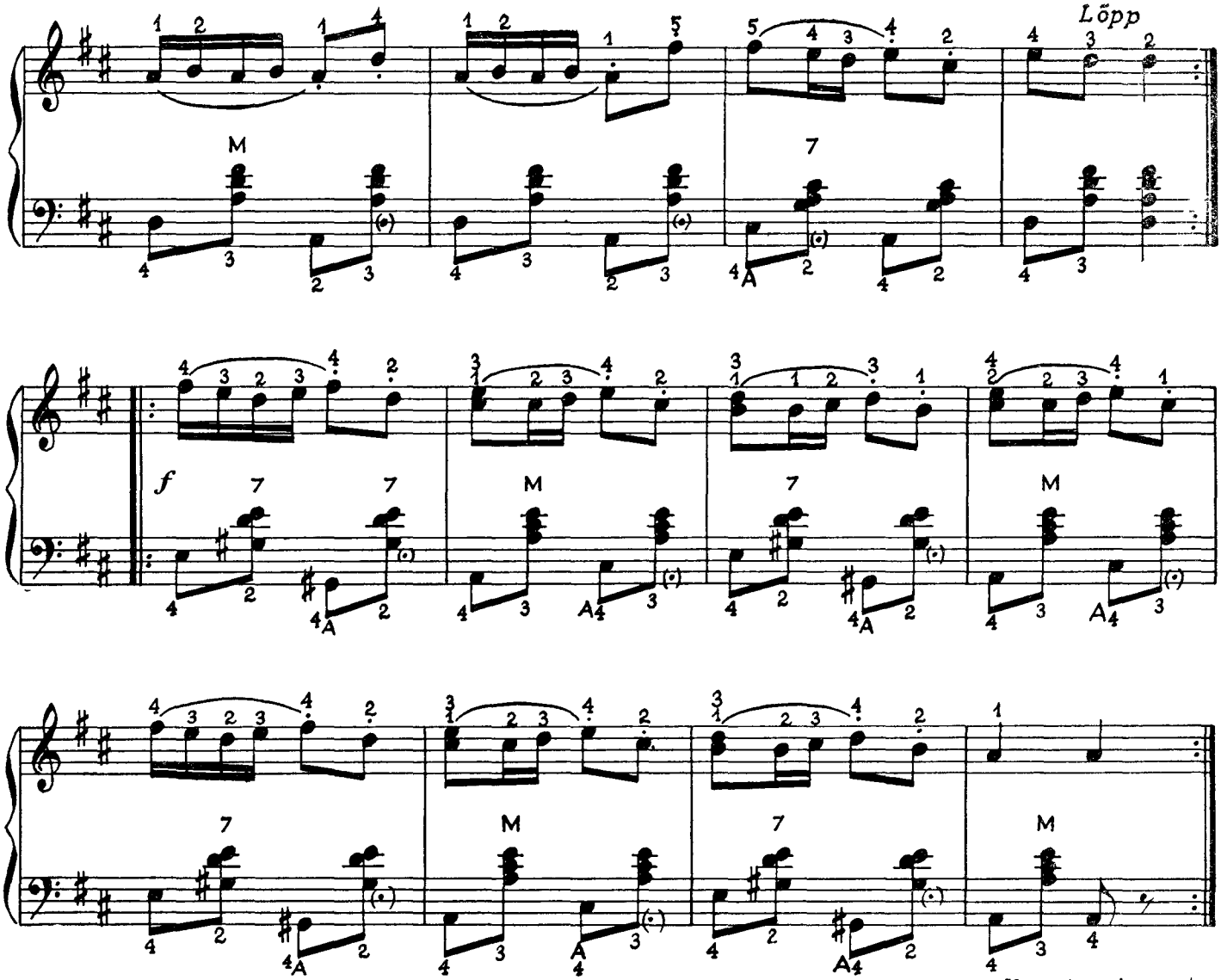

Korrata algusest kuni sõnani „Lõpp"

Harjutuste ja palade järel, mis vastavalt oma iseloomule nõudsid *non legato*, *staccato* ja *legato* kasutamist, asutakse k a n t i l e e n i õppima.

Kantileen eeldab suurt laulvust ning seoses sellega hoolikat dünaamilist (kõlajõu) kujundamist.

Hea laulvuse saavutamiseks on vaja

1) vajutada klahv rahulikult sügavale klahvistiku põhja;

2) mitte teha kiireid, aktiivseid liigutusi,

3) taotleda head dünaamilist arengut ja detailideni peent nüansseeringut,

4) vältida kaaskõlasid.

Sobivat sõrmevajutust hõlbustavad käe pöörded alla- ja ülespoole (pronatsioon ja supinatsioon) üleminekul ühelt helilt teisele. Pööre ülespoole (supinatsioon) soodustab eriti väikese näpu mänguvõimet.

82 Hellalt

EMA SUDA

Th. Hansen

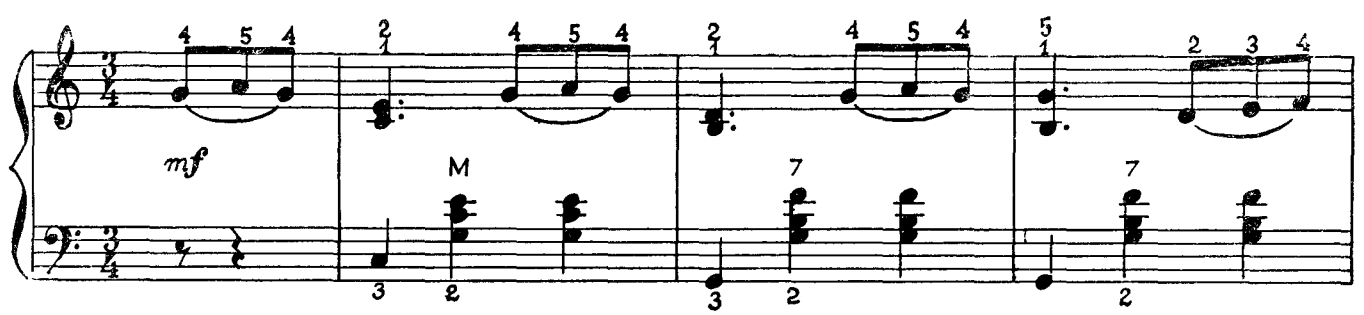

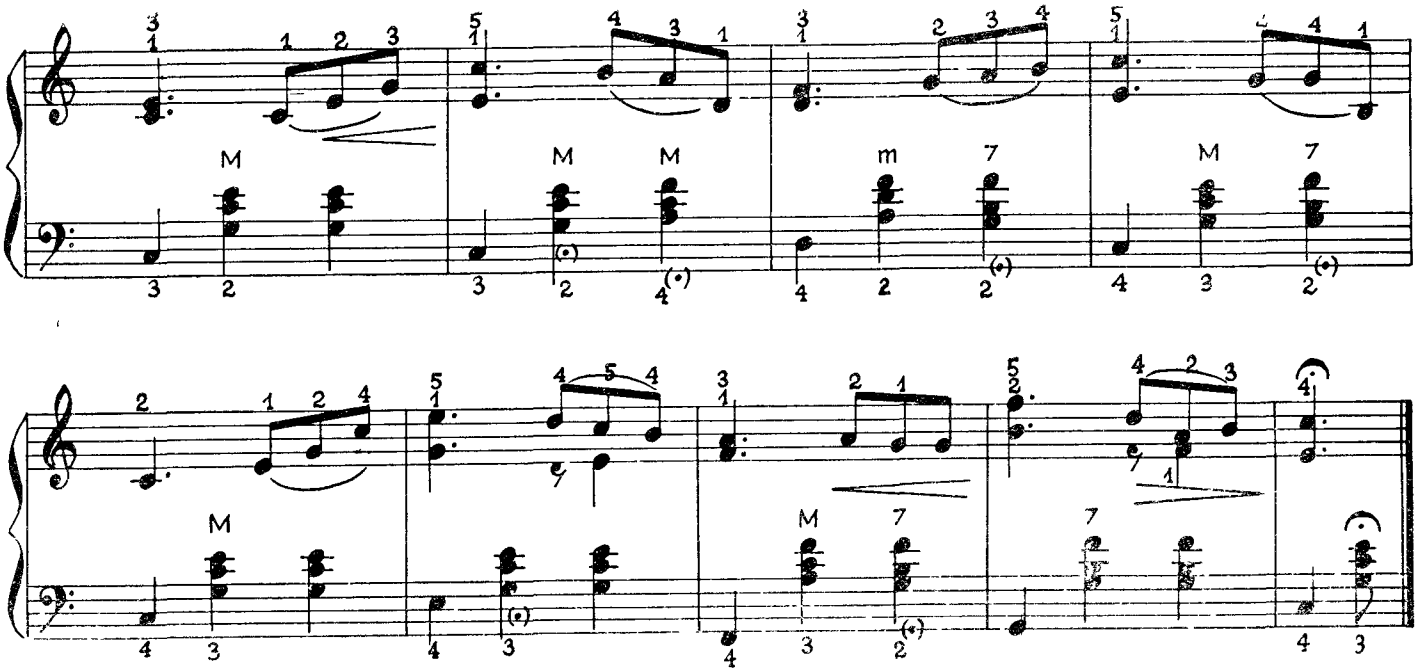

Märki 𝄐 noodi kohal või 𝄒 selle all nimetatakse fermaadiks ja ta tähendab, et heli tuleb mängida noodiga märgitud vältusest kauemini, kusjuures kestus sõltub mängija maitsest

83 Mitte rutates

ÄRA SÕITLE MIND, EMAKE

Vene rahvaviis

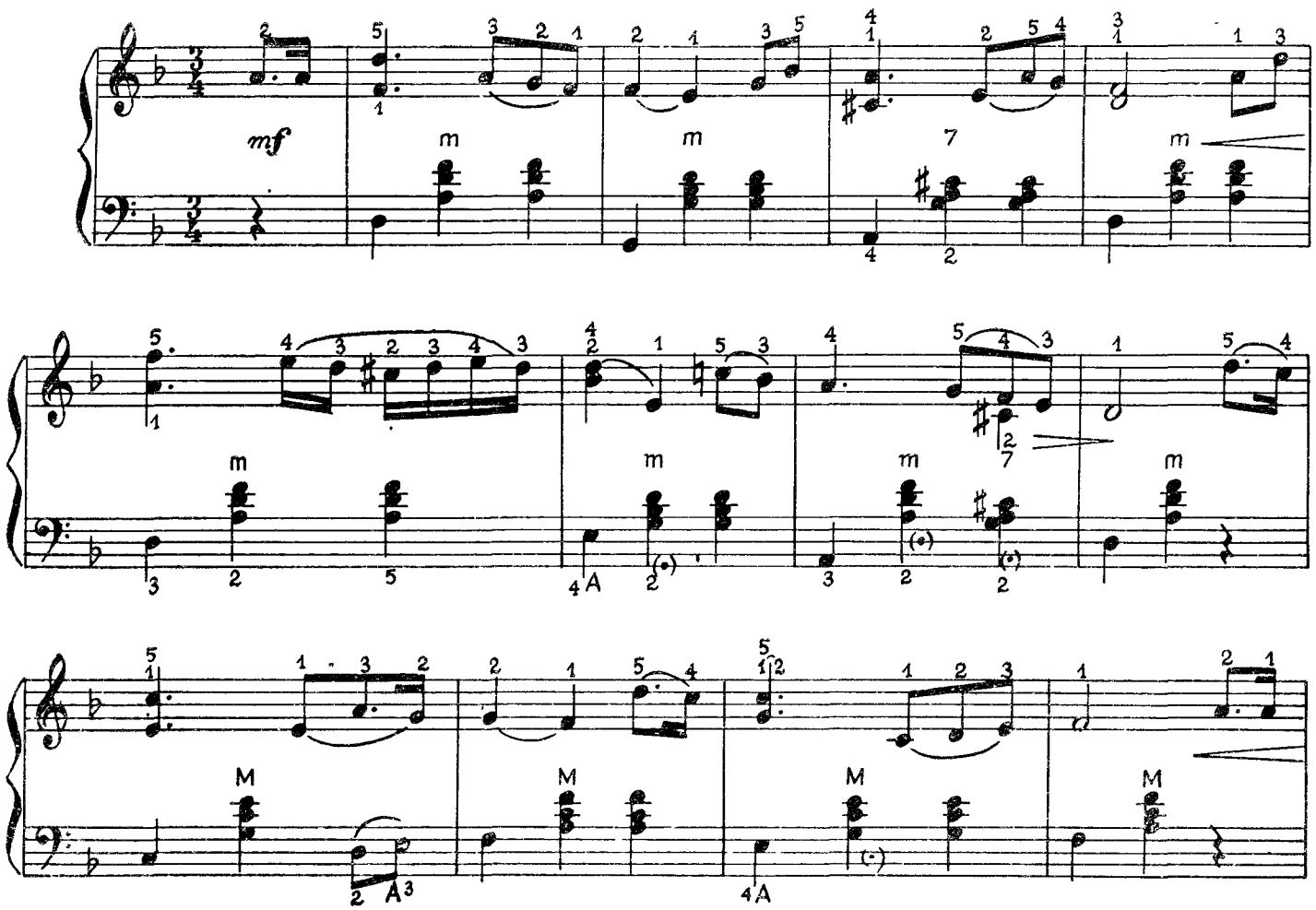

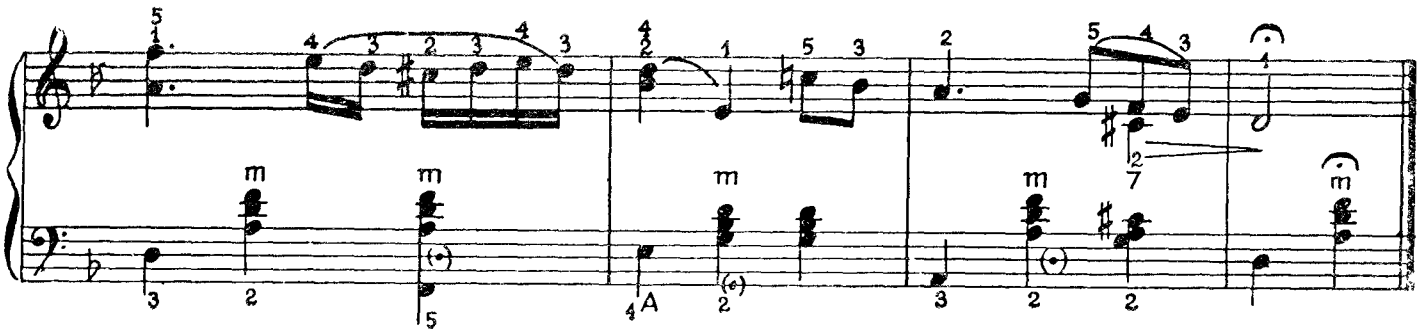

84 Mitte kiiresti

HÄLLILAUL

M Blanter

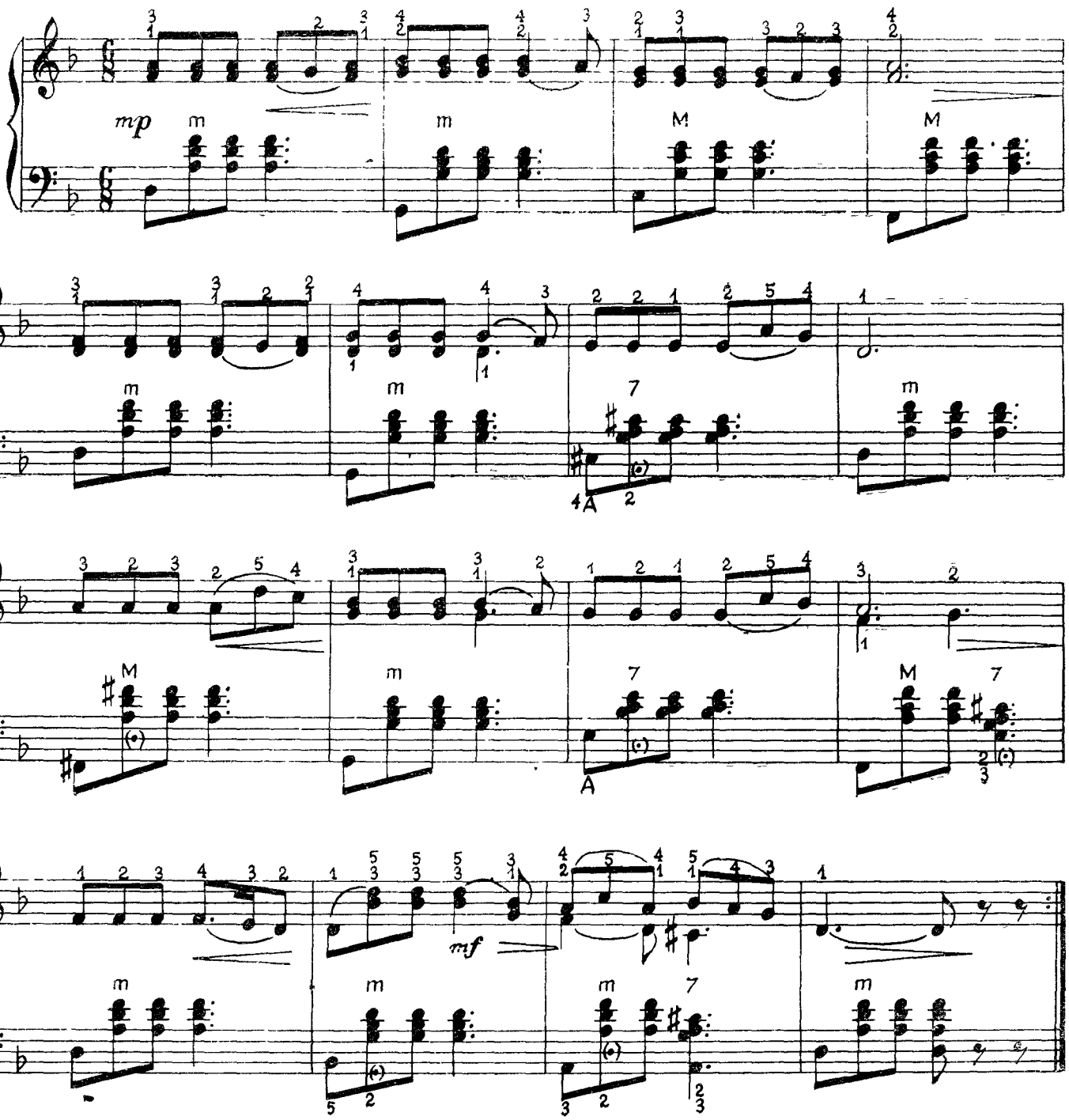

VÄIKE PIONEER

85 Rõõmsalt

A. Ridali (sdn L. Vigla)

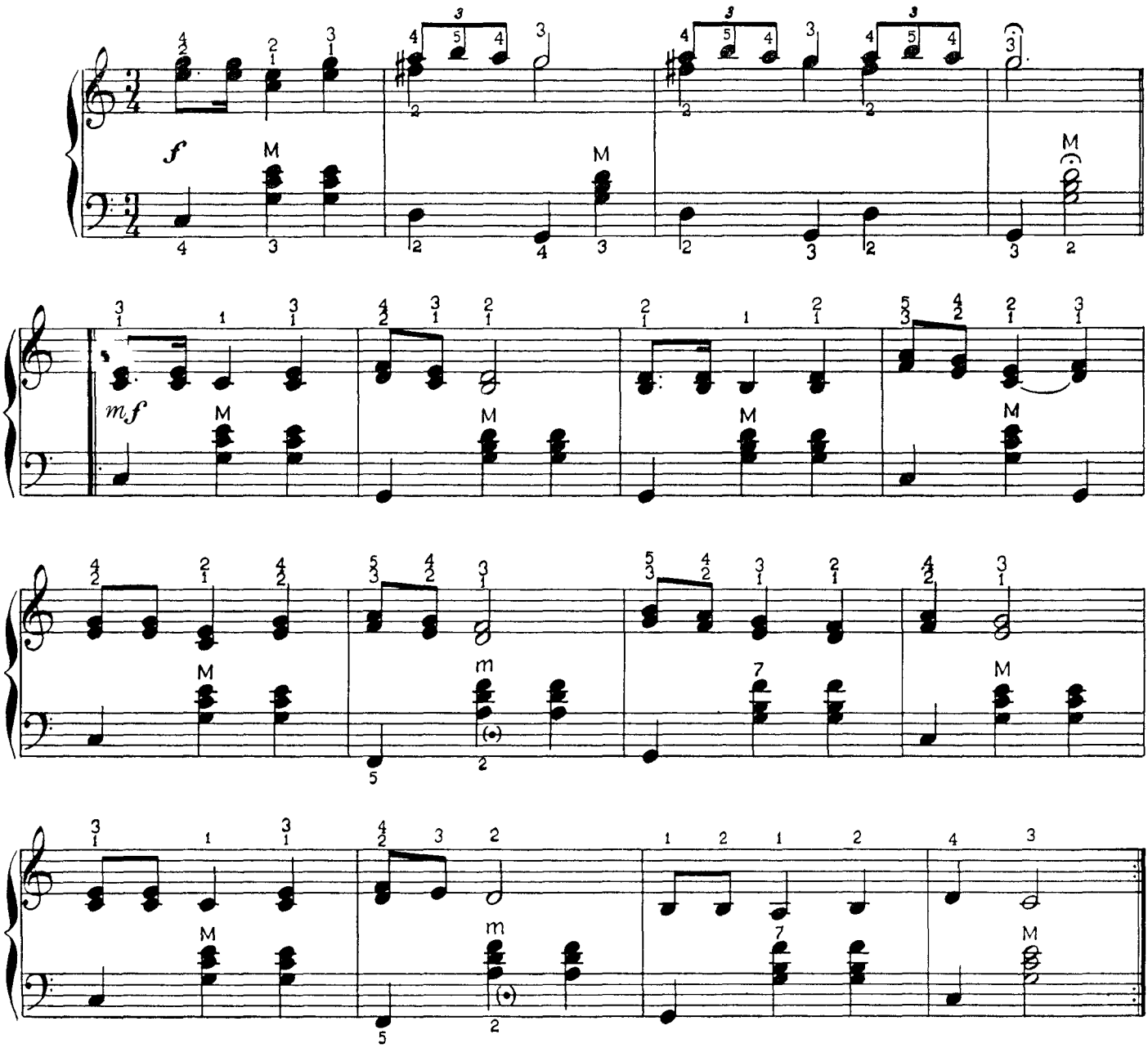

KODUMAA

86 Mõõdukalt

Norra rahvaviis

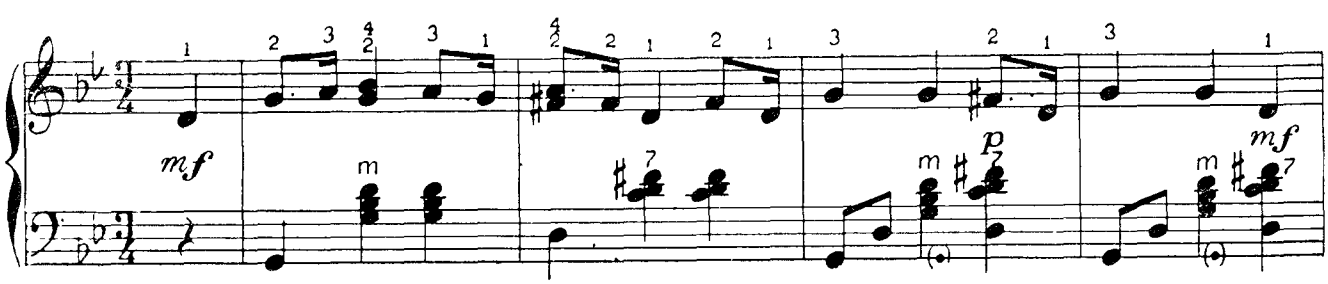

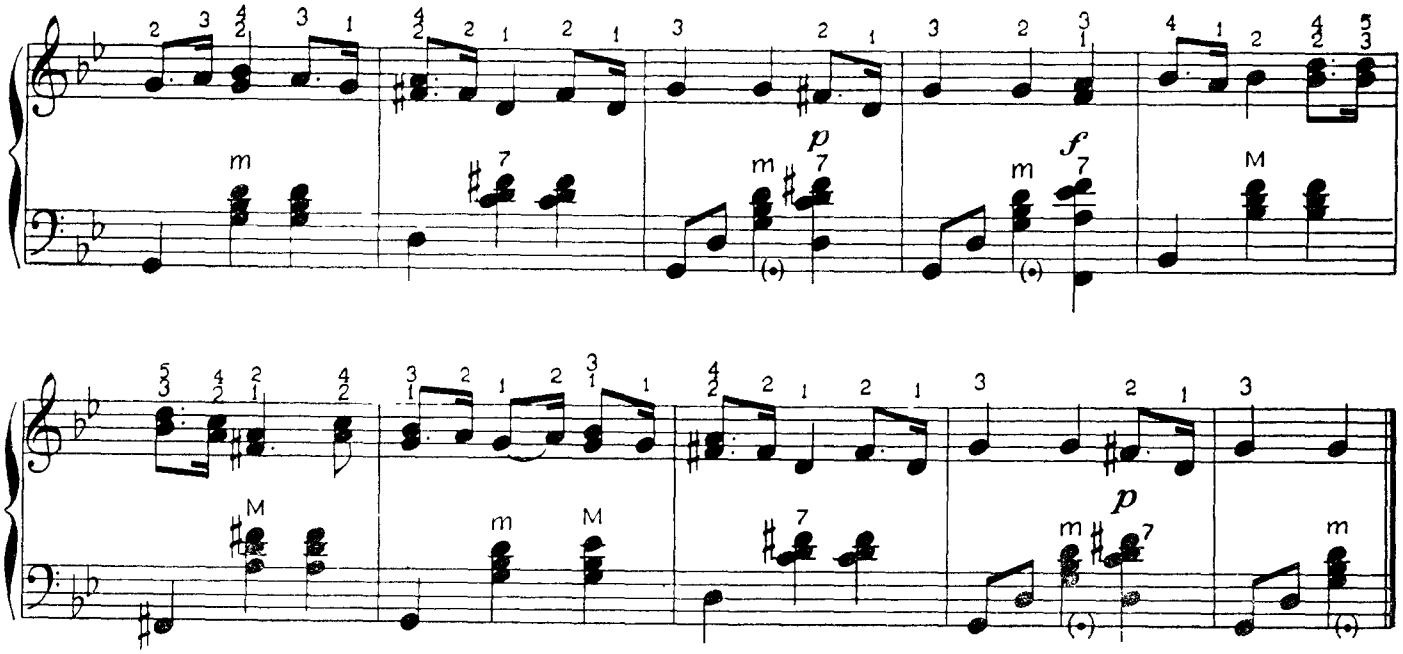

KODUMĀA

87 **Parajalt** Indoneesia rahvaviis

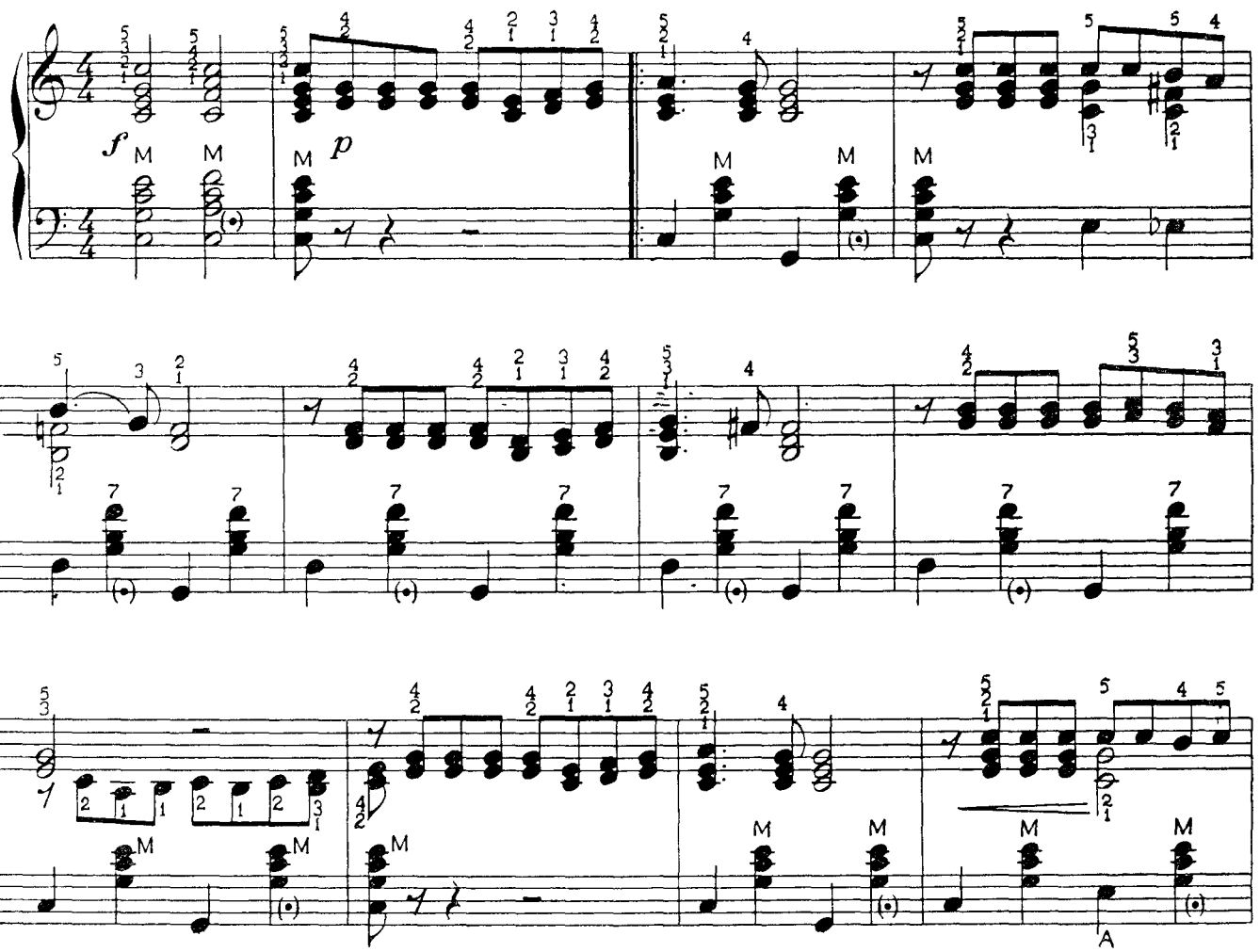

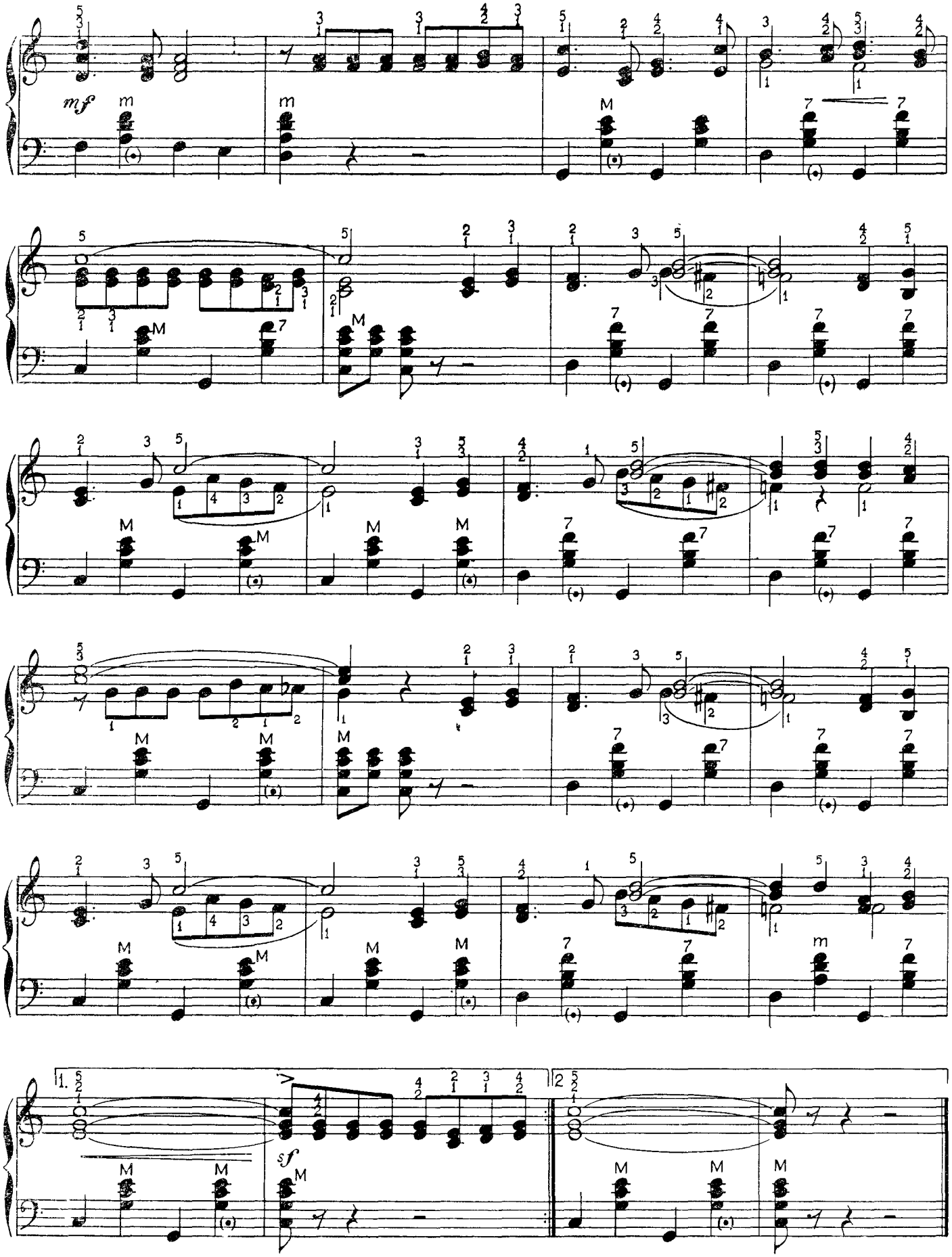
mf
m
M
7
sf
1.
2

15. SÜNKOOP

Harilikult takti rõhulisel osal asuv rütmiline rõhk asetatakse sageli rõhutule osale; nii tekibki sünkoop. Rütmiline rõhk nõrgal taktiosal tekitatakse sellel asuva noodi valtuse liitmisel järgneva, suhteliselt tugevamal taktiosal asuva noodi omaga.

Eristatakse ühe takti piires esinevaid ja taktidevahelisi sünkoope.

Sünkoobid ühe takti piires:

88

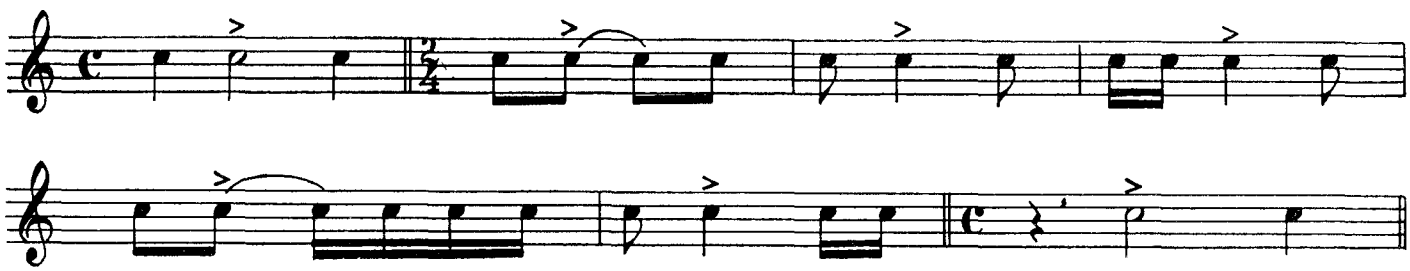

Taktidevahelised sünkoobid.

89

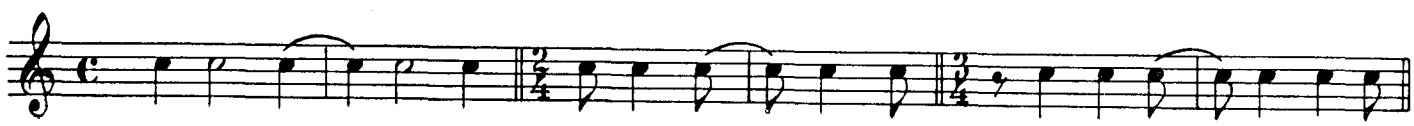

SLOVAKI POLKA

90 Elavalt

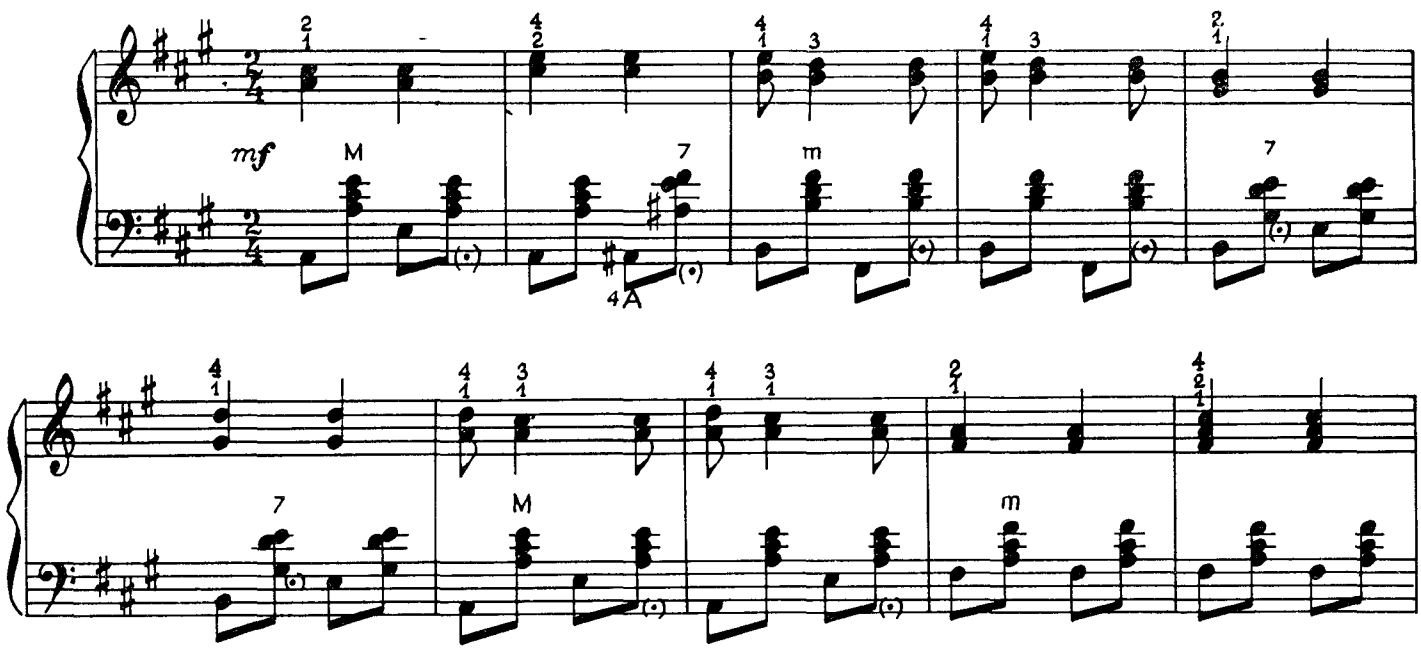

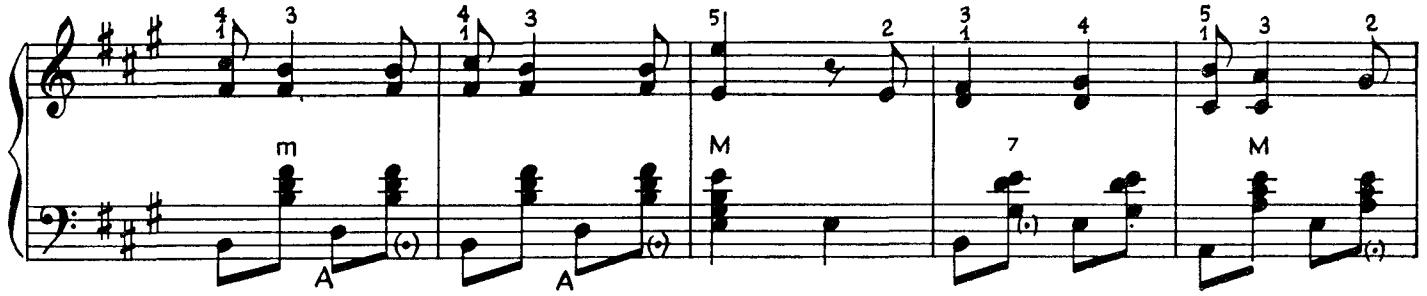

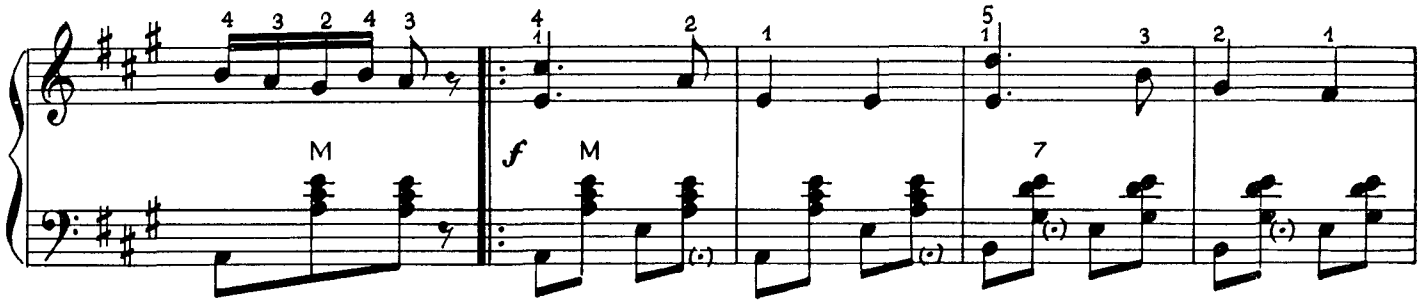

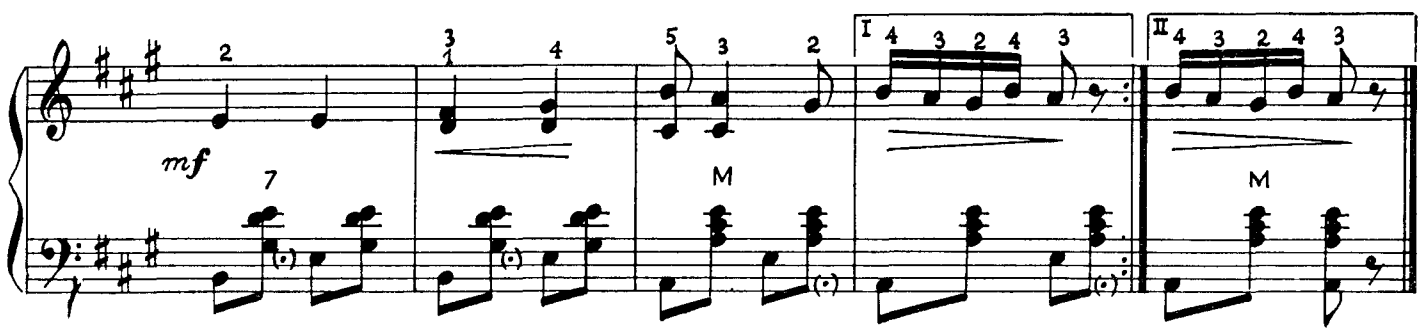

KRAKOVJAKK

91 Elavalt

S. Moniuszko

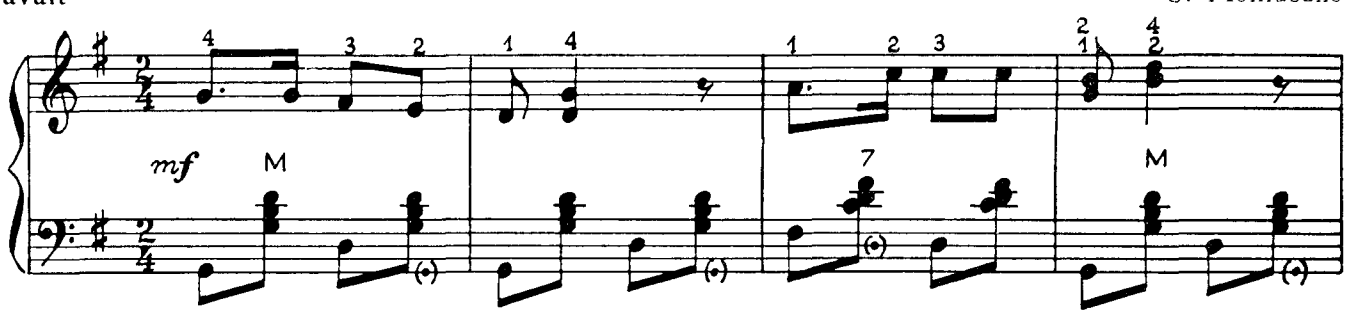

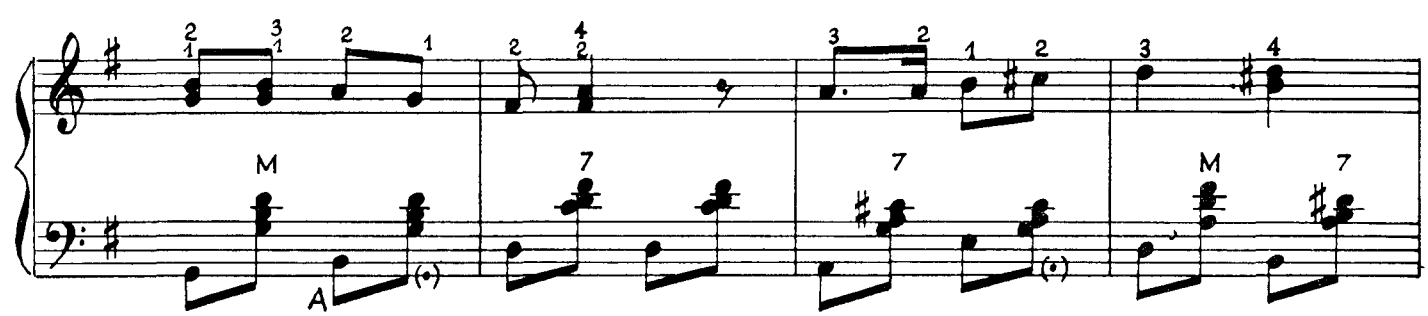

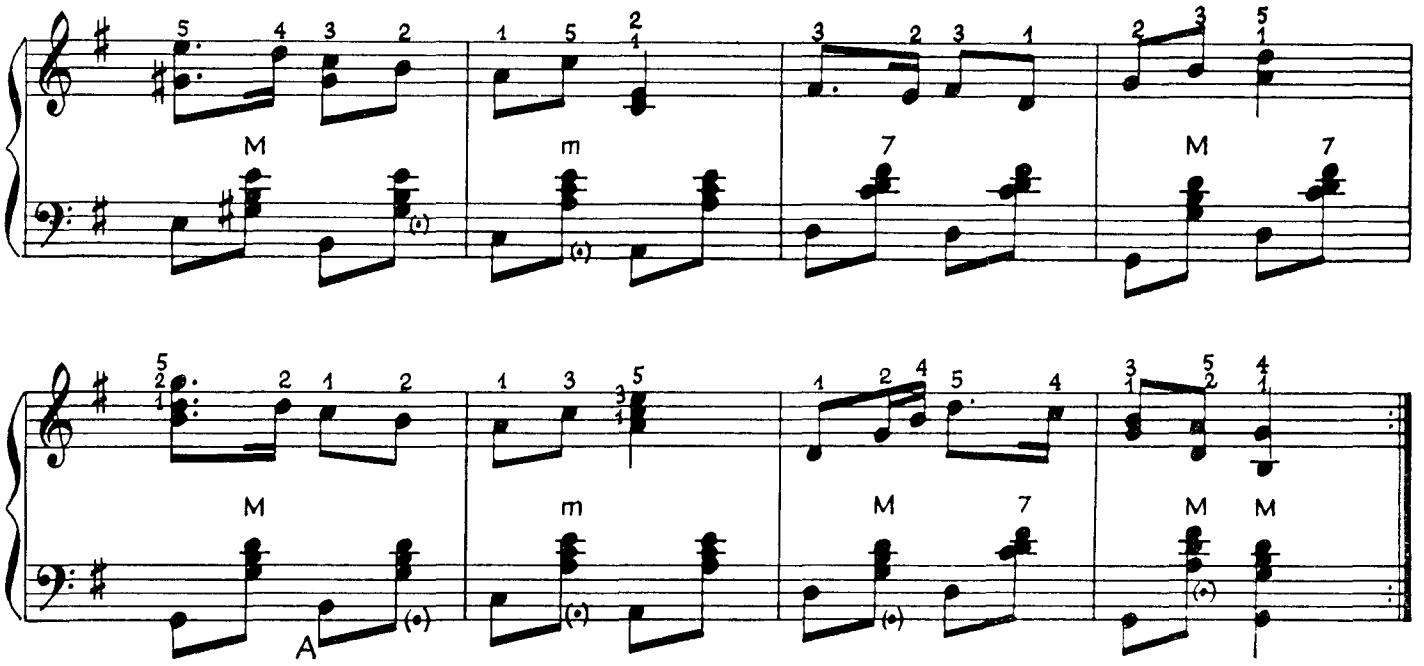

16. TRIOOL. KVINTOOL. SEKSTOOL. SEPTOOL

Iga vältus võib jaguneda mitte ainult 2, 4, 8, 16, 32 jne. (põhijaotus), vaid ükskõik kui mitmeks võrdseks osaks (tinglik jaotus).

Teistest sagedamini kohtame noodi kestuse jaotamist kolmeks võrdseks osaks — t r i o o l i k s. Triooli moodustava nootide grupi kohale või alla märgitakse number 3. 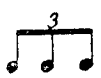 näitab, et veerandnoot koosneb antud juhul mitte kahest, vaid kolmest osast.

K v i n t o o l 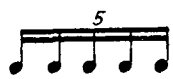 osutab veerandnoodi jagunemisele viieks (mitte neljaks), s e k s t o o l — kuueks ja s e p t o o l 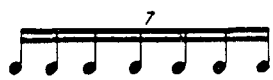 — seitsmeks osaks. Ülaltoodud tingliku jaotuse näidetes on vältuste suhe 2 : 1.

MARSS

92 Marsi tempos L. Vigla

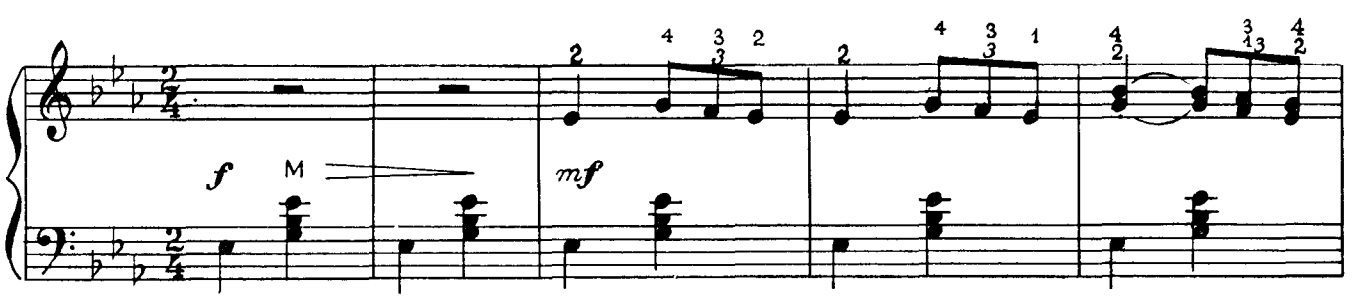

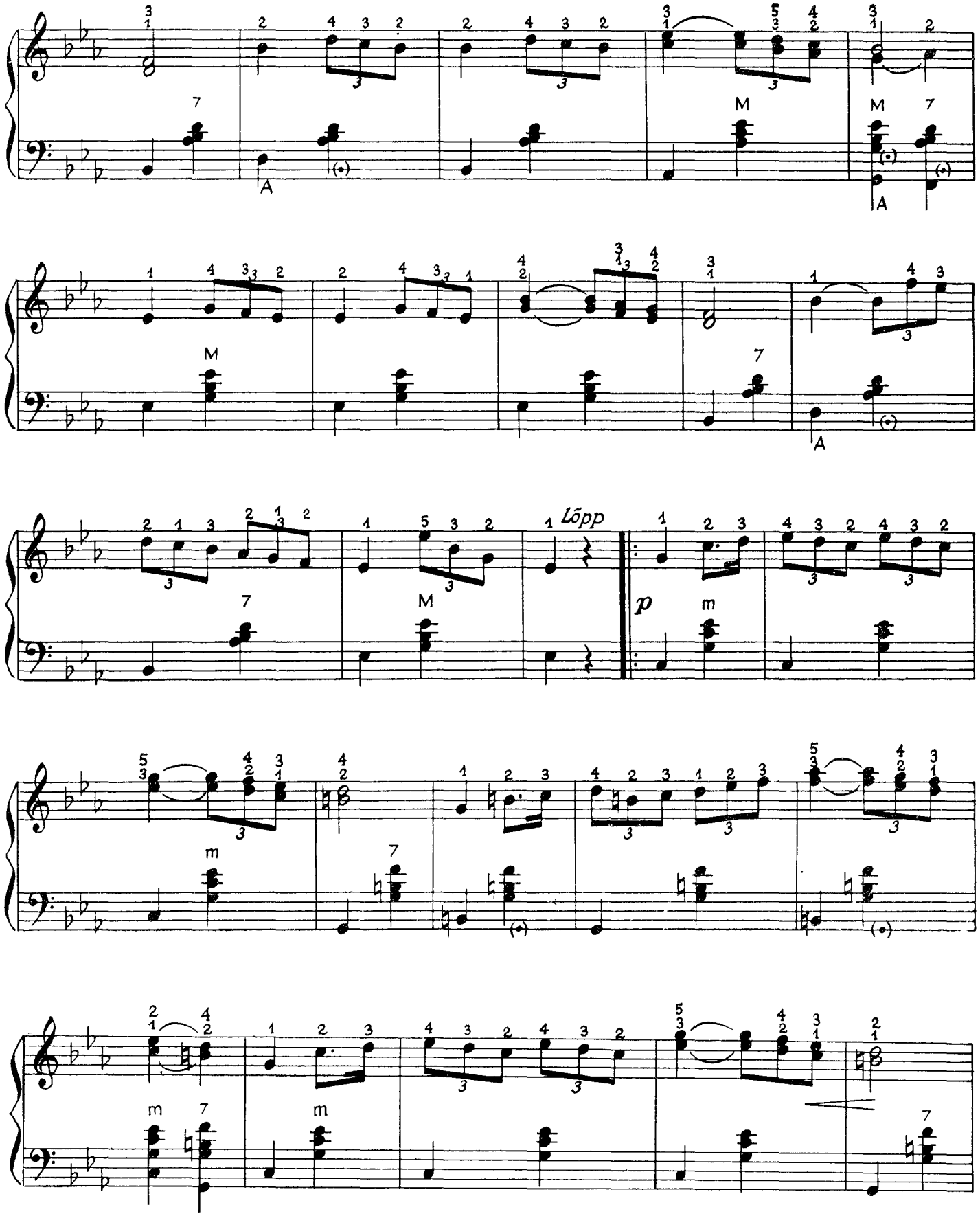
Lõpp
p

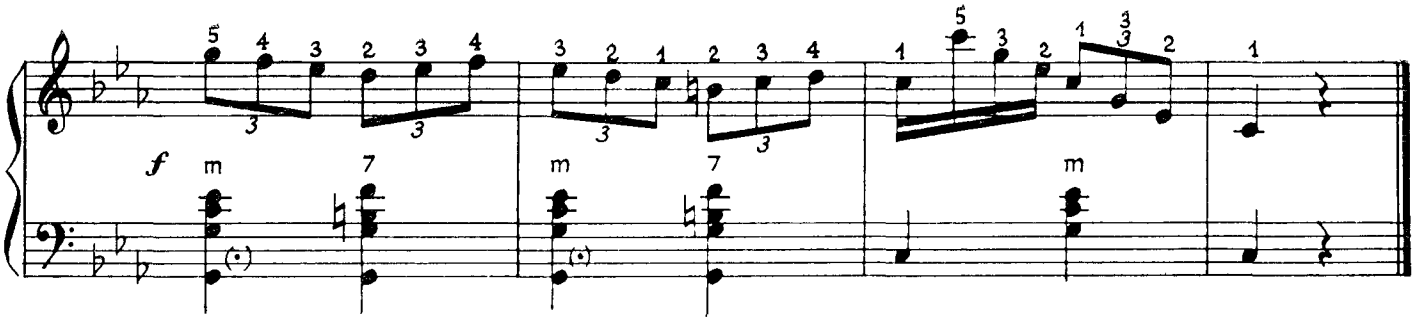

17. DA CAPO. SEGNO

Kui kolmeosalise helitöö viimane osa kordab täpselt esimest, siis teda valja ei kirjutata. Selle asemel märgitakse *Da Capo al Fine* (*da capo* — itaalia keeles «peast», s. t. algusest, *fine* — lõpp) või lihtsalt *Da capo* (*D. C.*), mis tähendab kordamist algusest peale. Sõna *Fine* pannakse korratava osa lõppu, mis on niiviisi ühtlasi kogu teose lõpuks.

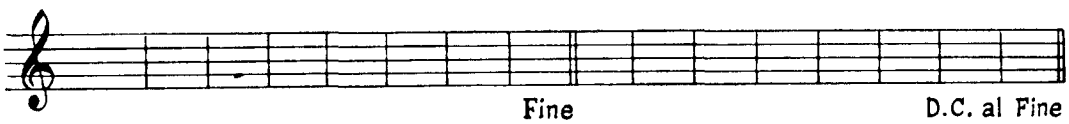

S e g n o. Kui pala ei korrata esimesest taktist, tähistatakse kohta, kust tuleb kordamist alata, märgiga 𝄋, mis meenutab läbikriipsutatud tähte «S», sõna *Segno* (itaalia keeles «märk») algust

Mõnikord asendatakse 𝄋 märkidega 𝄌𝄋. Sinna, kust tuleb tagasi minna korratavale lõigule, kirjutatakse noodijoonestiku alla *D'al segno* või *Dal* 𝄋 s. t. märgist 𝄋 või 𝄌 .

Kordamist märgist 𝄋 lõpuni näitab *Dal* 𝄋 *al Fine*, s. o. märgist 𝄋 lõpuni.

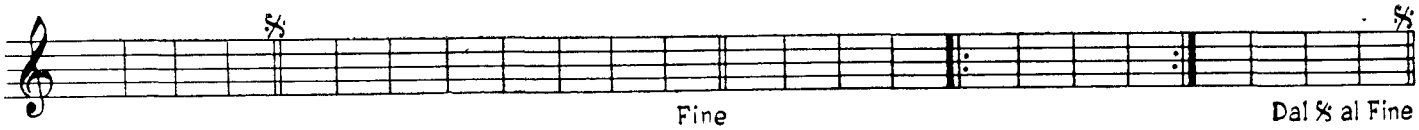

Kui peab mängima uuesti algusest, aga teatud kohas üle minema k o o d a k s (it. — saba, lõpp) nimetatavale lisaosale helitöö lõpul, tähistatakse korratava osa lõppu ja kooda algust nn. l a t e r n a g a ⊕ ning kirjutatakse *Da Capo al* ⊕ *e poi la coda*, s t. algusest märgini ⊕ , siis kooda. (Kordamisele märgist *segno* osutab *Dal* 𝄋 *al* ⊕ *e poi la coda.*) Siinjuures esitatakse korratavas osas kordumismärkide-vaheline lõik ainult üks kord.

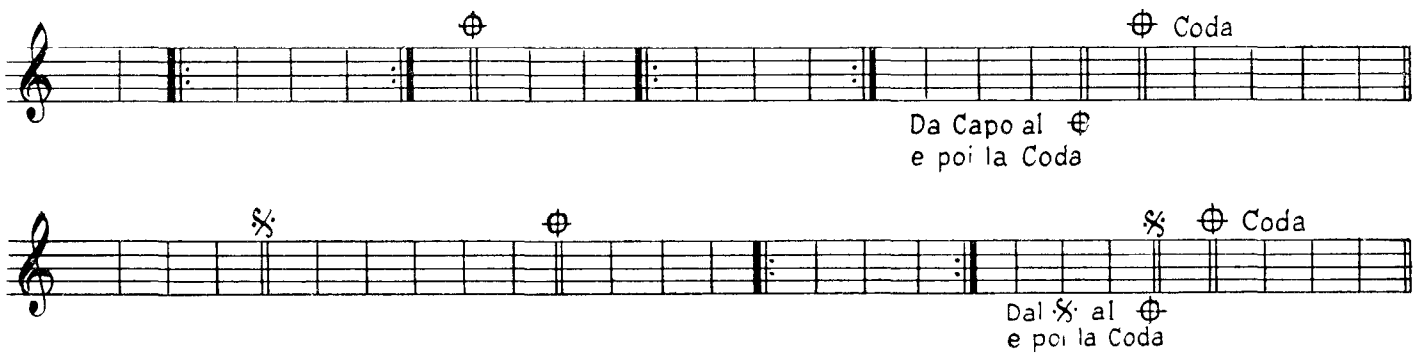

Mitme noodijoonestikuga partiides (klaver, akordion jt.) näidatakse tavaliselt kohta, kust tuleb korratavale osale tagasi minna, vastava märgi ja kahekordse taktijoonega. Kooda kirjutatakse pala lõppu eraldi välja.

93 Tundmusega

Eesti rahvaviis

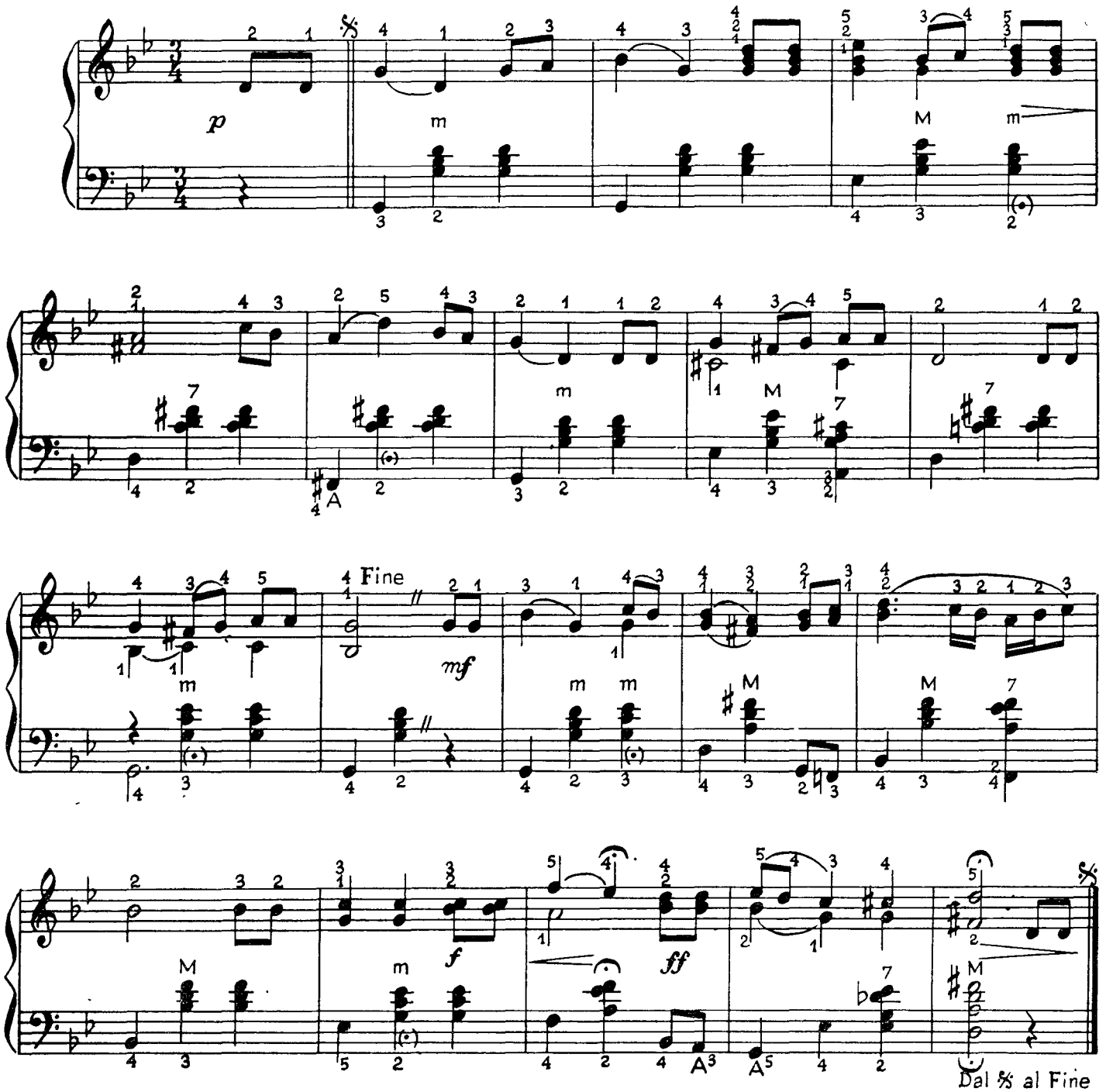

94 Rahulikult

Korea rahvaviis (sdn. L. Vigla)

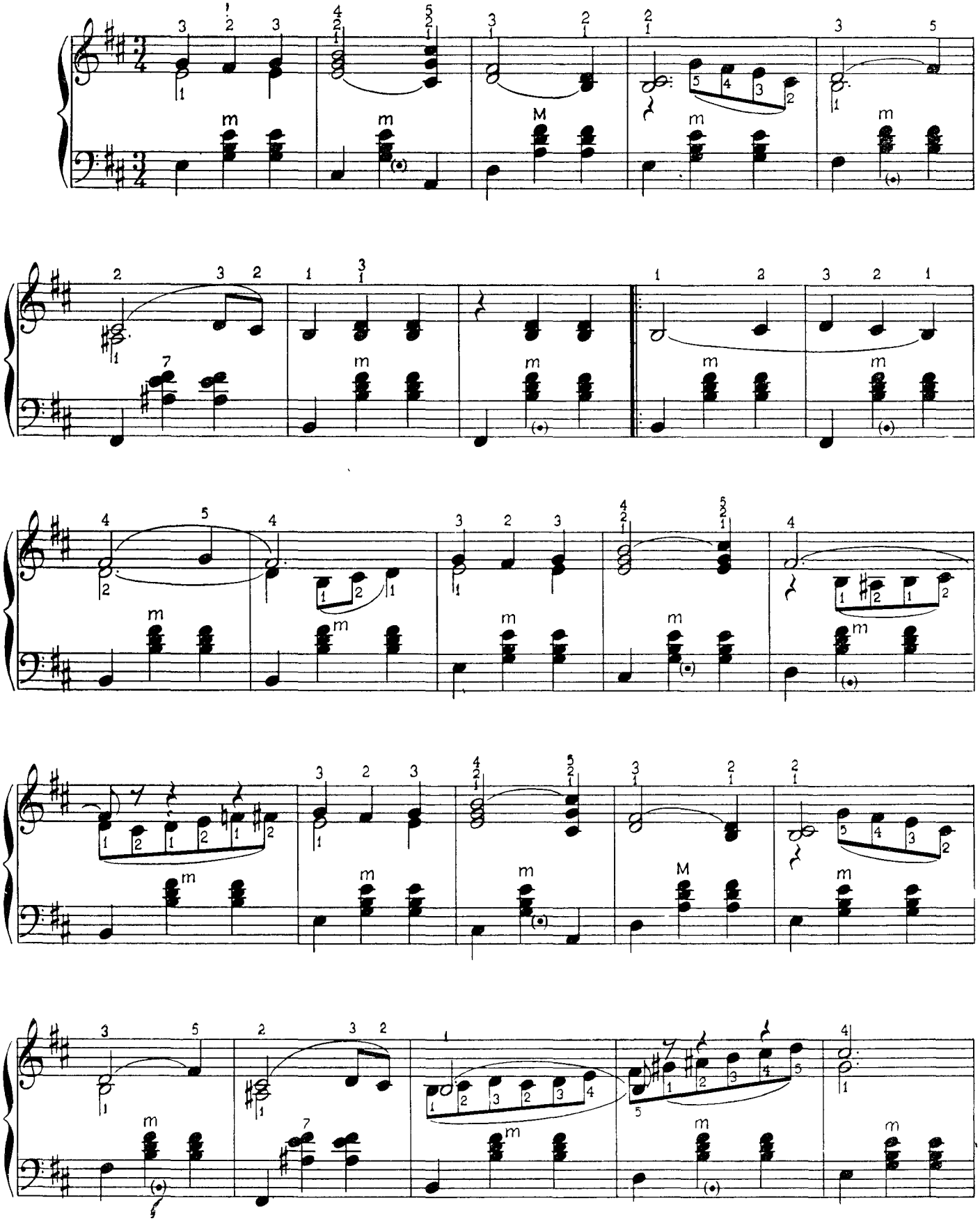

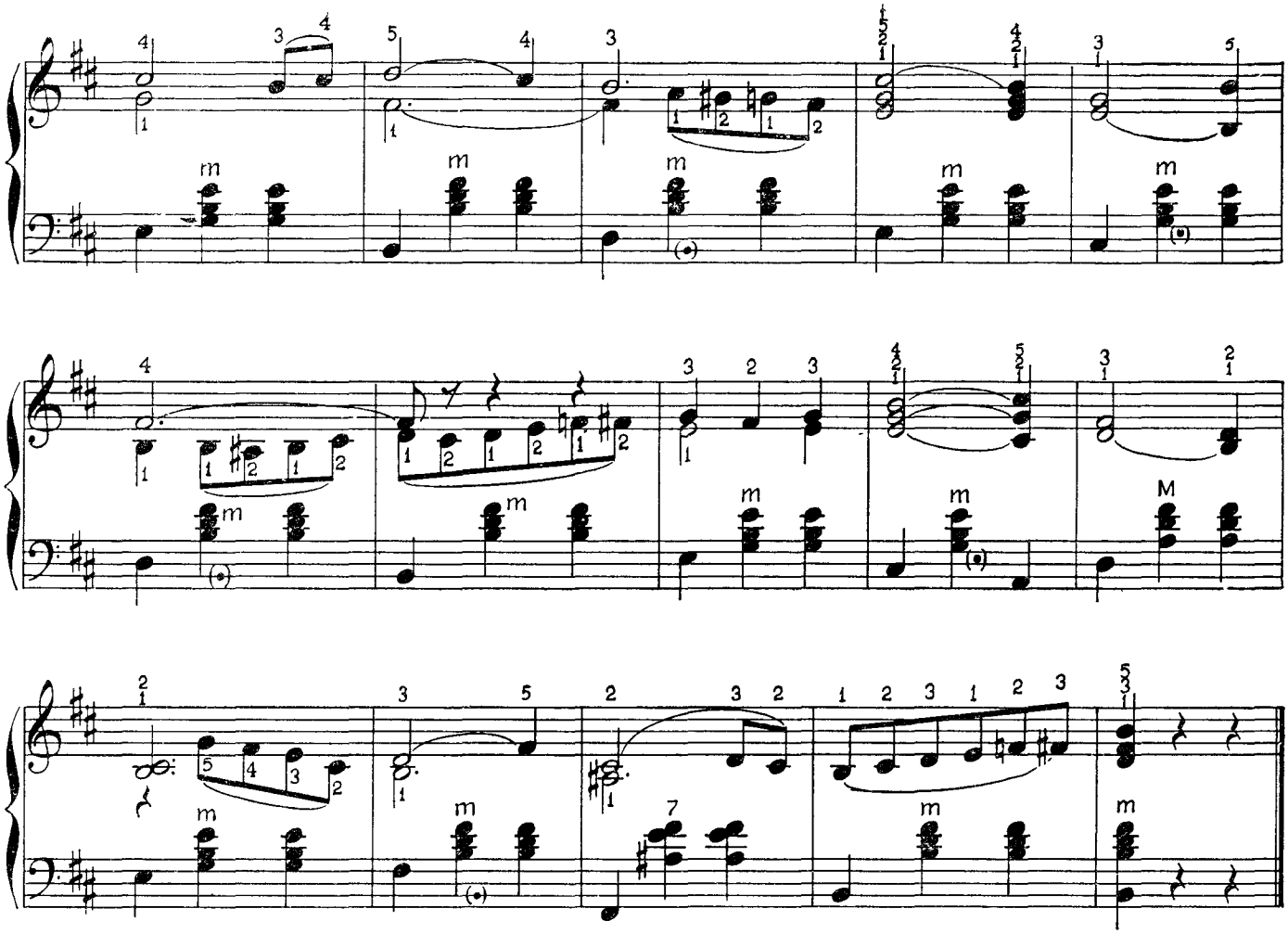

JAAPANI HÄLLILAUL

95

N Hatidai (sdn. L. Vigla)

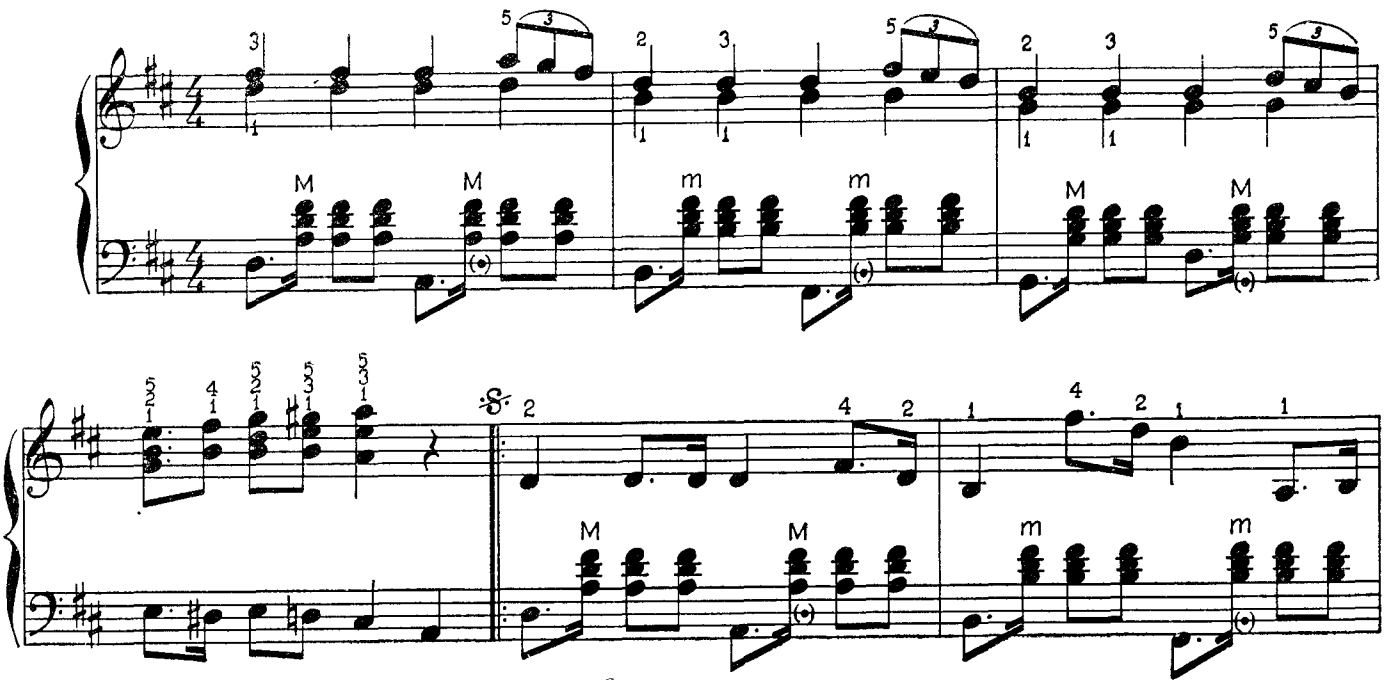

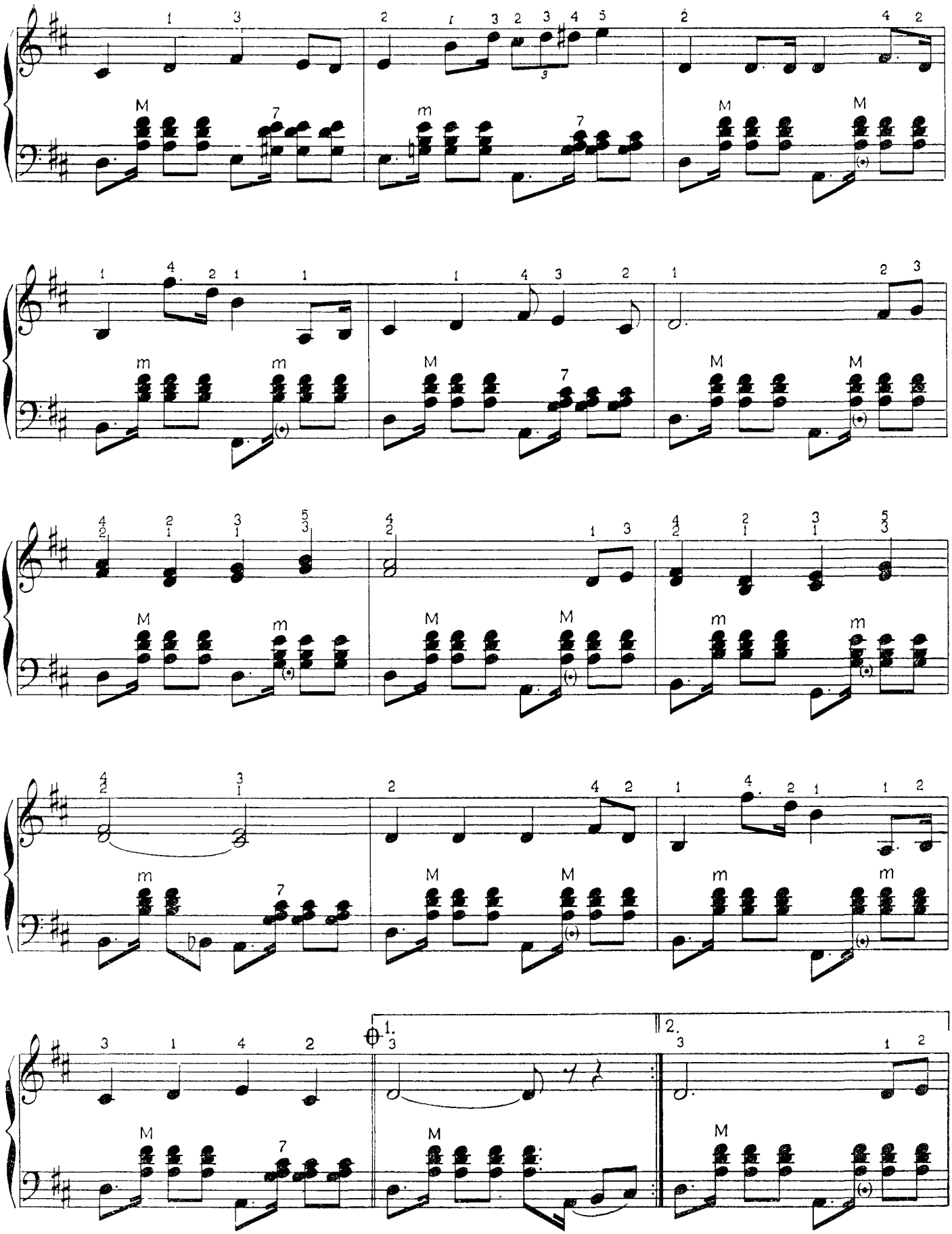
1.
2.

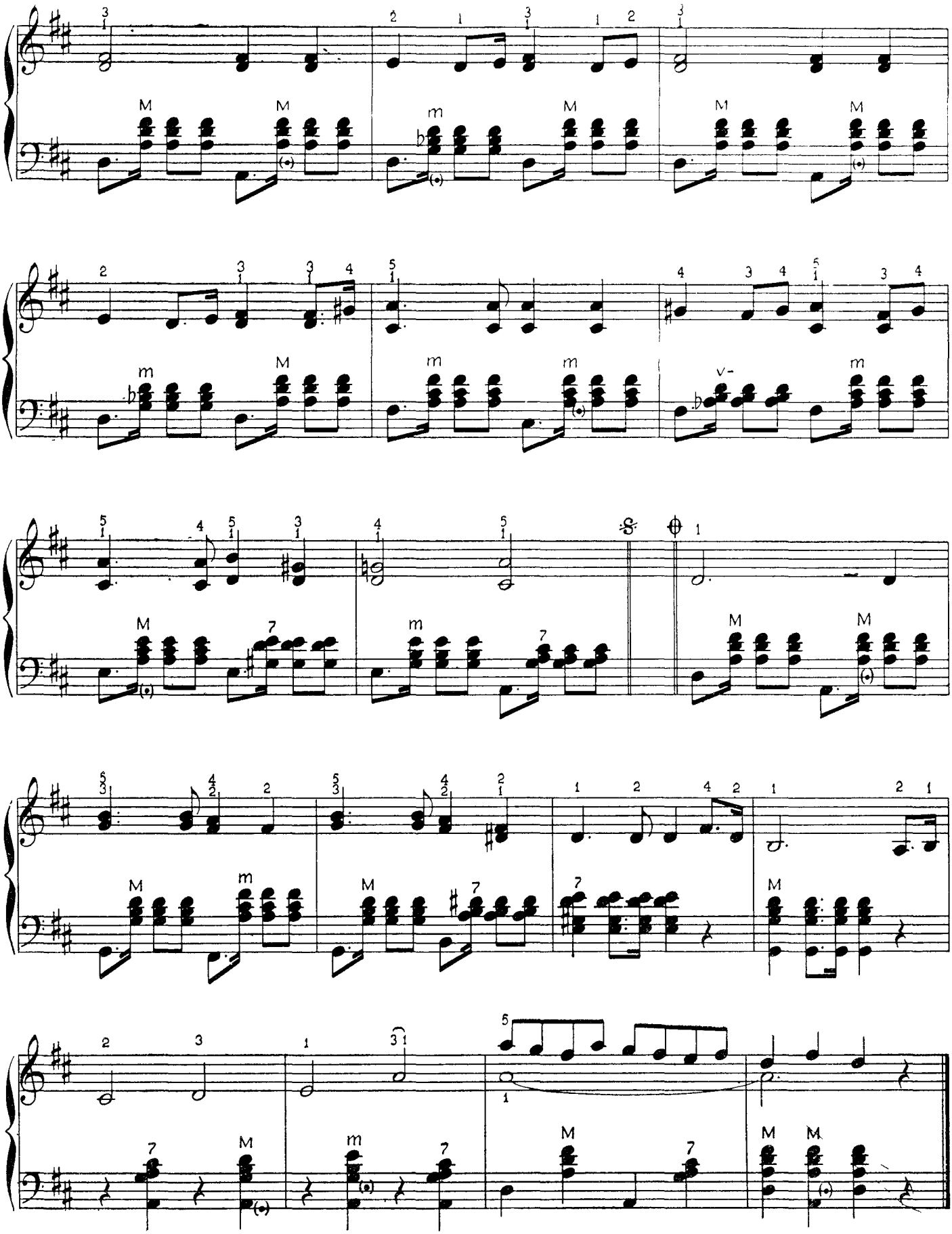

96 Mõnusas jenka tempos

H Kõrvits

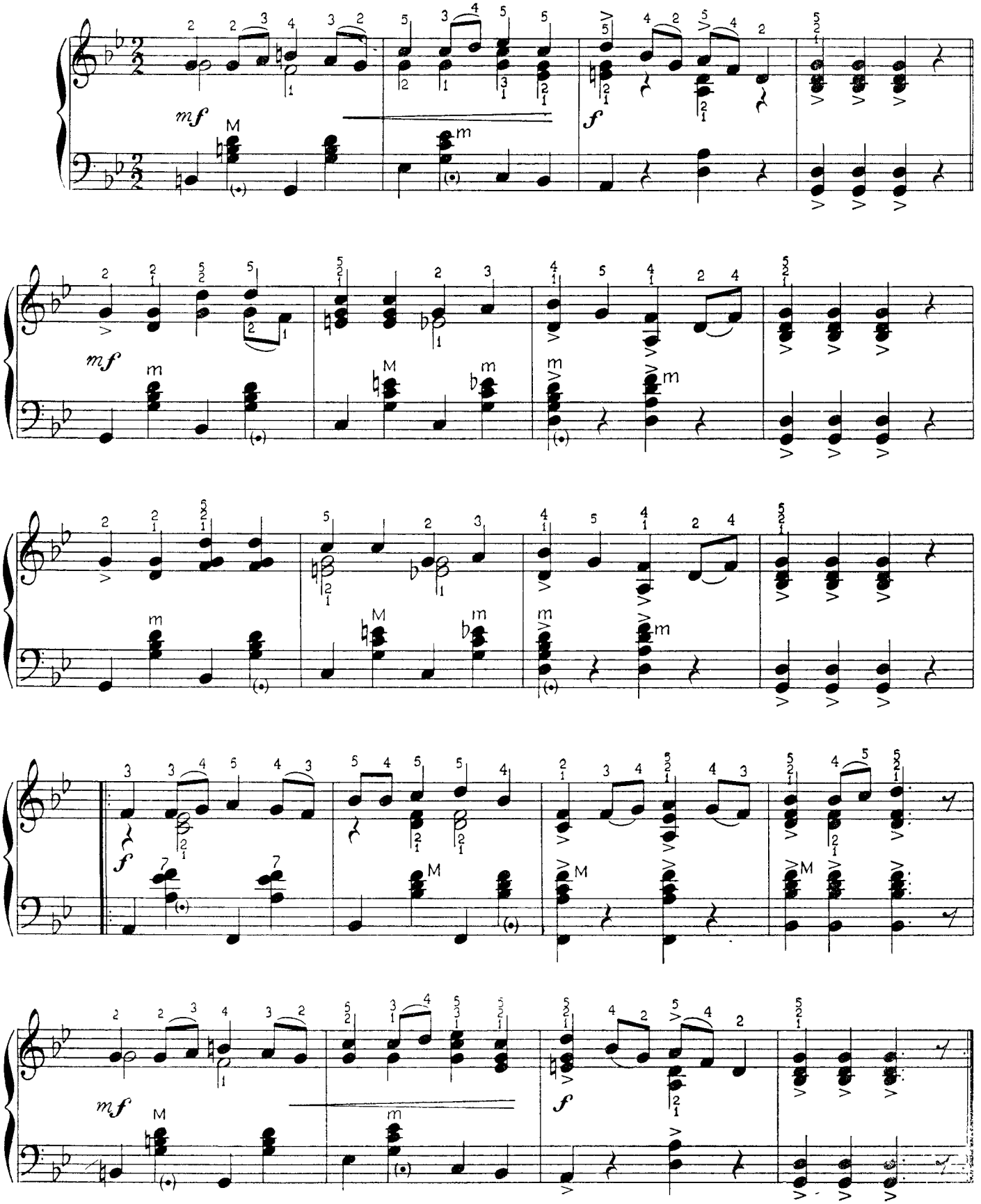

KÜNNIMEHE LAUL

J. Zeiger
Akordionile sdn. L. Vigla

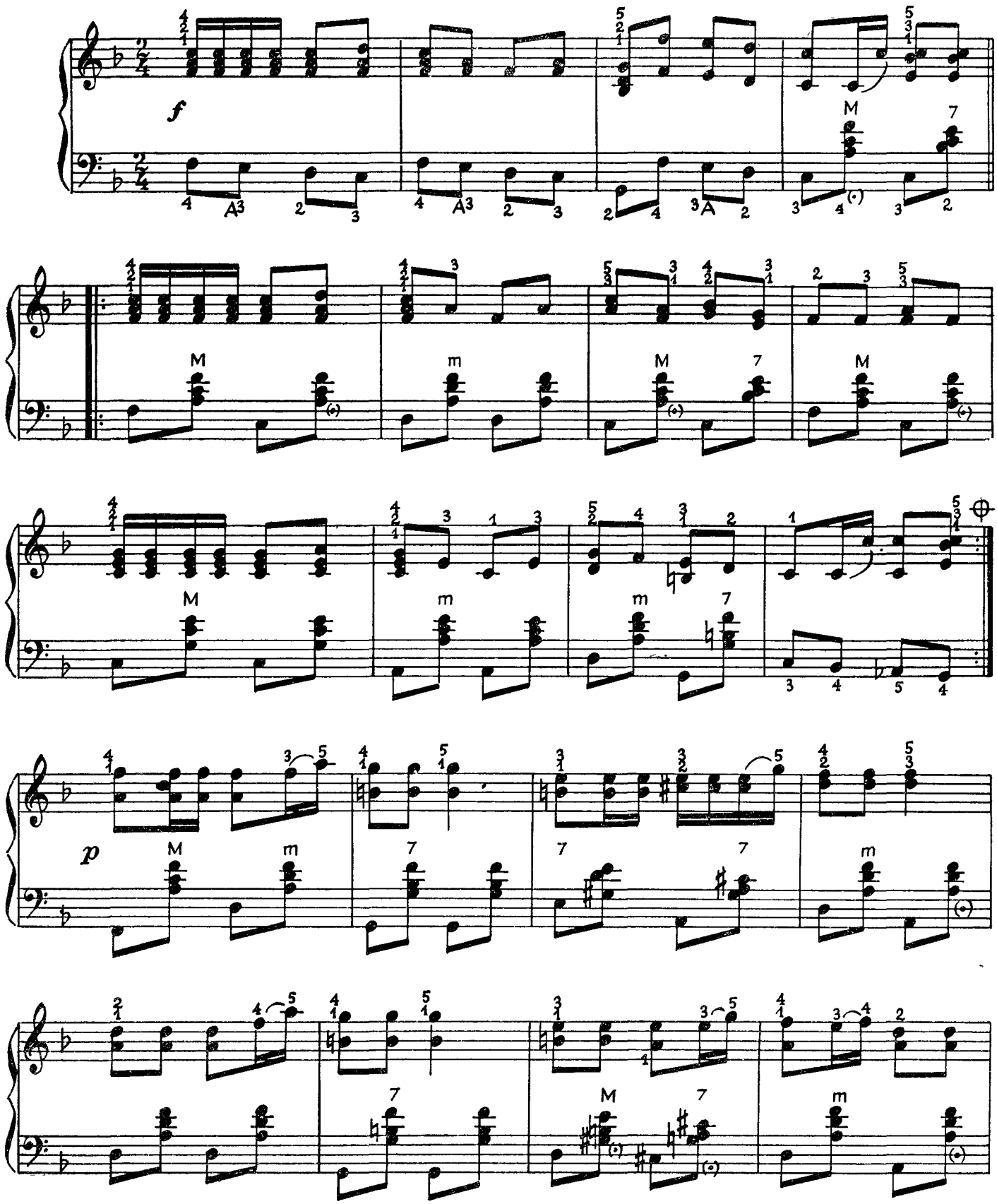

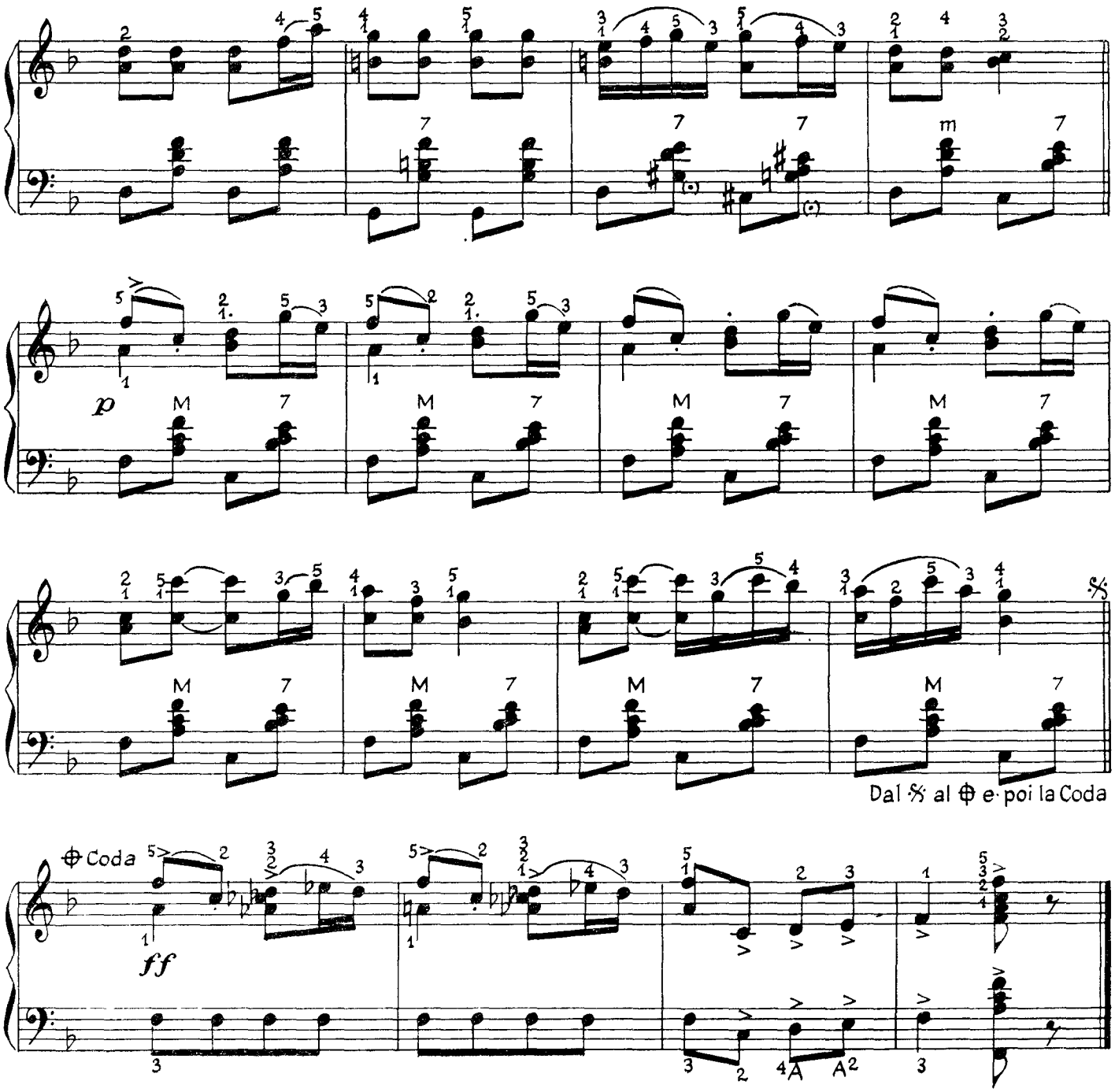

18. VÄHENDATUD AKORDID

Kahest väikesest tertsist koosnevaid kolmkõlasid nimetatakse vähendatud kolmkõladeks. Mažooris ja harmoonilises minooris on nendeks VII astme kolmkõlad. Peale selle on harmoonilises ja loomulikus minooris vähendatud II astme kolmkõla, mis langeb ühte paralleelse mažoori VII astme kolmkõlaga.

Do-mažooris:

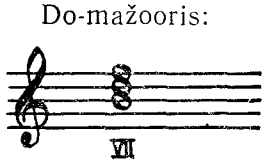

la-minooris:

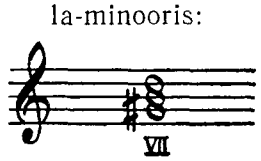

la-minooris:

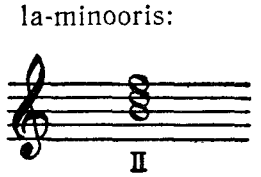

Erinevalt kõikidest teistest akordidest mängitakse vähendatud kolmkõla mitte sellel nuppude põikreal, kus on tema alumine heli (põhikujul), vaid real, kus asub keskmine heli.

Nuppude põikrida:

98

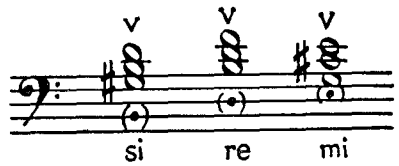

Täpselt samuti nagu vähendatud kolmkõla kõlab kolmest väikesest tertsist koosnev septakord (vähendatud septakord), mille kolmas heli alt on vahele jäetud.

Vähendatud septakord võetakse samal nuppude põikreal, kus asub tema põhiheli (põhikujul kõige alumine heli).

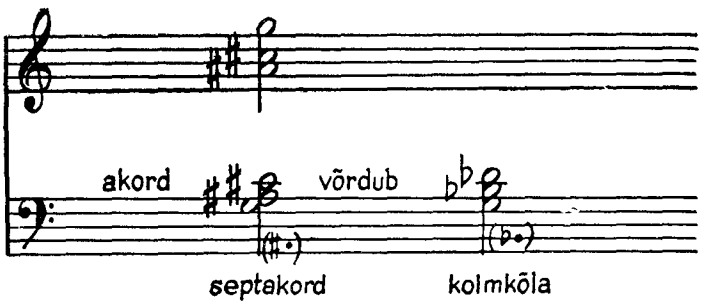

Suurte hüpete vältimiseks võib vahendatud septakordi, mille põhiheliks on la♯, mängida ka nuppude põikreal, mille põhiheliks on *do*♯, *mi*, *sol*, *si*♭ *re*♭, vahe seisab vaid ülesehituses.

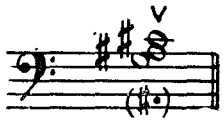

võib mängida ka

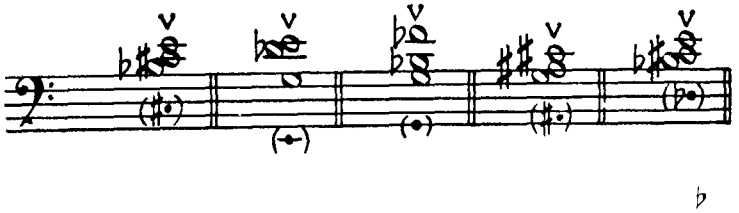

Juhul kui samad bassid (*la*♯, *do*♯, *mi*, *sol*, *si*♭, *re*♭) võetakse abireal, leitakse neile vastavad vähendatud septakordid kahe nupu võrra allpool asetsevas põikreas.

99

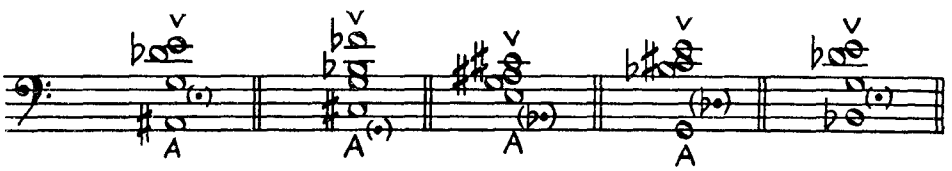

Klambritesse märgitud noodid tähistavad selle põikrea põhibassi, kus asub vajalik akord.

100

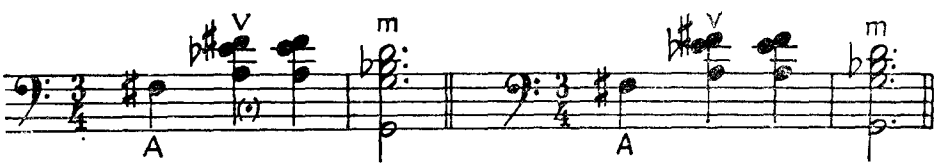

(ilma hüppeta) (hüppega)

KODUMAA KUTSUB

101 Hoogsas marsi tempos G. Podelski

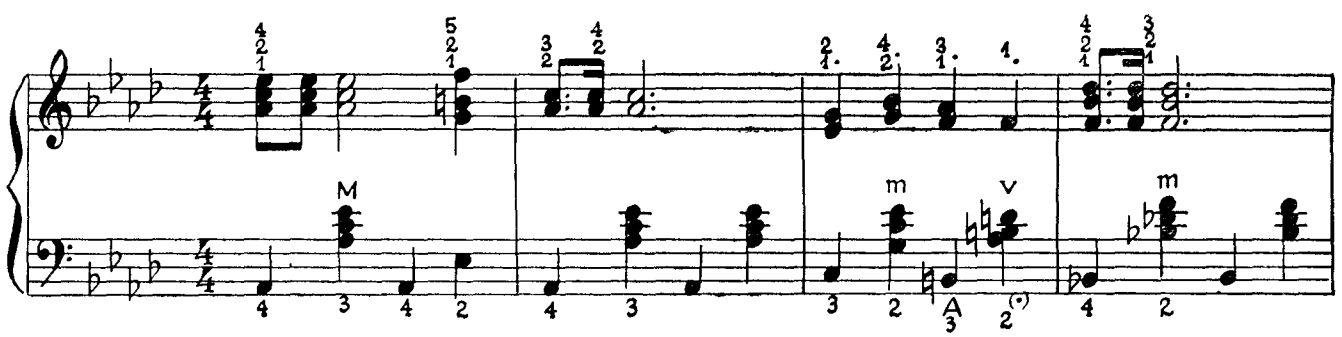

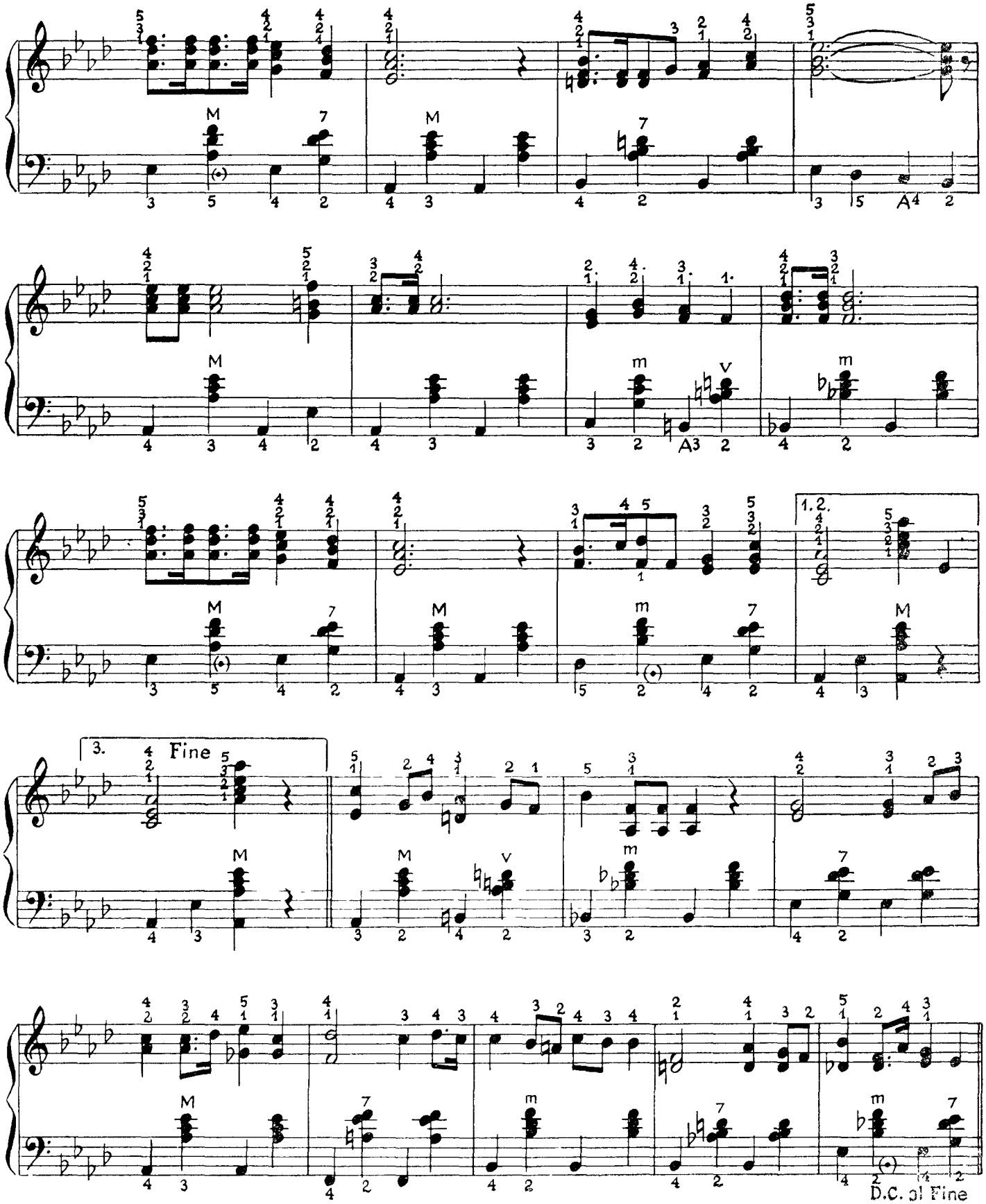
M
7
M
7
A4
M
m
v
A3
m
M
7
M
m
7
1. 2.
M
3.
Fine
M
v
m
7
M
7
m
7
D.C. al Fine

MÄLESTUS

102 Valsi tempos

I. Dunajevski

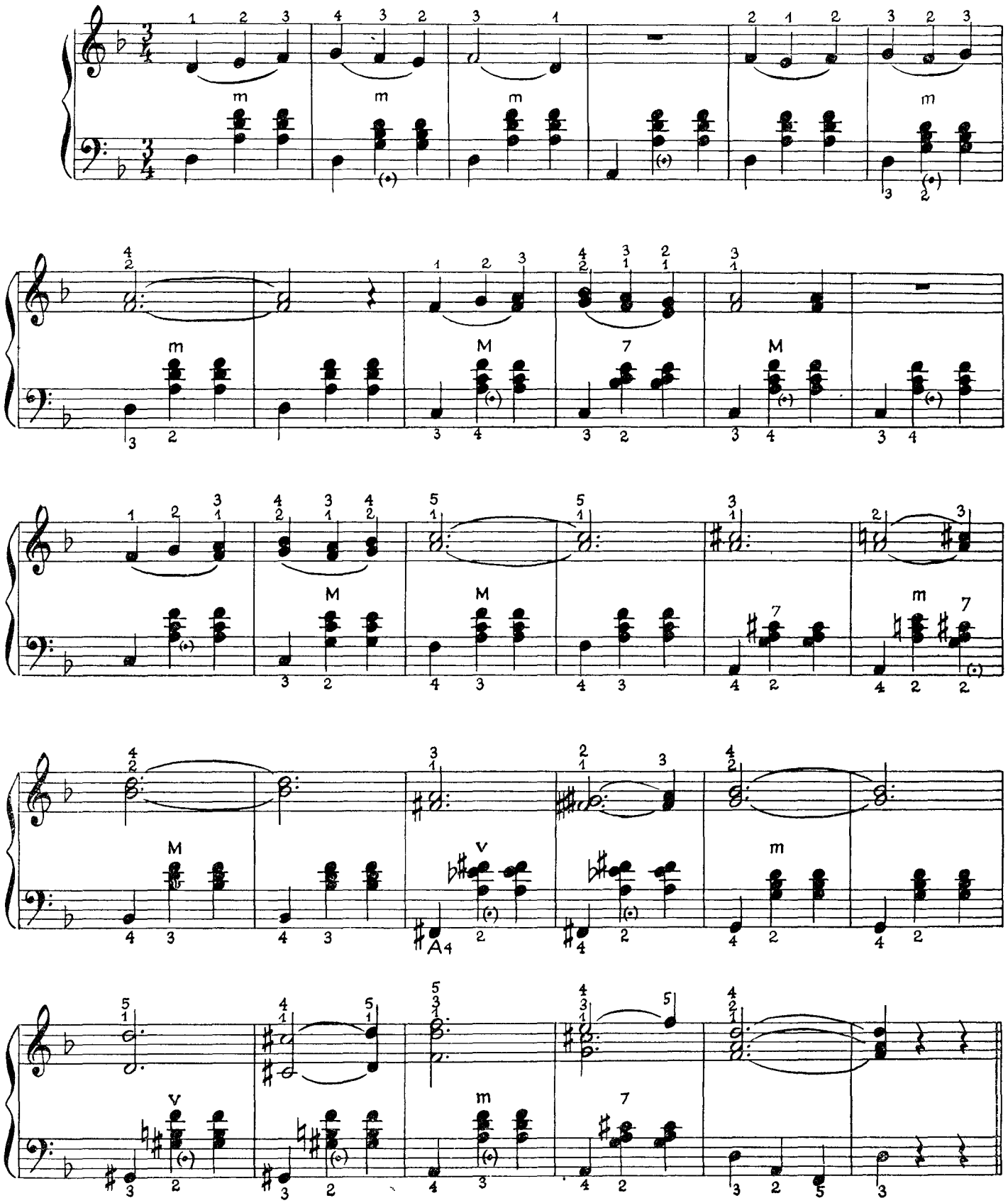

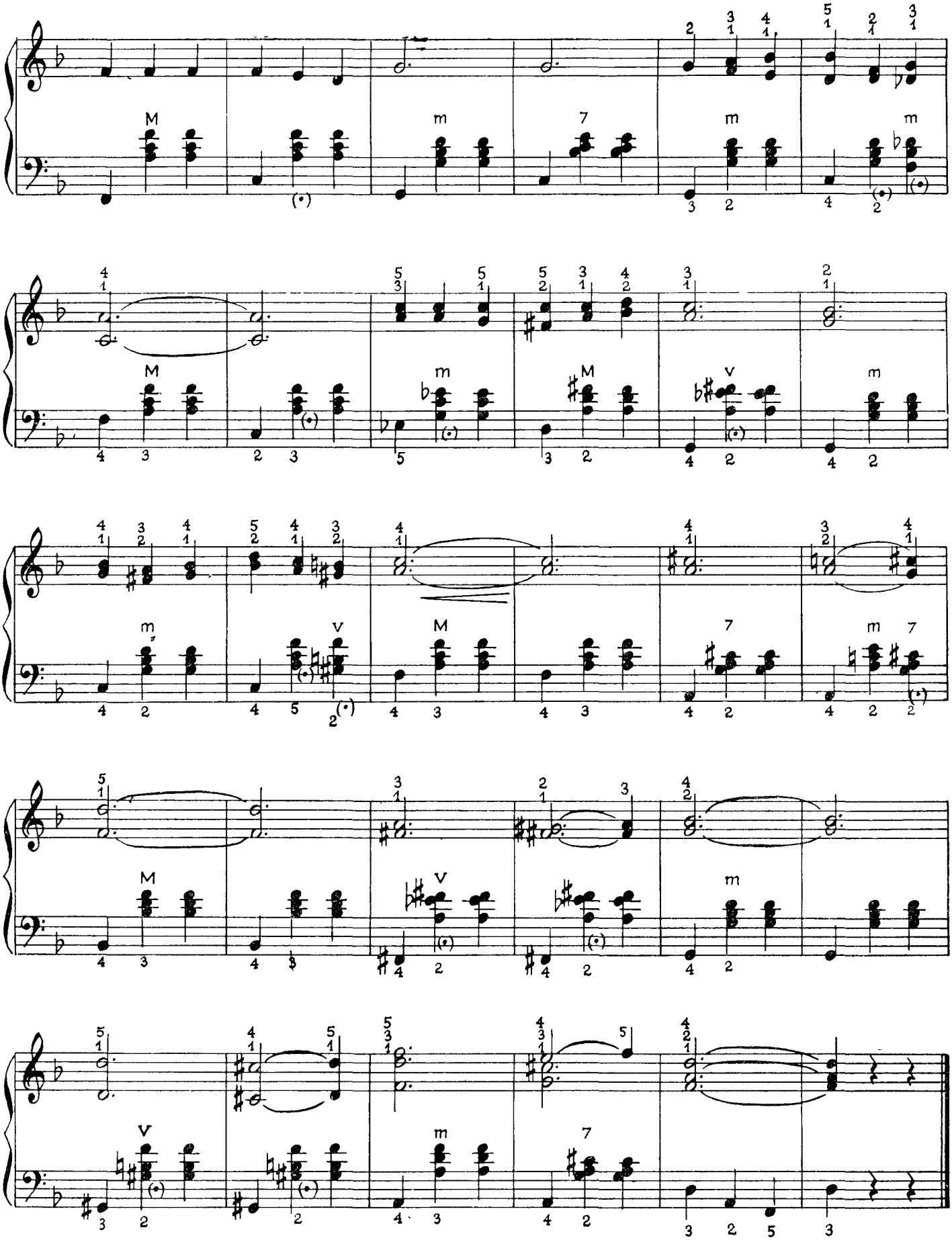

103 Elavalt

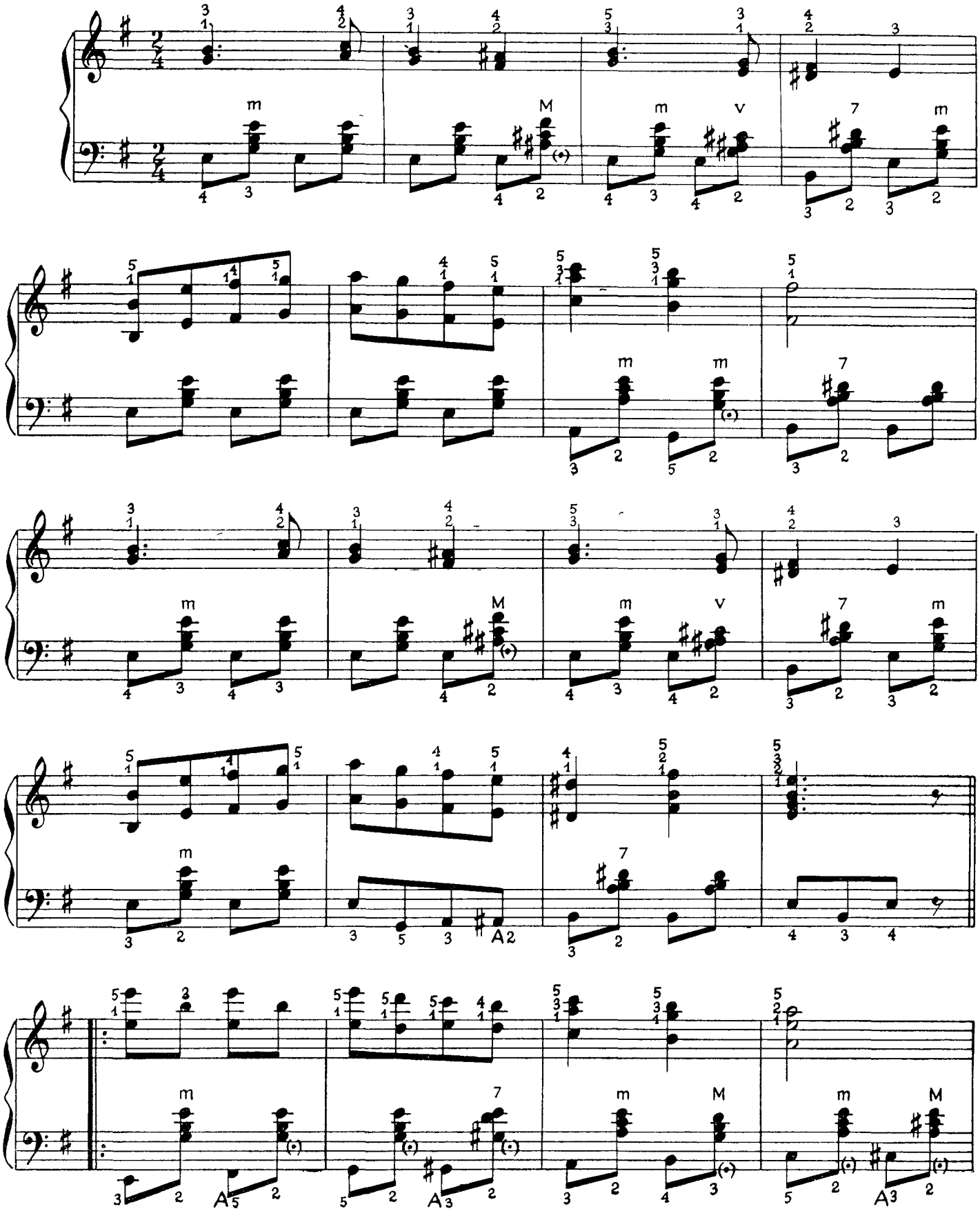

19. MELISMID

Melismideks ehk kaunistusteks nimetatakse meloodilisi figuure, mida tähistatakse väikeste nootide või tingmärkidega. Peamised melismid on eellöök, mordent, grupeto ja triller.

Eellöök on väike läbikriipsutatud varre ja lipuga kaheksandiknoot ♪ või mitu väikest kuueteistkümnendiknooti ♫, ♬, mida mängitakse väga kiiresti põhinoodi ees.

Kirjutatakse:

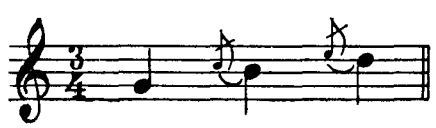

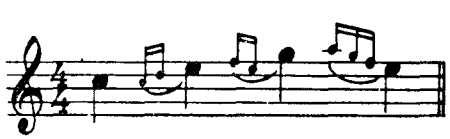

Mängitakse:

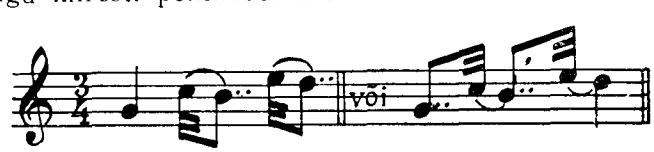

Mängitakse:

või

HIIU VALSS

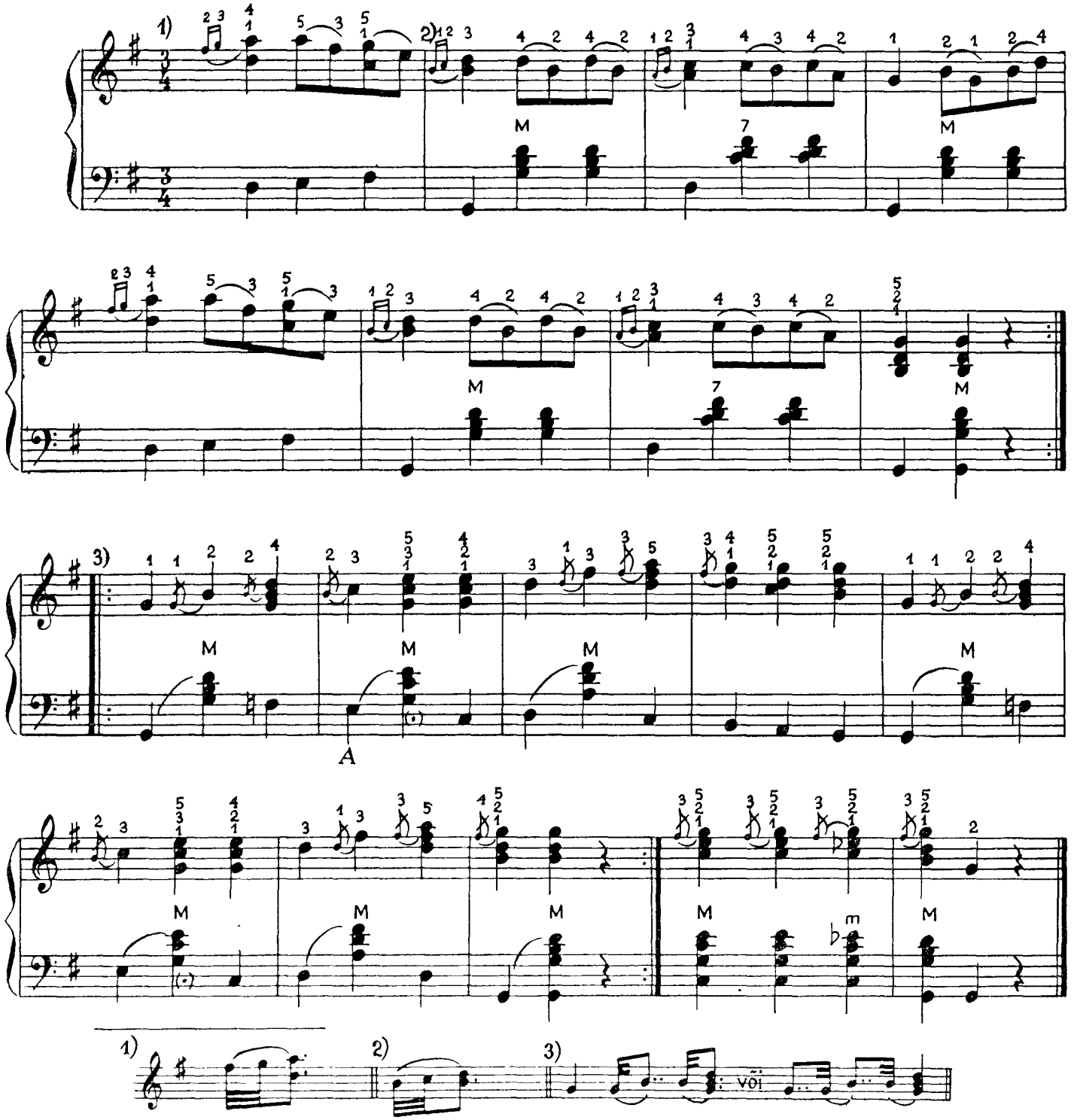

ROMANSS

105 Andantino Sonatiinist op. 79 Sol-mažoor L. v. Beethoven

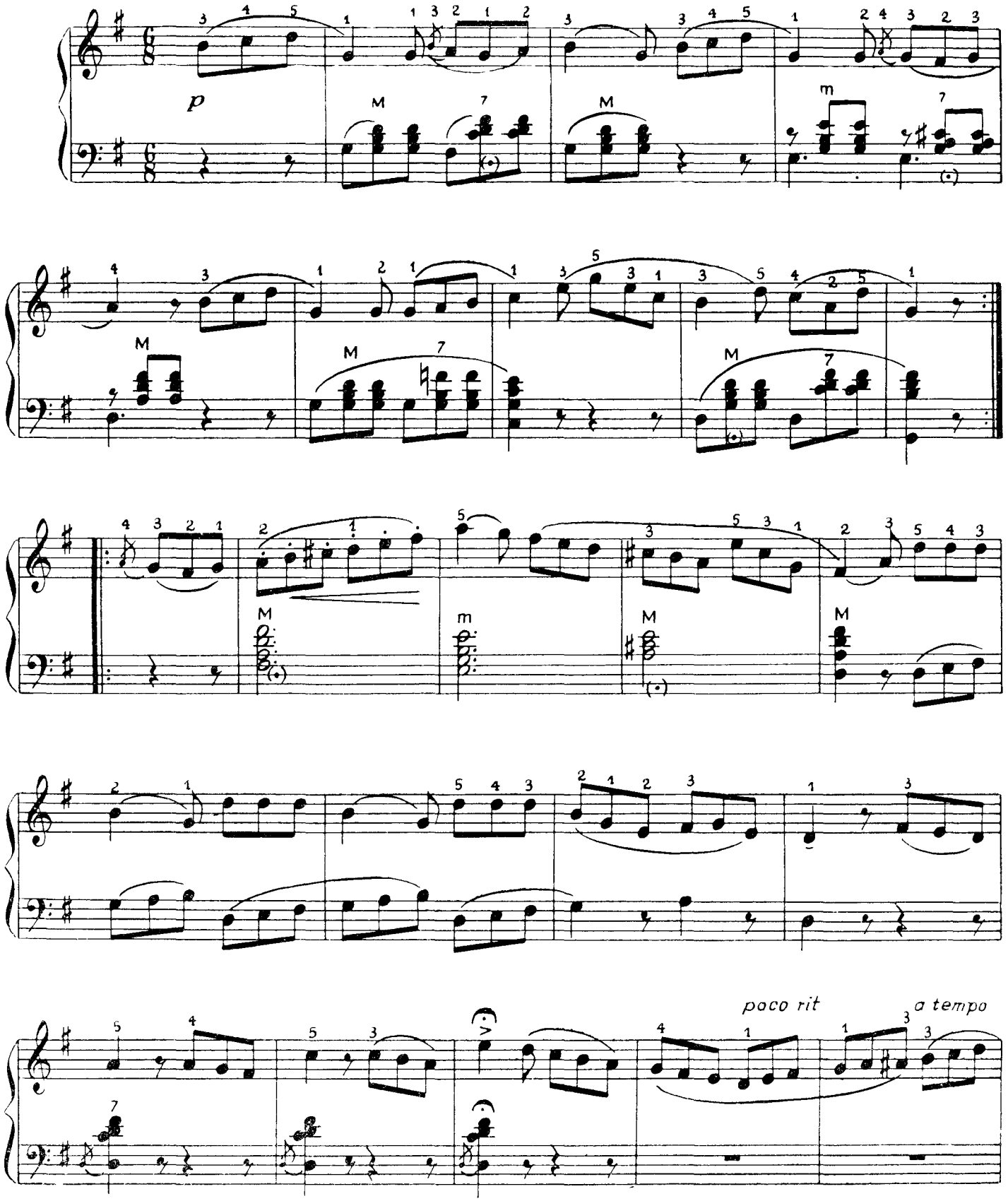

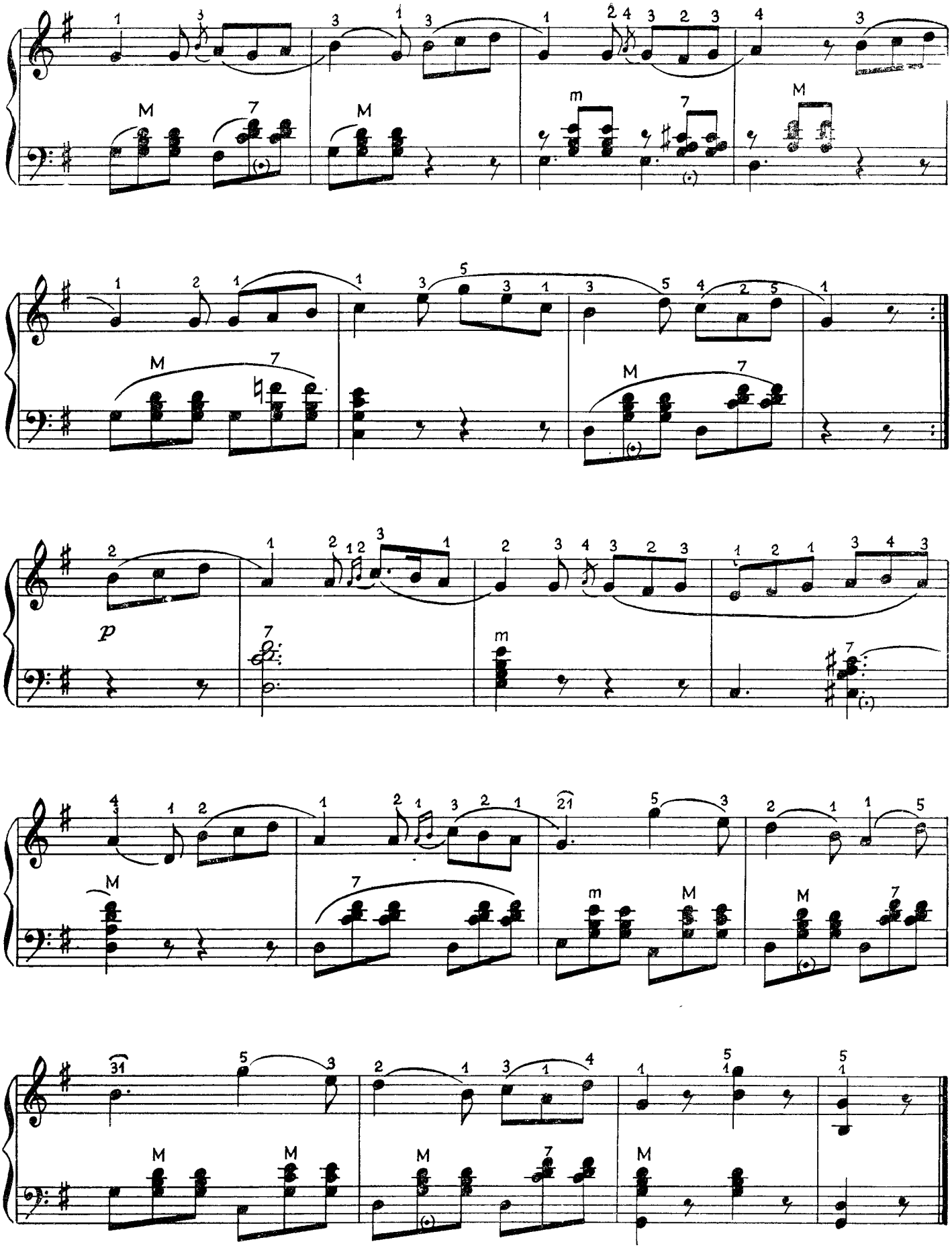

Mordent — lühike triller, mis koosneb kahest lühikesest põhihelist ja nendevahelisest sekundi võrra kõrgemast abihelist. Mordenti mängitakse selle noodi vältuse arvel, mille kohale ta on kirjutatud.

Kirjutatakse:

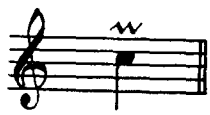

Mängitakse:

Alteratsioonimärk mordendimärgi kohal kuulub abihelile.

Kirjutatakse:

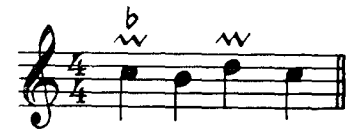

Mängitakse:

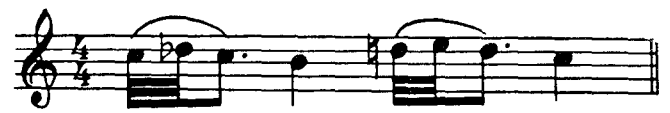

Vastupidist mordenti (abiheli põhihelist sekundi võrra madalamal) näitab . Alteratsioonimärk tema all kehtib abiheli kohta.

Kirjutatakse

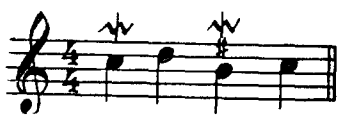

Mängitakse

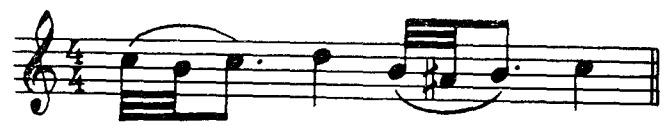

106

KOSJATANTS

Akordionile sdn. L. Vigla

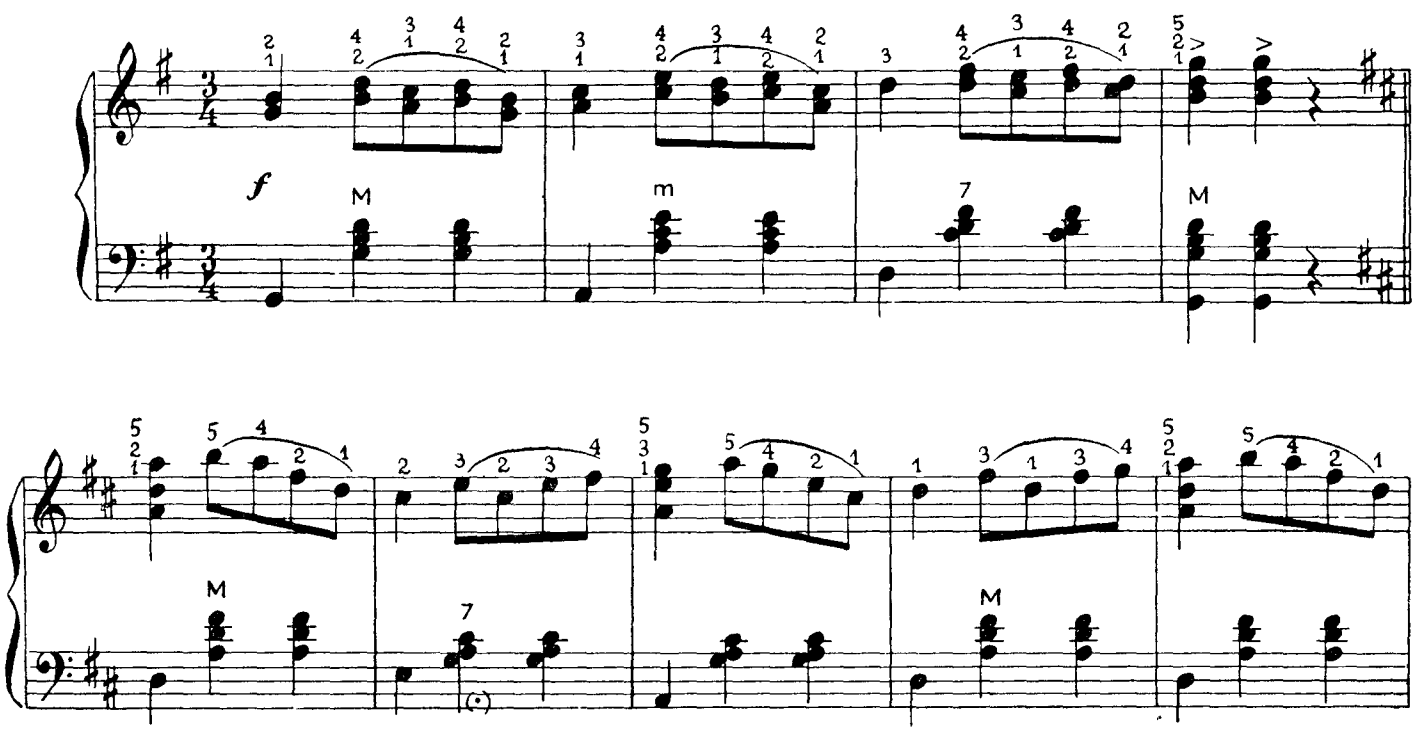

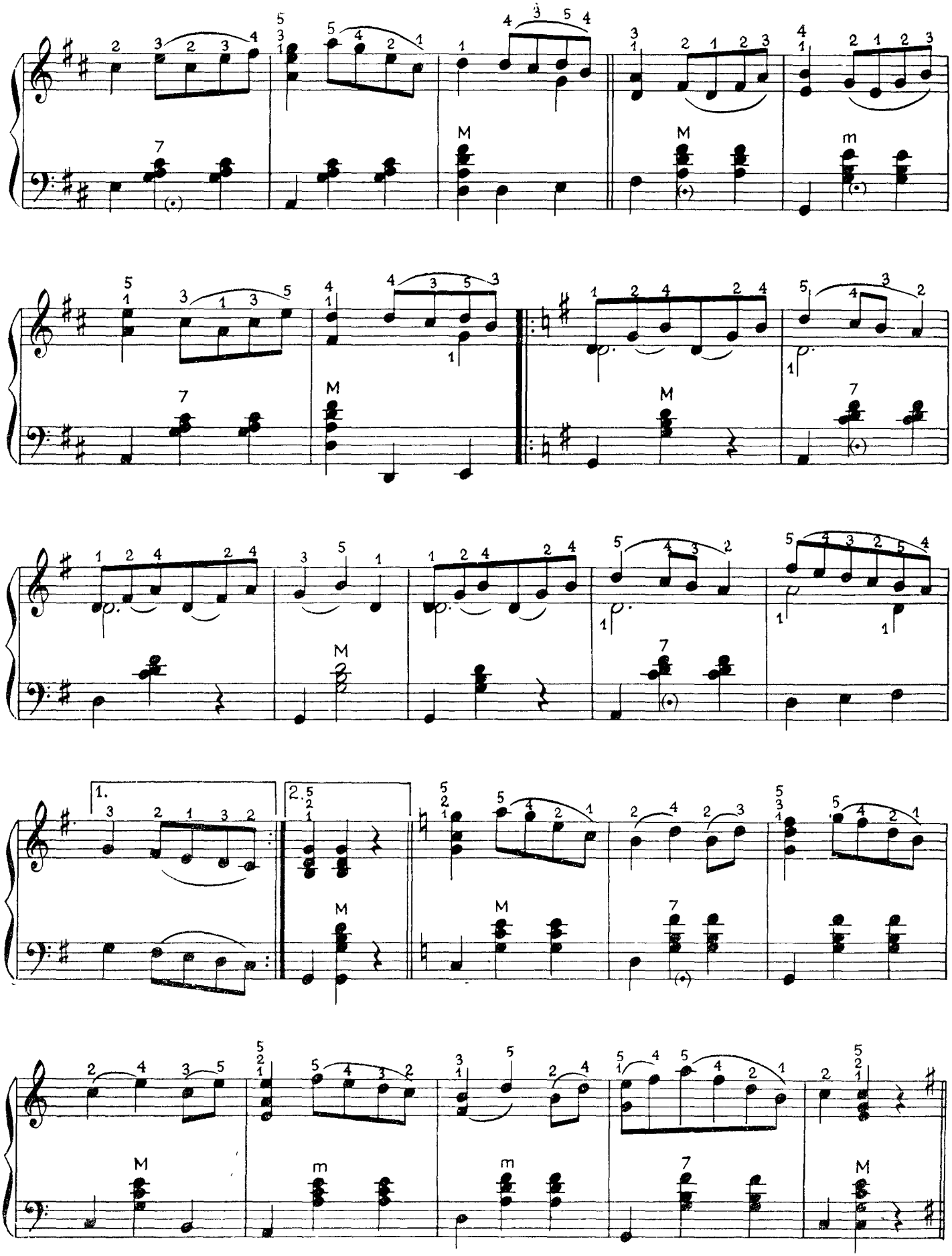

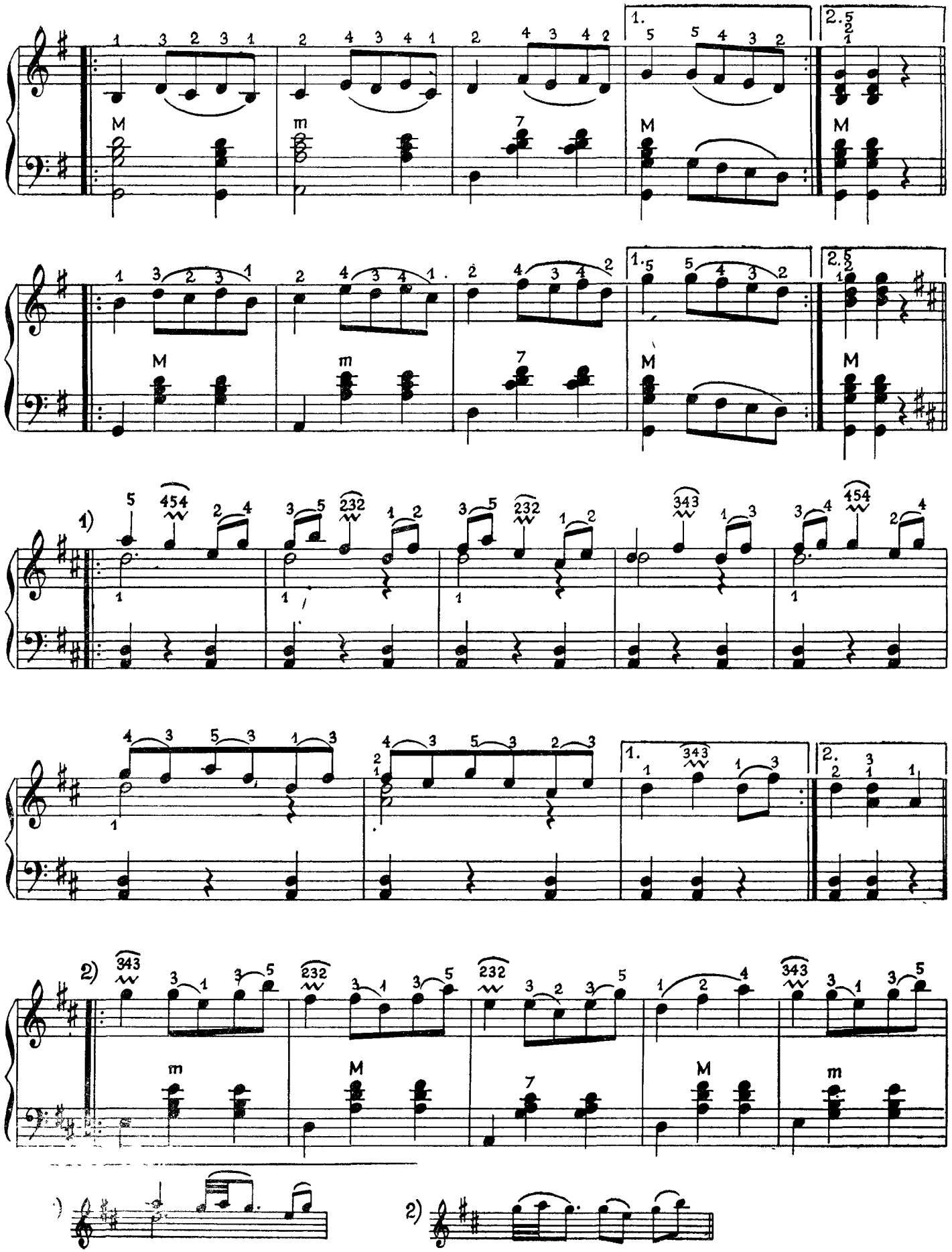
1.
2.
M
m
7
1)
2)
343
454
232

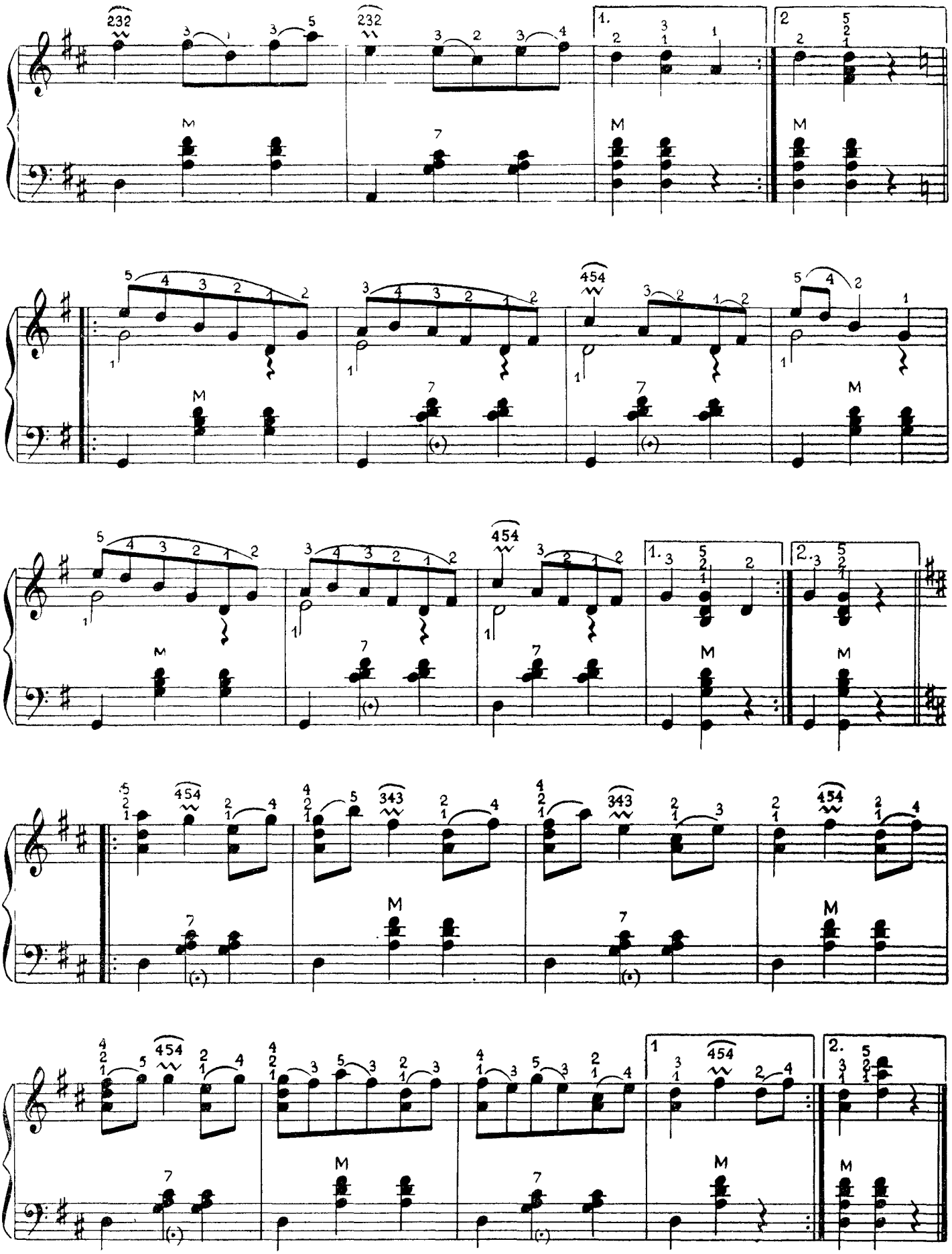

SOOV

F Chopin

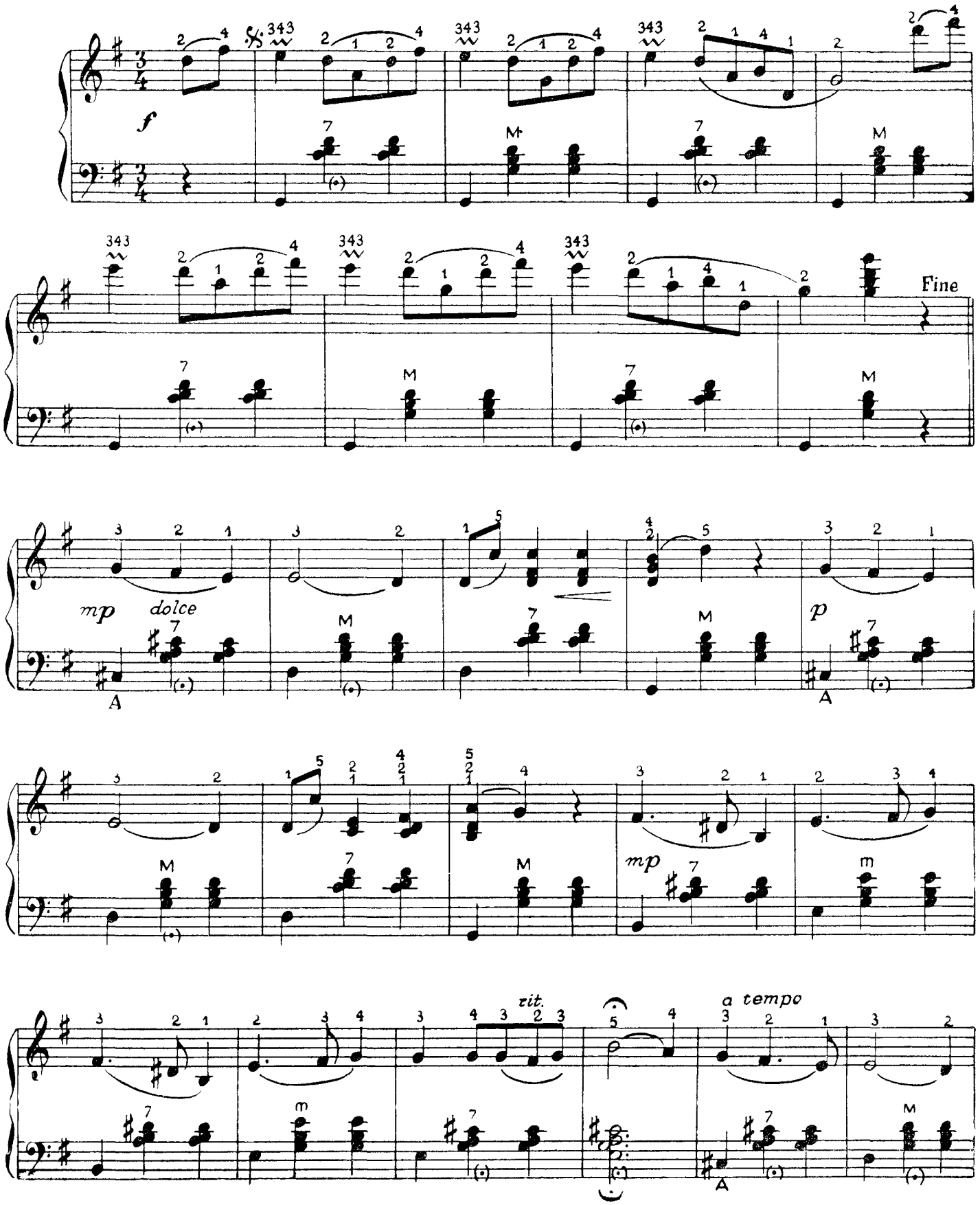

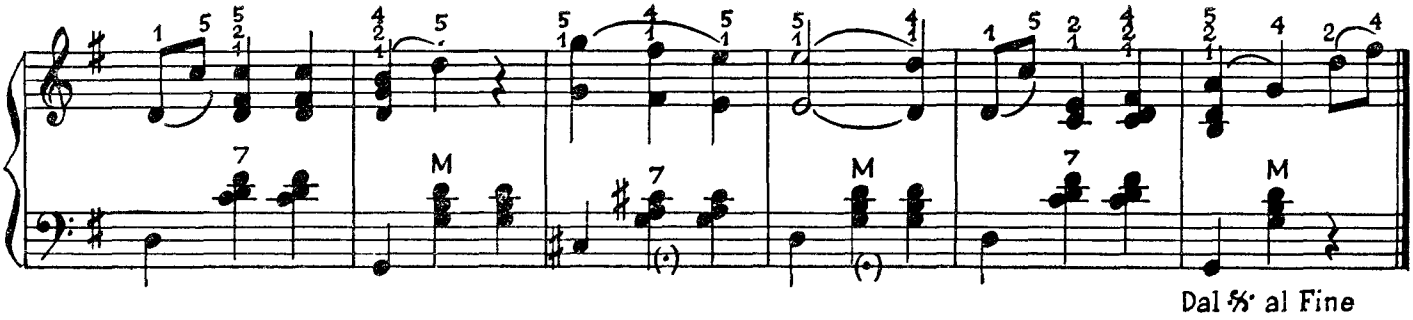

Grupeto

Grupetoks nimetatakse melismi, mis koosneb neljast lühikesest üksteisele järgnevast helist ülemisest abihelist, põhihelist, alumisest abihelist ja taas põhihelist. Teda tähistatakse märgiga ∾. Grupeto esitatakse selle noodi vältuse arvel, mille kohal ta märk seisab.

Kirjutatakse:

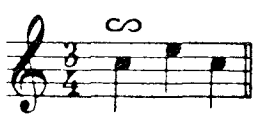

Mängitakse·

või

Grupetomärk noodist paremal ülal nõuab nimetatud nelja heli esitamist pärast põhiheli.

Kirjutatakse:

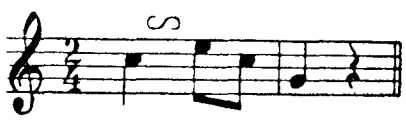

või

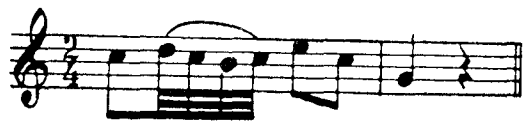

Mängitakse

või

Grupetomärgi kohal või all asuv alteratsioonimärk kuulub vastavalt ülemisele või alumisele abihelile

Kirjutatakse

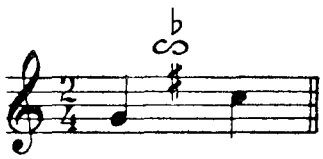

Mängitakse

Kirjutatakse·

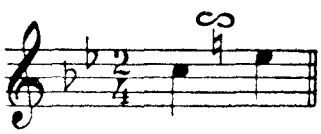

Mängitakse·

Juhul kui grupeto asub nootide vahel, milledest esimene on punkteeritud, esitatakse ta tavaliselt trioolina.

Kirjutatakse:

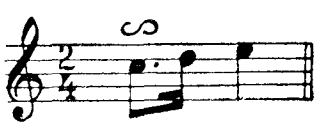

Mängitakse:

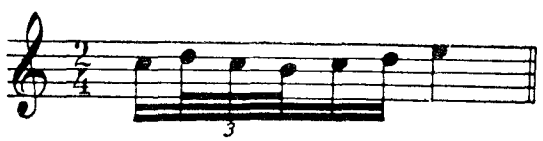

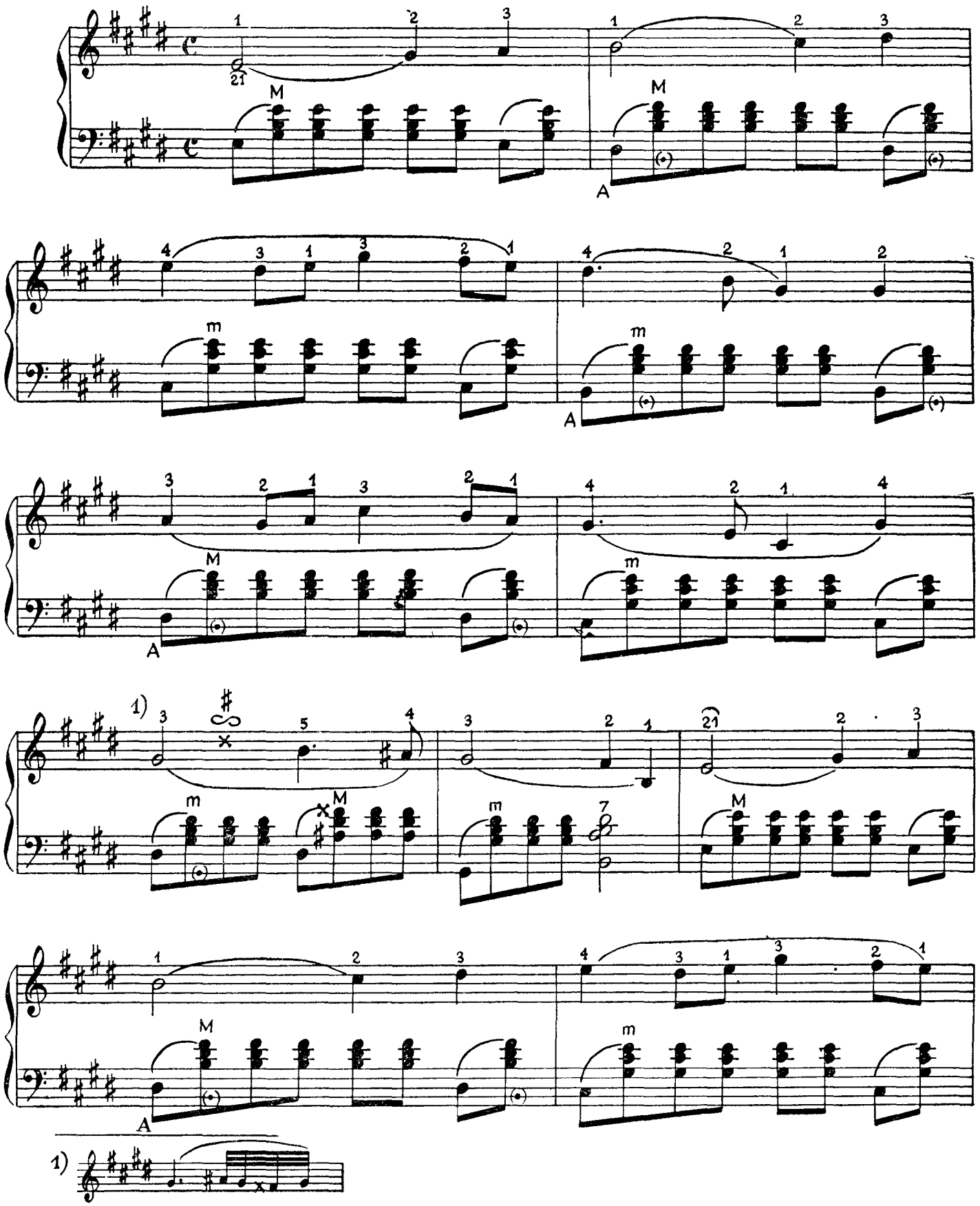
M
A
m
1)

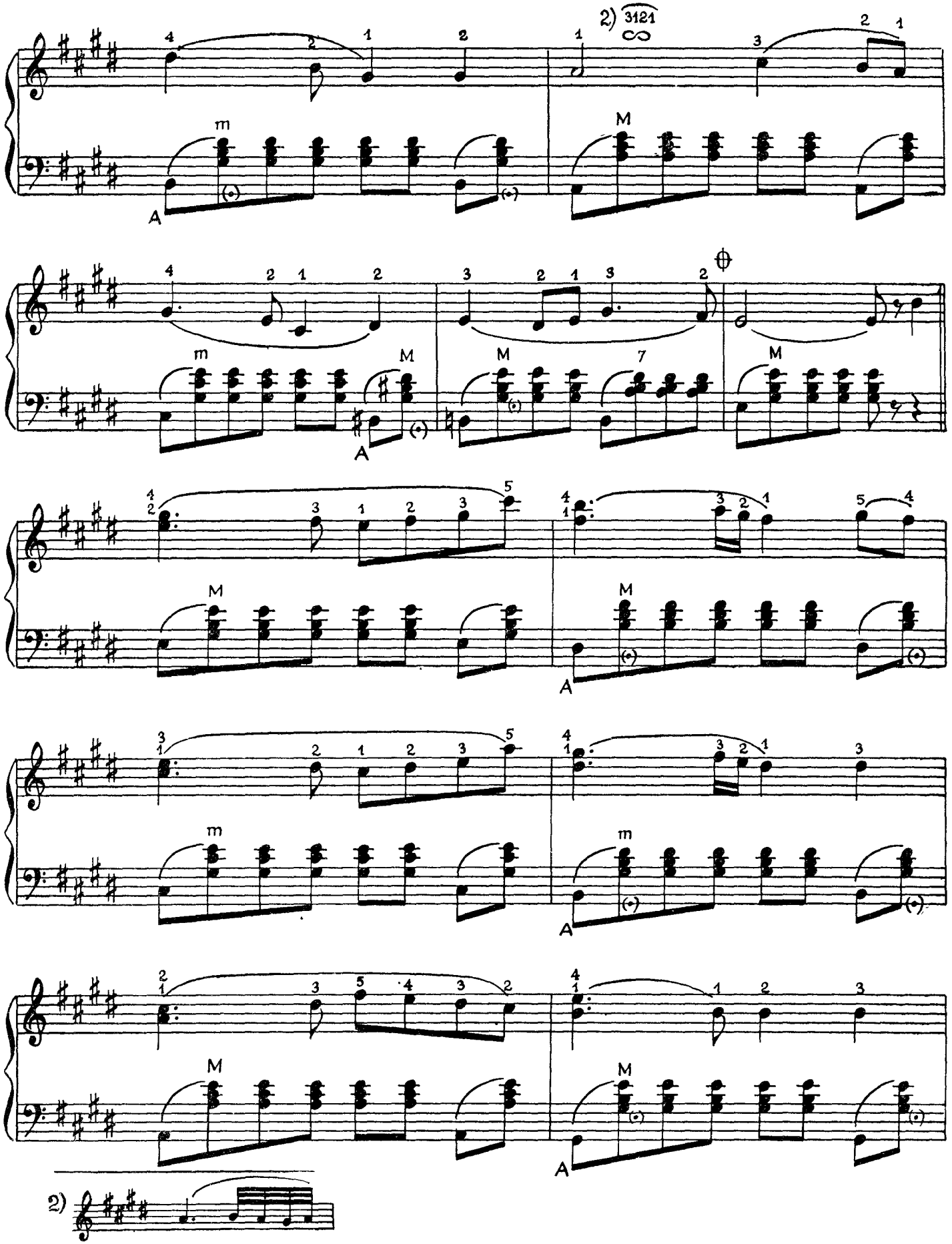
2) 3121
m
M
A
7
2)

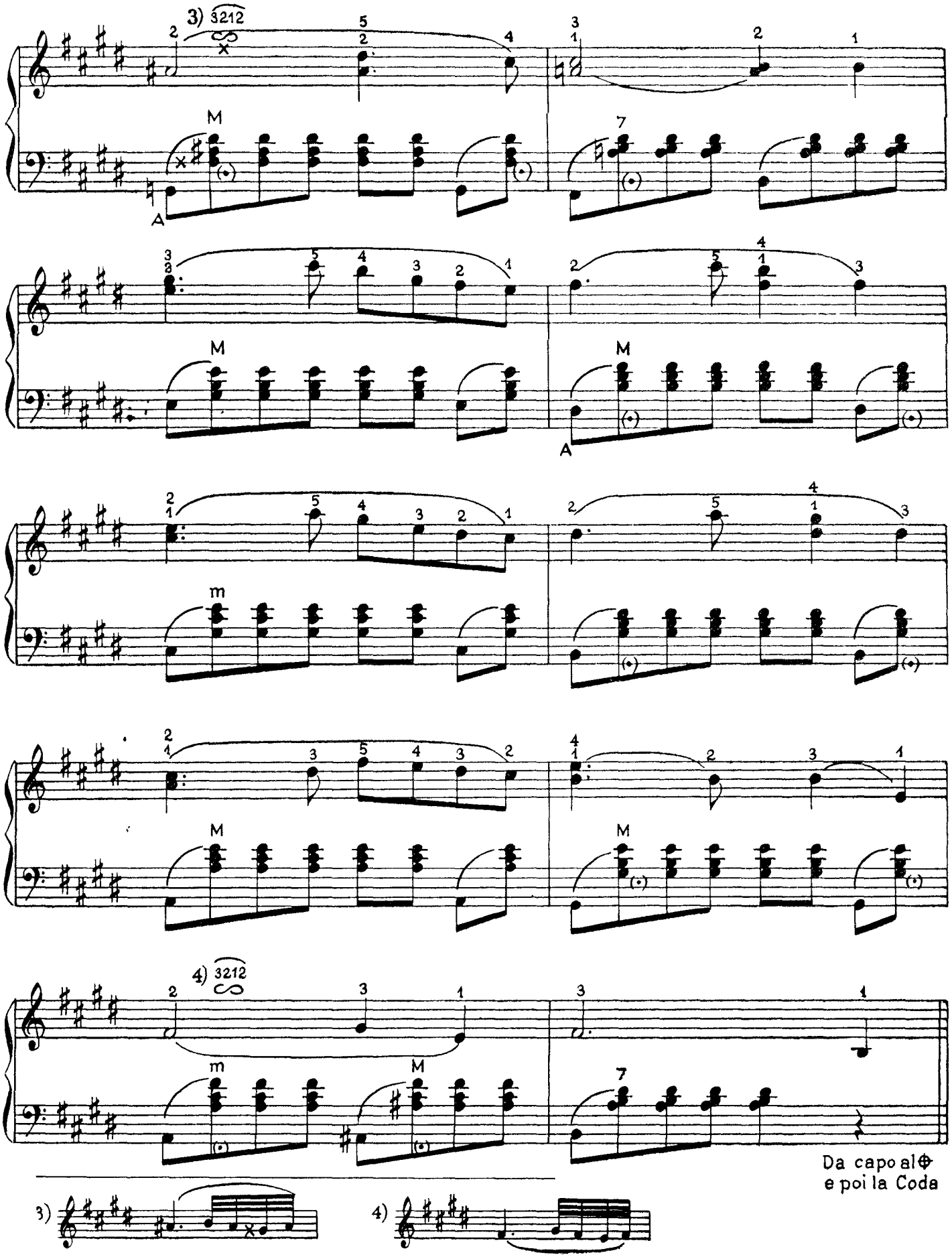
3) 3212
M
A
m
4) 3212
Da capo al ⊕
e poi la Coda
3)
4)

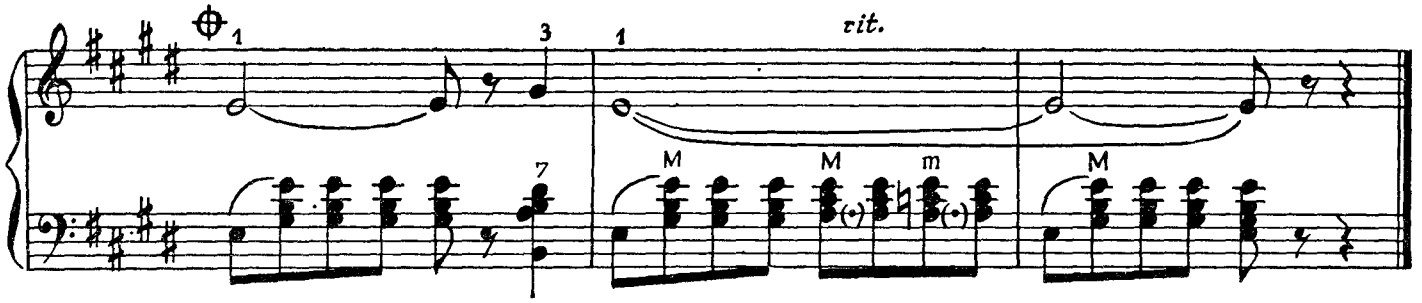

Triller

Trilleriks nimetatakse melismi, mis seisneb põhi- ja ülemise abiheli kiires vaheldumises.

Trillerit tähistatakse märkidega *tr* ja *tr*〰 noodi kohal või all (*tr* — kaks esimest tähte itaaliakeelsest sõnast *trillare*) ning ta vältus vastab antud noodi omale.

Tavaliselt alustatakse trillerit põhihelist.

Kirjutatakse: Mängitakse

Trilleri helide reaalne vältus sõltub tempost. Kui trillerit tuleb alustada ülemisest või alumisest abihelist või mitmest helist koosnevalt figuurilt, kirjutatakse vastavad noodid lühikese eellöögina põhinoodi ette ning mängitakse trilleriga koos

Kirjutatakse. Mängitakse.

Kirjutatakse: Mangitakse:

Kirjutatakse: Mängitakse:

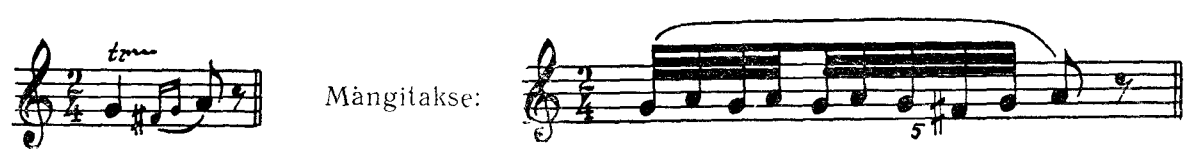

Kirjutatakse: Mängitakse:

Trilleri kohal seisev alteratsioonimärk kuulub ülemisele abihelile.

Kirjutatakse: Mängitakse:

HIIU VALSS

Töödelnud L. Vigla

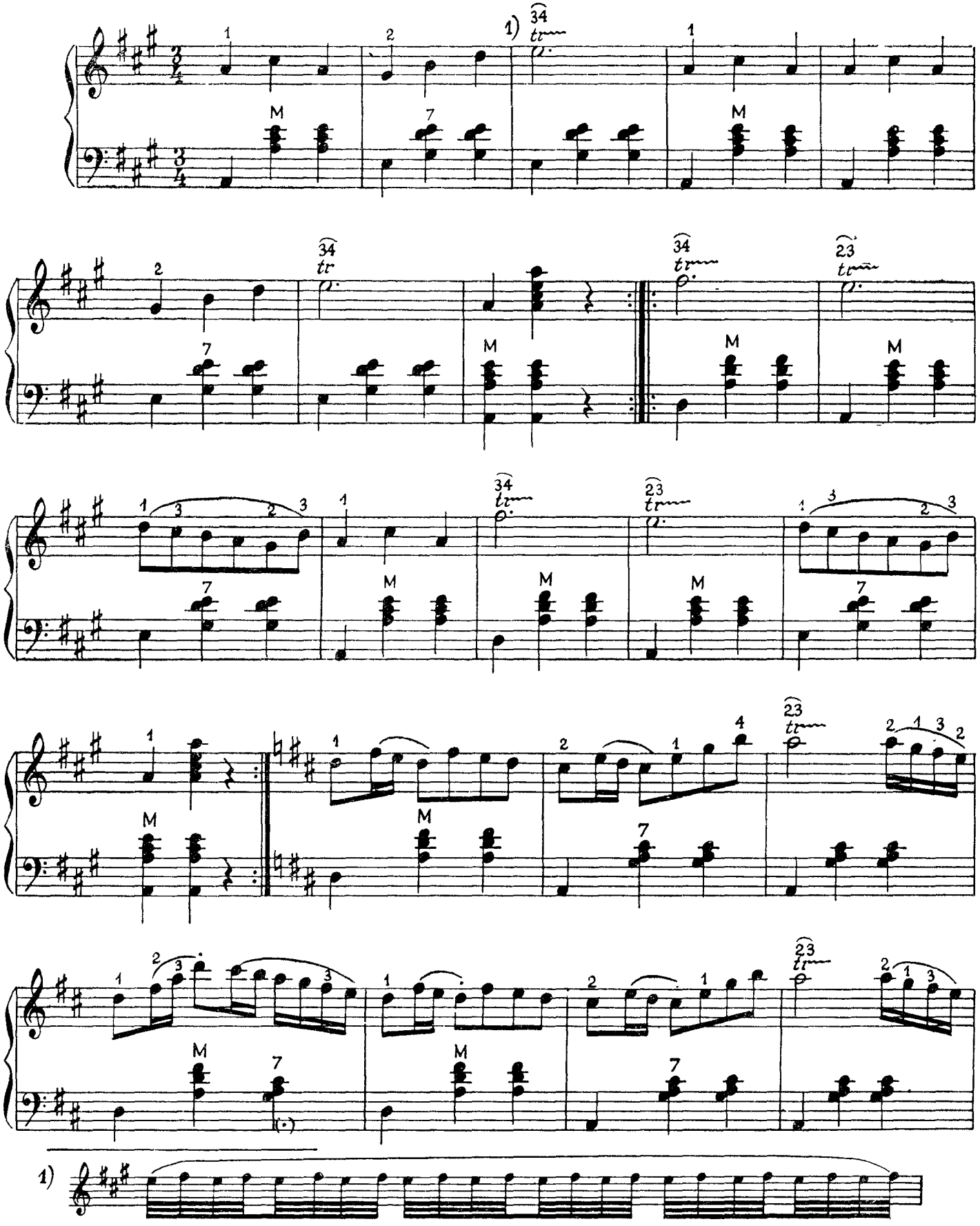

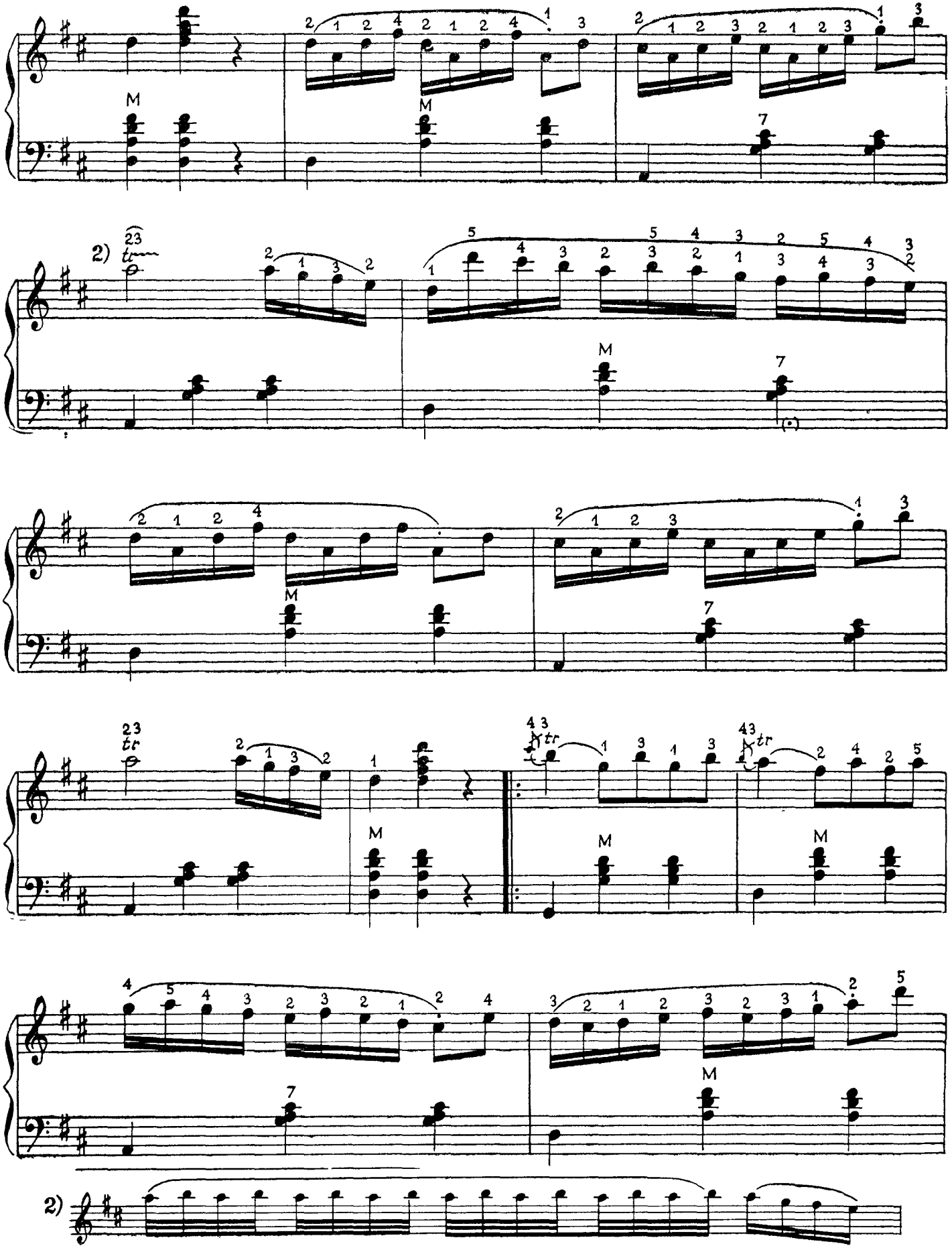
M
M
7
2)
tr
M
7
tr
M
tr
M
M
7
M
2)

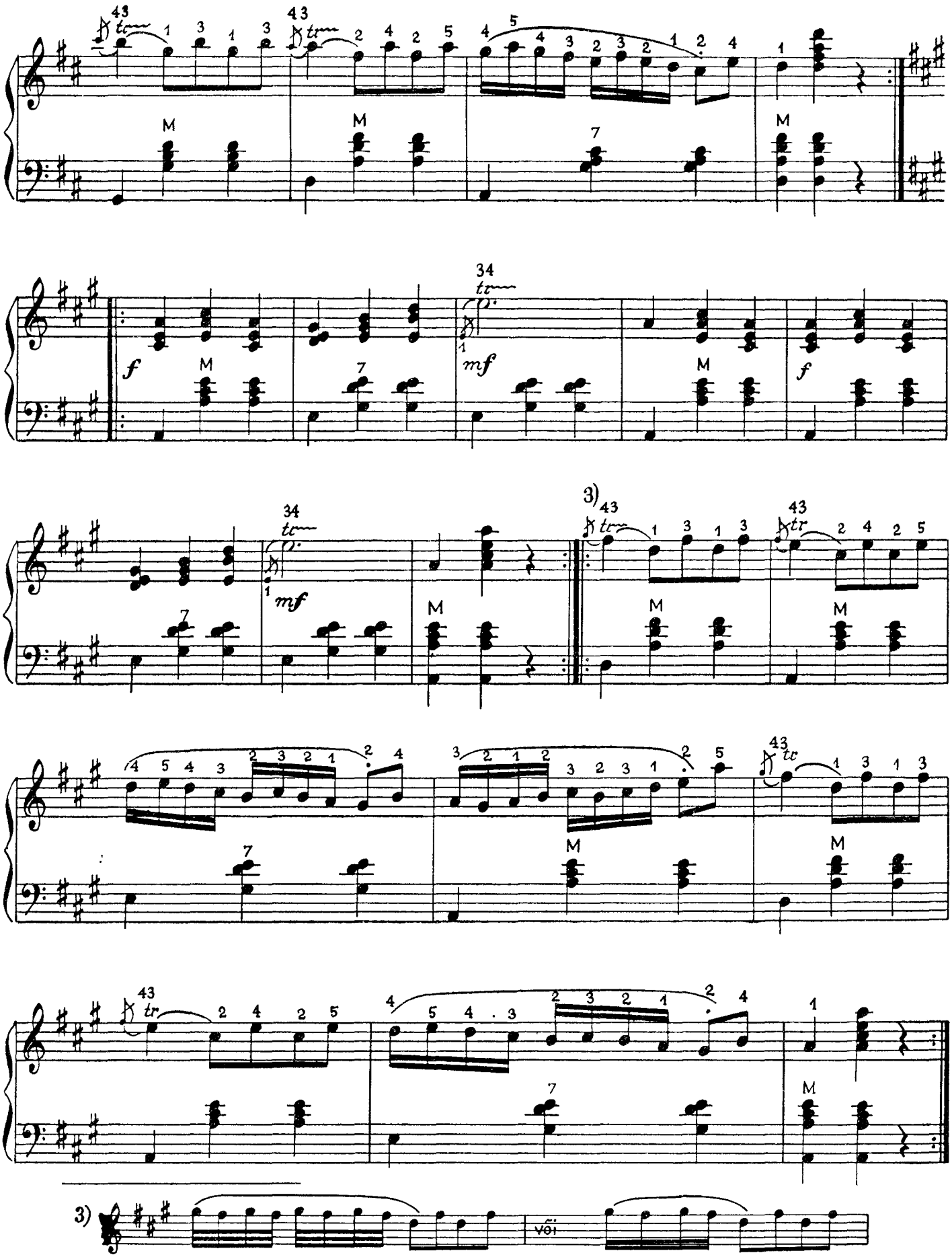
3)
vōi

110 Andante (♪ = 132)

F. Chopin
op. 9, nr. 2

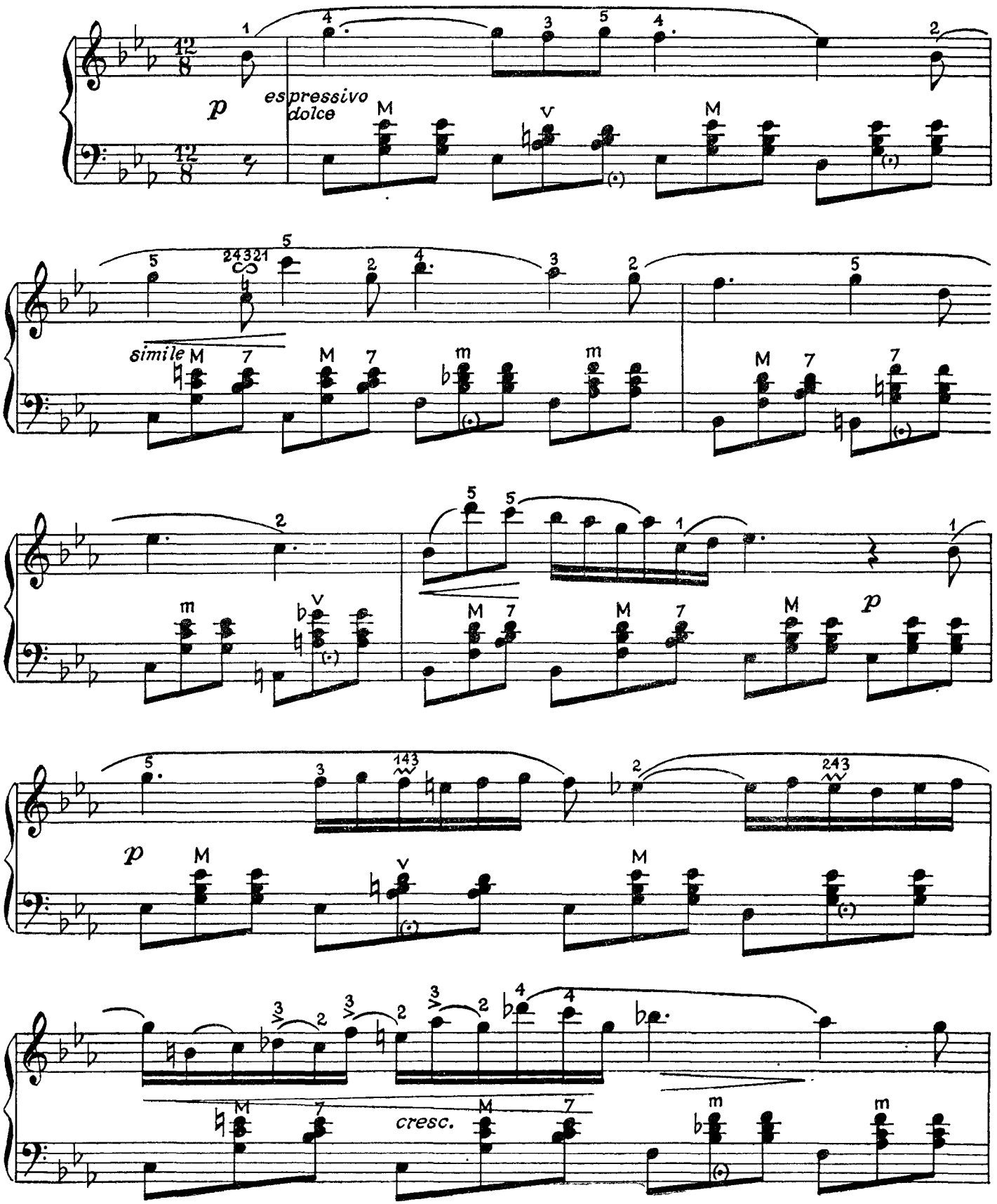

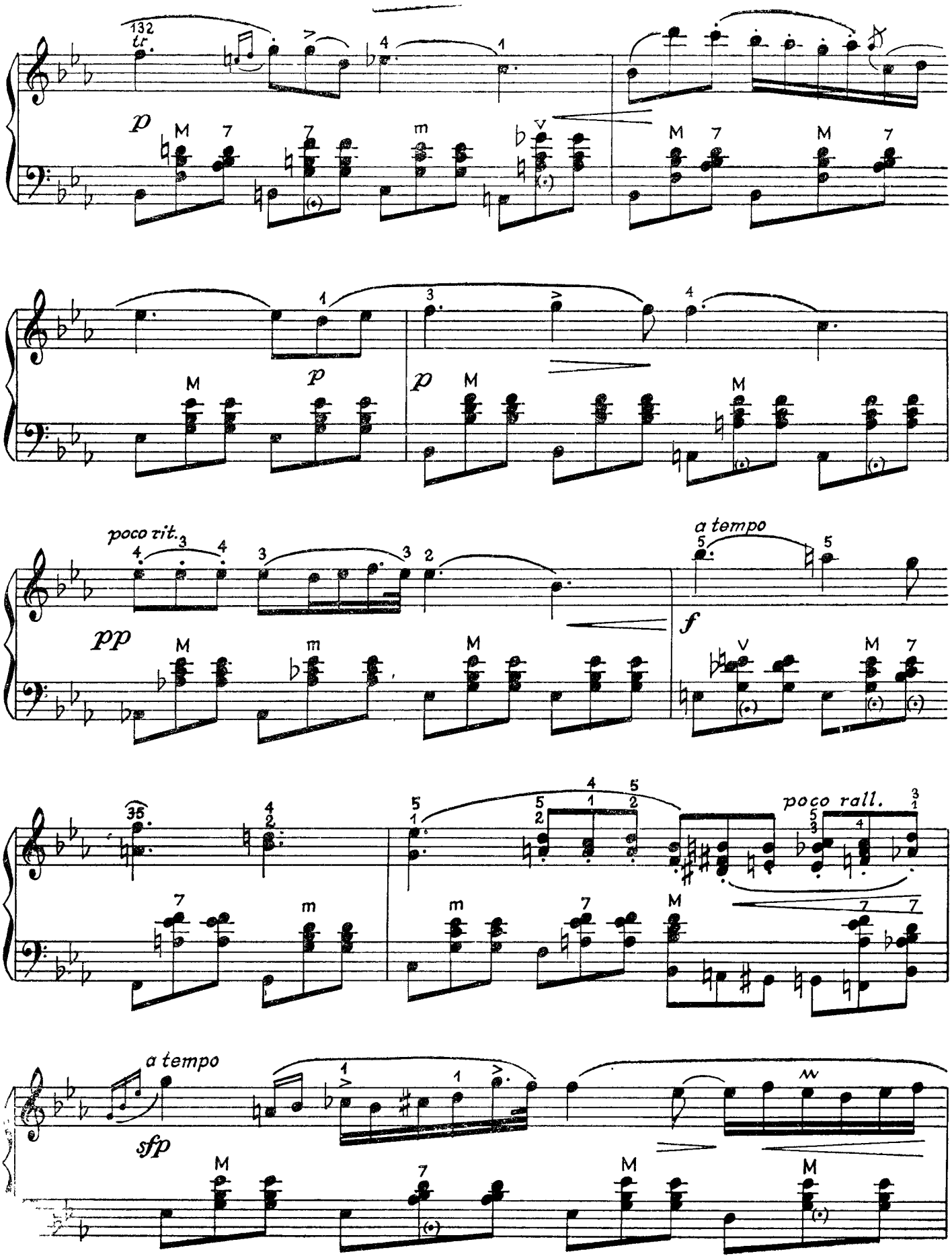
132
tr
p
poco rit.
pp
a tempo
f
poco rall.
a tempo
sfp

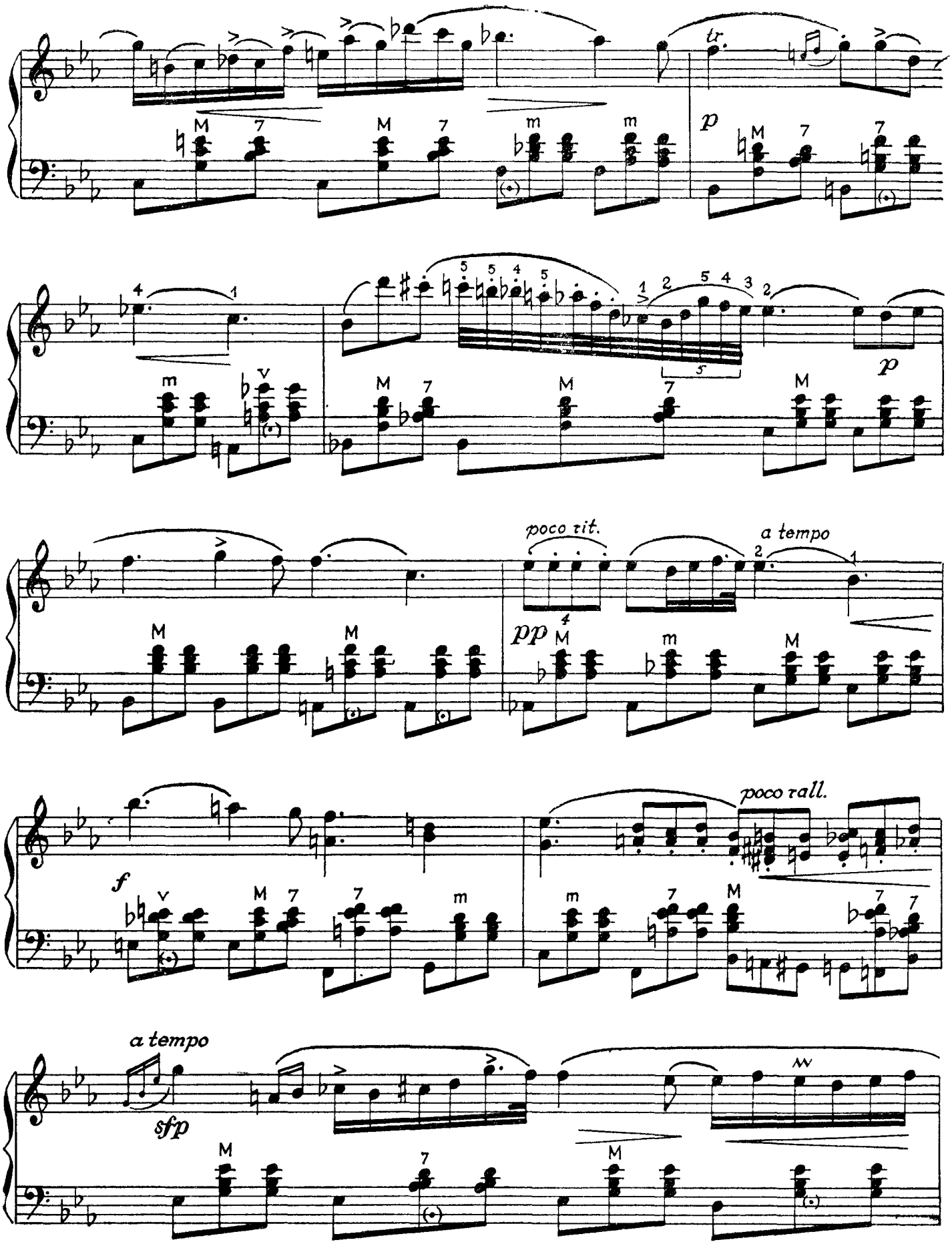
tr.
p
p
poco rit.
a tempo
pp
f
poco rall.
a tempo
sfp

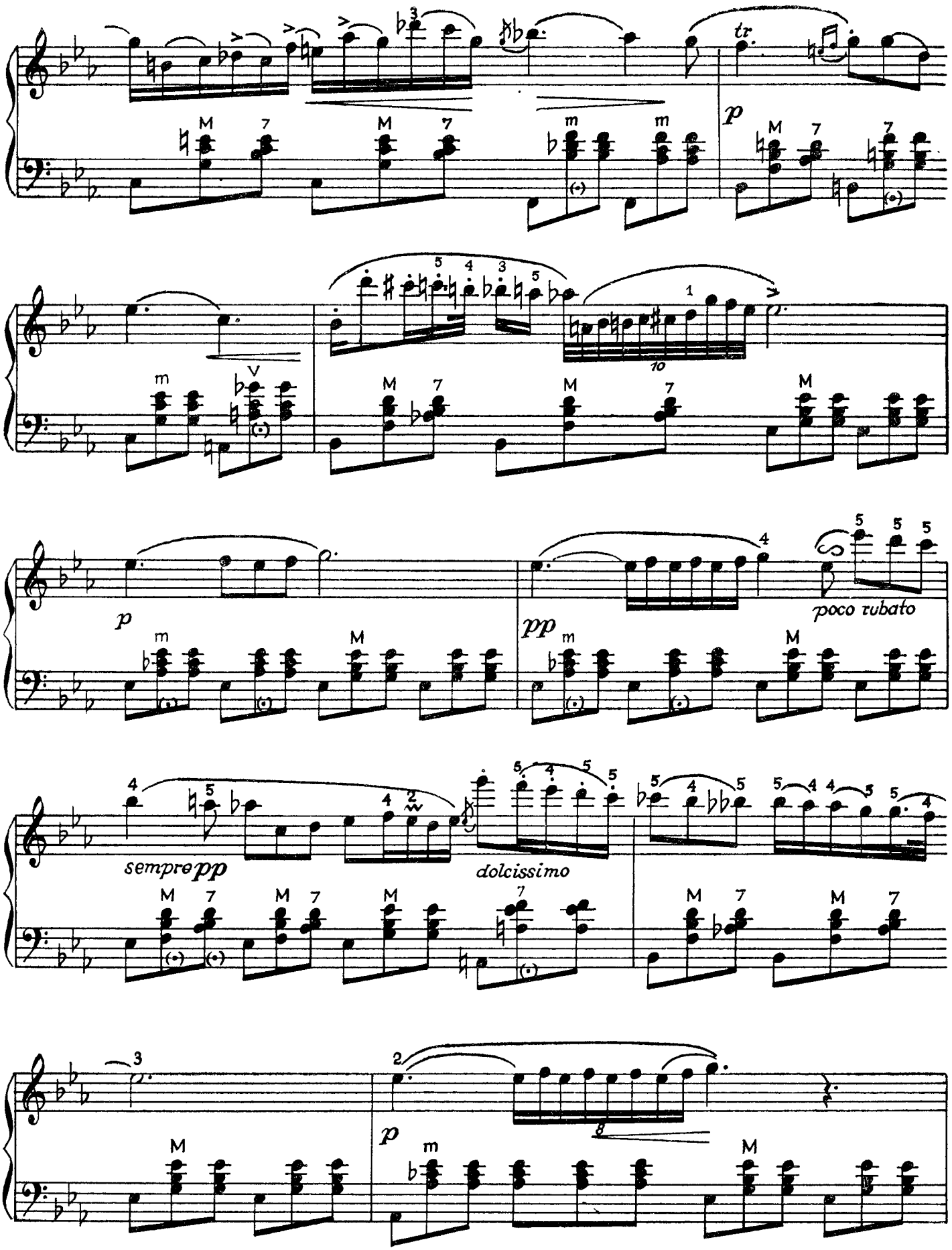
tr.
p
p
pp
poco rubato
sempre pp
dolcissimo
p

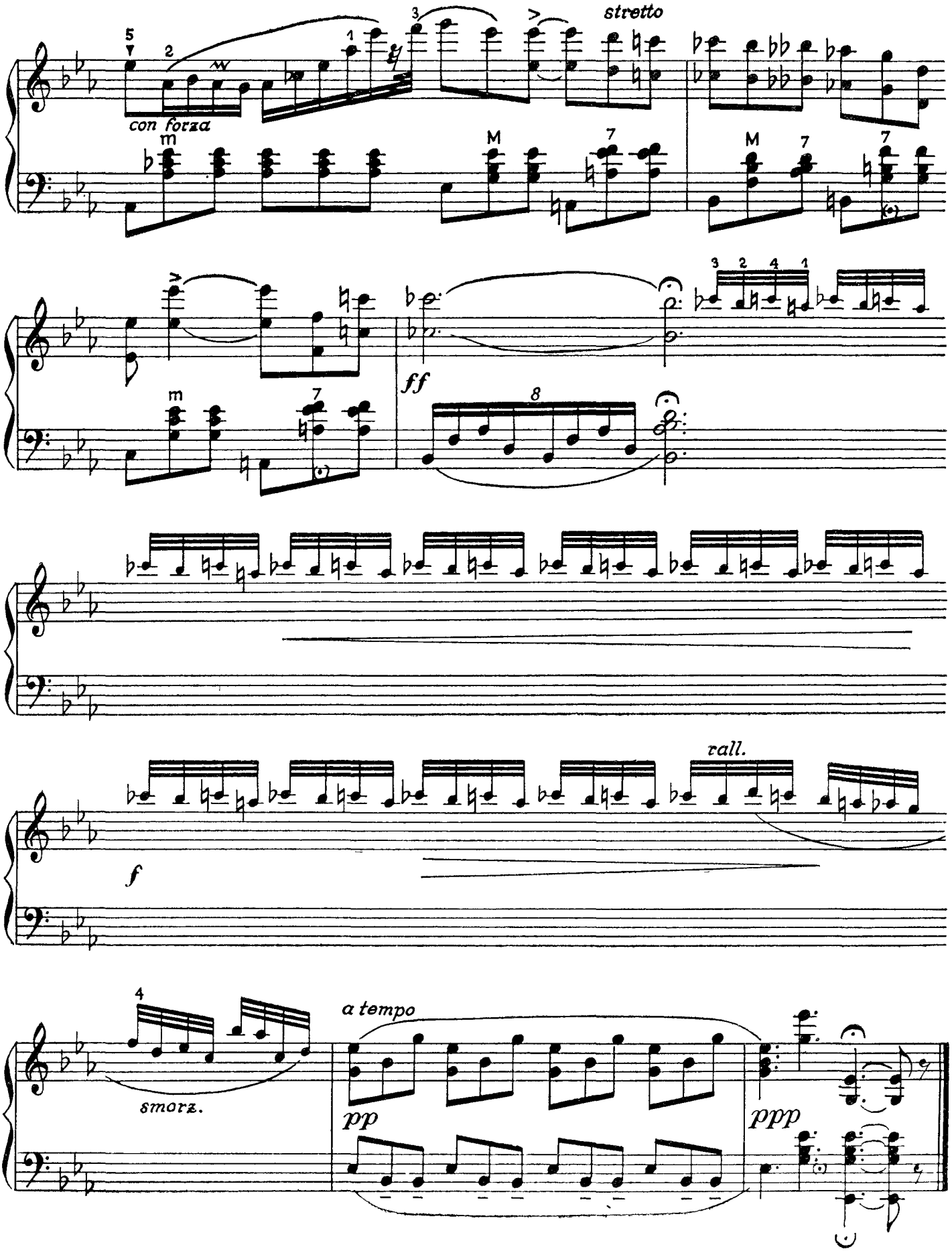
stretto
con forza
ff
rall.
f
a tempo
pp
ppp
smorz.

20. OKTAAVIDE JA AKORDIDE MÄNGIMINE

Oktaavide ja akordide mängimisel on soovitatav fikseerida kõiki viit sõrme ühtlase tugevusega — ka neid, mis momendil mängust osa ei võta.

Oktaave on soodsam võtta kergelt sirutatud sõrmedega, mis võimaldab labakäe tugevdamist ja aitab vältida randme pinget.

Akordimängus asub labakäsi vastavasse asendisse, sõrmed on valmis akordi võtma. Ehkki löögi teeb käsi, on ikkagi vaja lüüa sõrmeotstega ning säilitada klahvipuute tunnetust. Näpud liiguvad iseseisvalt ainult akordivõtte muutmisel. Tuleb jälgida, et sõrmed läheksid kindlaksmääratud sügavusse, mitte nii kaugele, kui klahv lubab. Labakäe tõstmisel, samuti löögi sooritamisel sõrmede ja randme asend ei muutu. Aeglasema tempo juures võib kasutada ka vähemaktiivseid randmeliigutusi.

Oktaavide ja akordide mängimisel ei tohi käsi klahvile eriti kõvasti suruda, veel enam aga — klahvistikule toetuda.

Akordide mängimisel aeglases tempos liiguvad ka sõrmed.

Kromaatilise oktaavheliredeli mängimisel kasutatakse labakäe liigutusi, sest vahelduv mäng valgetel ja mustadel klahvidel ei võimalda kogu käe liigutust.

111

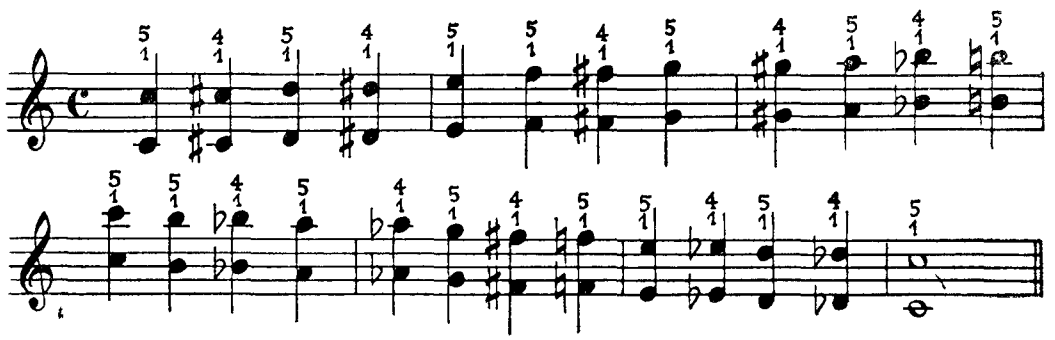

Murdoktaavide

112

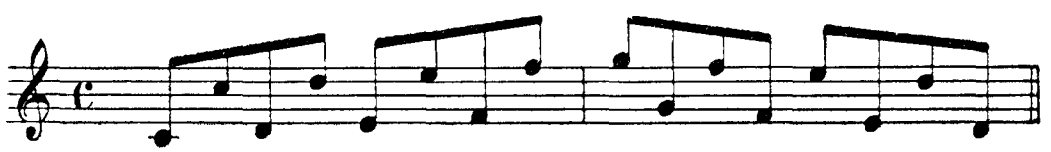

ja tremolo

113

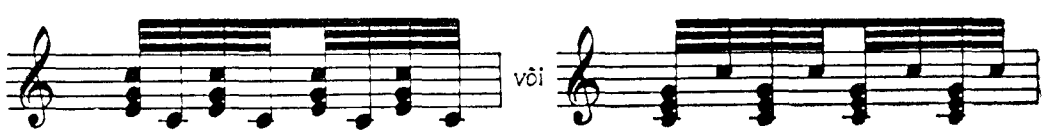

mängimisel on tähtsaim faktor küünarvarre võnkliikumine oma kujuteldava pikitelje ümber, milleks hoo annab labakäsi. Viimane koos sõrmedega jääb kindlasse oktaavi- või akordiasendisse.

Põidla või väikese sõrme löögi ajal ei tohi käsi klahvistikule toetuda. Võnkliikumisel ei vajutata klahve põhjani, mis võimaldab säilitada liikumise kergust.

Alljärgnevas Mozarti «Türgi marsis» esinevate murdoktaavide ja eellöögiga akordide mängimisel kasutatakse küünarvarre ja labakäe võnkliikumist, hoides seejuures kindlalt alal oktaavi- või akordiasendit.

114 Alla turca
Allegretto

TÜRGI MARSS

(Rondo La-mažoorsest klaverisonaadist)

W A Mozart

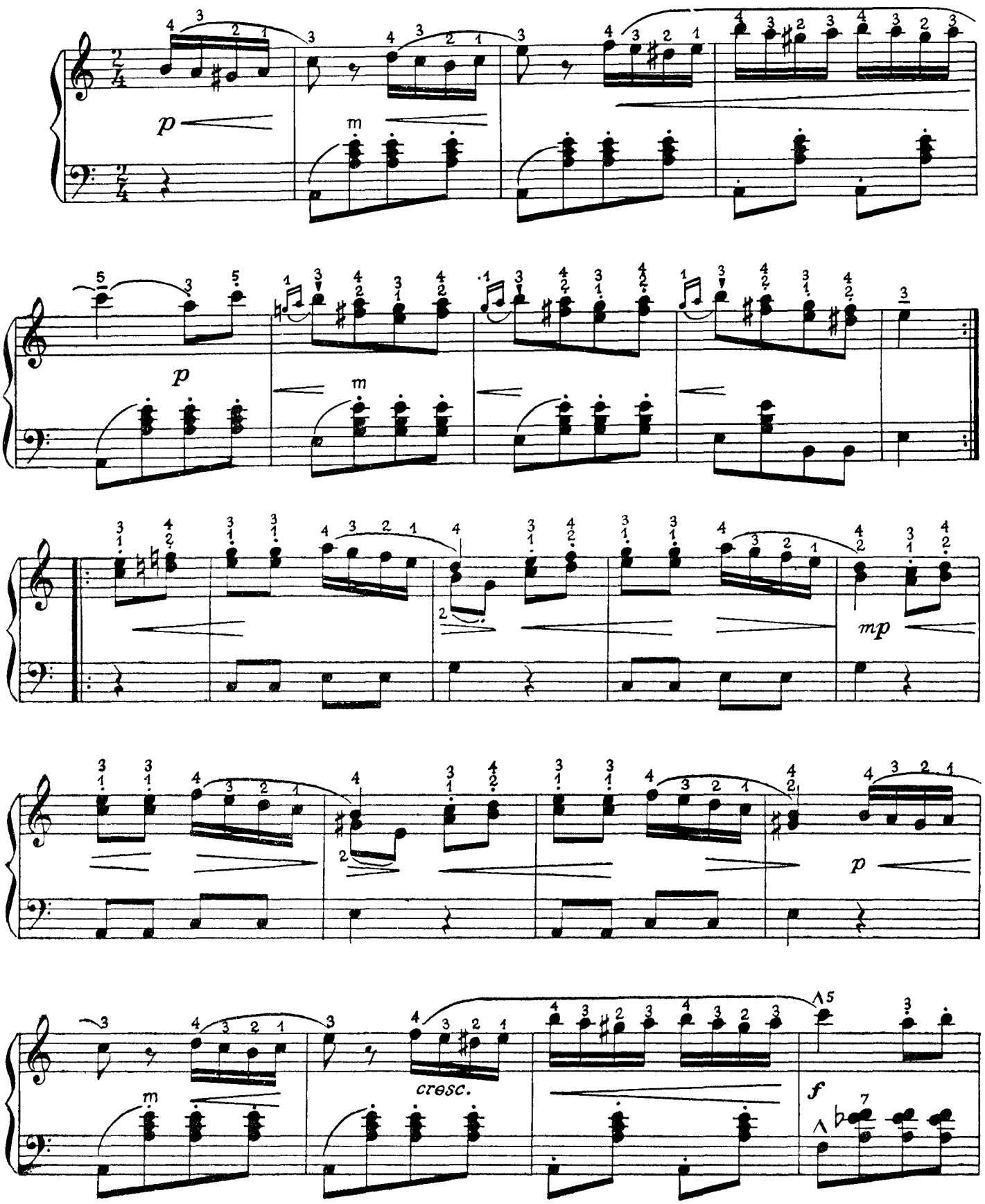

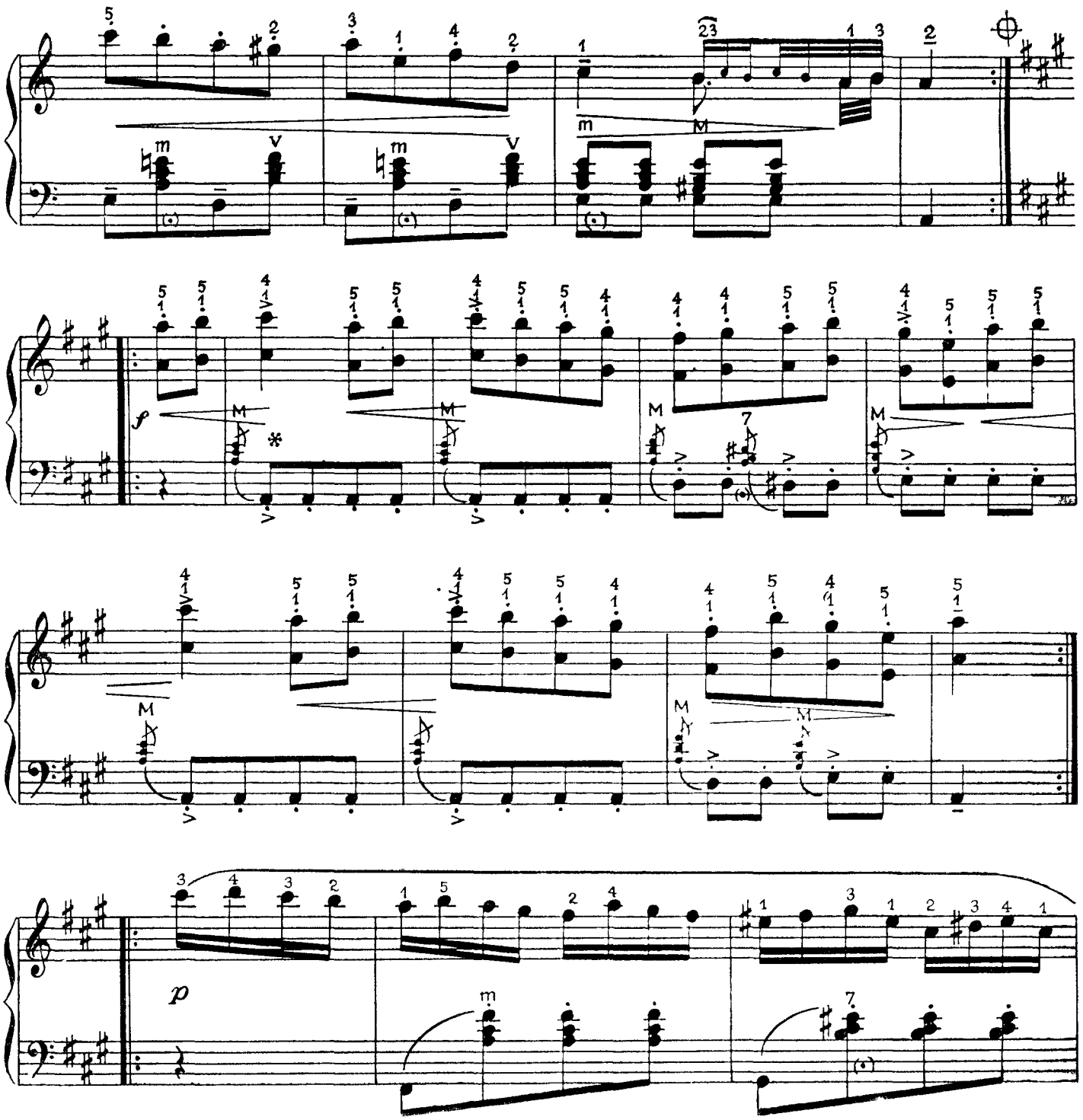

* *Klaverinootides on vasaku käe partii 8 takti jooksul järgmine:*

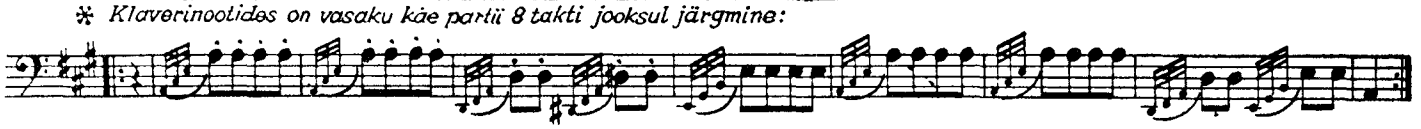

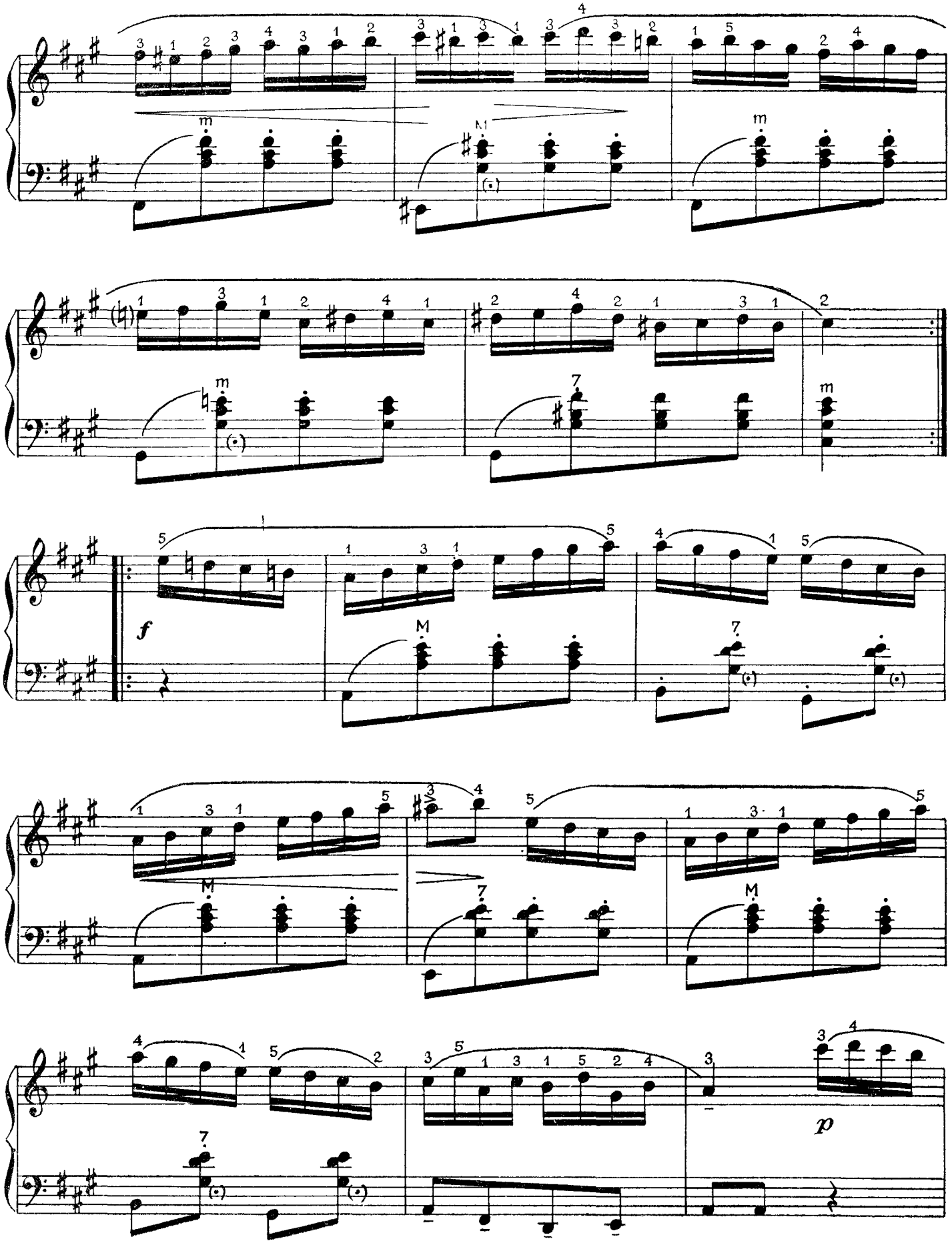
m
M
m
m
7
m
f
M
7
M
7
M
p

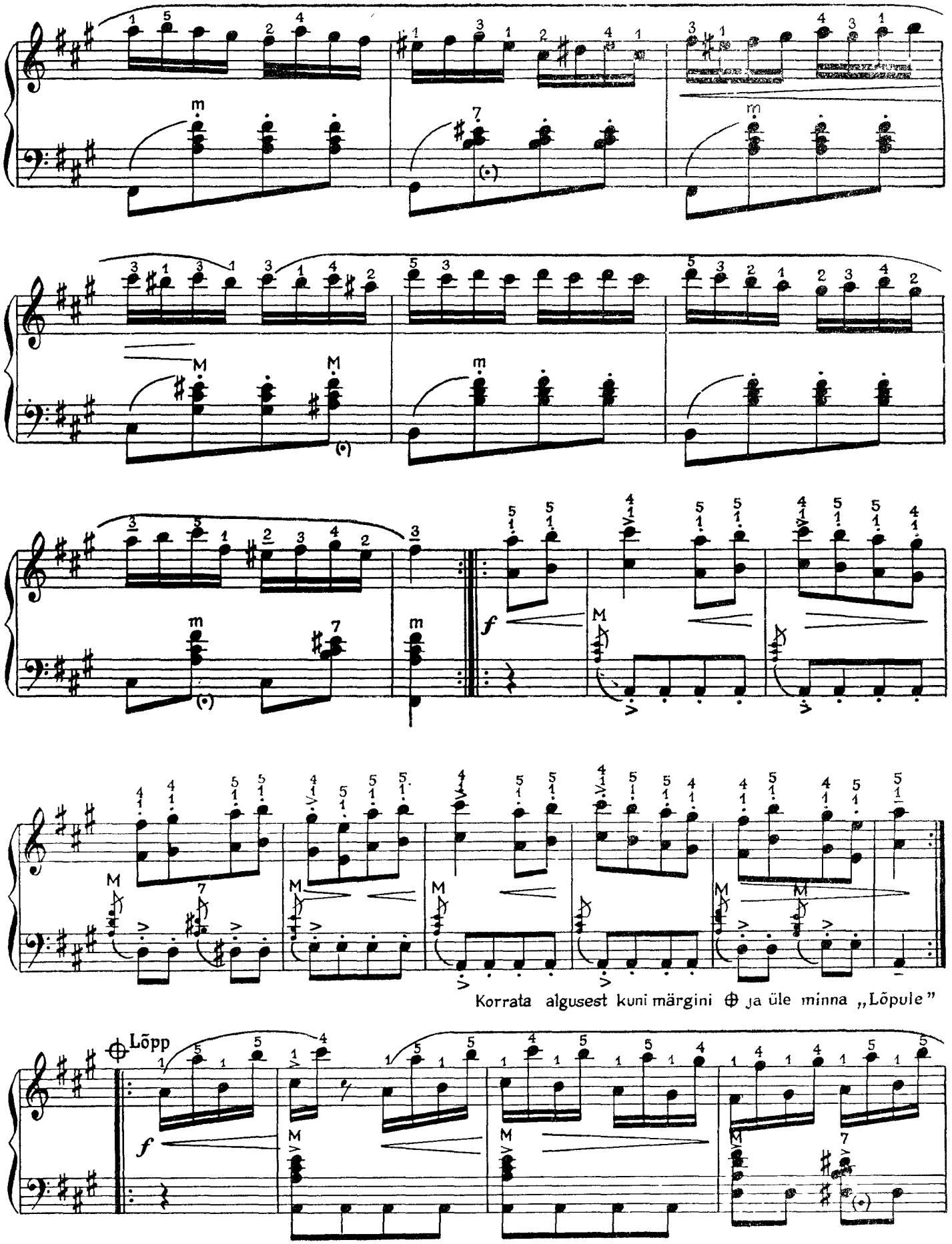
Korrata algusest kuni märgini ⊕ ja üle minna „Lõpule"
Lõpp

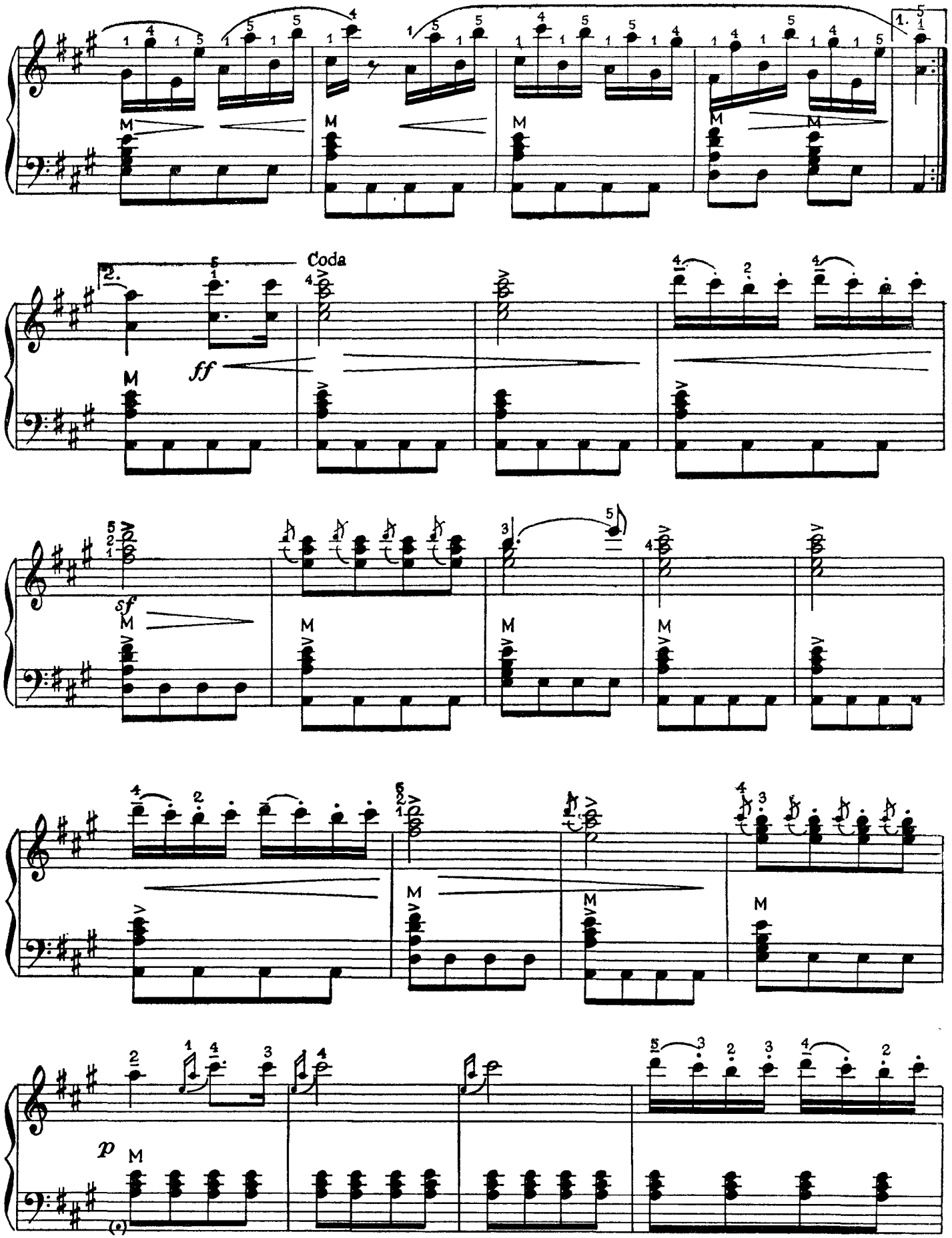
1.
2.
Coda
ff
sf
p
M

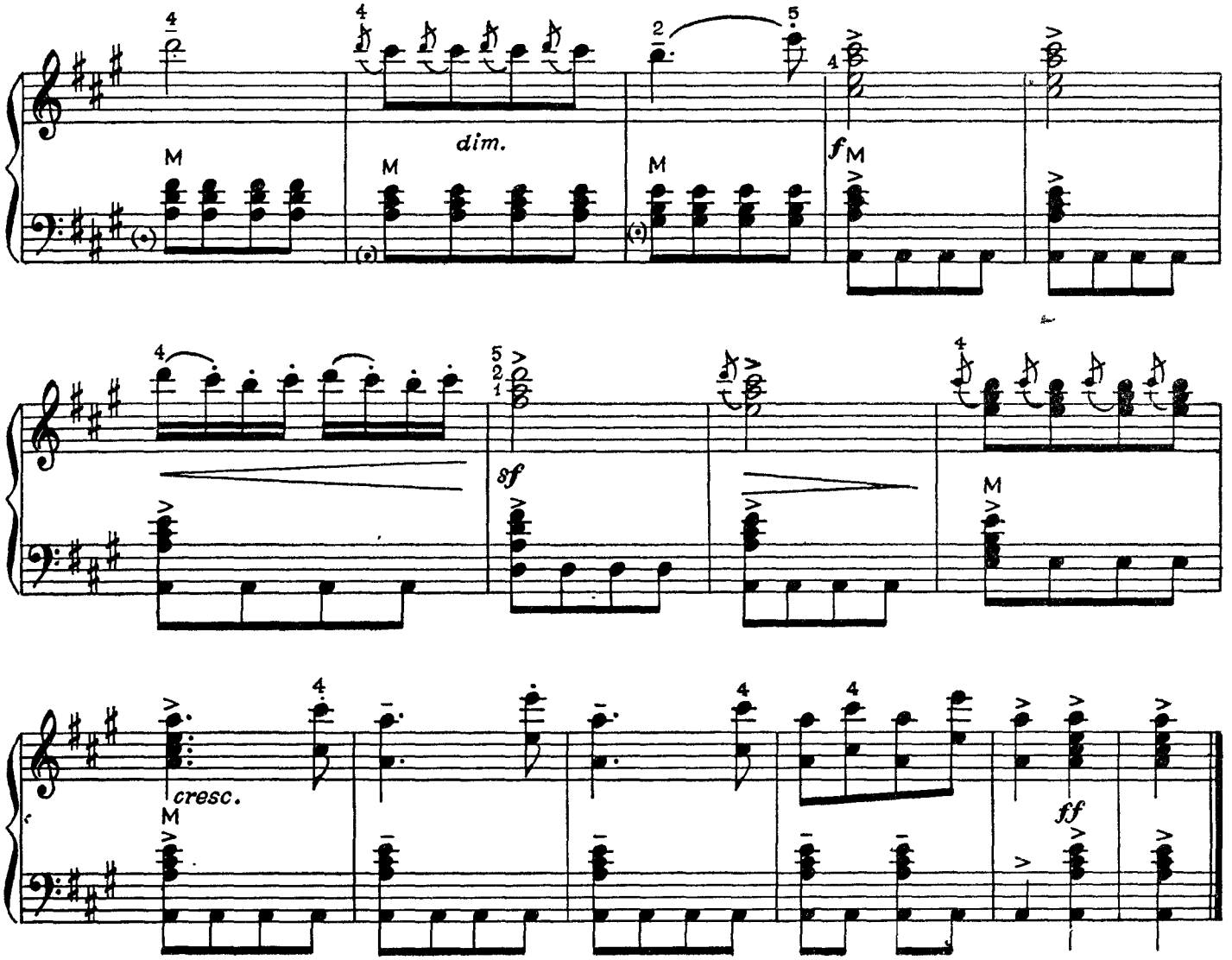

21. REGISTRITE KASUTAMINE

Hea akordionimäng nõuab ka registrite kasutamise oskust. Akordioni registriks nimetatakse metallist «keelekeste» gruppi, mis imiteerib üht teatud orkestripilli, näiteks viiulit, tšellot, flööti, oboed, fagotti jne.

Need registrid lülitatakse sisse ja välja parempoolsele (ja vasakpoolsele) korpusele kinnitatud erilise klahvistiku abil. Nõukogude vabrik «Krasnõi Partizan» toodab peamiselt 5 + 2 registriga akordione. Parempoolsed registrid on märgistatud järgmiselt:

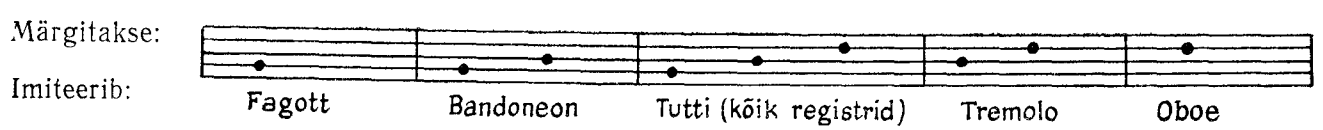

Vasakpoolsed registrid märgistatakse:

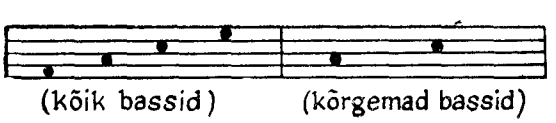

Mõnedel akordionidel on 8—11 registrit paremal ja 3—5 registrit vasakul pool.

Märgitakse:

Imiteerib.

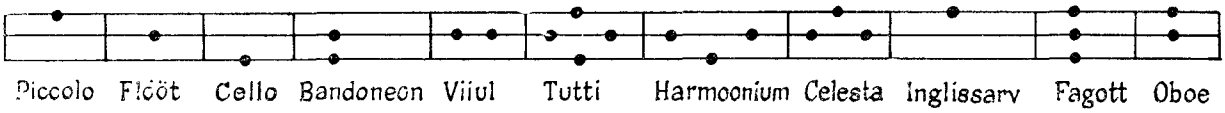

Registrite kasutamine sõltub muusikalise teose iseloomust, tämbrist, koloriidist ja diapasoonist, mida mängijal tuleb arvestada, et mitte moonutada teose kunstilist ettekannet.

On soovitatav märgistada akordionipalade seadmisel ka registrite kasutamine. Et registrite märgistused akordionidel on väga erinevad, on otstarbekam registrid ära märkida imiteeritava pilli nimetusega: ob. (oboe), fl (flööt), ban. (bandoneon), fag (fagott), trem. (tremolo), tutti jne (vt. lisa nr. 2).

KEVADE VALSS

115 Valsi tempos

L. Vigla

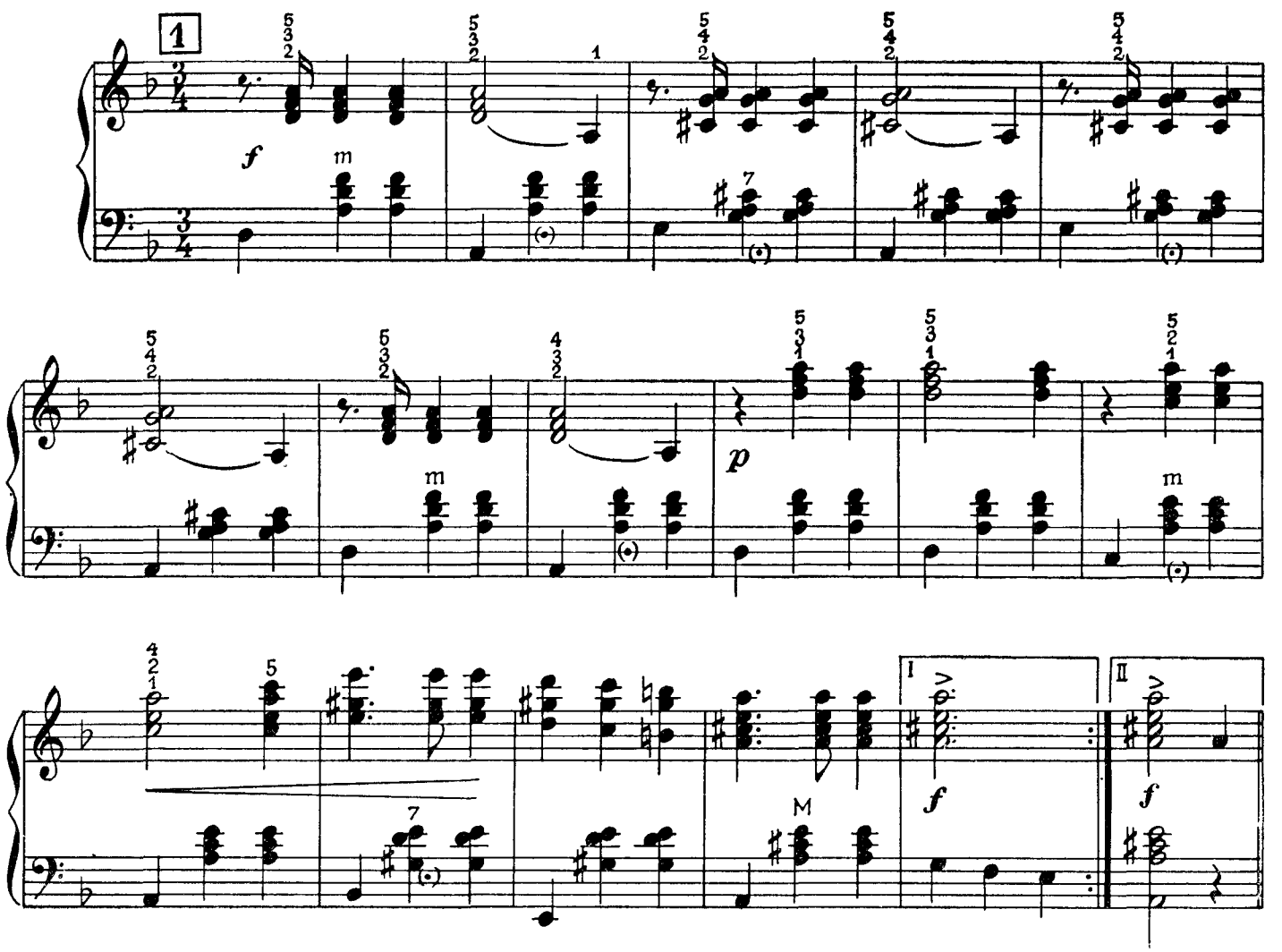

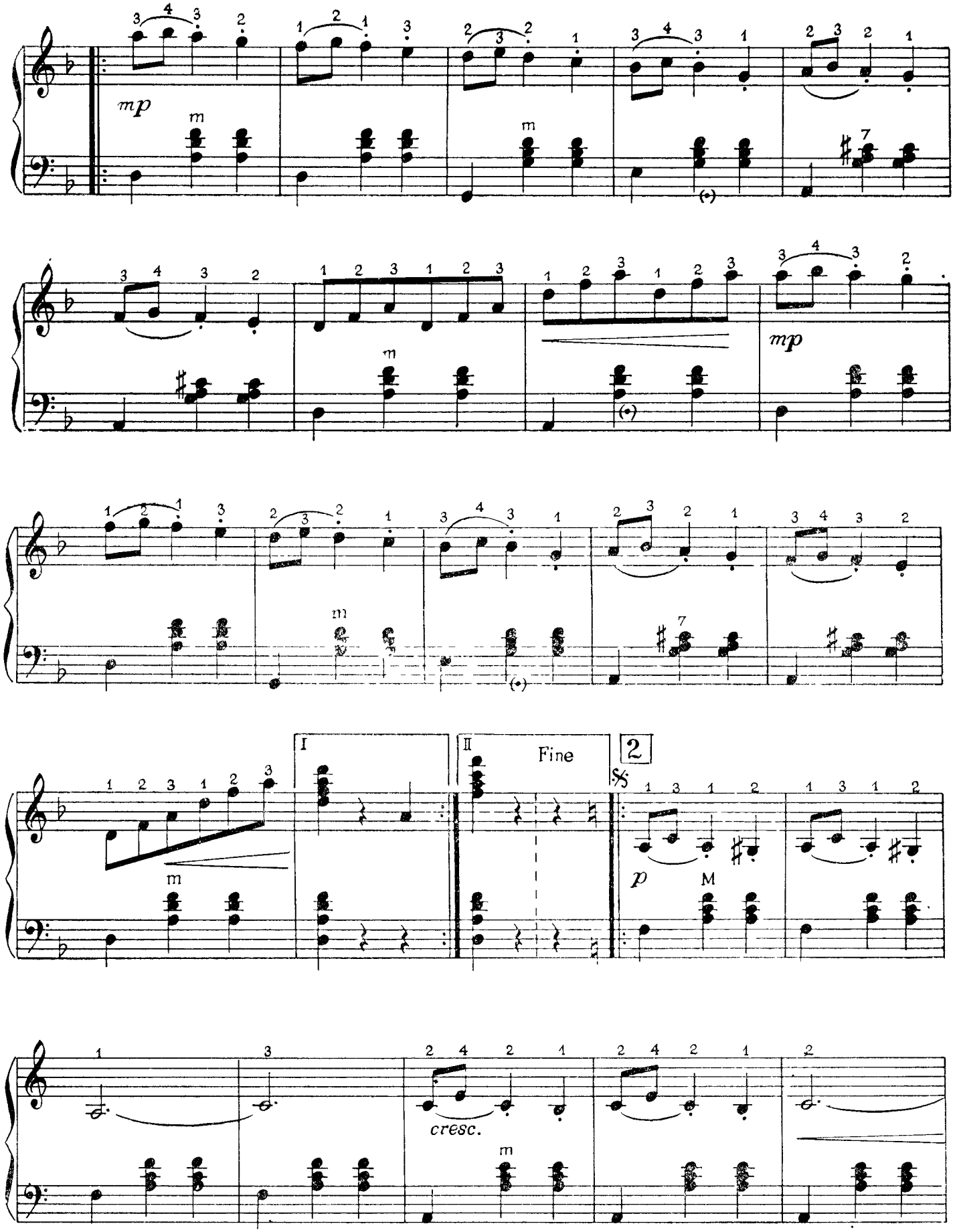
mp
m
mp
m
m
I
II
Fine
2
p
M
cresc.
m

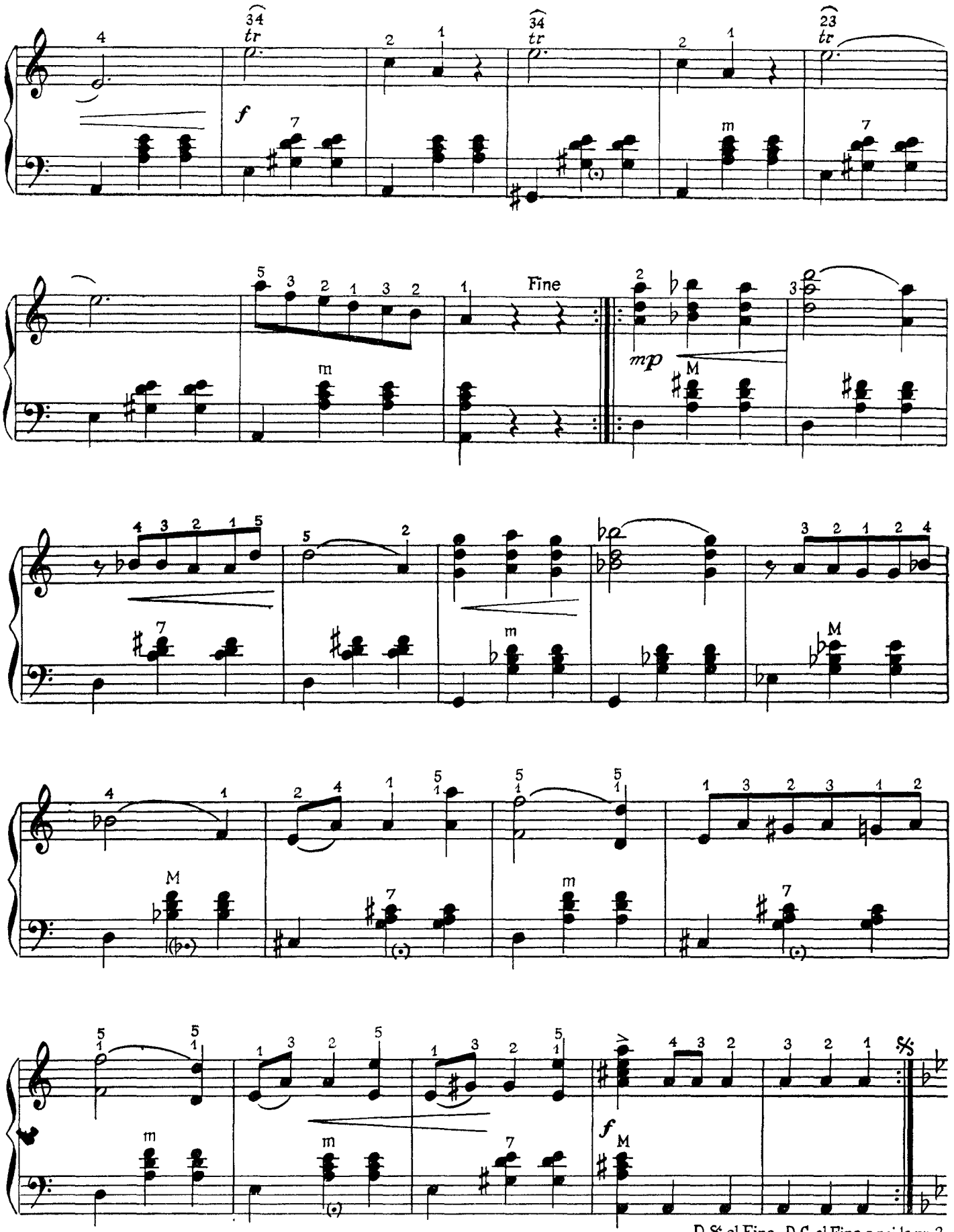
tr
f
Fine
mp
D.𝄋 al Fine, D.C. al Fine e poi la nr 3.

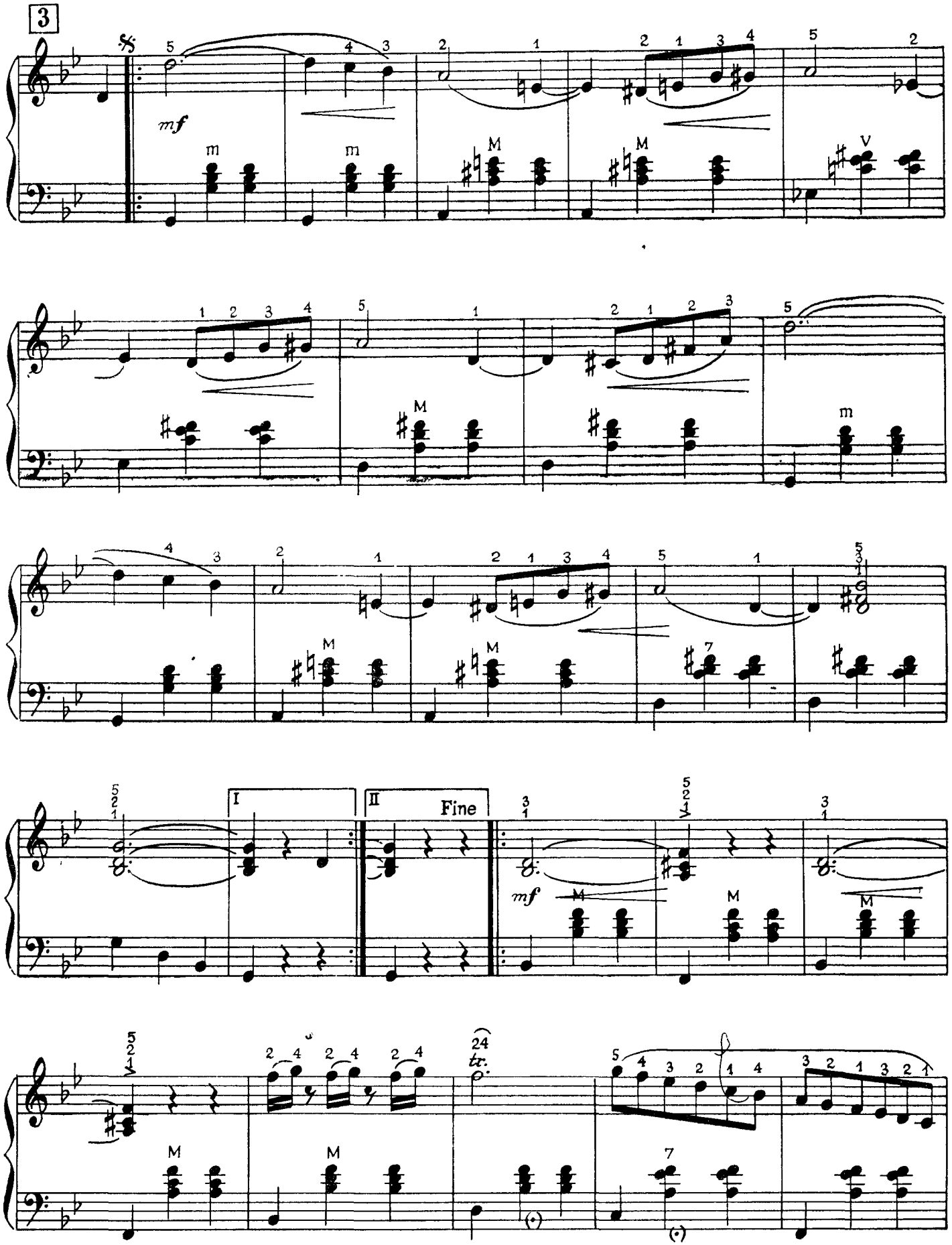
3
mf
I
II
Fine
mf
tr.

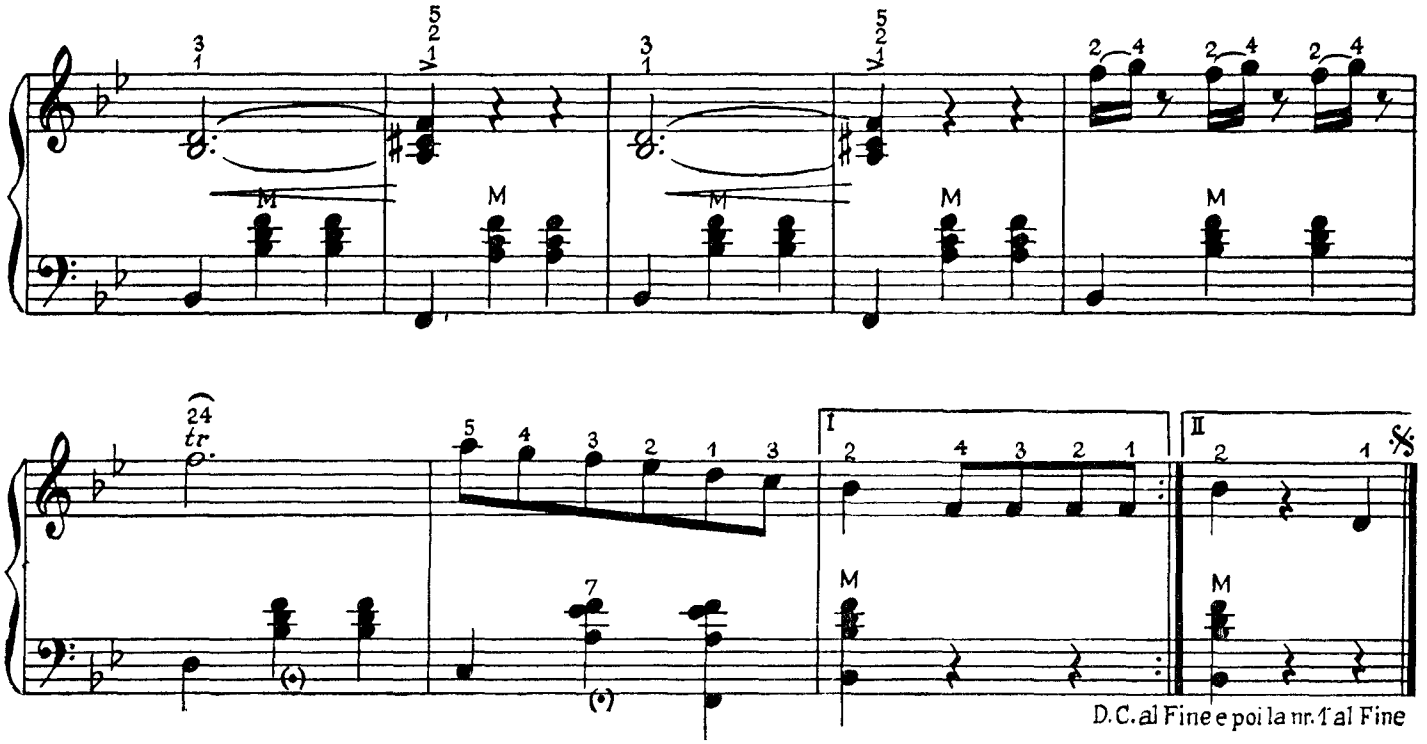

22. HARMOONIA TÄHISTAMINE AKORDIMÄRKIDEGA

Paljude aastate jooksul on meil levinud Lääne-Euroopas tarvitatav viis kirjutada harmoonia ja bass ühehäälse meloodia kohale vastavate akordimärkidega, mille aluseks on noodinimetuste *do-re-mi-fa-sol-la-si* tähtvasted *c-d-e-f-g-a-h* Siinjuures kasutatakse *ha* asemel *b*'d ja *b* (*si*-bemoll) asemel *b*-bemolli.

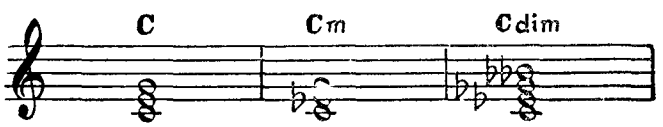

Kasutatavamad akordimärgid

Duurkolmkõlad

Tähtnimetused *C*, *C♯*, *D♭*, *D*, *E♭*, *E* jne tähistavad samanimelisi duurkolmkõlasid ja duuride nimetusele vastavaid bassinoote (põhibasse):

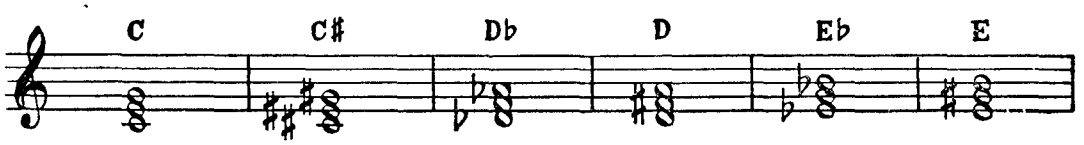

Mollkolmkõlad

Tähtnimetus koos tähega *m* (*Cm*, *C♯ m*, *D♭m* jne) margib mollkolmkõla ja nimetusele vastavat bassinooti

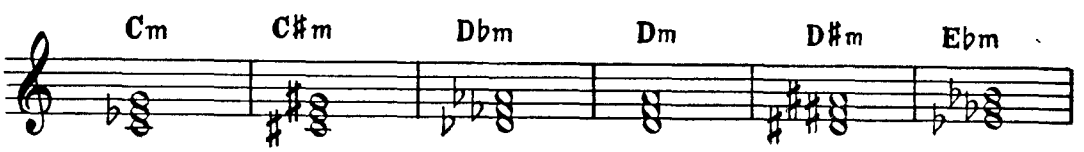

Suurendatud kolmkõlad

Tähtnimetusele lisatud pluss tähendab, et akordi kvint on poole tooni võrra kõrgendatud:

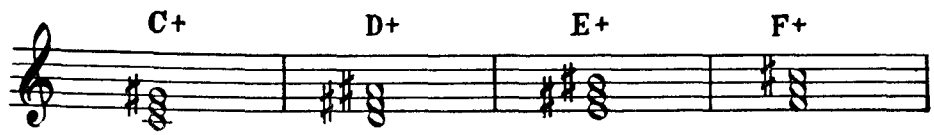

Vähendatud kvindiga kolmkõlad

Miinus tähtnimetuse järel nõuab kvindi madaldamist poole tooni võrra:

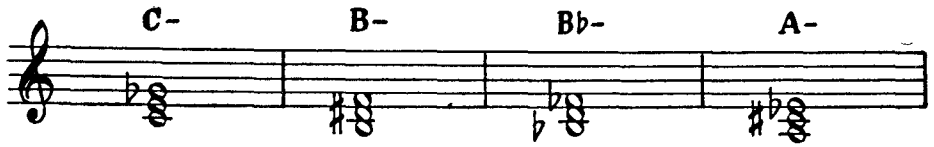

Suurendatud ja vähendatud kvindiga kolmkõlade nuppe akordionil ei ole.

Sekstakordid

Tähtnimetusele lisatud *6* tähendab, et akordi on täiendatud heliastmiku kuuenda noodi — suure sekstiga

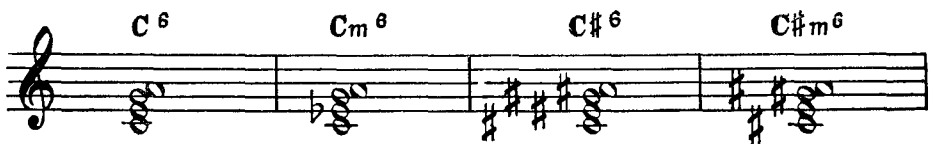

Sekstakordid

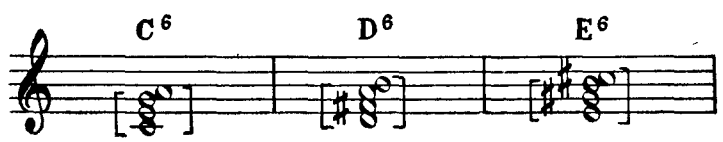

jne. koosnevad I astme (duur-) ja VI astme (moll-) kolmkõlast (*C* ja *Am*, *D* ja *Bm*, *E* ja *C♯m* jne.). Sellele vastavalt saame akordionil sekstakordi kahele nupule vajutades.

Septakordid

Tähtnimetusele lisatud 7 tähendab septakordi (nelikõla) Viimase võib moodustada nii duur- kui ka mollkolmkõlale heliastmiku seitsmenda noodi — septimi juurdevõtmisega (C^7, Cm^7 jne.).

Väike duurseptakord

Tähtnimetus koos numbriga 7 märgib väikest duurseptakordi, mis koosneb duurkolmkõlast ja väikesest septimist:

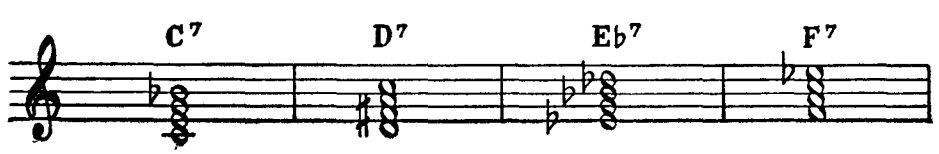

Vähendatud septakord

Tähtnimetus koos lühendiga *dim* tähistab vähendatud septakordi, mis koosneb vähendatud kolmkõlast ja vähendatud septimist:

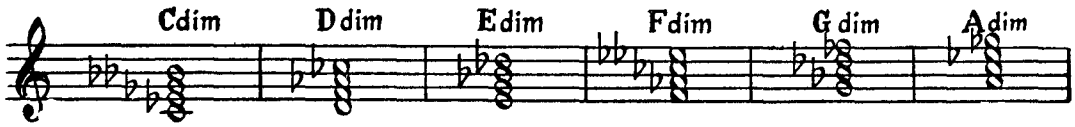

dim asemel kasutatakse vahel tähistust ° (C°, D°, E° jne)

Kõrgendatud kvindiga duurseptakordid

Tähtnimetusele lisatud «+7» tähendab kõrgendatud kvindiga duurseptakordi, mis koosneb suurendatud kolmkõlast ja väikesest septimist:

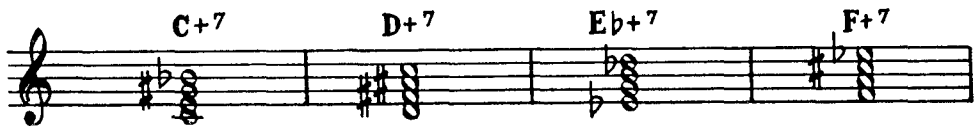

Akordionil vastavaid nuppe ei ole

Suur duurseptakord

Tähtnimetus koos lühendiga *maj*^{7} tähendab suurt duurseptakordi, mis koosneb duurkolmkõlast ja suurest septimist:

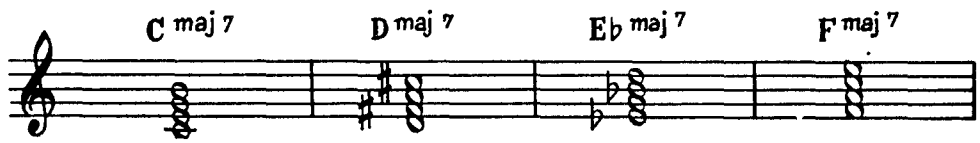

Akordionil vastavaid nuppe ei ole, mängitakse samanimelisi duurkolmkõlasid.

Väike mollseptakord

Tähtnimetusele lisatud *m*^{7} tähendab väikest mollseptakordi, mis koosneb I astme mollkolmkõlast ja väikesest septimist ehk teisiti öeldult — I astme moll- ning III astme duurkolmkõlast (*Cm* ja *E♭*, *Dm* ja *F*, *E♭m* ja *G♭* jne.):

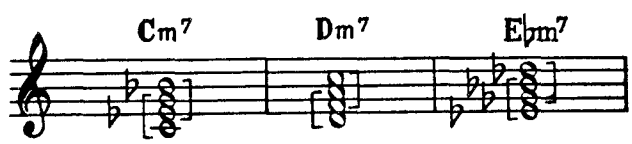

Sellele vastavalt tekitame väikese mollseptakordi kahe nupu **abil.**

Suur mollseptakord

Tähtnimetusele lisatud *m*^{maj7} tähendab suurt mollseptakordi, mis koosneb mollkolmkõlast ja suurest septimist·

Akordionil asendatakse samanimeliste mollkolmkõladega.

Noonakordid

Tähtnimetusele lisatud 9 tähendab noonakordi, s. o. septakordi koos sama astmestiku üheksanda noodi — nooniga.

Suur noonakord

Tähtnimetusele lisatud 9 tähendab suurt noonakordi, mis koosneb väikesest duurseptakordist ja suurest noonist·

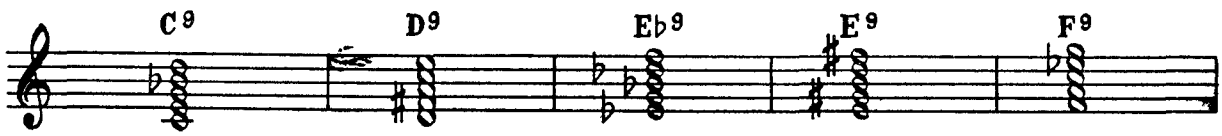

Akordionil mängitakse samanimelisi septakorde.

Väike noonakord

Tähtnimetusele lisatud —9 tähendab väikest noonakordi, mis koosneb väikesest duurseptakordist ja väikesest noonist:

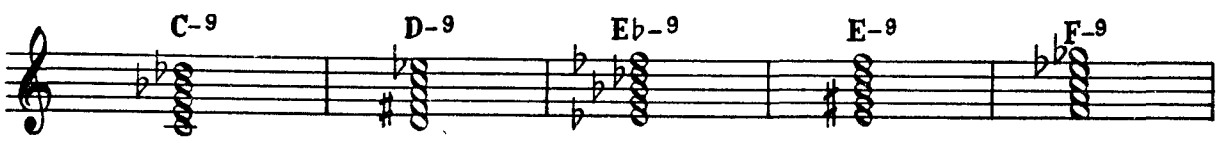

Akordionil kasutatakse samanimelisi septakorde

Mollnoonakord

Tähtnimetusele lisatud *m*9 tähendab mollnoonakordi, mis koosneb väikesest mollseptakordist ja suurest noonist:

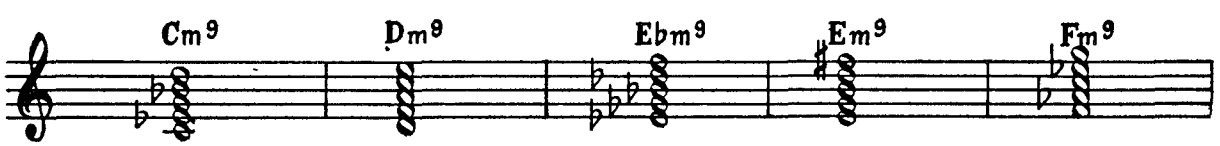

Akordionil võetakse väike mollseptakord.

Kahekordsed akordimärgid

Kahekordsetes akordimärkides näitavad joonepealsed tähed koos lisanditega duure, molle, sept- ja teisi akorde. Joone all oleva tähtnimetusega märgitakse ära akordi juurde kuuluvad bassinoodid (põhibassid ja läbikäivad bassid):

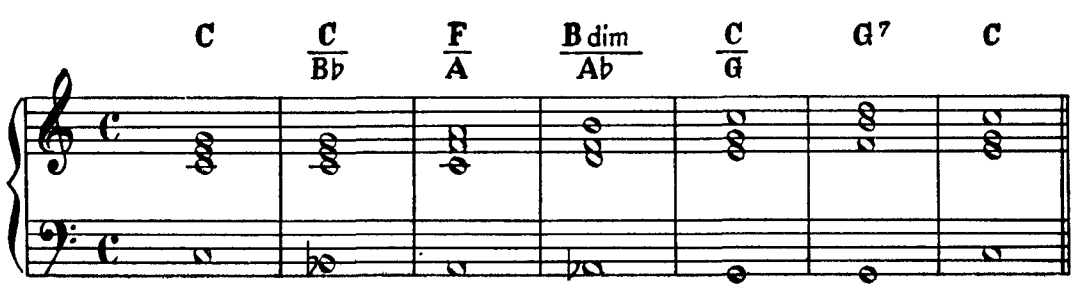

Kui bassis asuvaid helisid kasutatakse saateakordideta, tähistatakse neid tähtnimetustega joonekese all

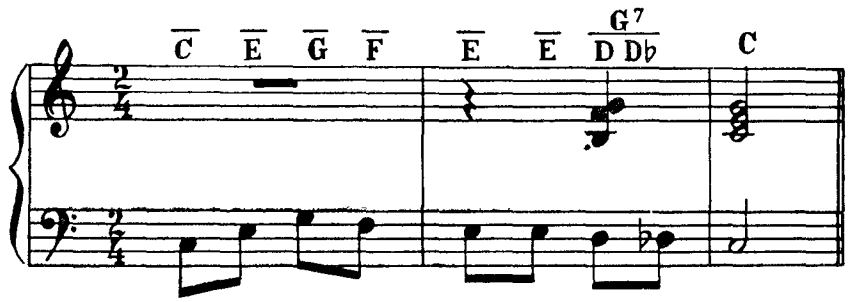

Akorde võib võtta ka ilma bassideta Sel juhul märgitakse neid tähtnimetusega joonekese peal

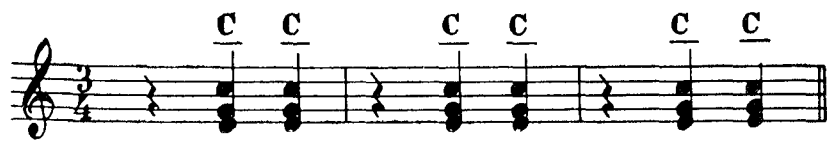

Ühehäälse meloodia kohal seisvad akordimärgid ei määra akordide vältust, neid peab mängima viisi iseloomu ja rütmi järgi. Rütmi tähistatakse järgmiselt·

Kirjutatakse

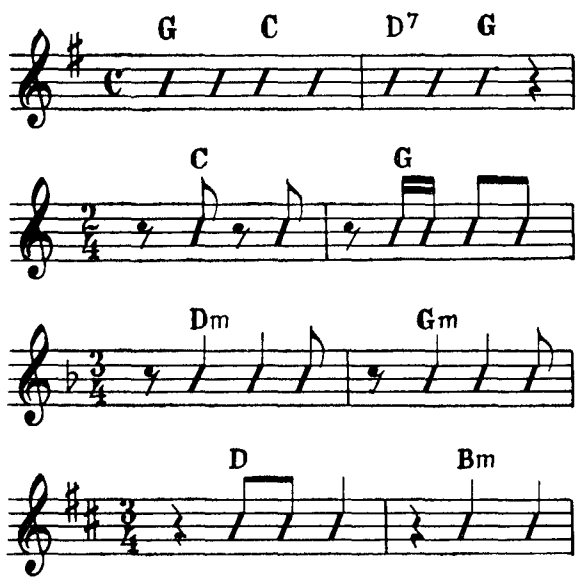

Mängitakse:

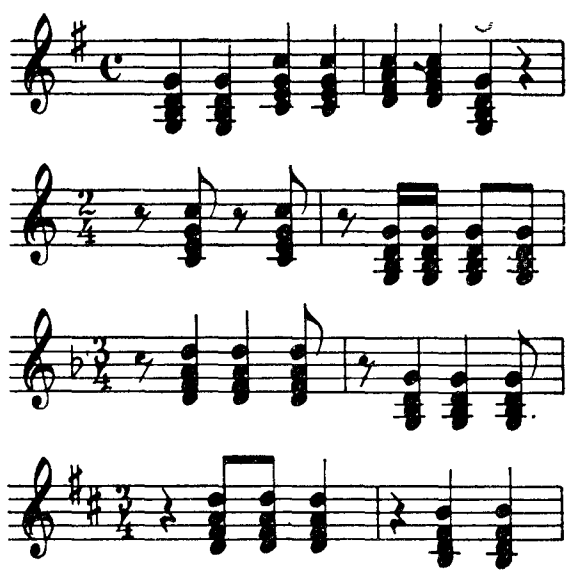

Akordimärk kehtib kuni järgmise uue märgini.
Kui meloodiat on vaja mängida ilma saateakordideta, kirjutatakse tema kohale number *1*:

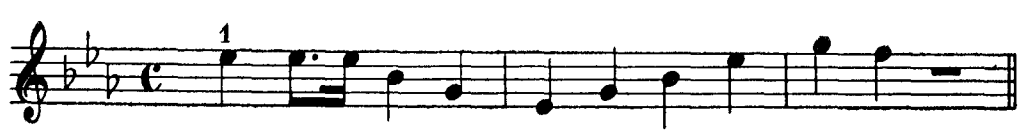

Arvuga 8 näidatakse vajadust esitada meloodia oktaavides:

Kirjutatakse:

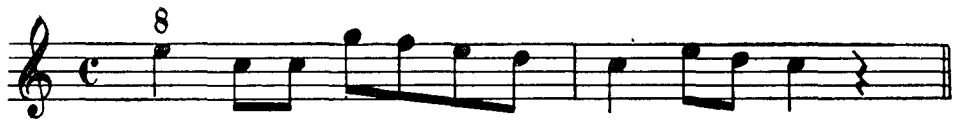

Mängitakse.

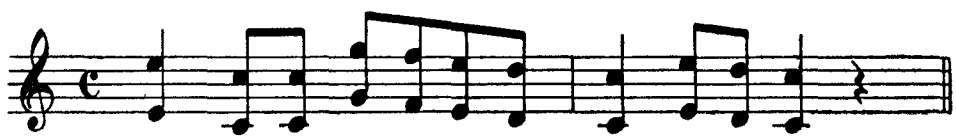

Arvudega tähistus on maksev kuni järgmise uue märgini
Viimasel ajal märgistatakse bassinoote suurte ja akorde väikeste tähtedega·

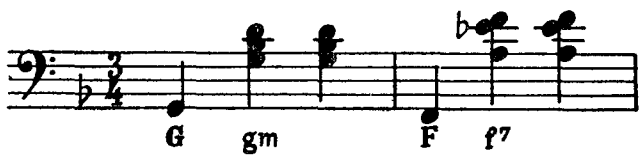

Aeglane valss

(Laul filmist «Andruse õnn»)

116 Aeglase valsi tempos

B. Kõrver

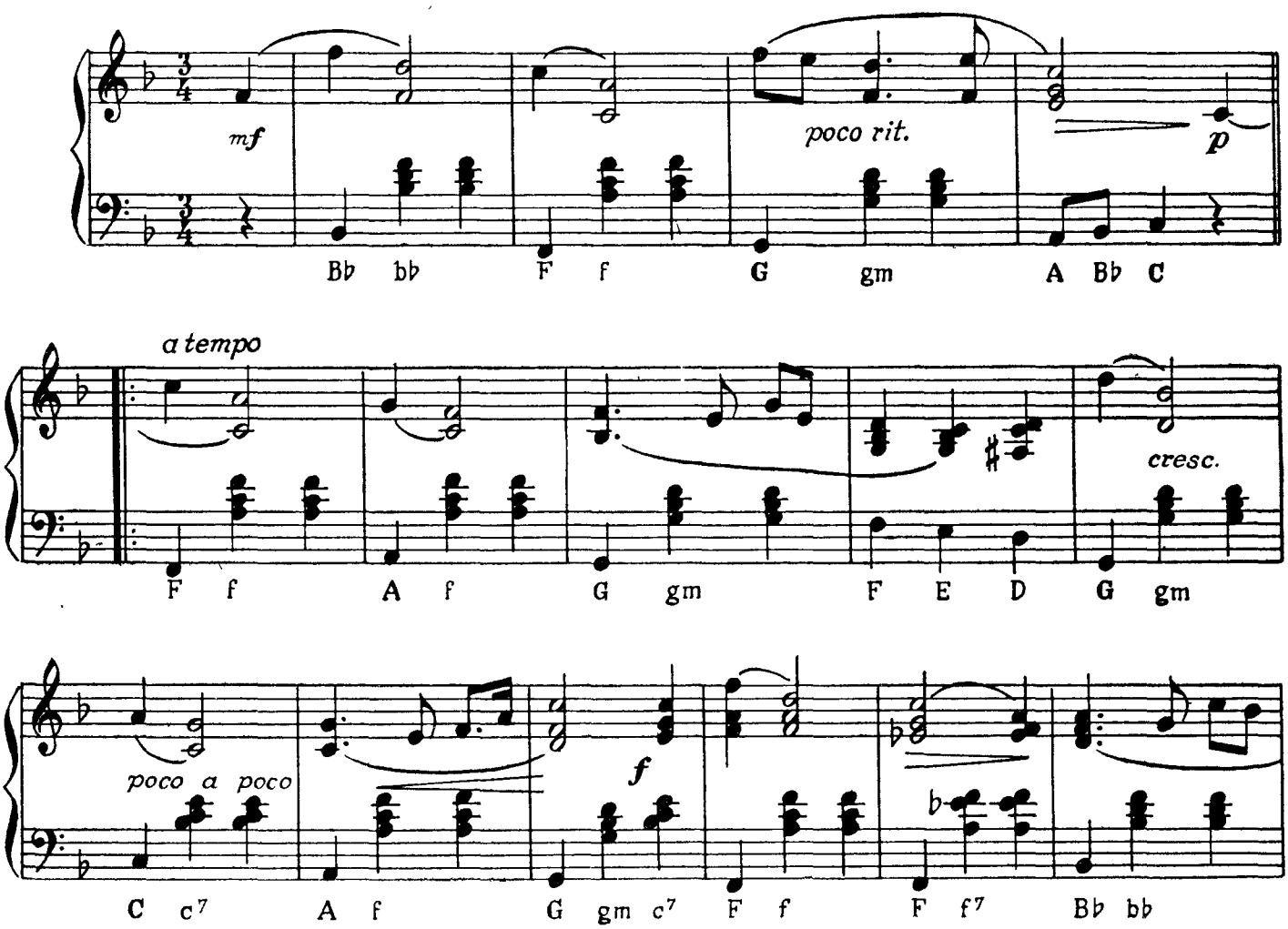

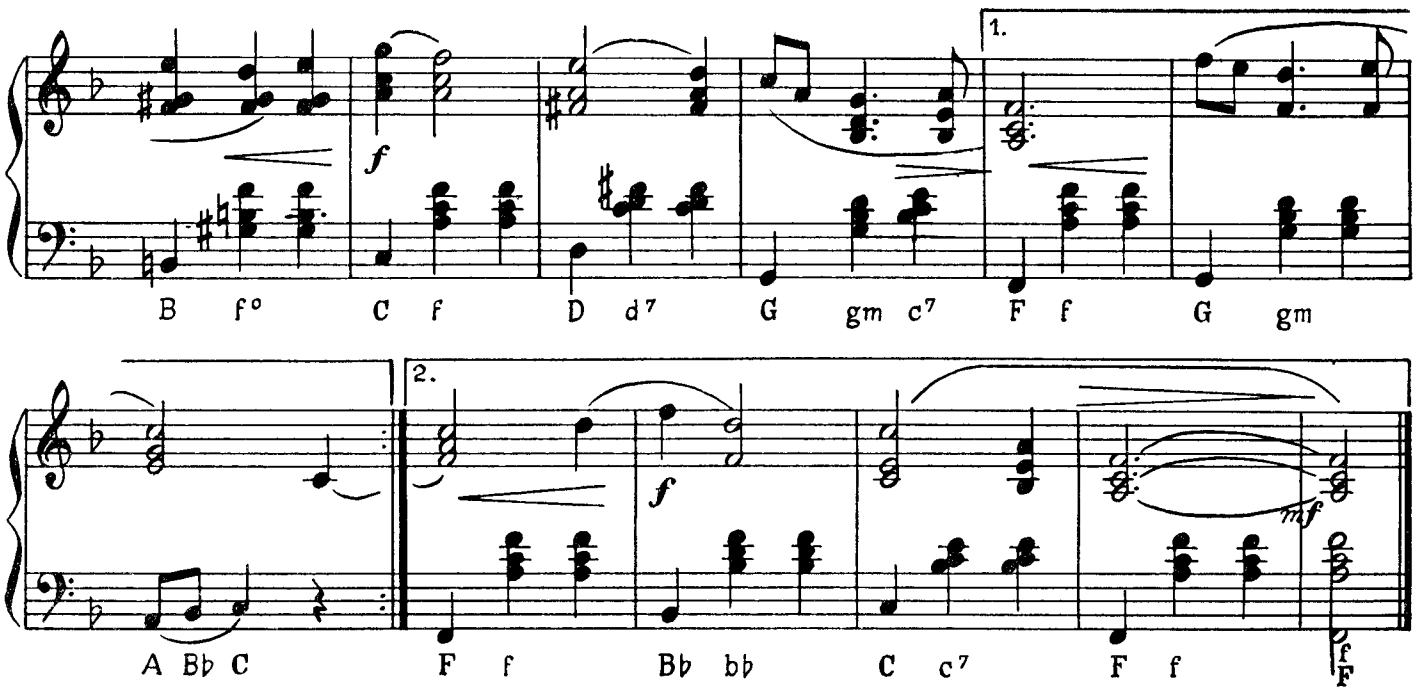
1.
B f° C f D d7 G gm c7 F f G gm
2.
A Bb C F f Bb bb C c7 F f

HELIREDELID JA ARPEDŽOD

Enne kui hakata järgmisi palasid õppima, on vaja selgeks saada vastava helistiku heliredel ja arpedžod, milleks neid tuleb mängida iga päev. Helistik on alteratsioonimärkidega näidatud iga pala alguses.

Heliredelid ja arpedžod

Mažoorsed

Do-mažoor

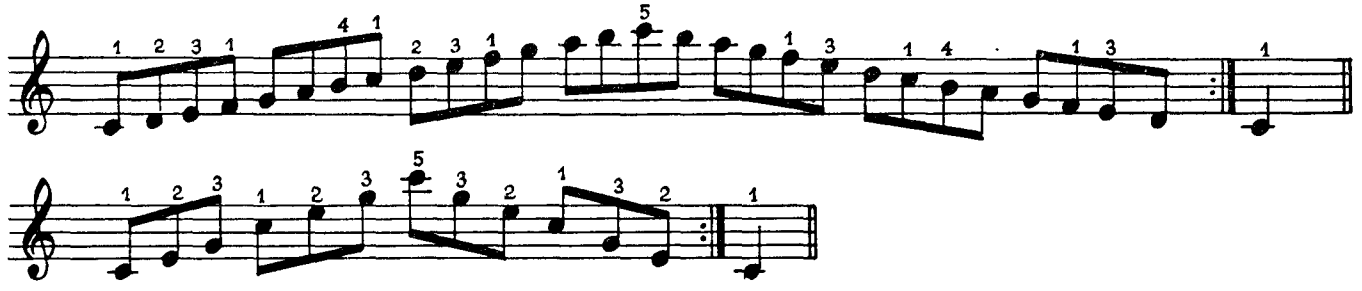

Sol-mažoor

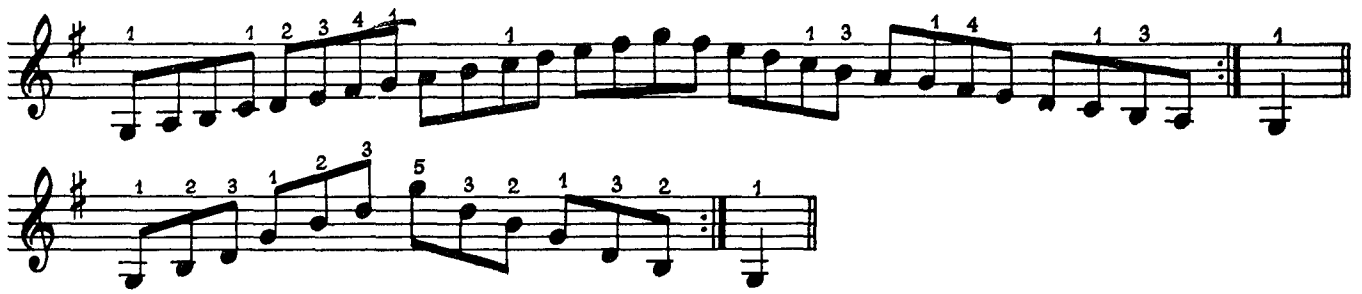

Re-mažoor

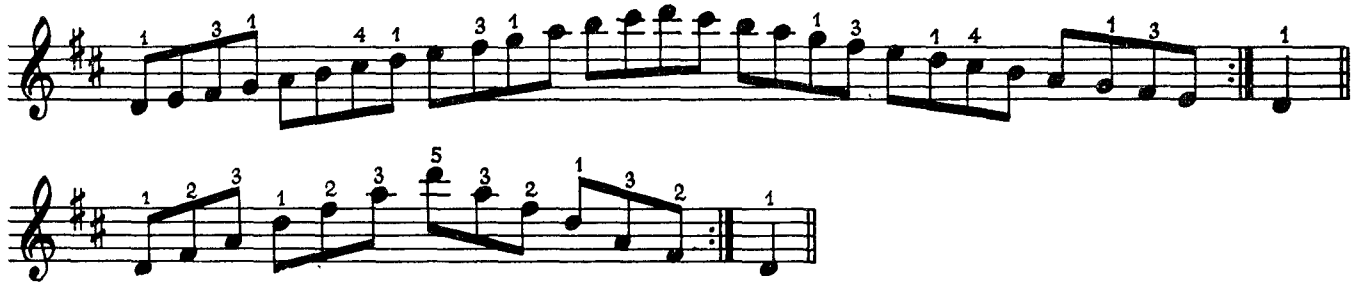

La-mažoor

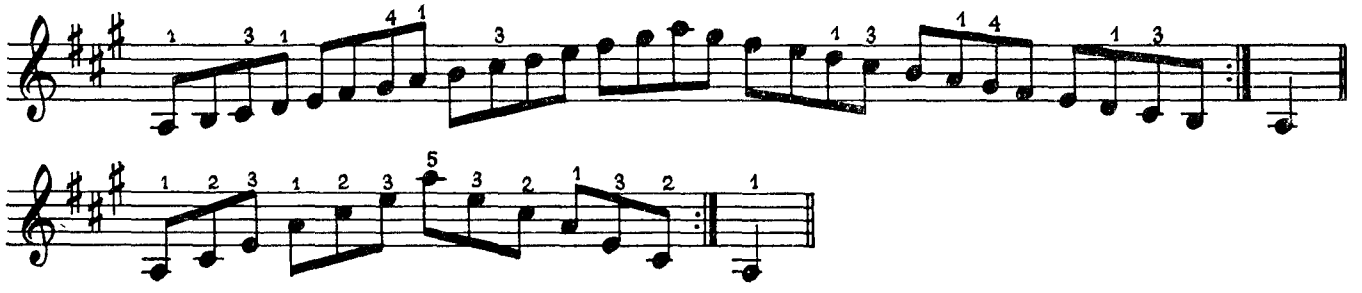

Mi-mažoor

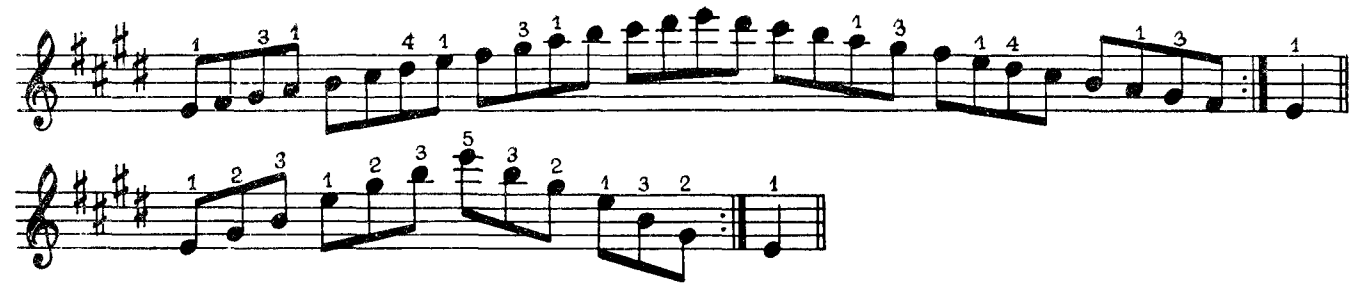

Si-mažoor

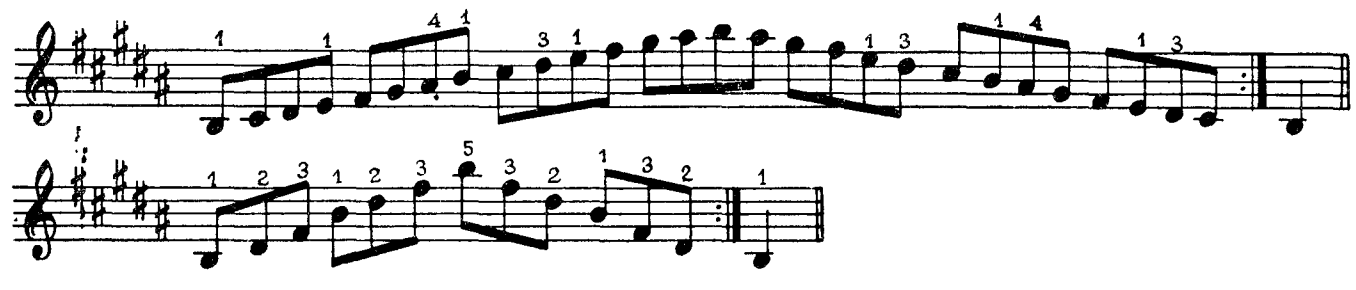

Fa-diees-mažoor

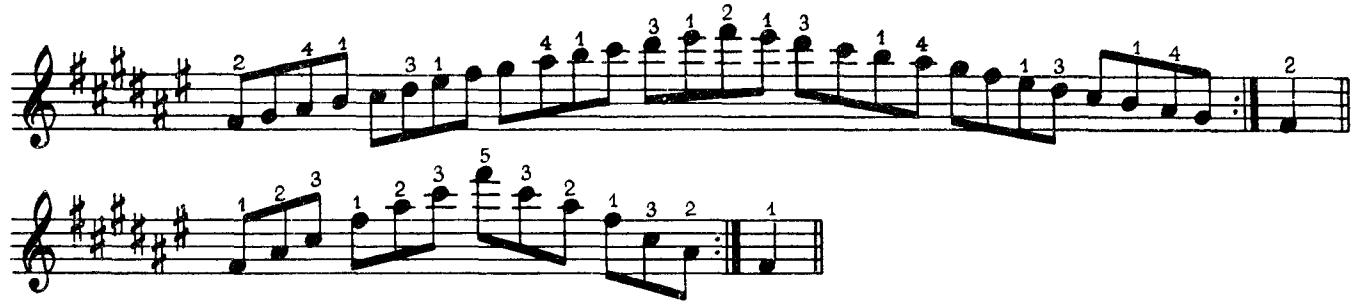

Fa-mažoor

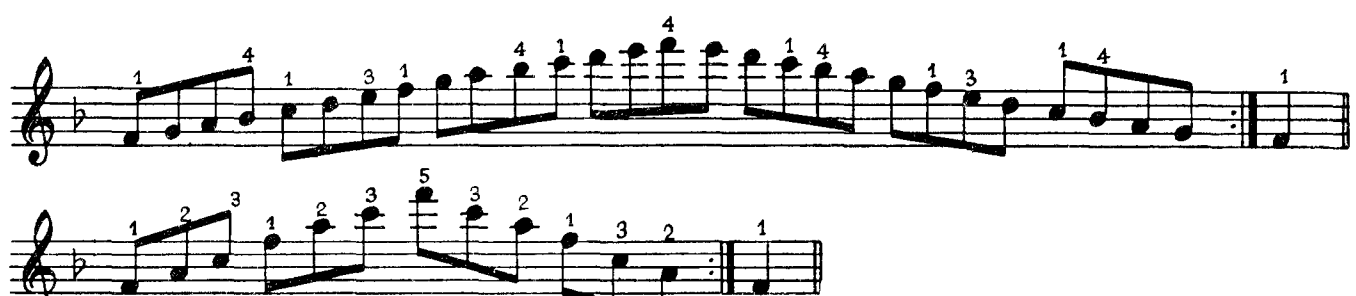

Si-bemoll-mažoor

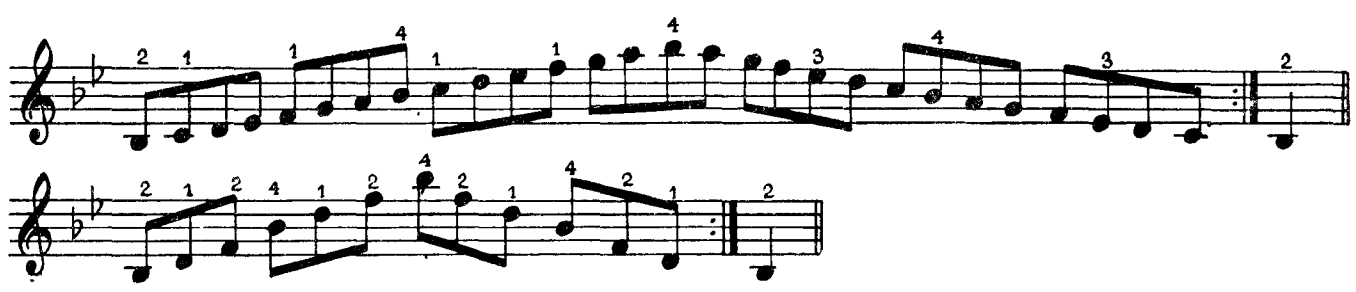

Mi-bemoll-mažoor

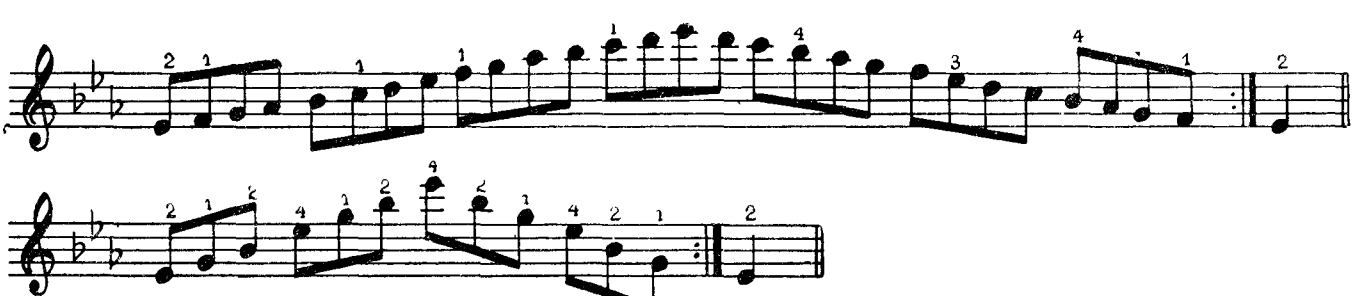

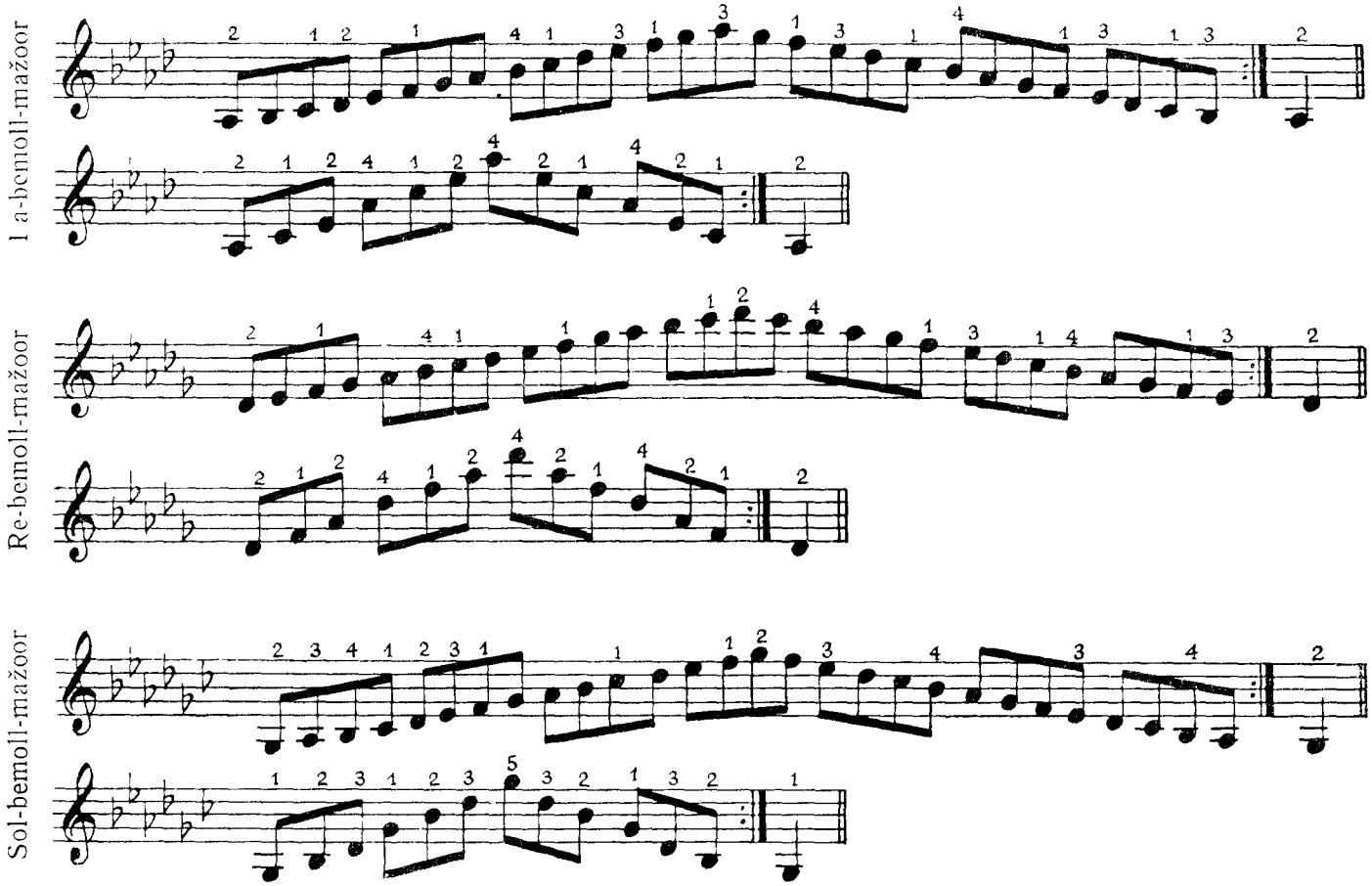

Minoorsed (harmoonilised)

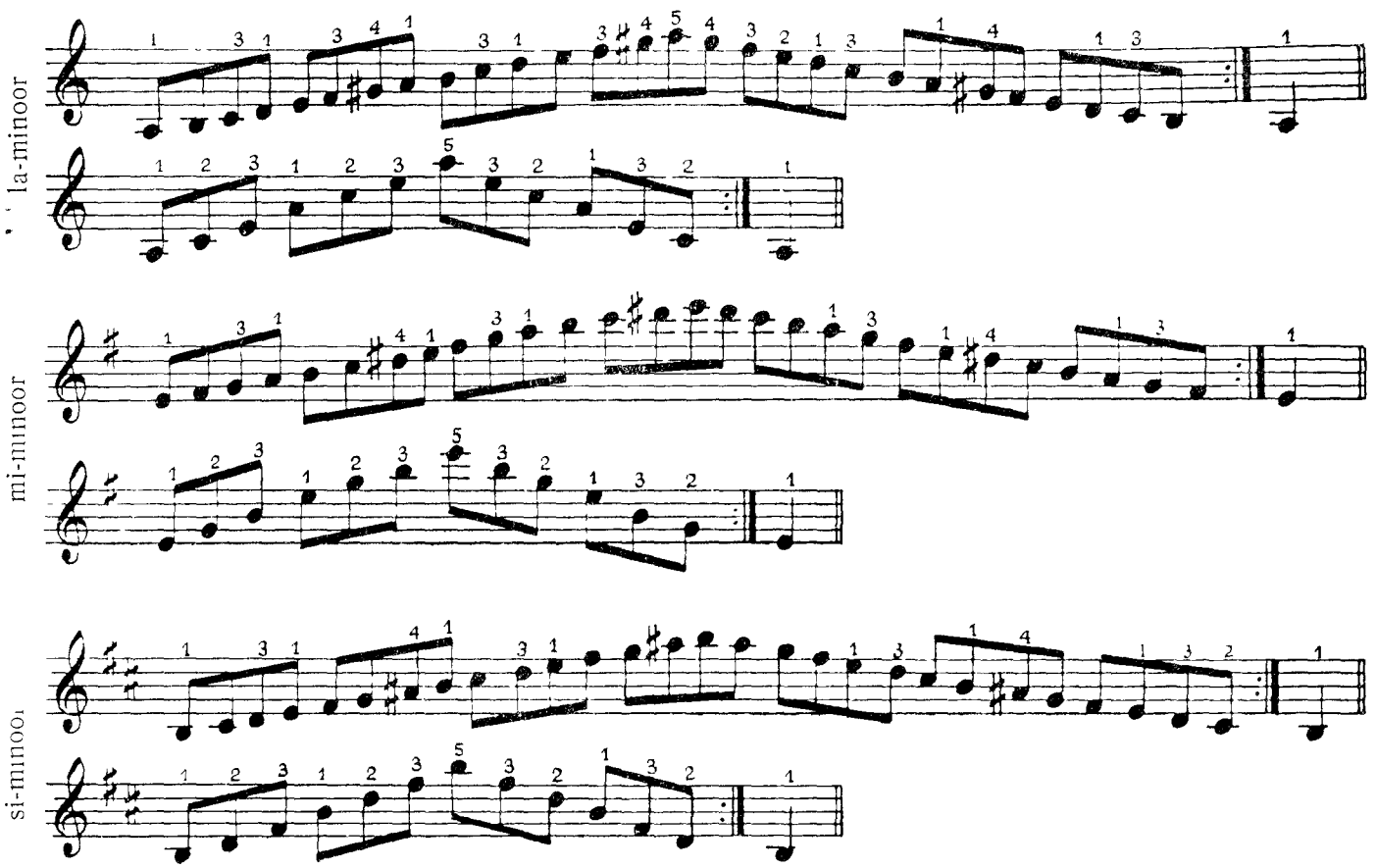

fa-diees-minoor

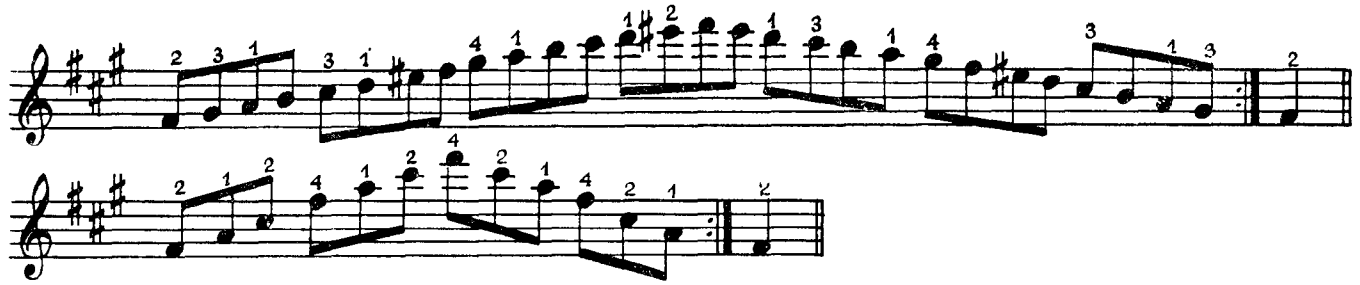

do-diees-minoor

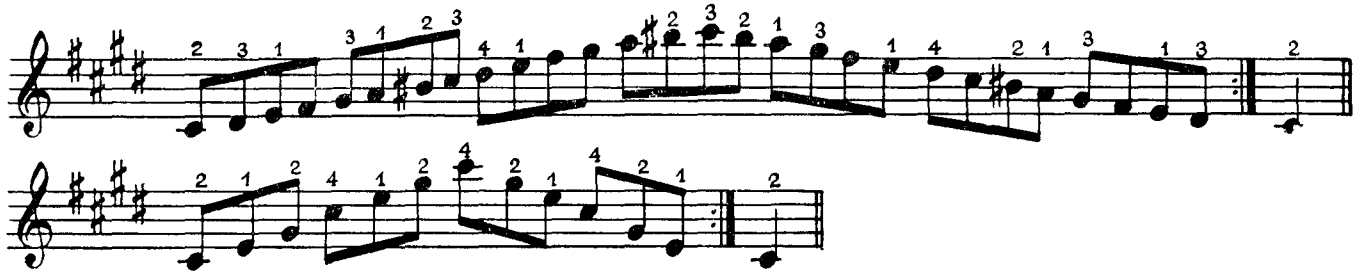

sol-diees-minoor

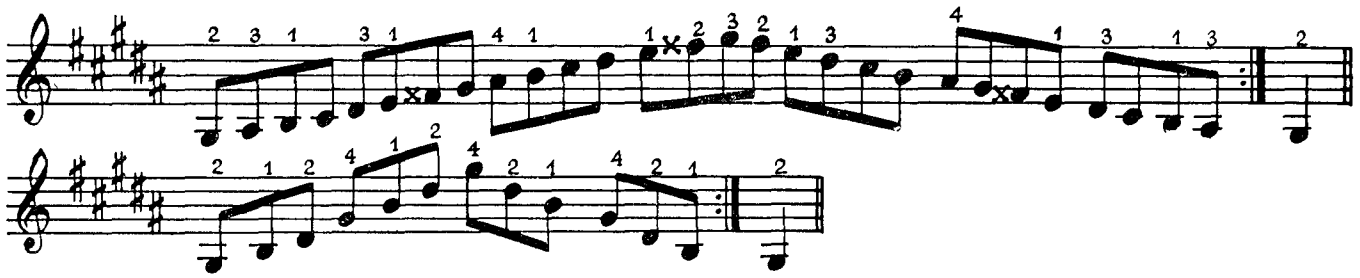

re-diees-minoor

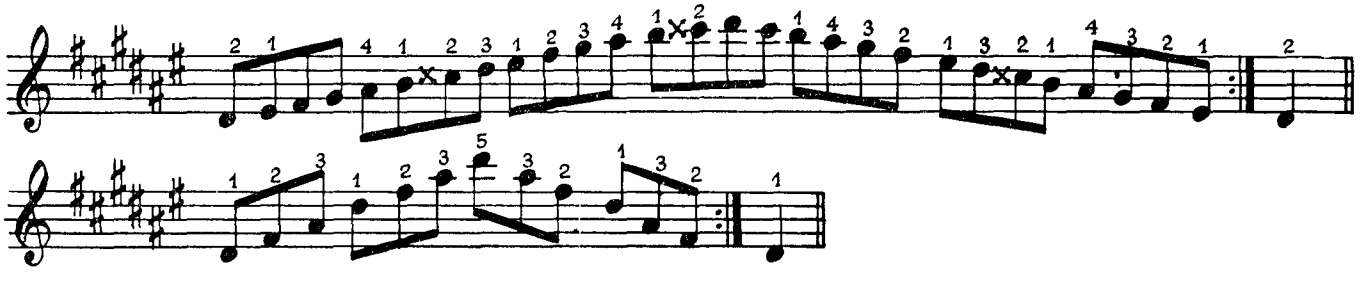

re-minoor

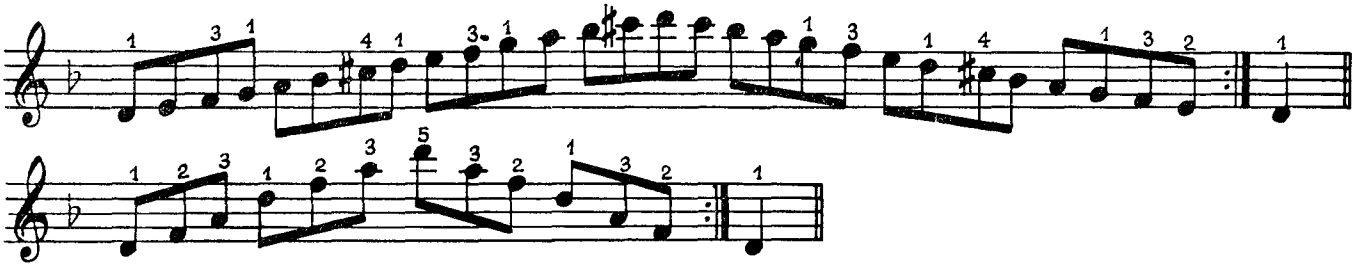

sol-minoor

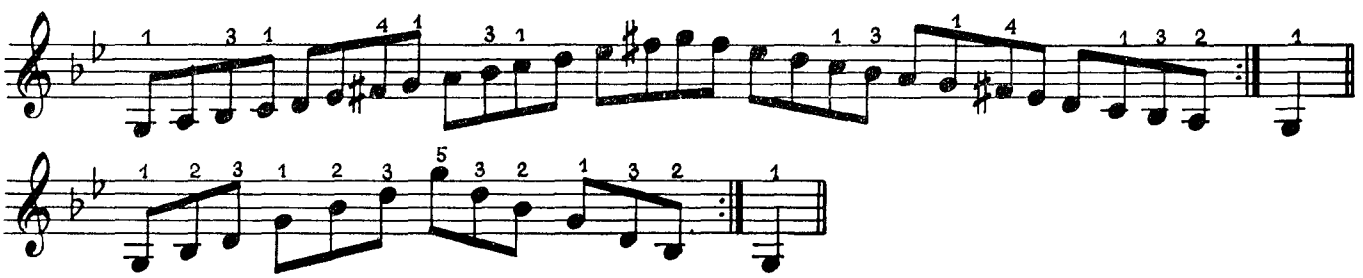

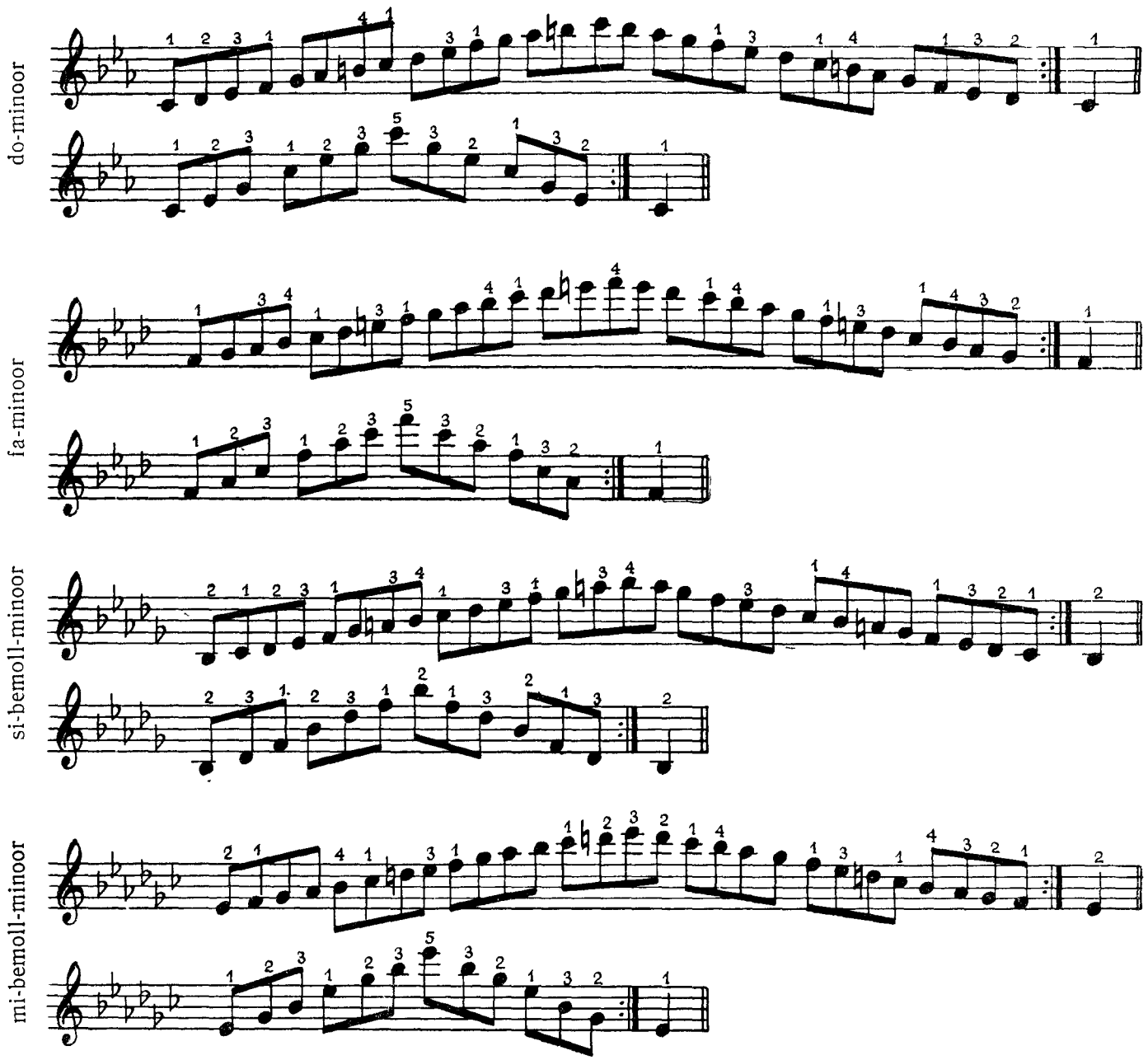

Heliredelid vasakule käele

Akordioni nupud on asetatud nii, et kui neil õppida selgeks vaid üks mažoor-heliredel ja meloodiline ning harmooniline minoor-heliredel, siis sellest piisab, et mängida vasaku käega ükskõik millist heliredelit mistahes helistikus.

Do-mažoor-heliredel vasakule käele

Mažoor-heliredeli mängimiseks bassidel on kaks moodust:

a) kasutada II astme p õ h i b a s s i nuppu;

b) kasutada II astme a b i b a s s i nuppu. Sel juhul asuvad esimesed neli nuppu (*do-re-mi-fa*) üksteise suhtes samuti nagu järgmisedki neli (*sol-la-si-do*).

Rooma numbrid tähistavad heliredeli astmeid, araabia numbrid — sõrmi. Kummagi mooduse jaoks on kaks sõrmestust, millest esimene on raskem.

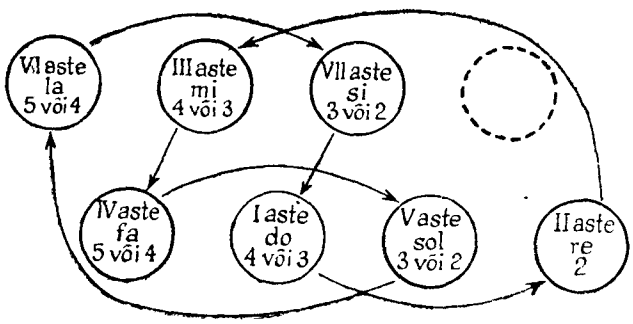

Mažoor-heliredelid

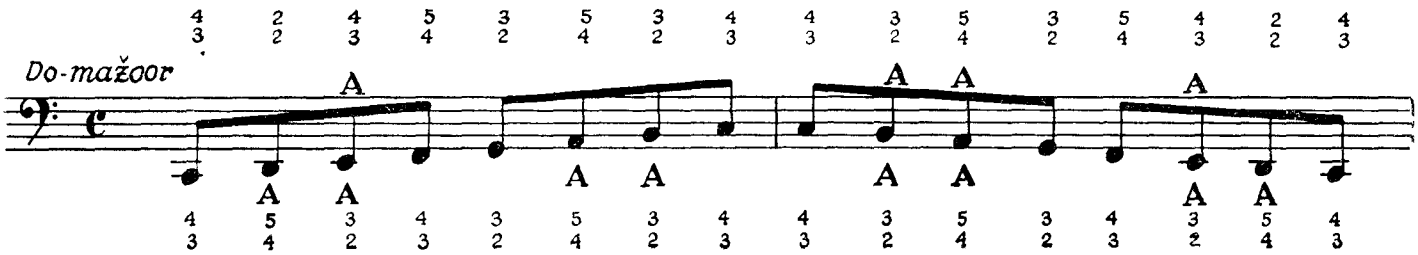

Nootide kohale on märgitud esimese ja alla teise mooduse sõrmestused Mängige kõiki mažoorseid heliredeleid esialgu esimese, seejärel teise, kolmanda ja neljanda sõrmestusega.

Meloodiline la-minoor-heliredel vasakule käele

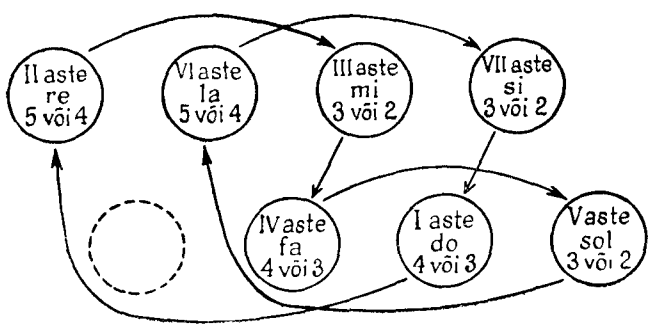

Minoor-heliredelit võib mängida samuti kaht moodi.
Esimese mooduse korral kasutatakse tõusvas järjestuses p õ h i b a s s i d e rea V ja II astme nuppe.

Tõusev meloodiline minoor-heliredel

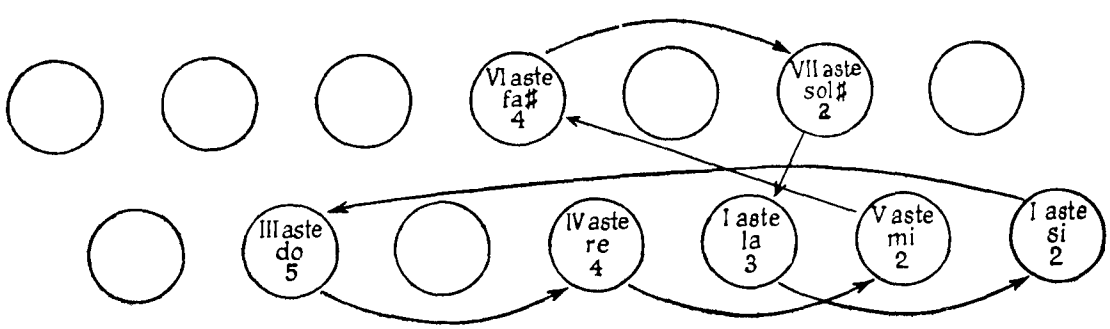

Laskuv meloodiline minoor-heliredel

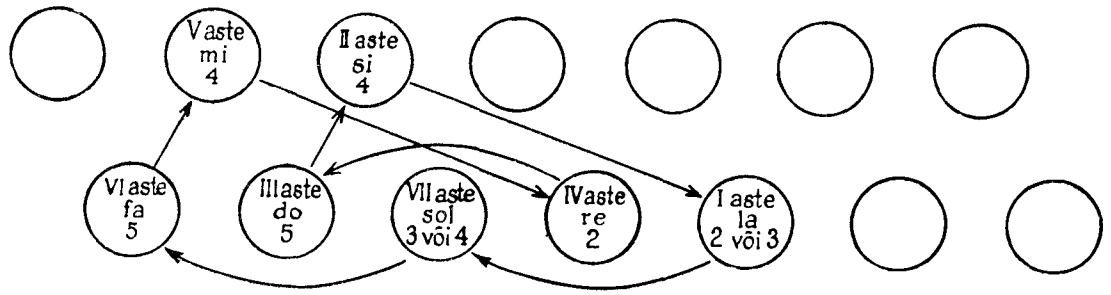

Teise mooduse puhul vajutatakse tõusvas järjestuses abibasside rea V ja II astme nuppudele.

Tõusev meloodiline minoor-heliredel

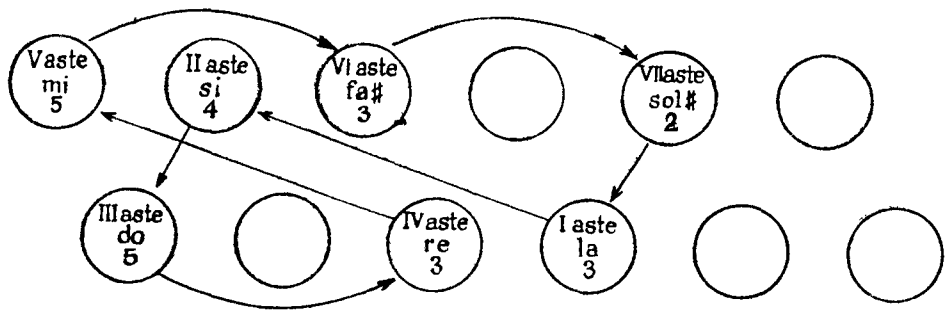

Laskuvat meloodilist heliredelit mängitakse esimese mooduse järgi.

Meloodiline minoor-heliredel

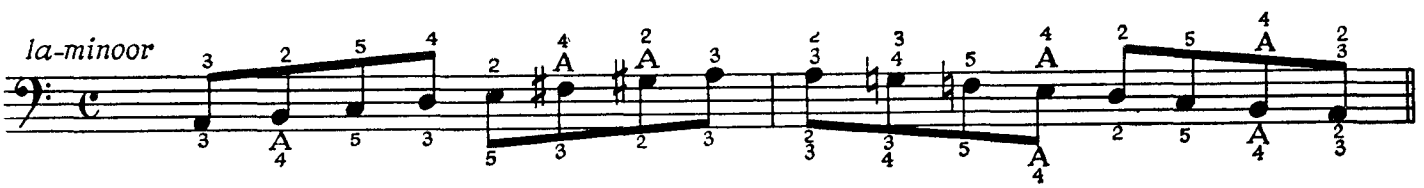

Mängige kõiki teisi meloodilisi minoor-heliredeleid mõlema mooduse järgi samasuguse sõrmestusega.

Harmooniline minoor-heliredel

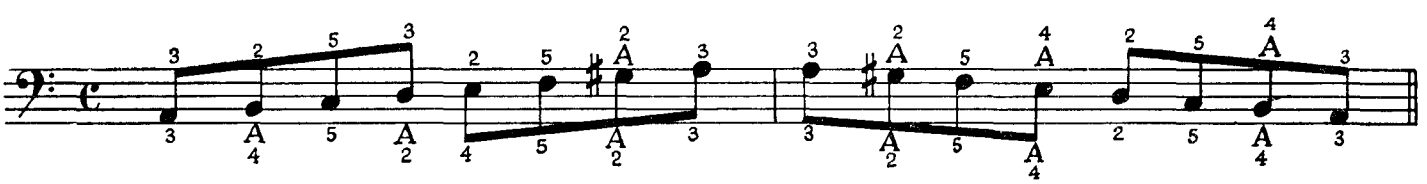

Mängige kõiki teisi harmoonilisi minoor-heliredeleid mõlema mooduse järgi samasuguse sõrmestusega.

Kromaatiline heliredel

Kromaatiliseks heliredeliks nimetatakse kõikide helide järjestust kõrguse järjekorras alt üles (tõusev kromaatiline heliredel) või ülalt alla (laskuv kromaatiline heliredel.)

Kromaatiline heliredel paremale käele

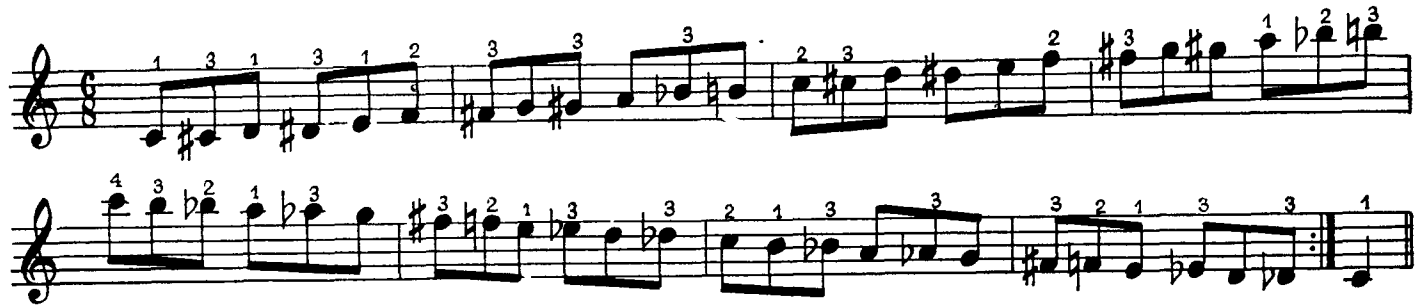

Kromaatiline heliredel vasakule käele

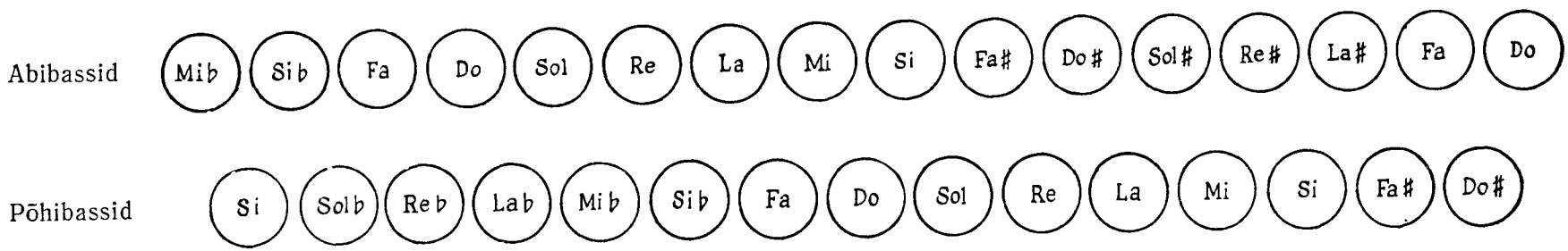

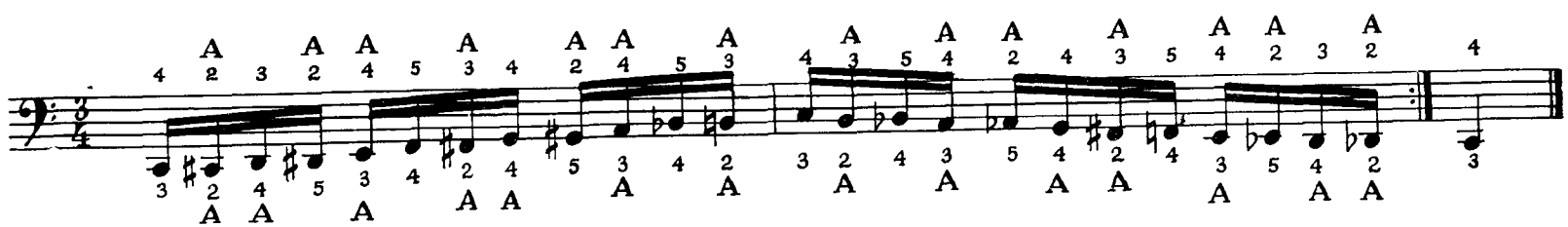

KALLIS MARI

Eesti rahvaviis
Töödelnud L. Vigla

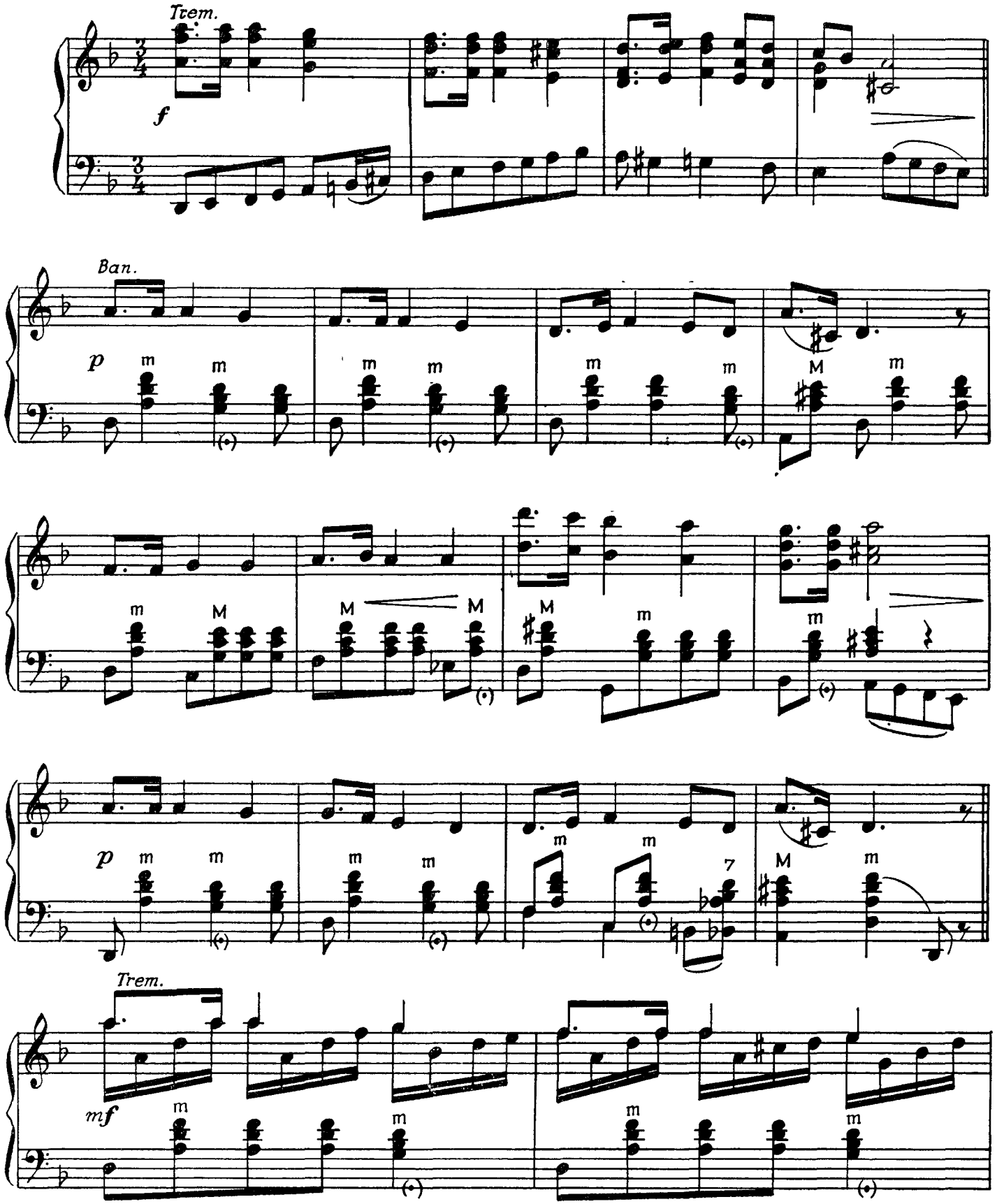

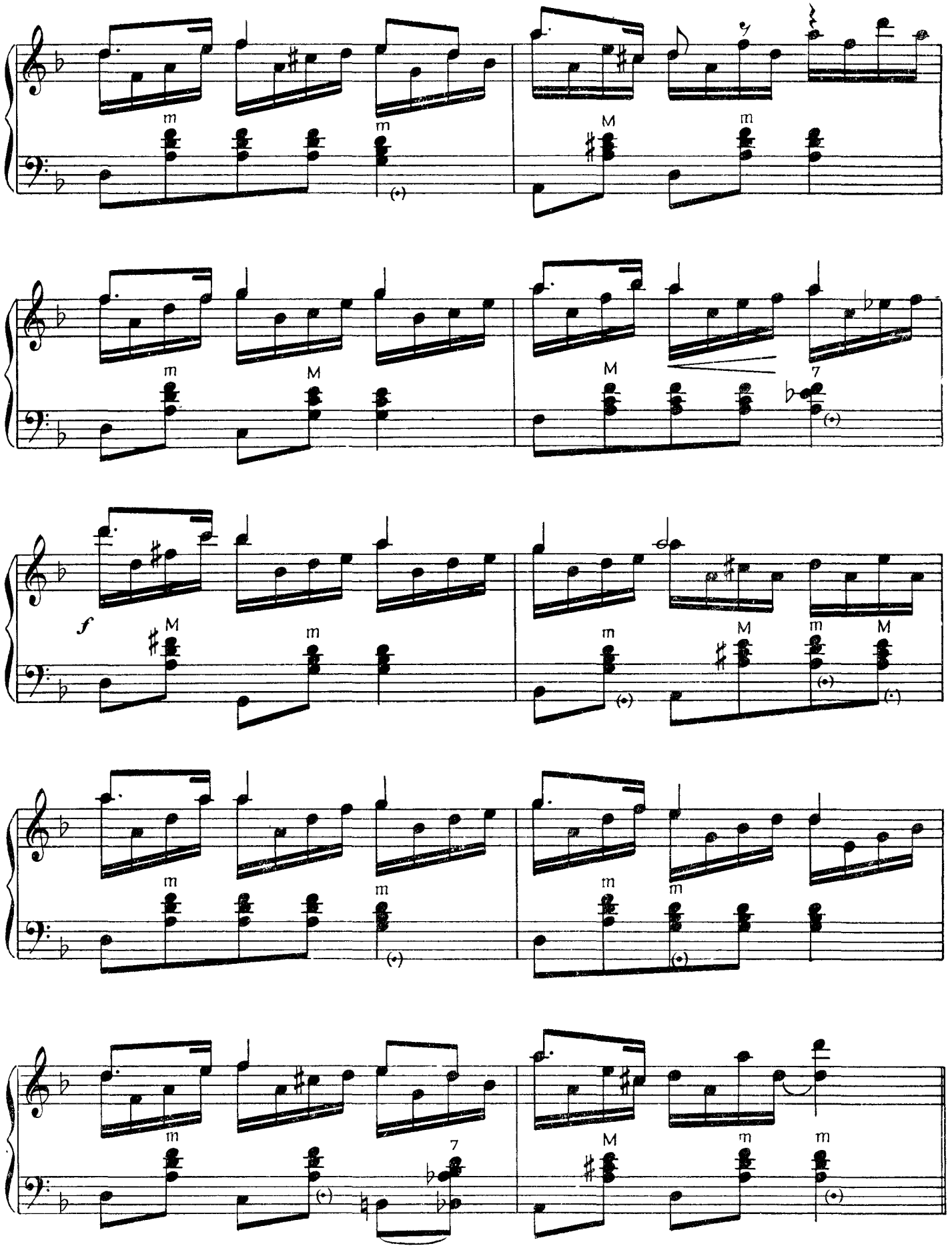
m
m
M
m
m
M
M
7
f
M
m
m
M
m
M
m
m
m
m
7
M
m
m

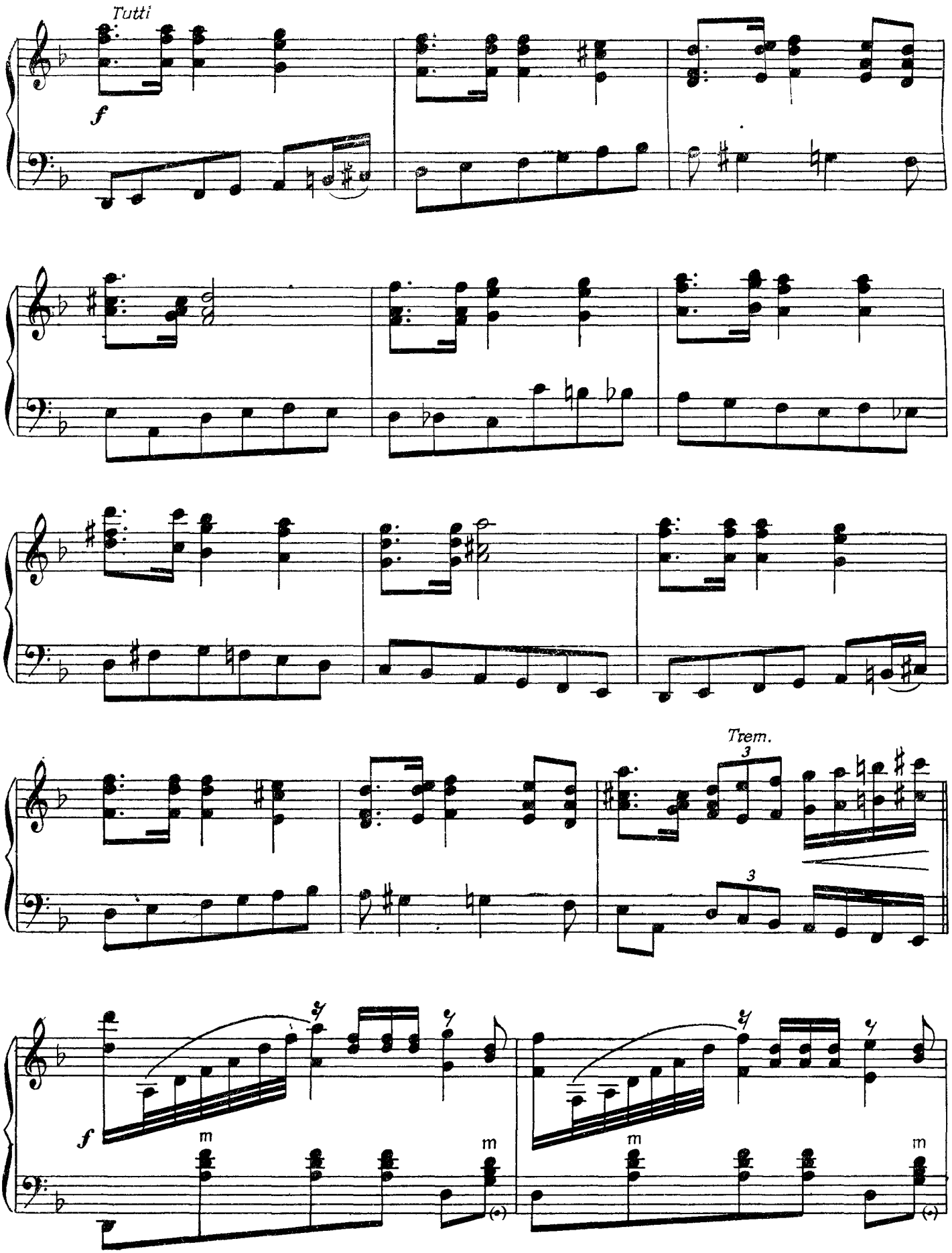
Tutti
f
Trem.
3
3
f
m
m
m
m

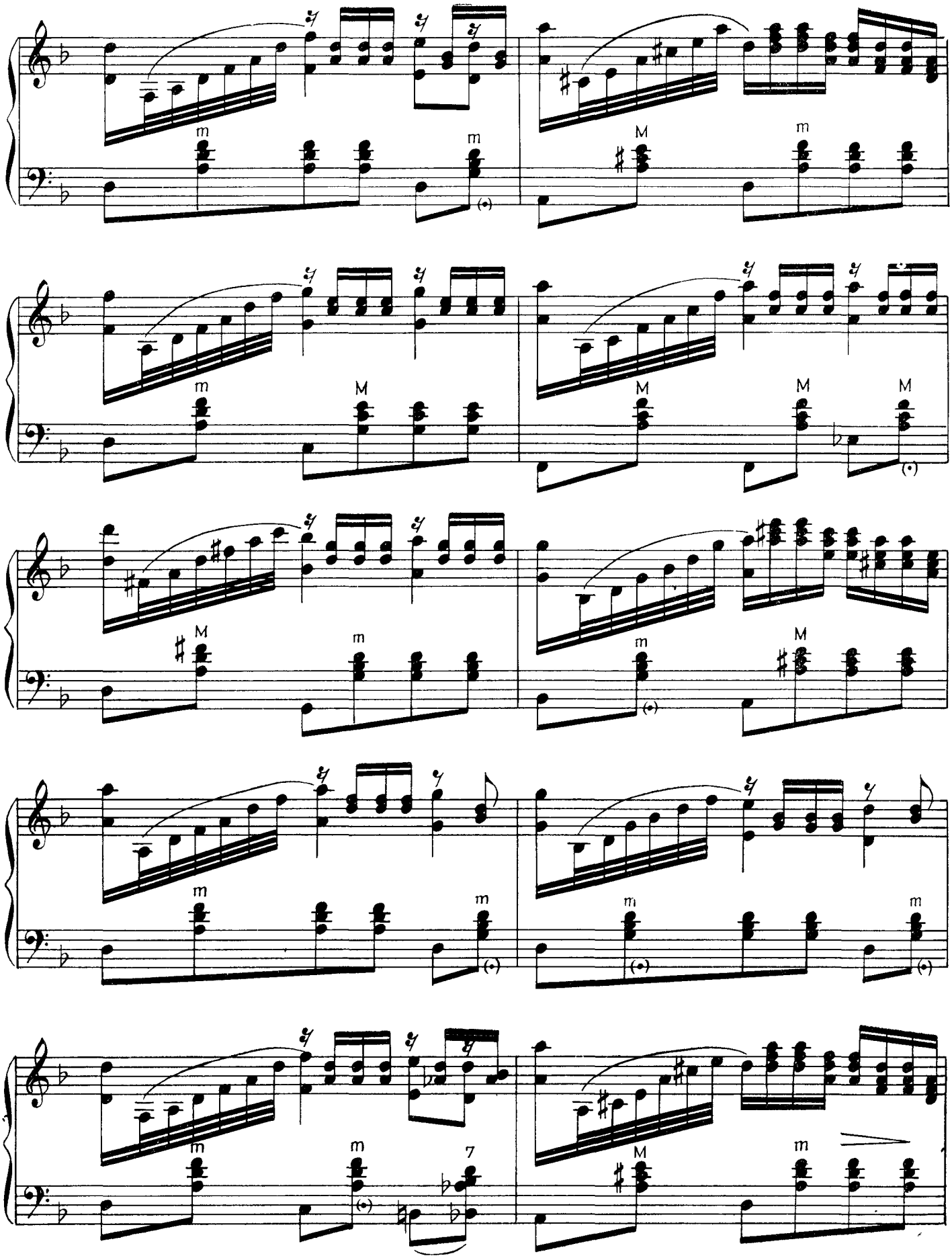
m
m
M
m
m
M
M
M
M
M
m
m
M
m
m
m
m
m
m
7
M
m

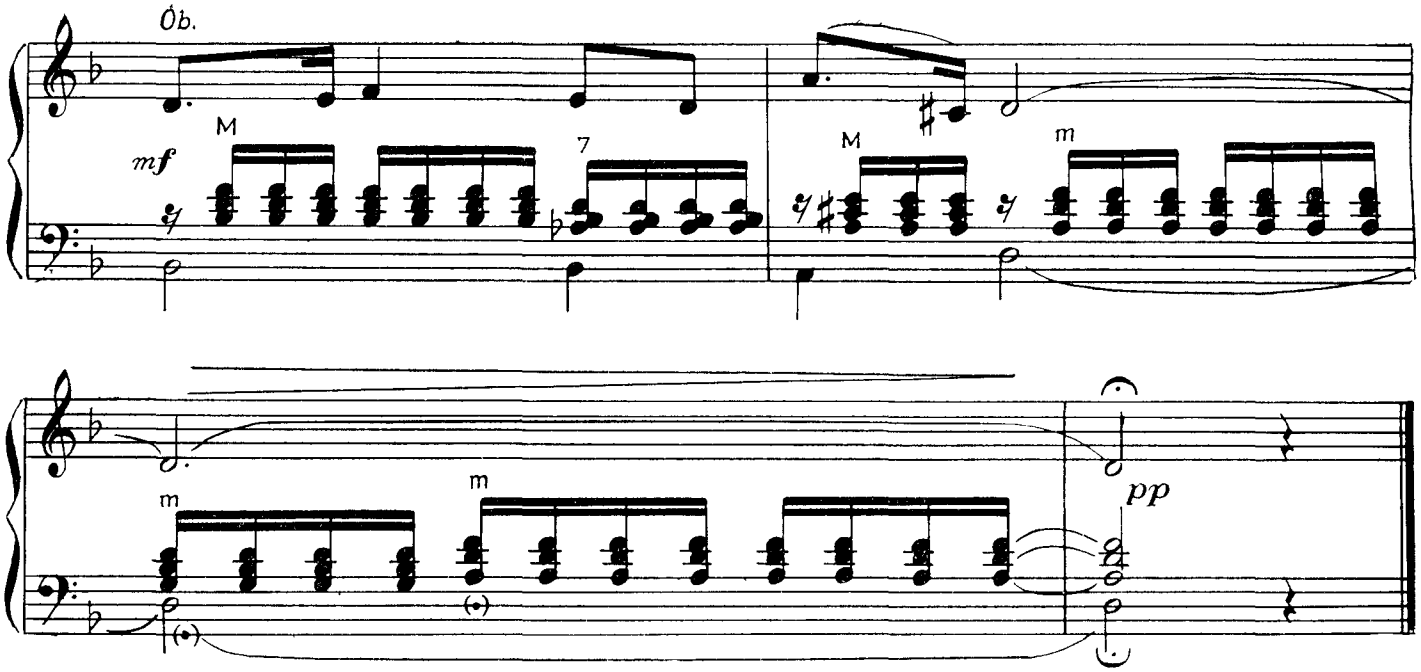

Presto **GALOPP** U. Naissoo

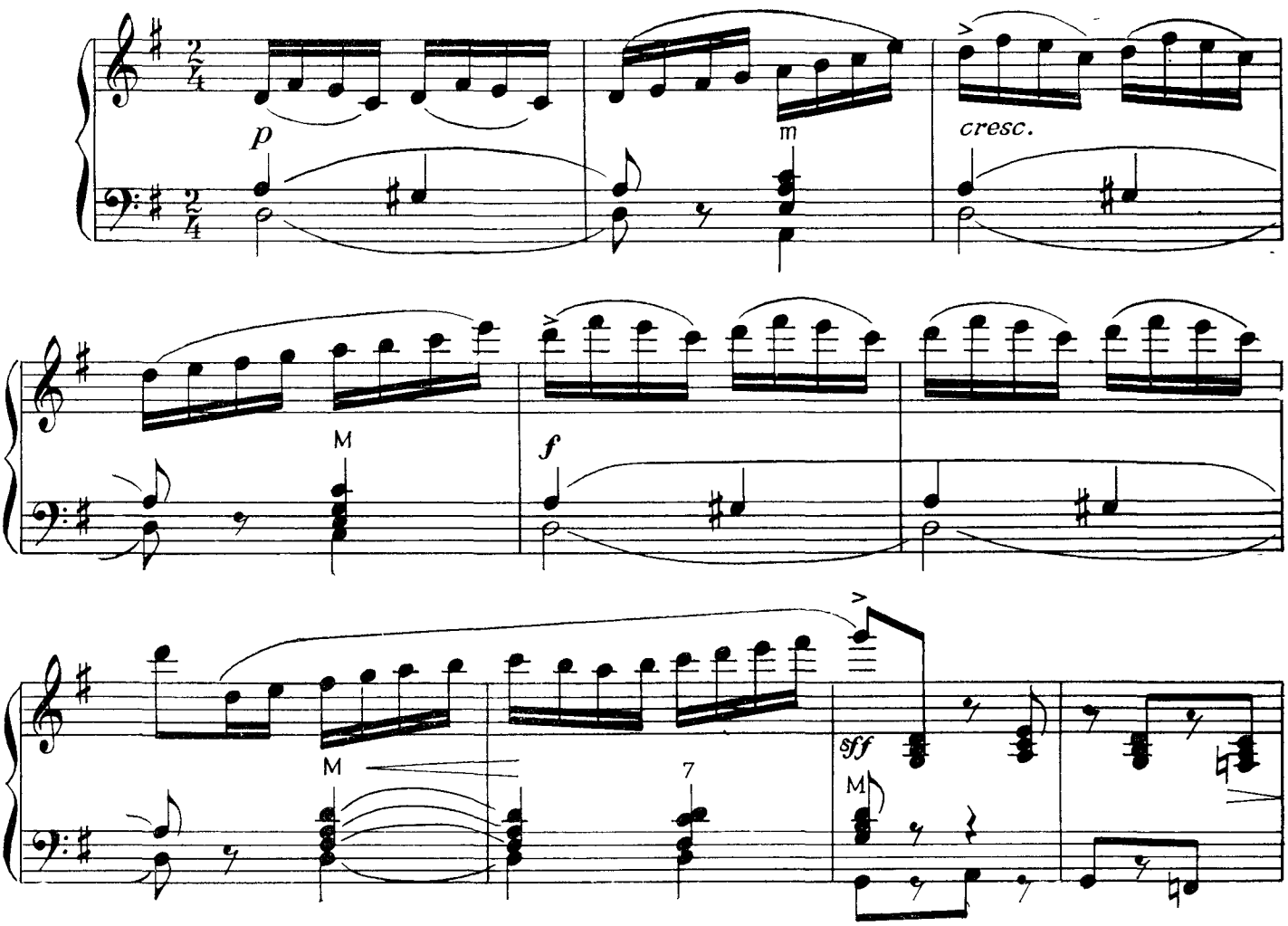

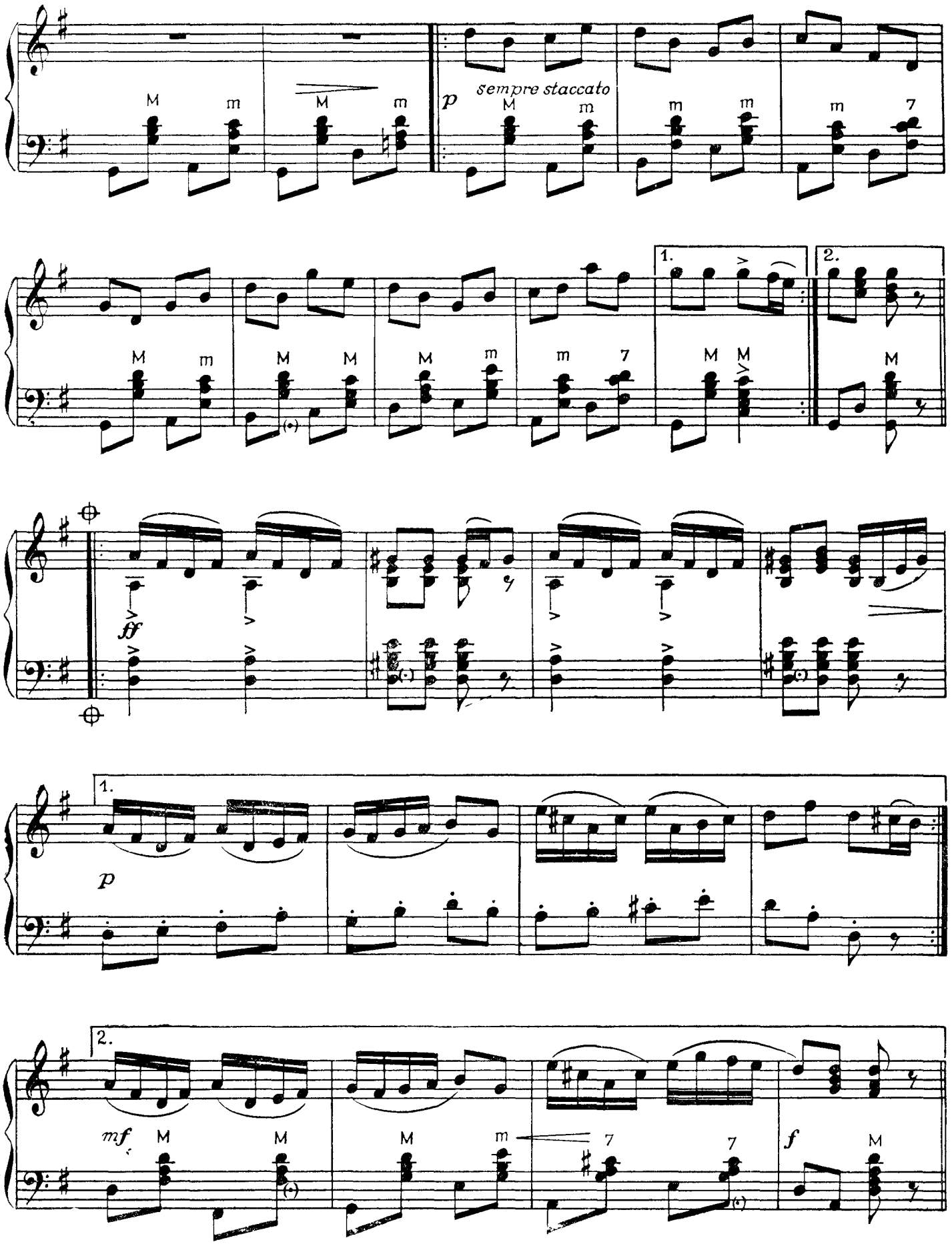
sempre staccato
1.
2.

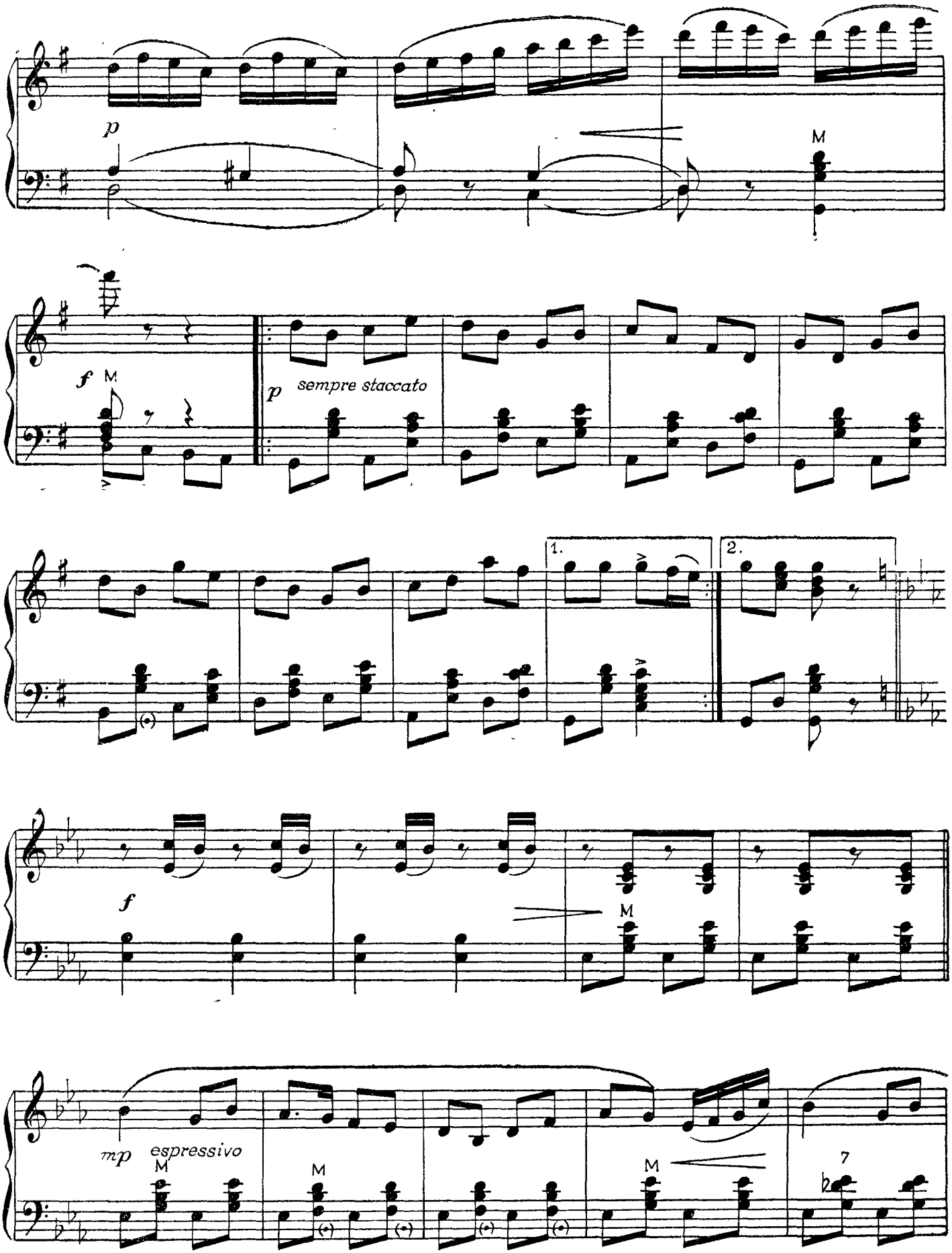
p
M
f
M
p
sempre staccato
1.
2.
f
M
mp
espressivo
M
M
M
7

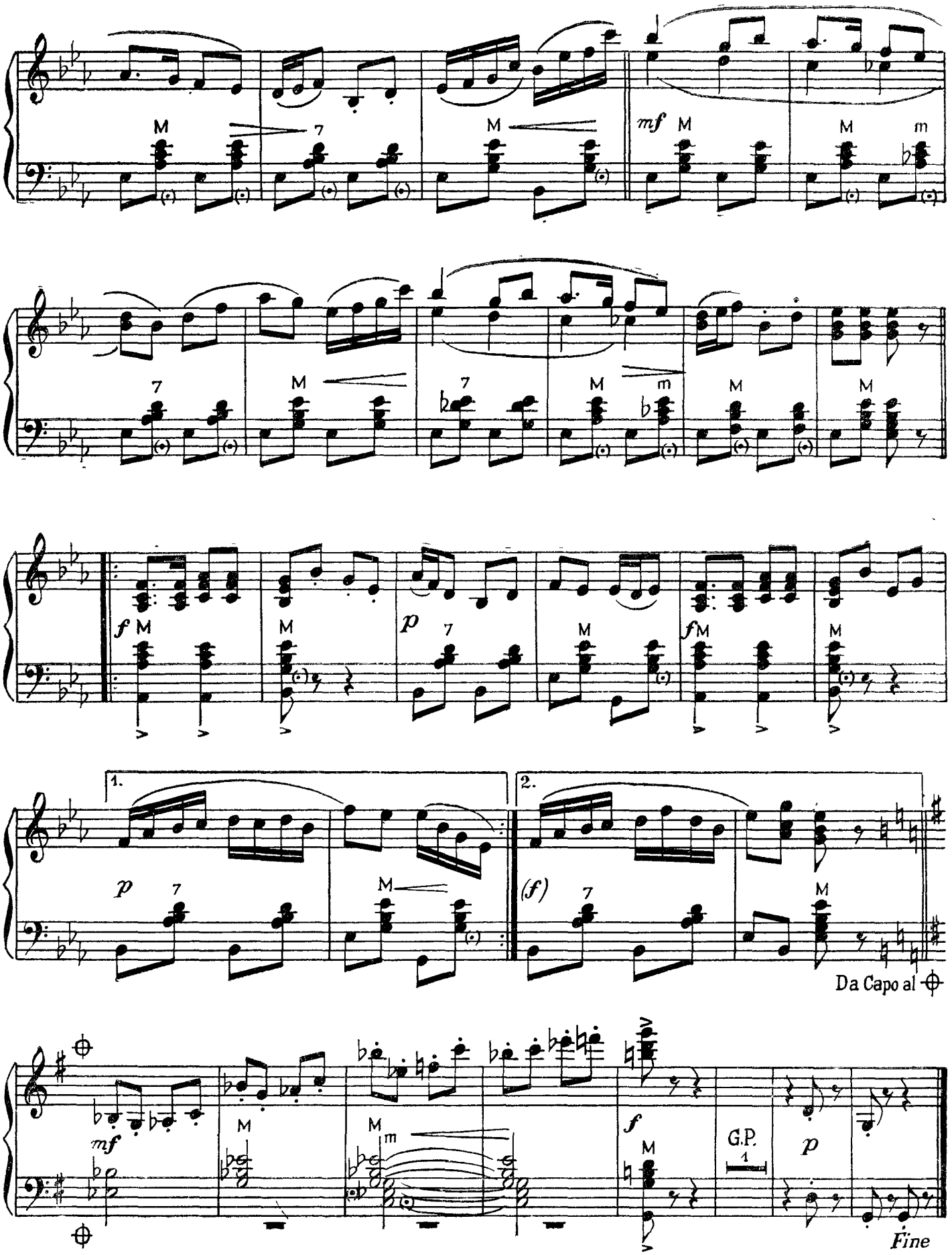
M
7
M
mf M
M
m
7
M
7
M
m
M
M
f M
M
p
7
M
f M
M
1.
2.
p
7
M
(f)
7
M
Da Capo al
mf
M
M
m
f
M
G.P.
1
p
Fine

Allegro moderato
Tempo marciale

SERDAARI MARSS
(CORTÈGE DU SARDAR *)

M Ippolitov-Ivanov
op. 10, nr. 4

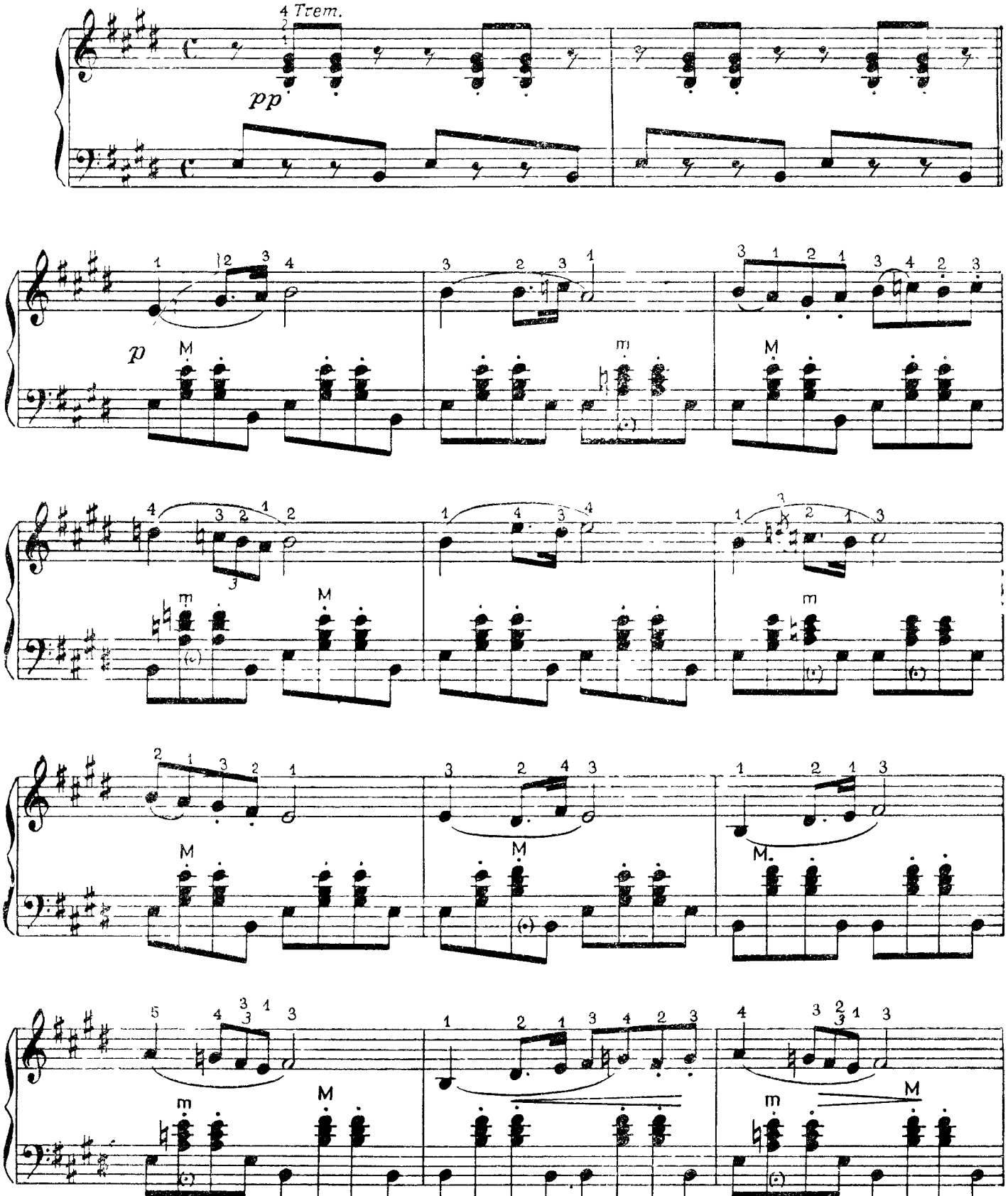

* Sardar (pärsia k) — aunimetus, mis anti vanasti Idamaadel sõjakäigule minevale väepealikule Cortège du Sardar (pr k) — serdaari ja tema saatjaskonna rongkäik

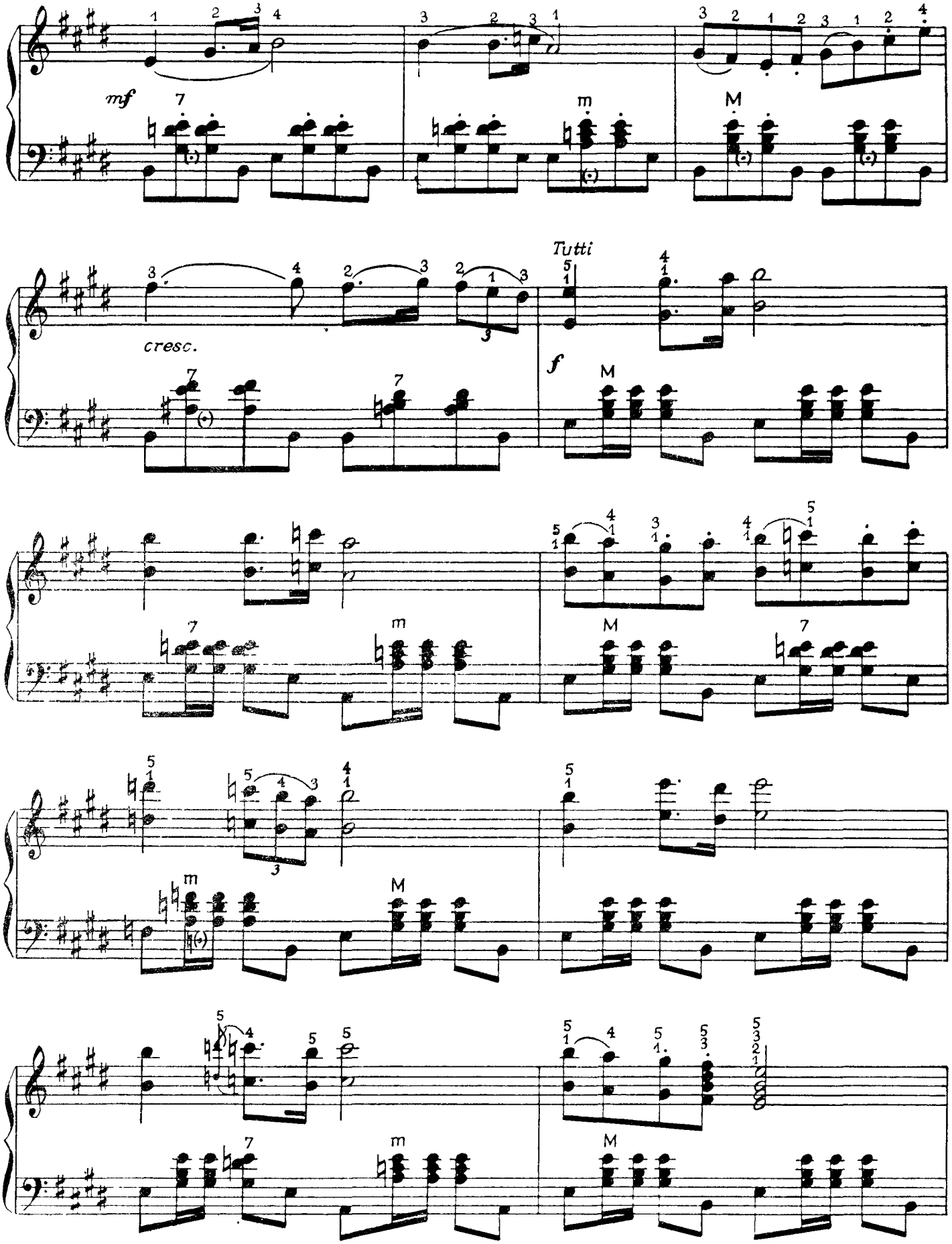
mf
cresc.
Tutti
f

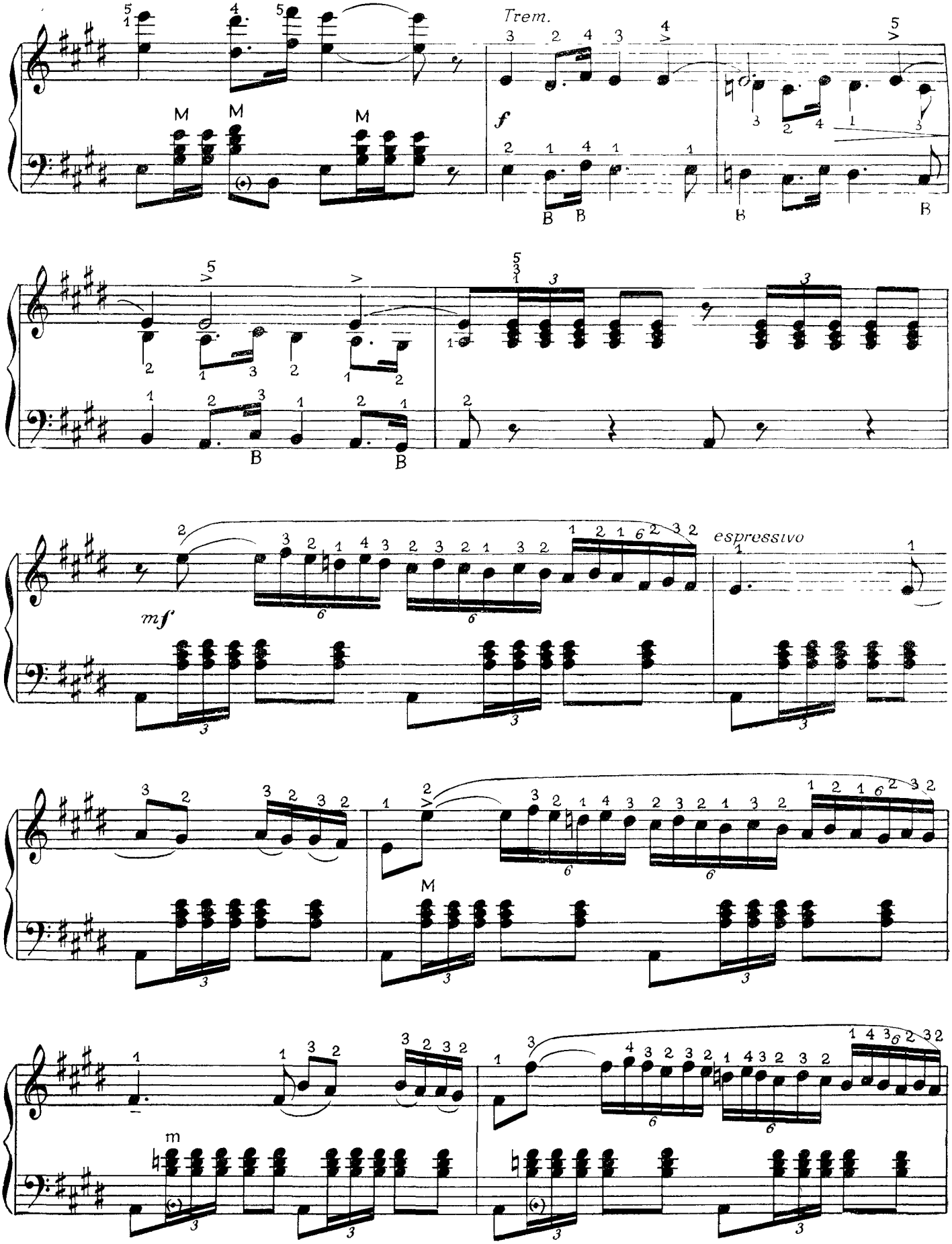
Trem.
f
mf
espressivo

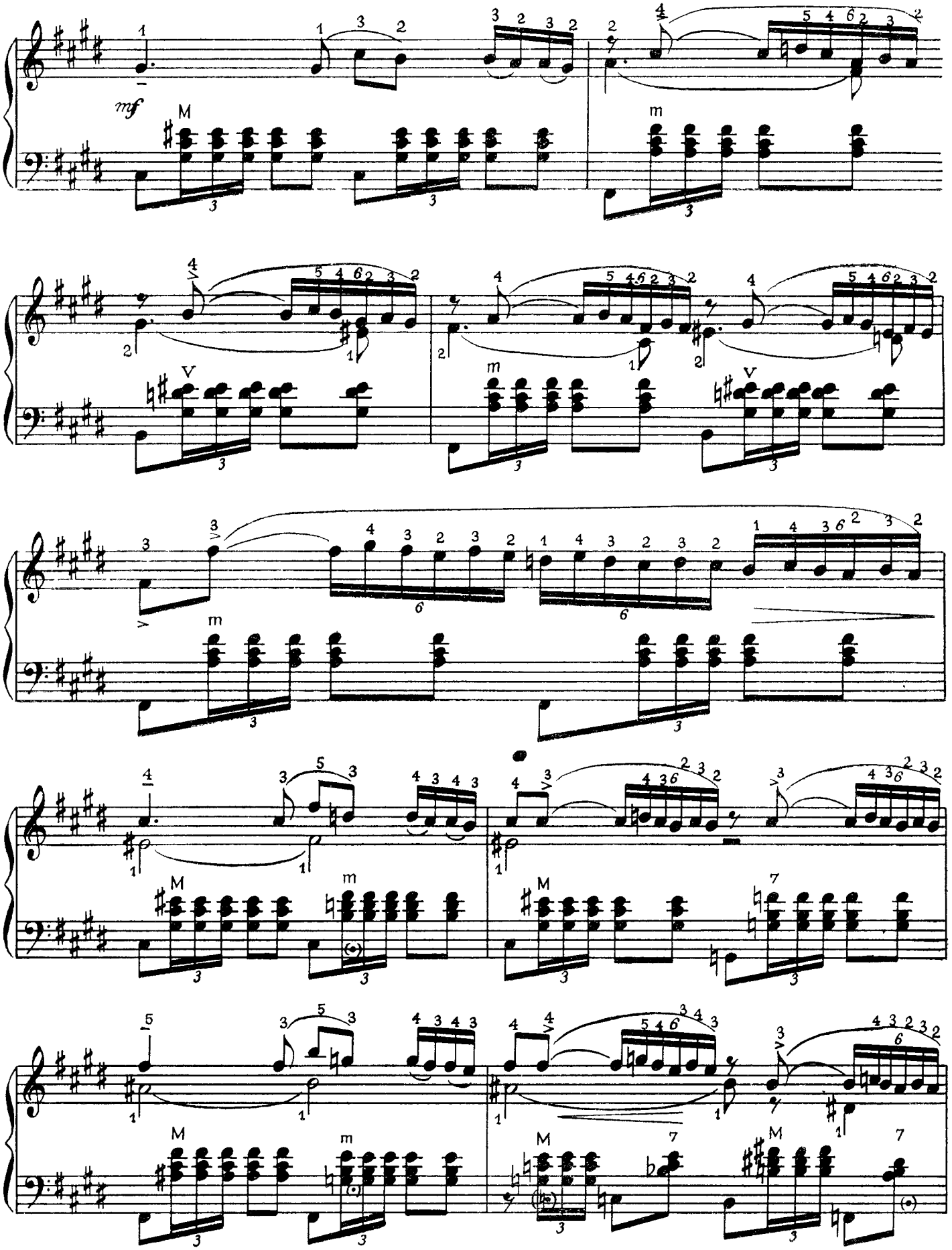
mf
M
m
V

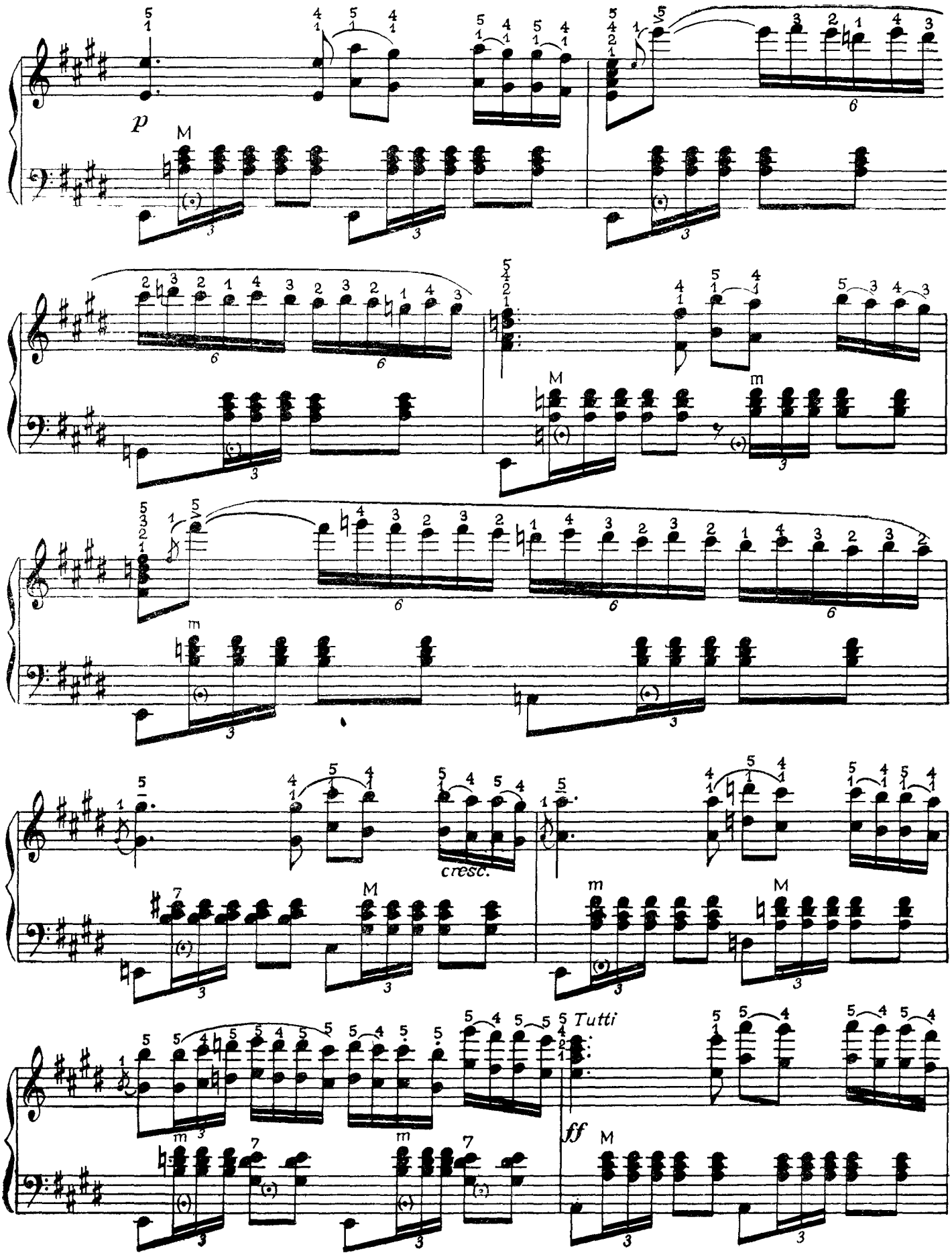
p
M
m
cresc.
Tutti
ff

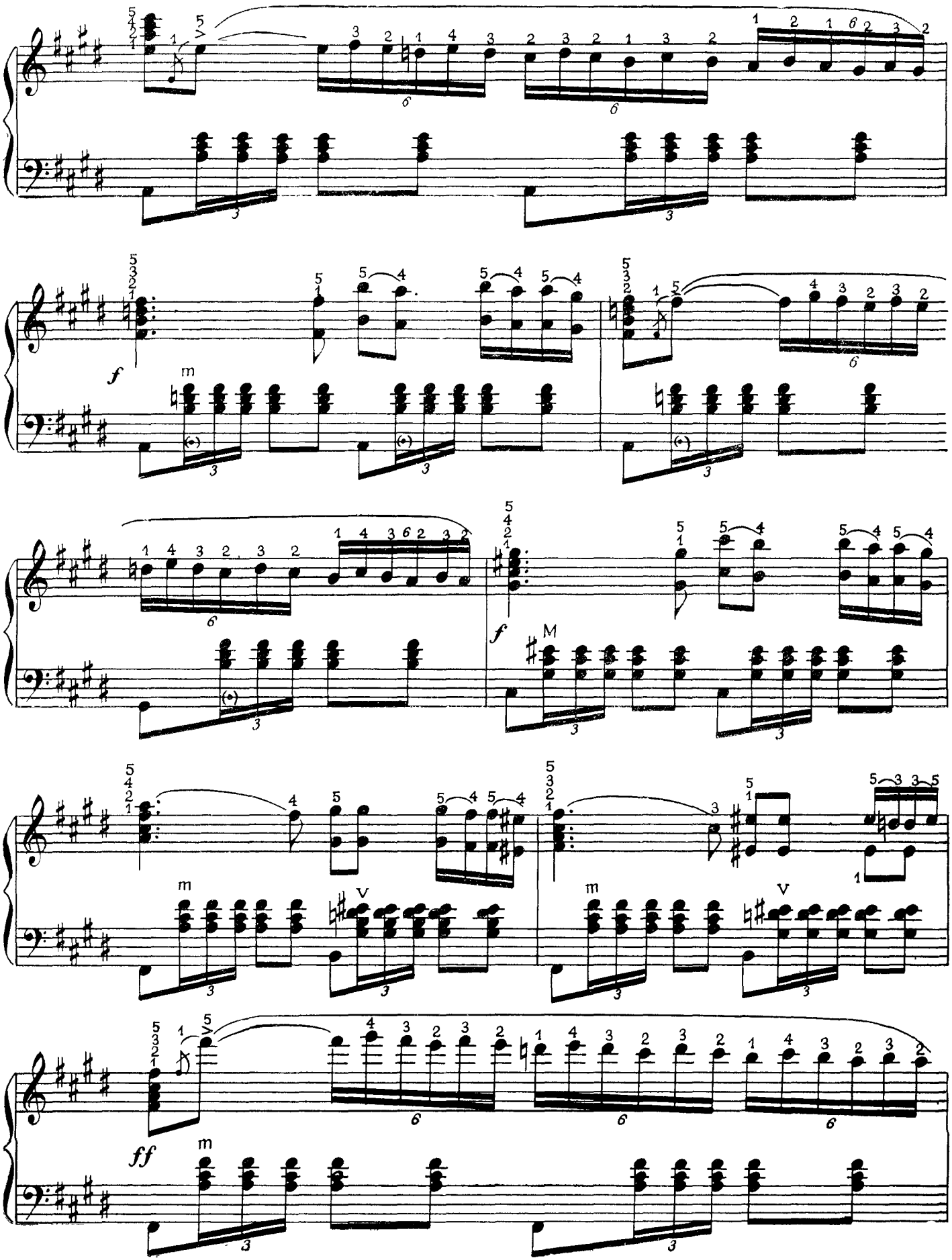
f
m
f
M
ff
m

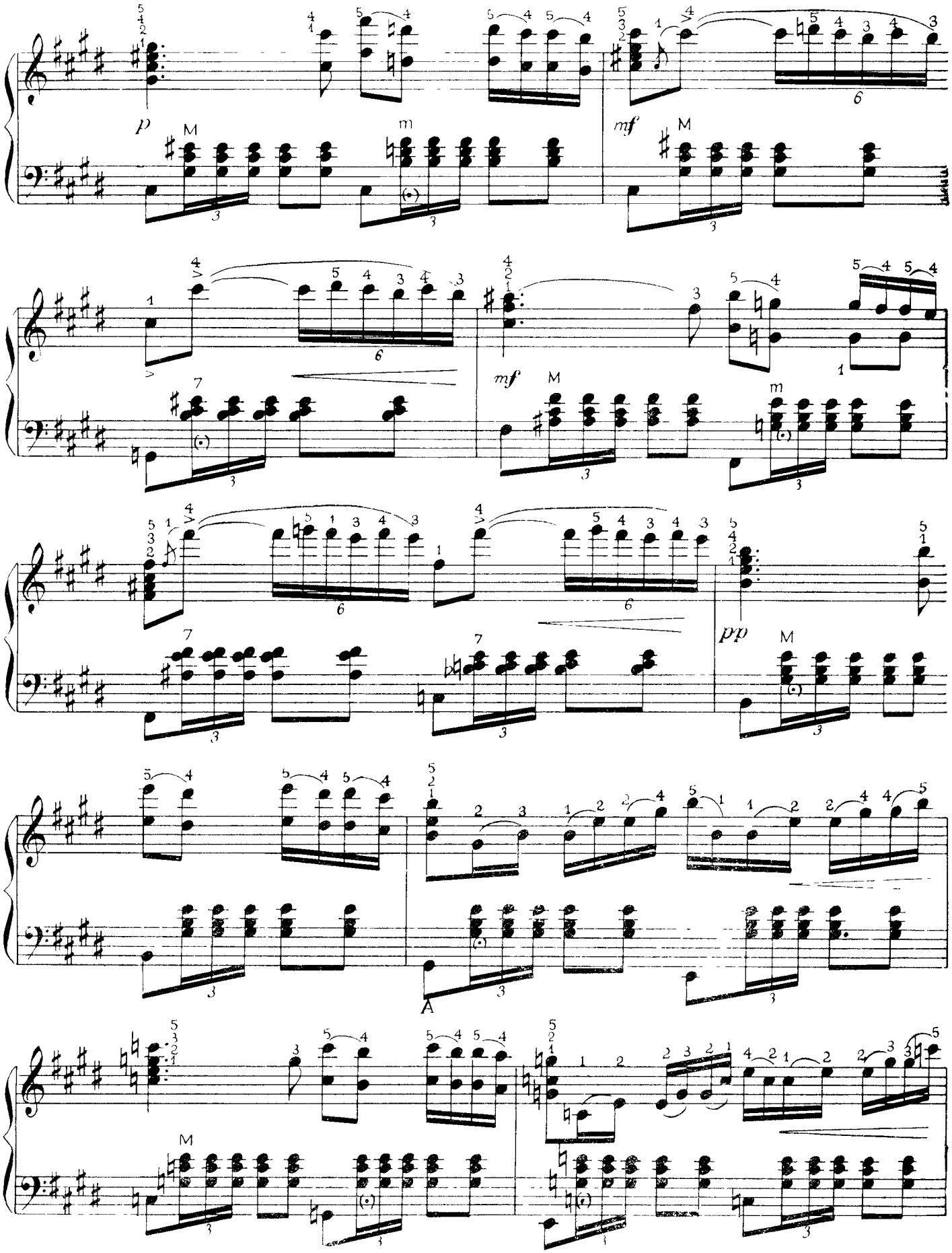
p
M
m
mf
M
mf
M
m
pp
M
A
M

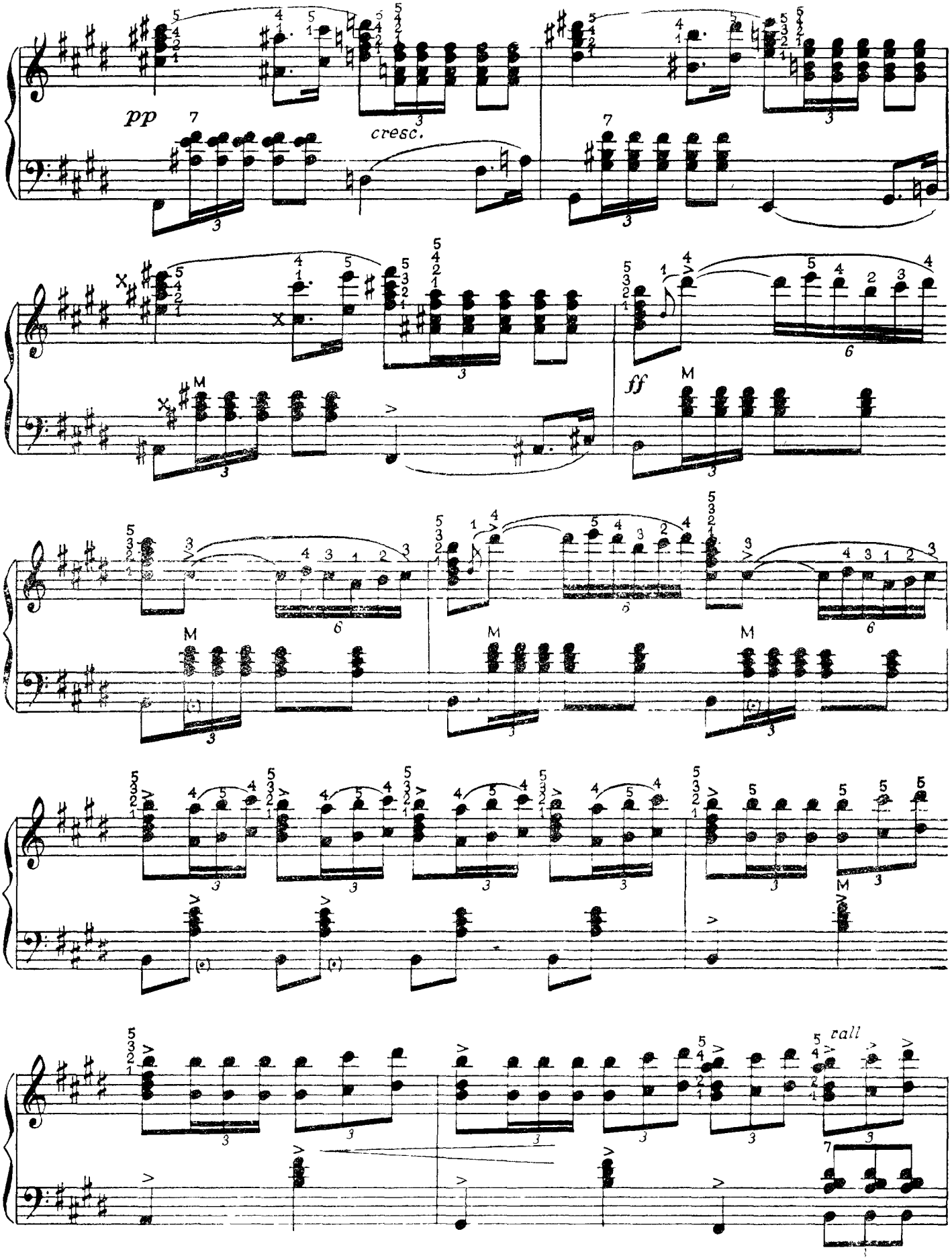
pp
cresc.
ff
M
rall

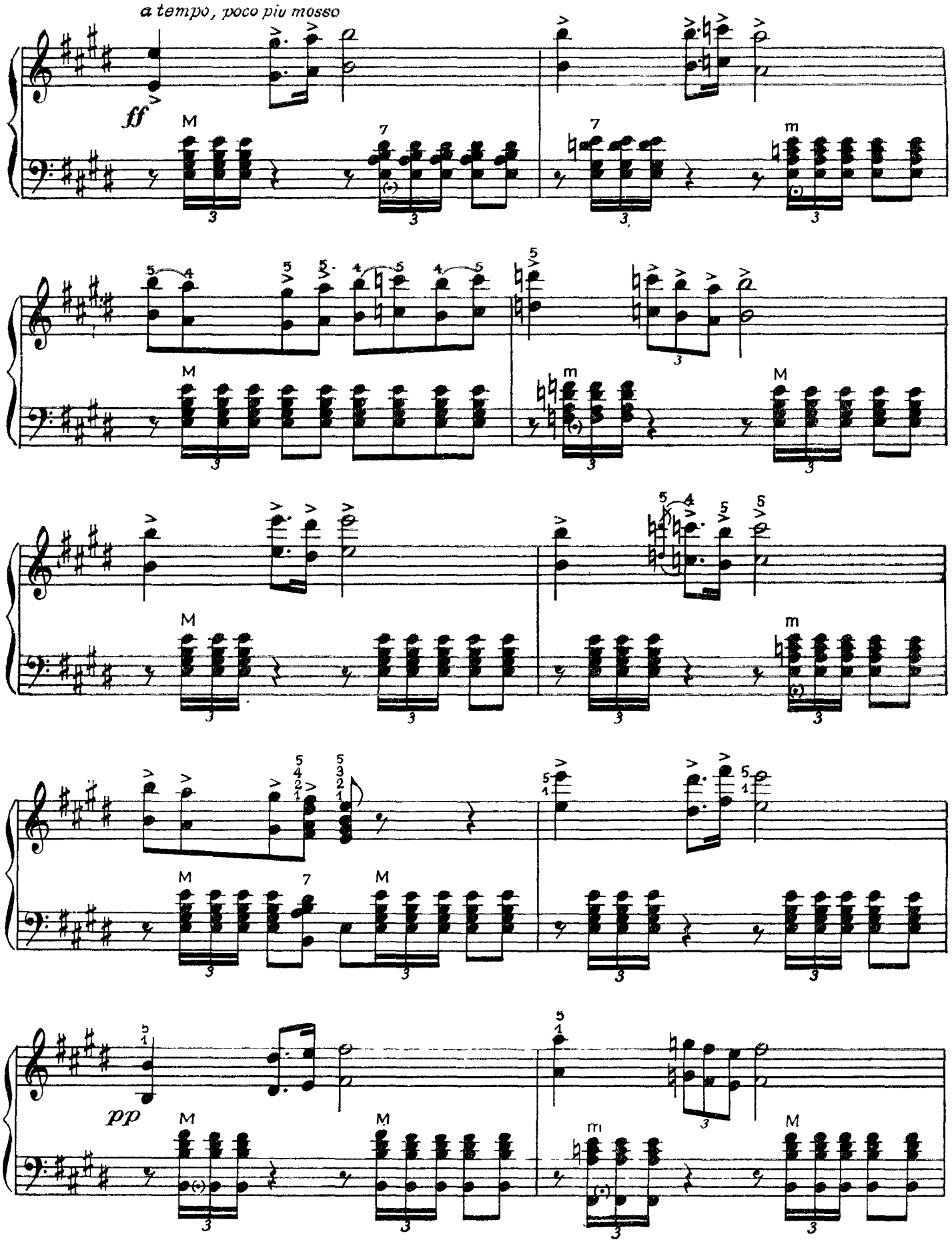
a tempo, poco più mosso
ff
pp

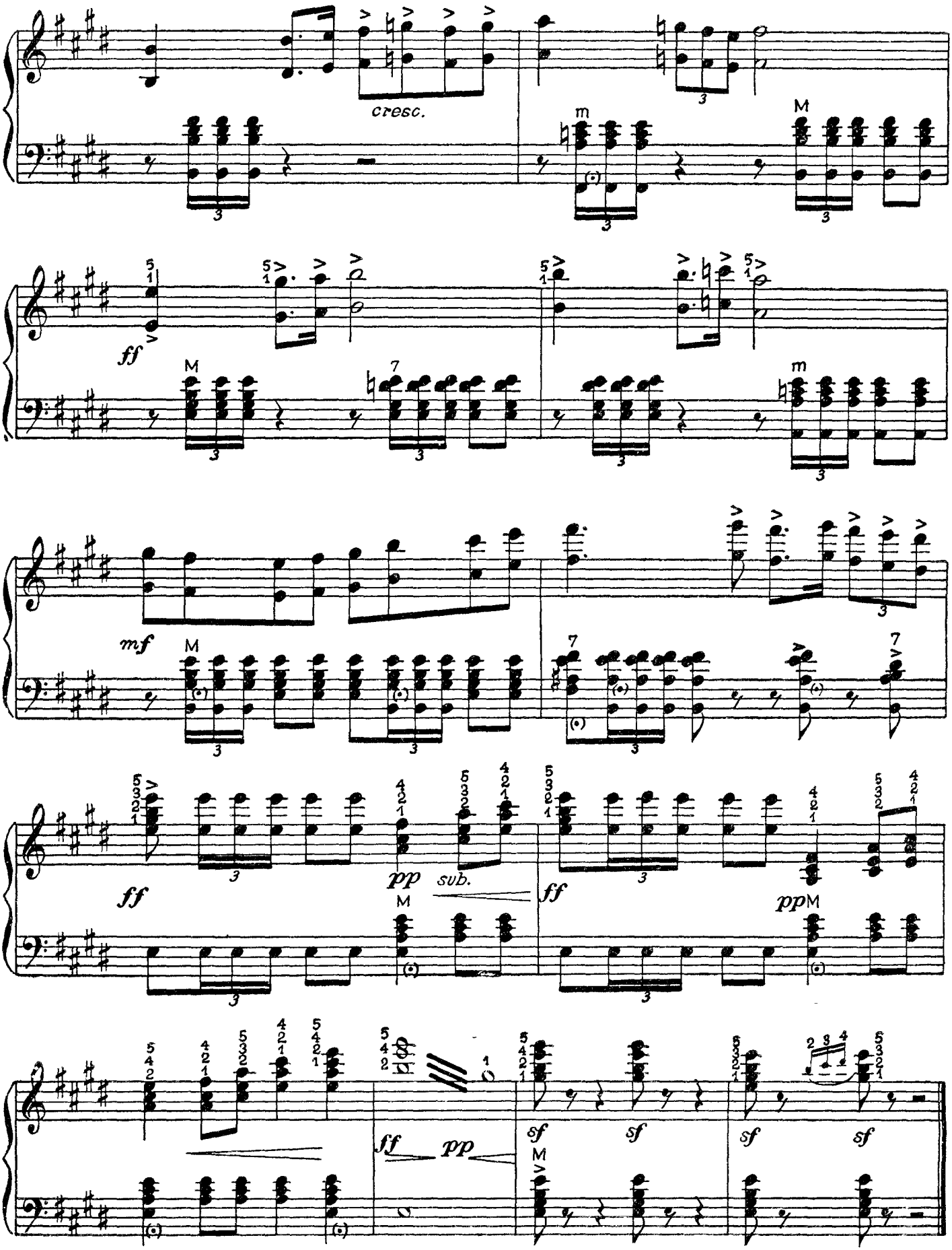
cresc.
ff
mf
pp
sub.
ff
pp
ff
pp
sf
sf
sf
sf

Allegro vivace

EGINA TANTS
BALLETIST «SPARTACUS»

H. Hatšaturjan
Akordionile seadn. L. Vigla

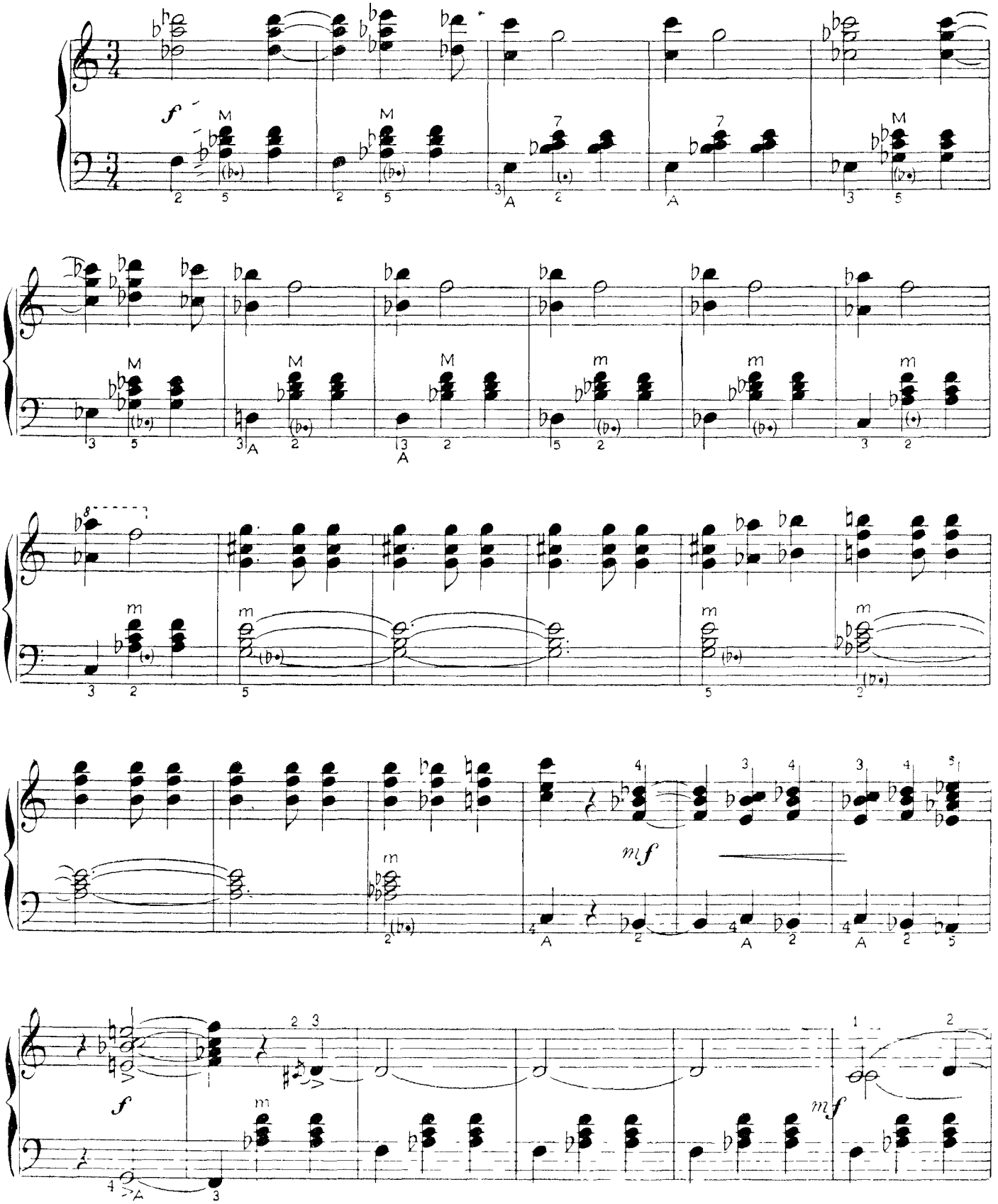

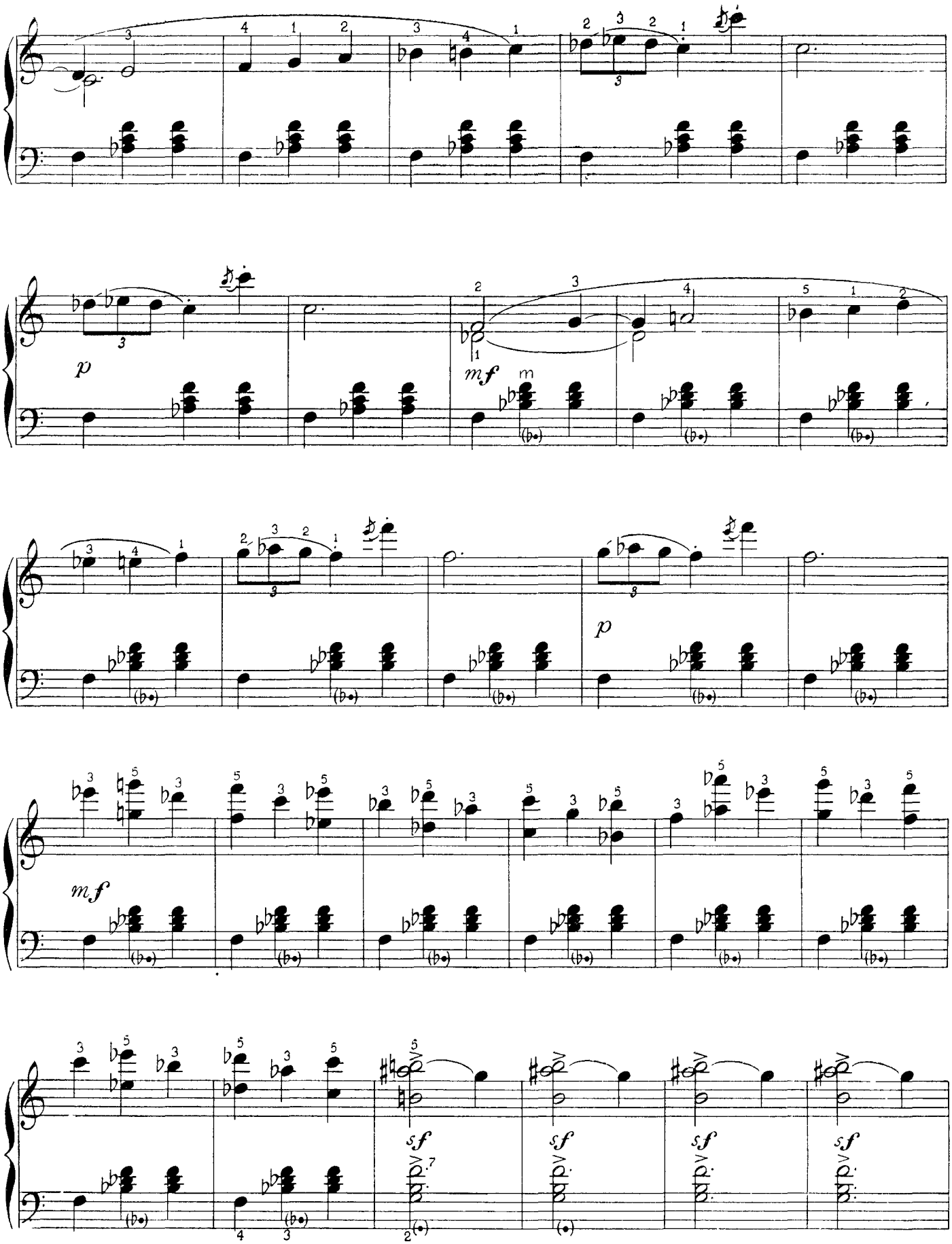
p
mf
m
p
mf
sf
sf
sf
sf

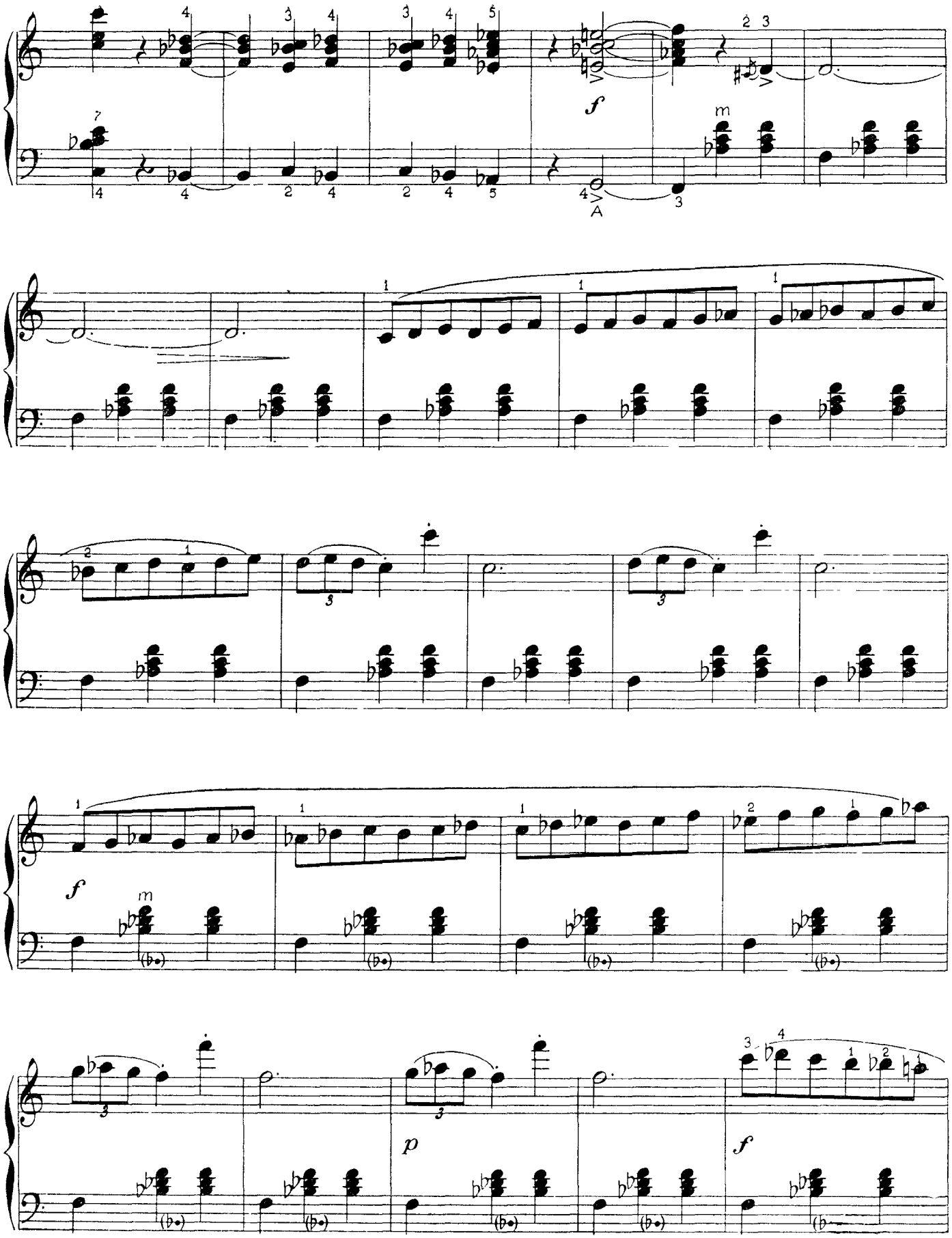
f
m
A
f
m
p
f

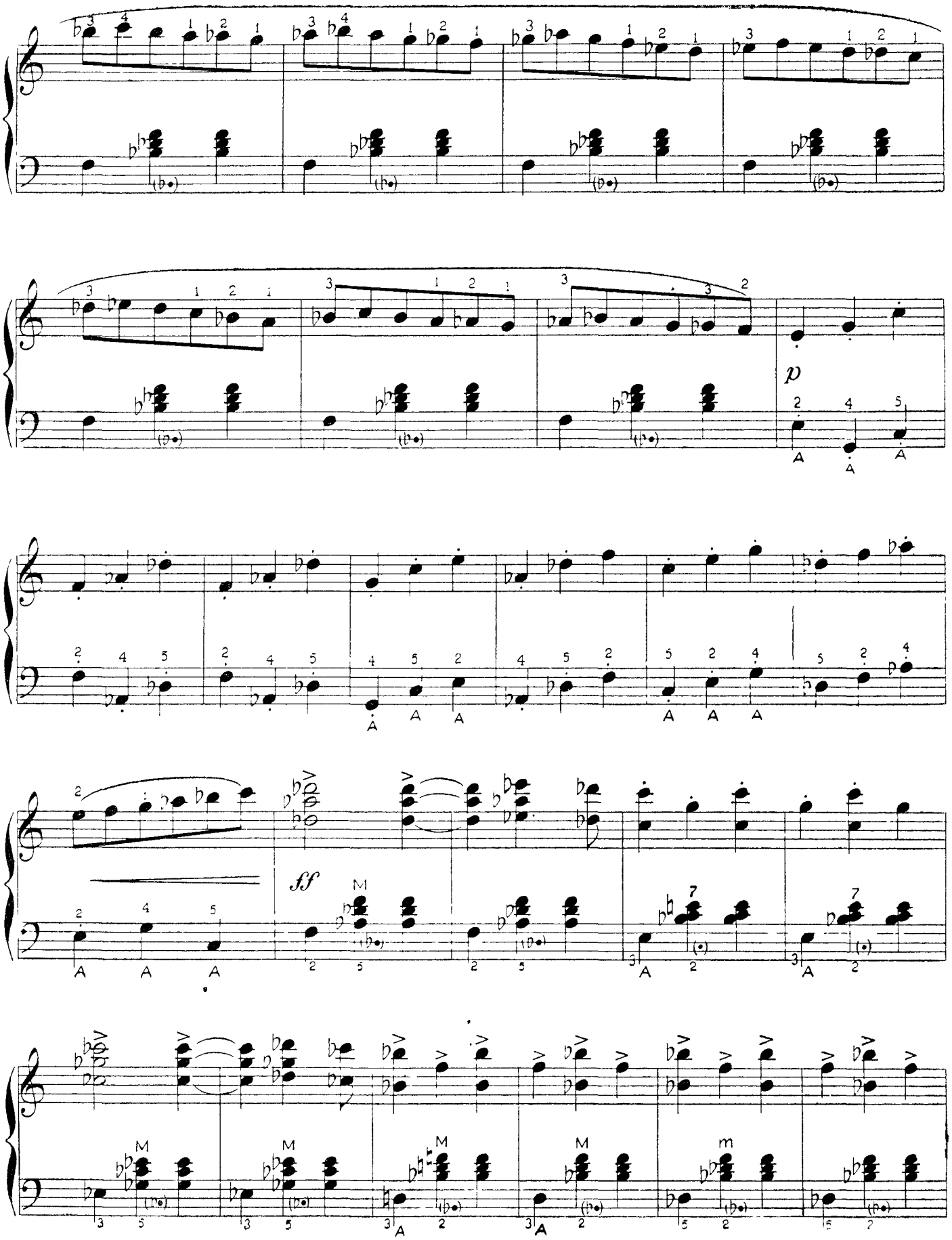
p
sf

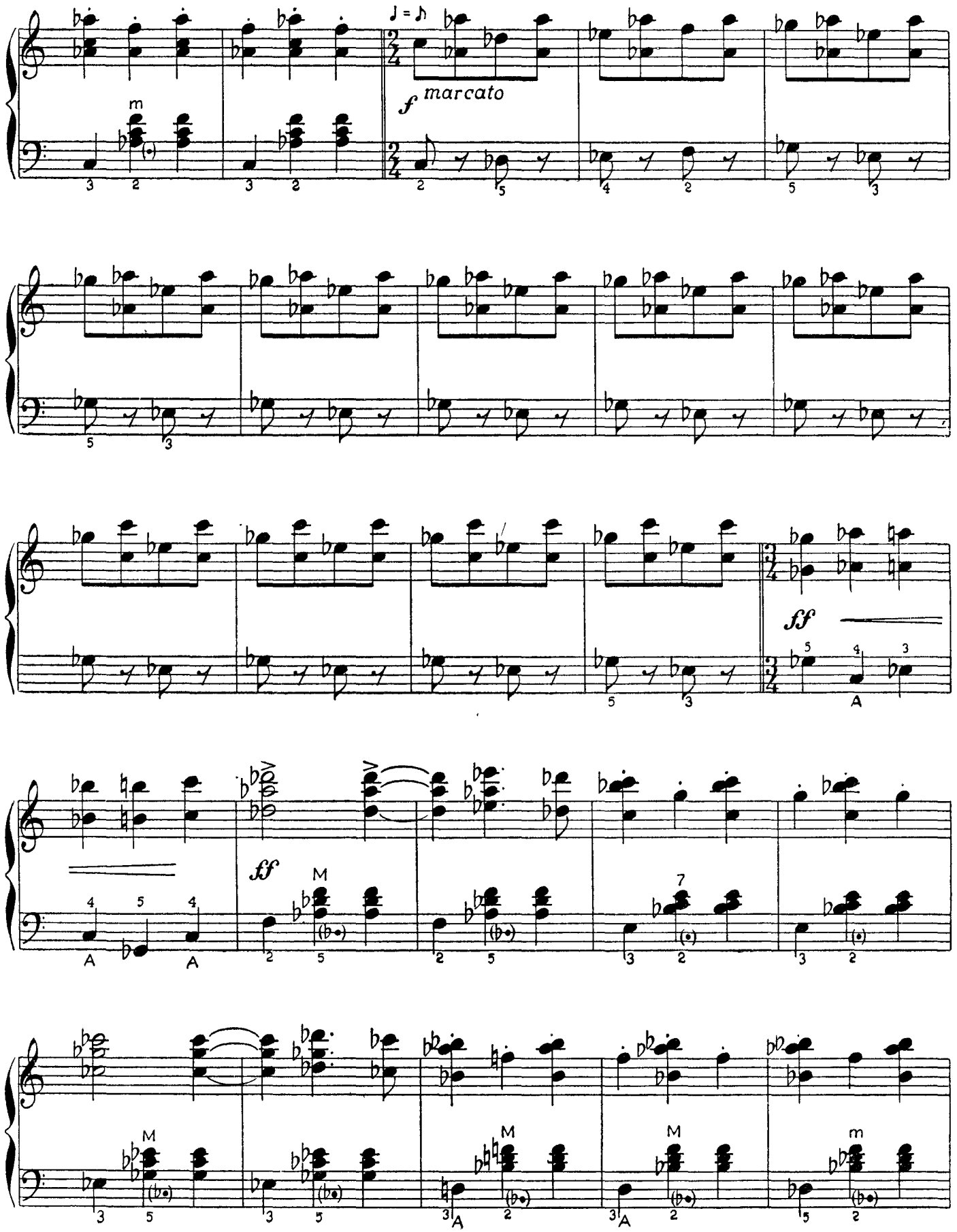
♩ = ♪
f marcato
ff
ff

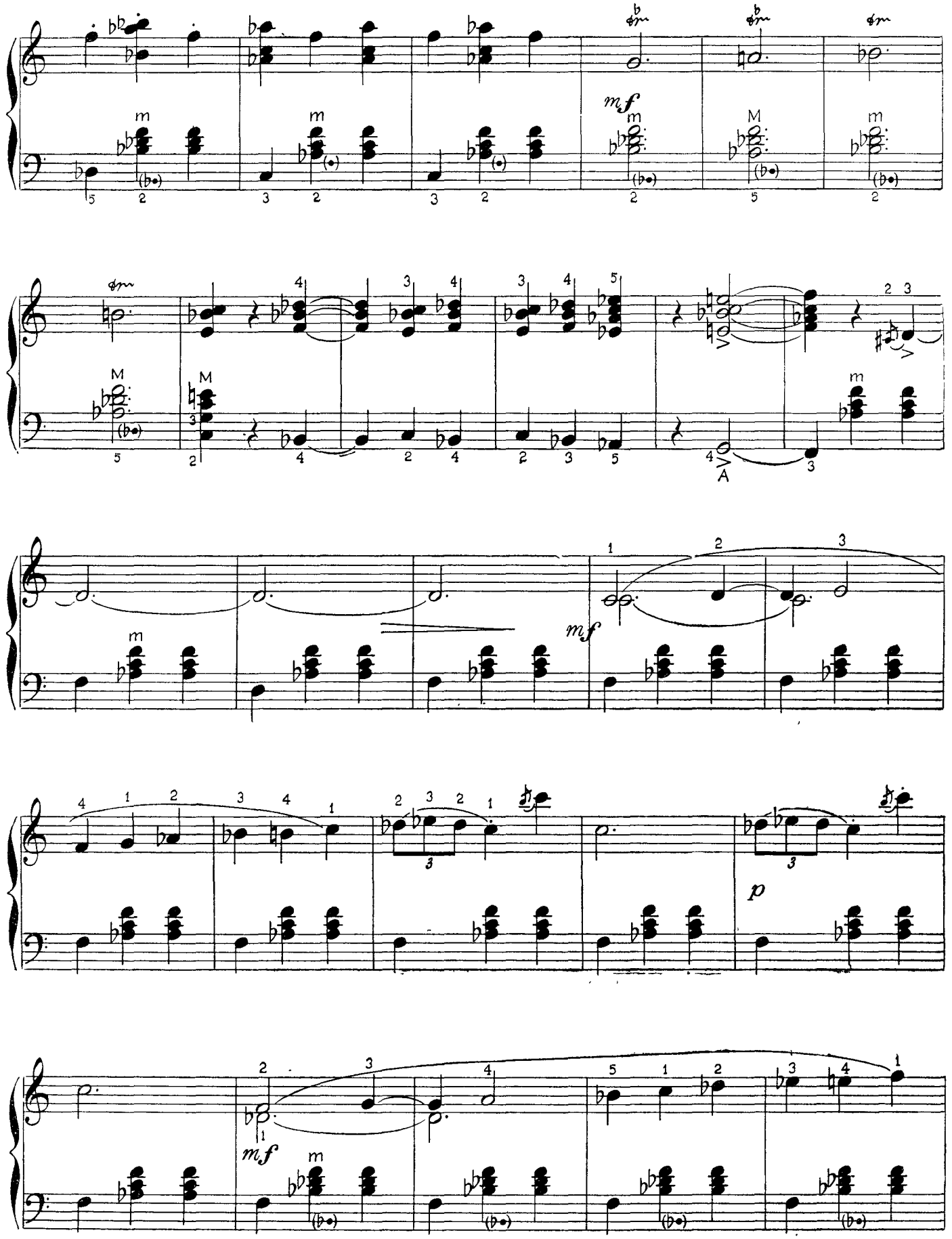
mf
mf
p
mf

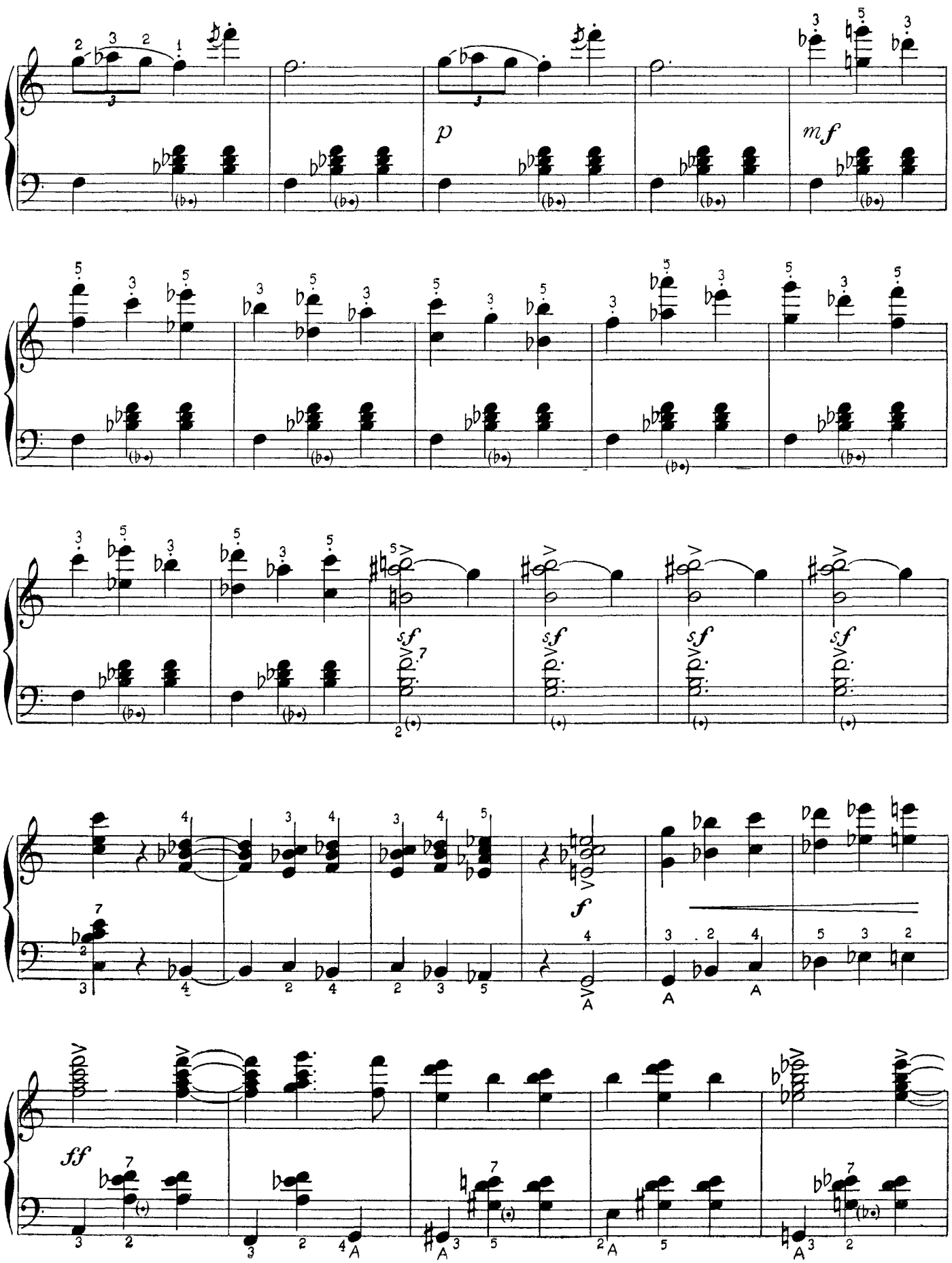
p
mf
sf
f
ff

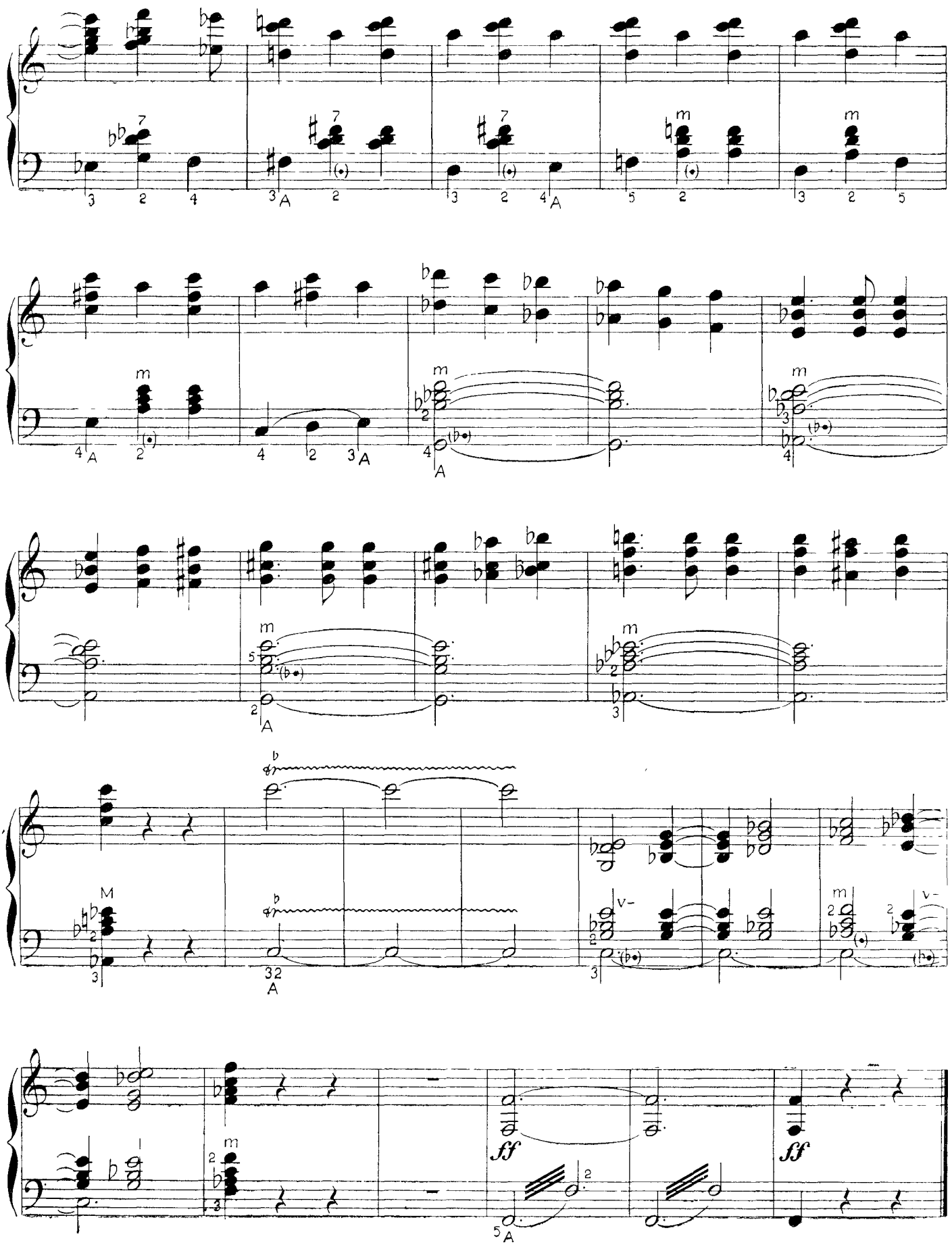
ff
ff

Adagio

JAANIÖÖ

Sümfooniline pildike

M Lüdig
Akordionile seadn. L. Vigla

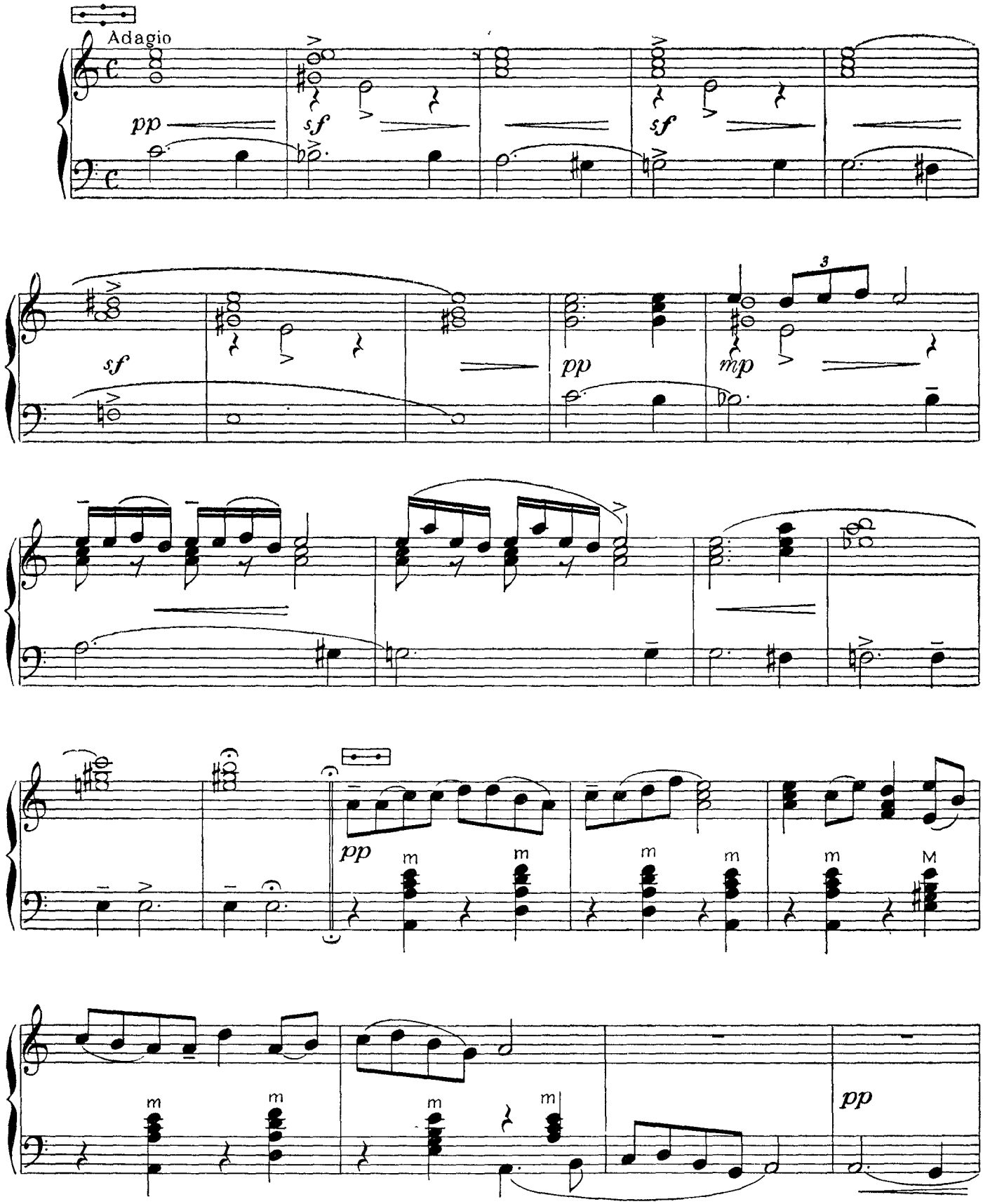

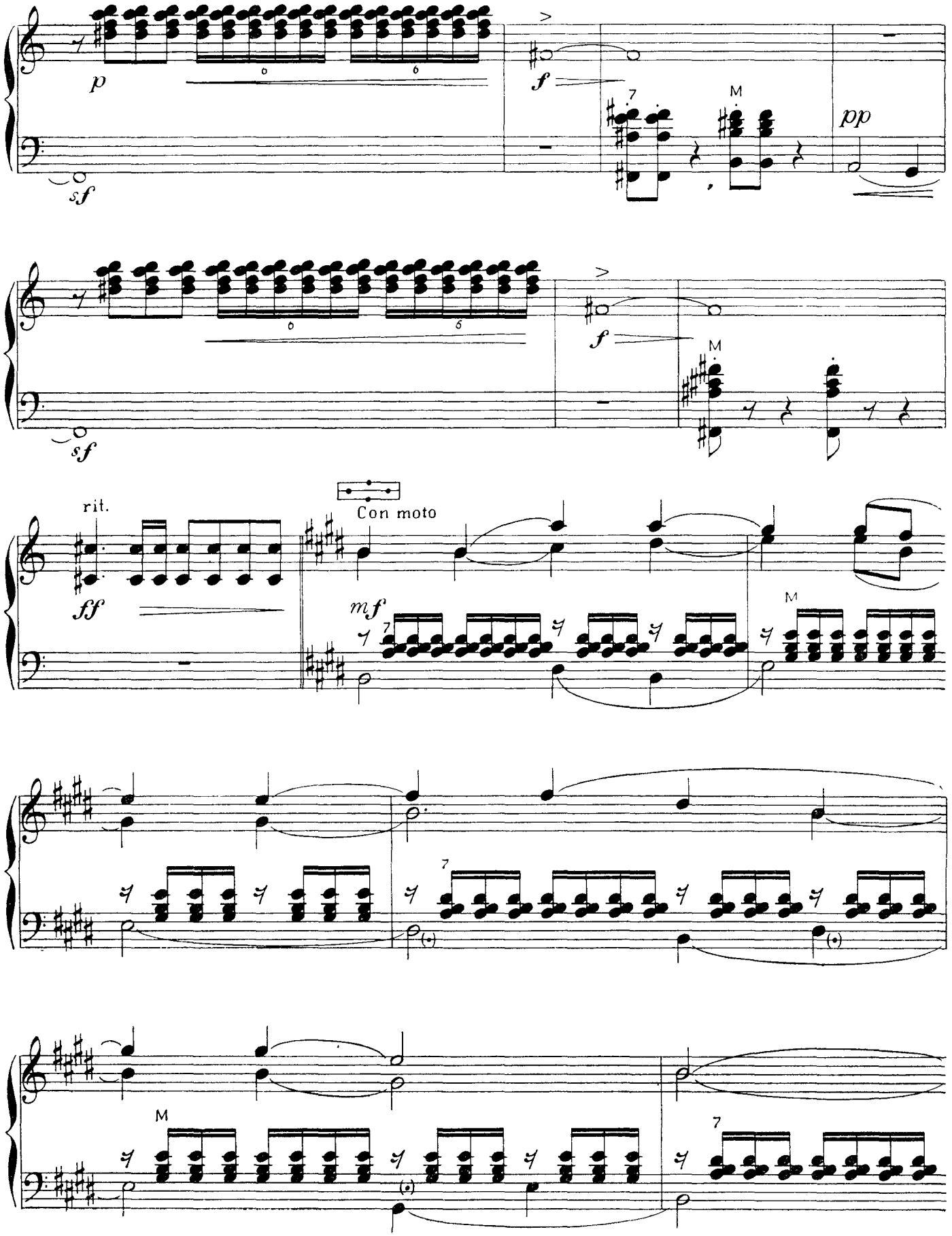
p
sf
f
pp
M
sf
f
M
rit.
ff
Con moto
mf
M
M

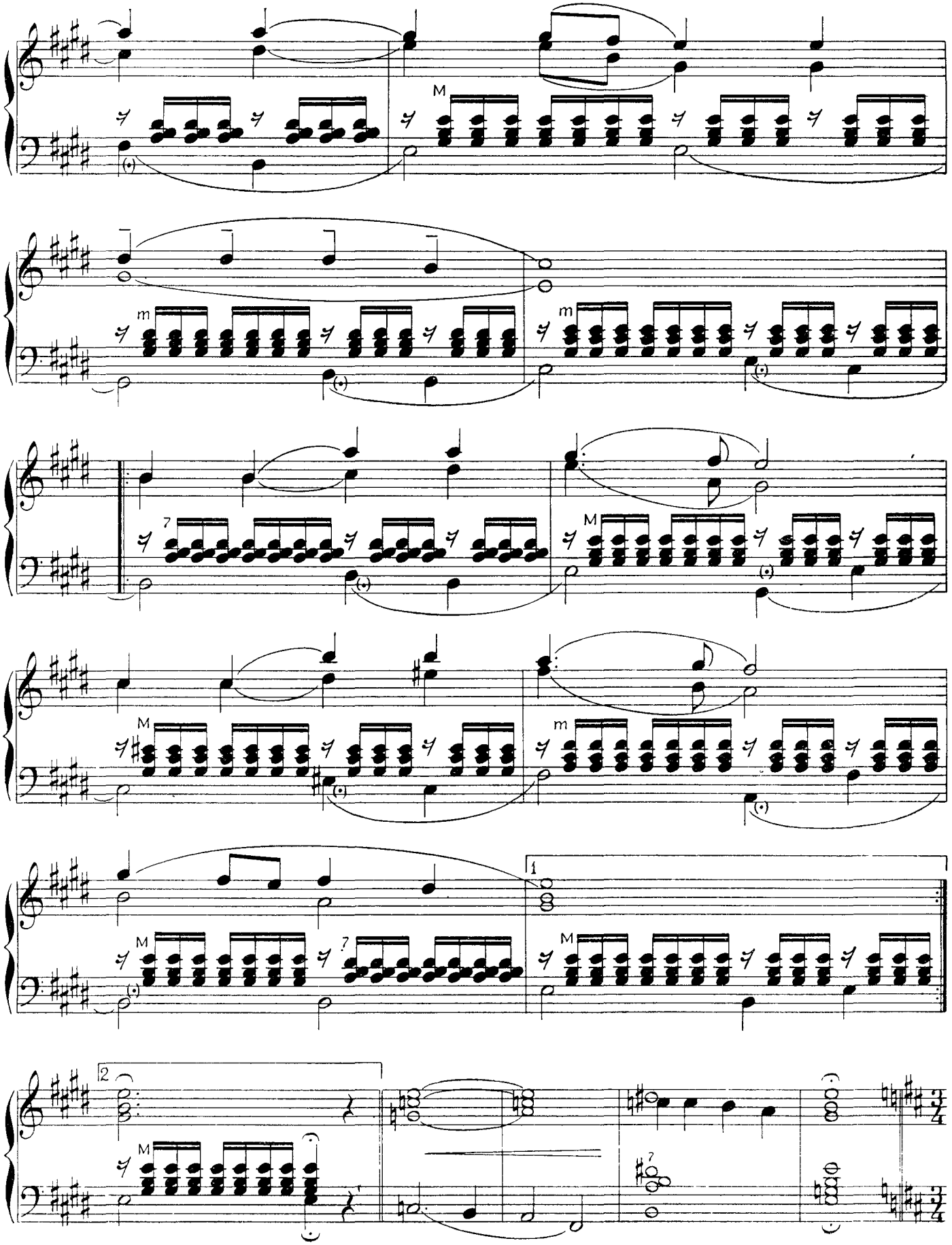
M
m
m
7
M
M
m
M
7
1
M
2
M
7

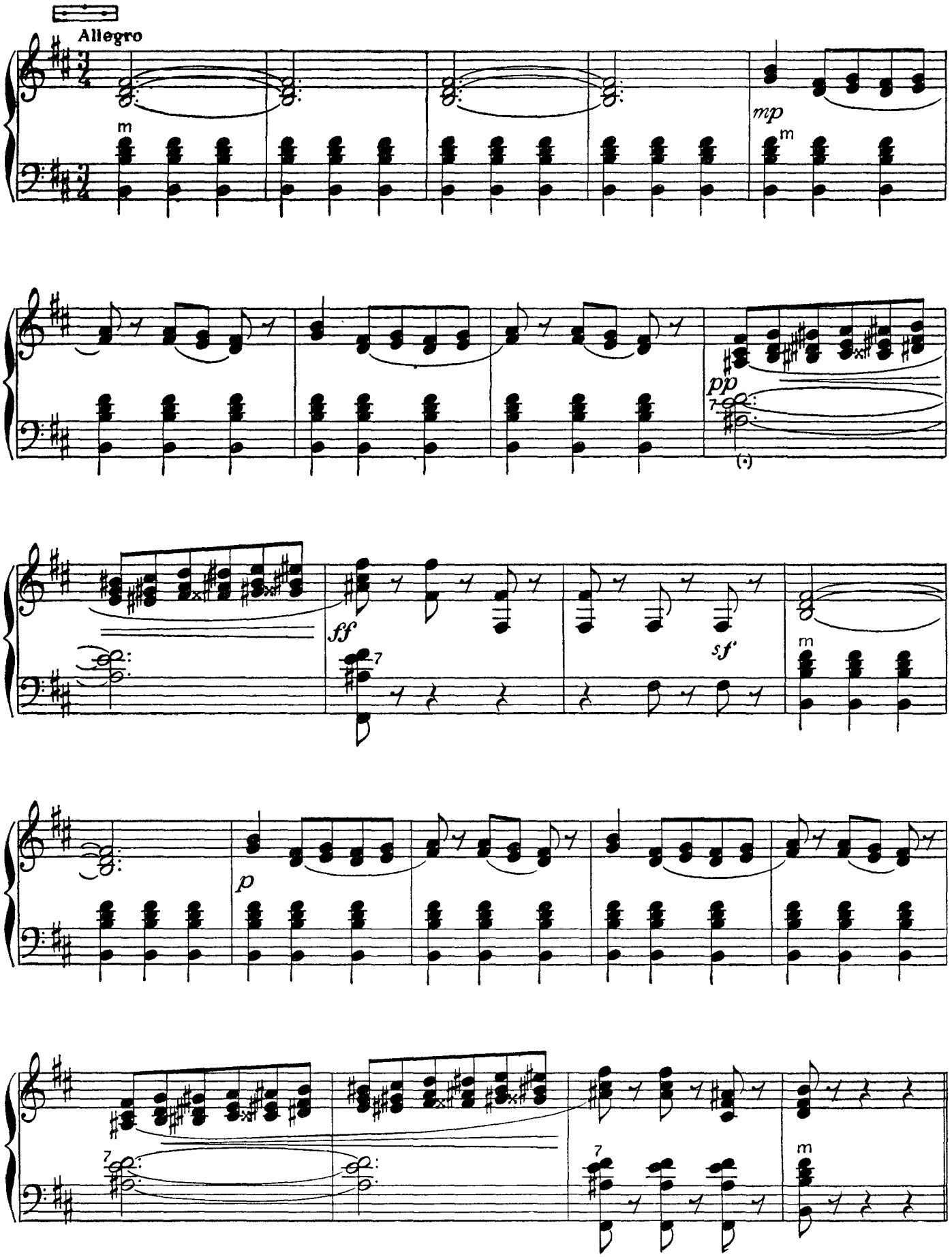
Allegro
m
mp
m
pp
(•)
ff
7
sf
m
p
7
7
m

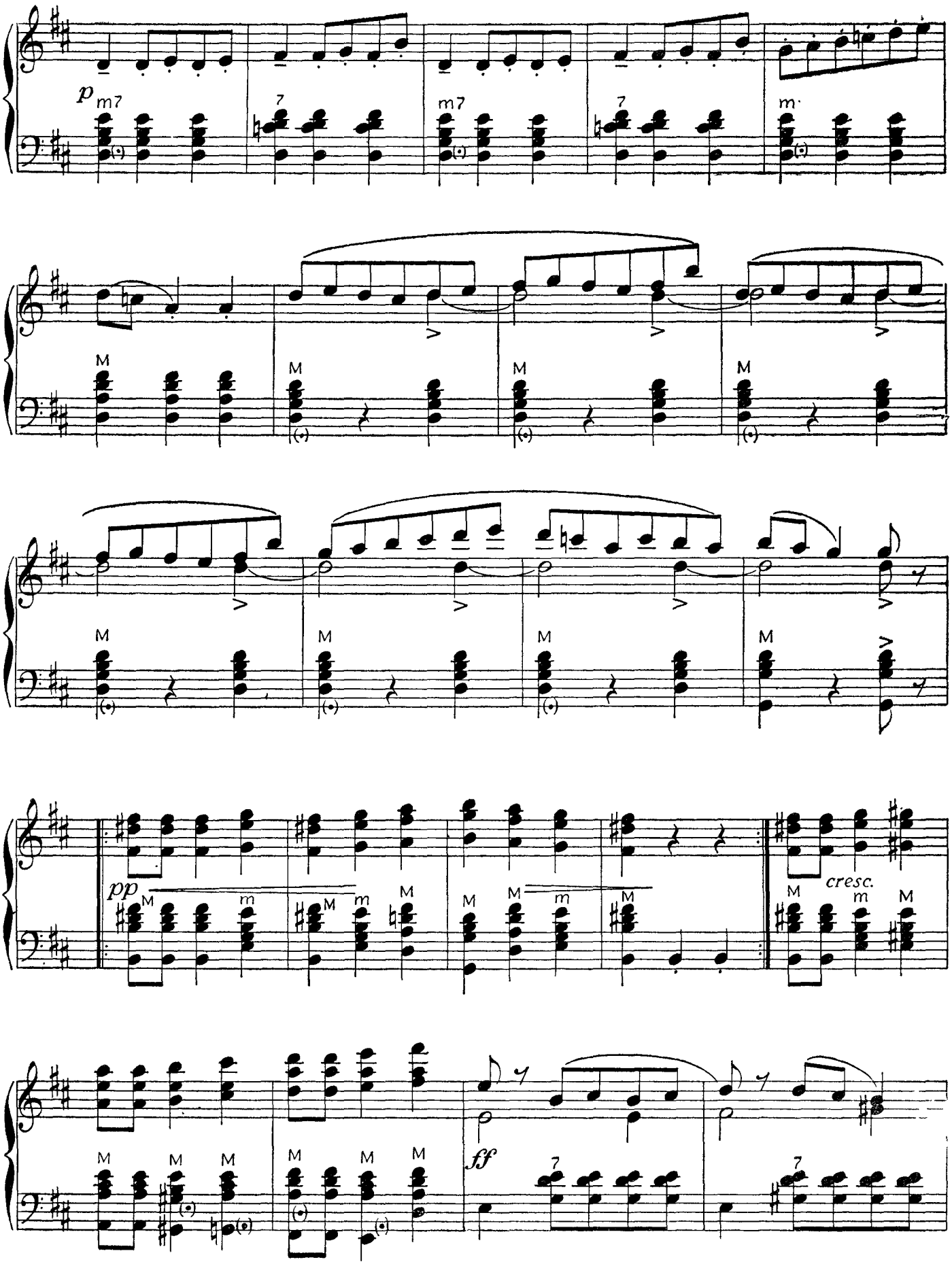
p
m7
7
m7
7
m
M
M
M
M
M
M
M
M
pp
M
m
M
m
M
M
M
m
M
M
m
M
cresc.
M
M
M
M
M
M
ff
7
7

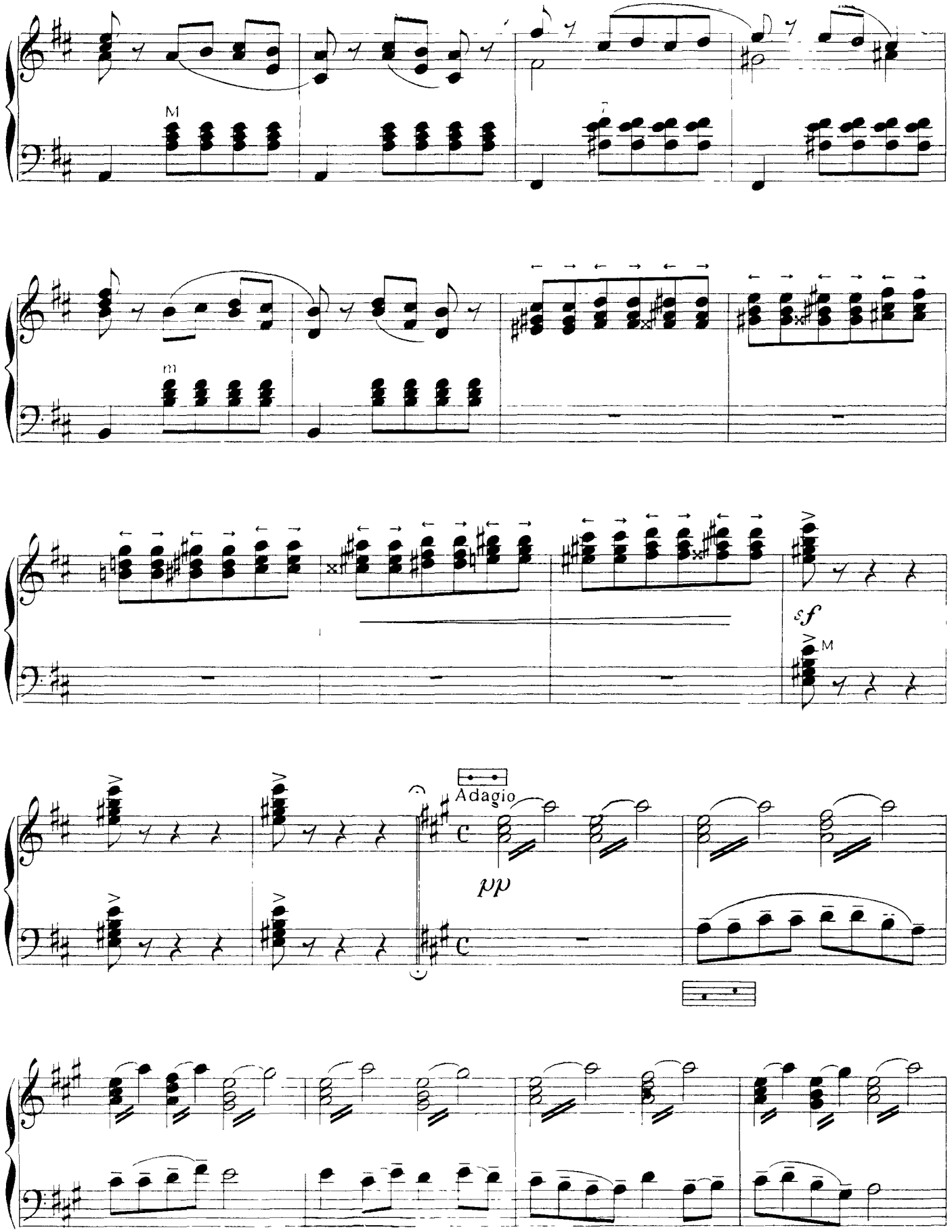
M
m
sf
M
Adagio
pp

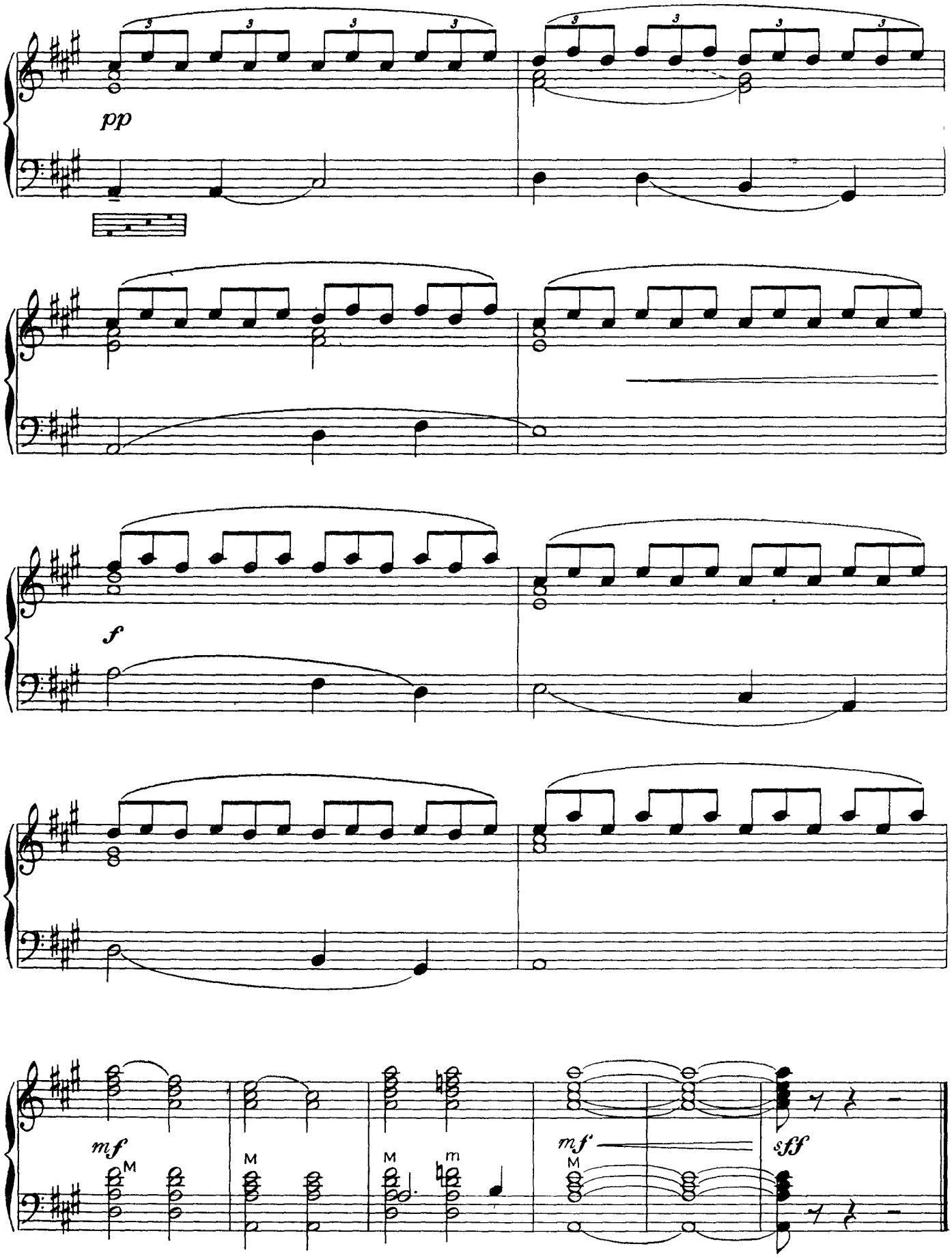
pp
f
mf
M
M
M
m
mf
M
sff

SISUKORD

1. Akordioni kirjeldus 3
2. Akordioni asend ja kate hoid 3
3. Heli tekitamine Parema ja vasaku käe töö. Sõrmestus Kaaskõla 4
4. Parema käe klahvistik Noodistamine viiulivõtmes . . 5
5 Heli valtuste noodistamine Lugemine Legaato . . 6
6 Vasaku kae klahvistik Noodistamine bassivõtmes. Staccato 10
7. Heli tugevus Tempo . 13
8 Kaheksandiknoodid Repriisimark . . . 17
9. Kuueteistkumnendiknoodid 23
10 Punkteeritud noot. Pausid 27
11. Taktimõõt $^6/_8$ Eeltakt 31
12 Do-mažoor 33
13. La-minoor 35
14. Helistiku mõiste Võtmemargid Paralleelsed helistikud . . 42
15 Sünkoop 57
16. Triool. Kvintool Sekstool Septool 59
17. Da capo Segno 61
18. Vähendatud akordid 69
19. Melismid 75
20 Oktaavide ja akordide mangimine 97
21 Registrite kasutamine 103
22. Harmoonia tahistamine akordimärkidega 108

Lisa nr. 1

Heliredelid ja arpedžod 115
Heliredelid vasakule kaele 119
Kromaatiline heliredel 122

Lisa nr. 2

1 Eesti rahvaviis — Kallis Mari . . . 123
2 U Naissoo — Galopp 127
3 M Ippolitov-Ivanov — Serdaari marss 131
4 A Hatšaturjan — Egina tants balletist «Spartacus» 141
5 M Lüdig — Jaaniöö 149
Tabelid 1 ja 2

Вигла Леопольд
САМОУЧИТЕЛЬ ИГРЫ НА АККОРДЕОНЕ
На эстонском языке
Издательство «Ээсти Раамат»
Таллин Пярнуское шоссе 10
Оформление П Рээвеер

Toimetaja *G Tõnismann* Kunstiline toimetaja *H Tikand* Tehniline toimetaja *E Lumet* Korrektor *M Kalamäe*

Laduda antud 13 X 1967 Trukkida antud 14 III 1968 Paber 60 × 90 8 Trükipoognaid 19,5 + lisa Arves uspoognaid 21 41 Trükiarv 15 000 Tellimise nr 2015 H Heidemanni nim trukikoda, Tartu Ülikooli 17/19 II Trükipaber nr 2 — Kohila Paberivabrik

Hind rbl 1 28

9—2

AKORDIONI PAREMA KÄE KLAHVISTIK

Tabel 1

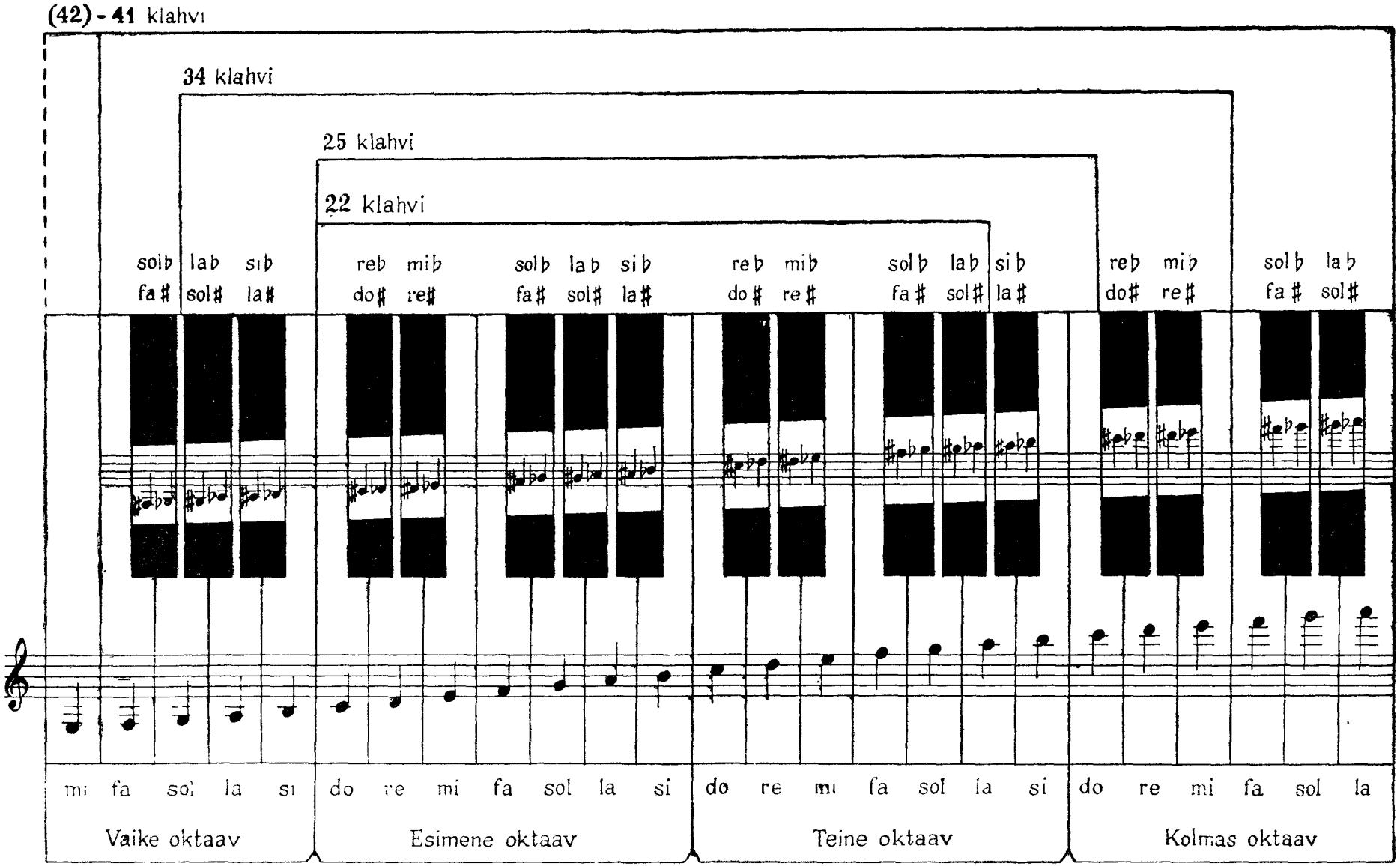

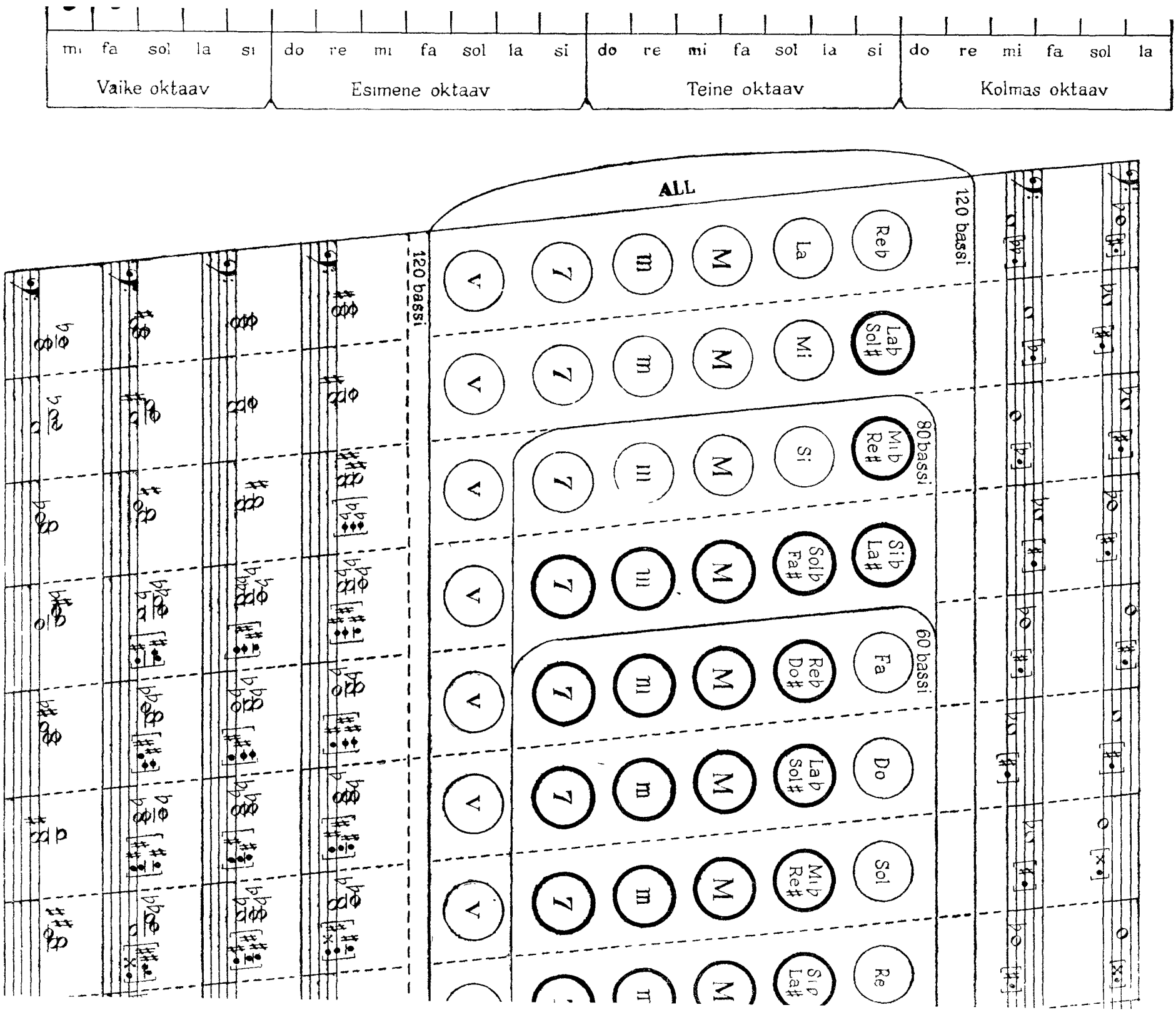
mi fa sol la si
Vaike oktaav
do re mi fa sol la si
Esimene oktaav
do re mi fa sol la si
Teine oktaav
do re mi fa sol la
Kolmas oktaav
ALL
120 bassi
Reb
La
M
m
7
v
Lab Sol#
Mi
Mib Re#
Si
80 bassi
Sib La#
Solb Fa#
III
Fa
Reb Do#
60 bassi
Do
Lab Sol#
Sol
Mib Re#
Re
Sib La#

AKORDIONI VASAKU KAE KLAHVISTIK

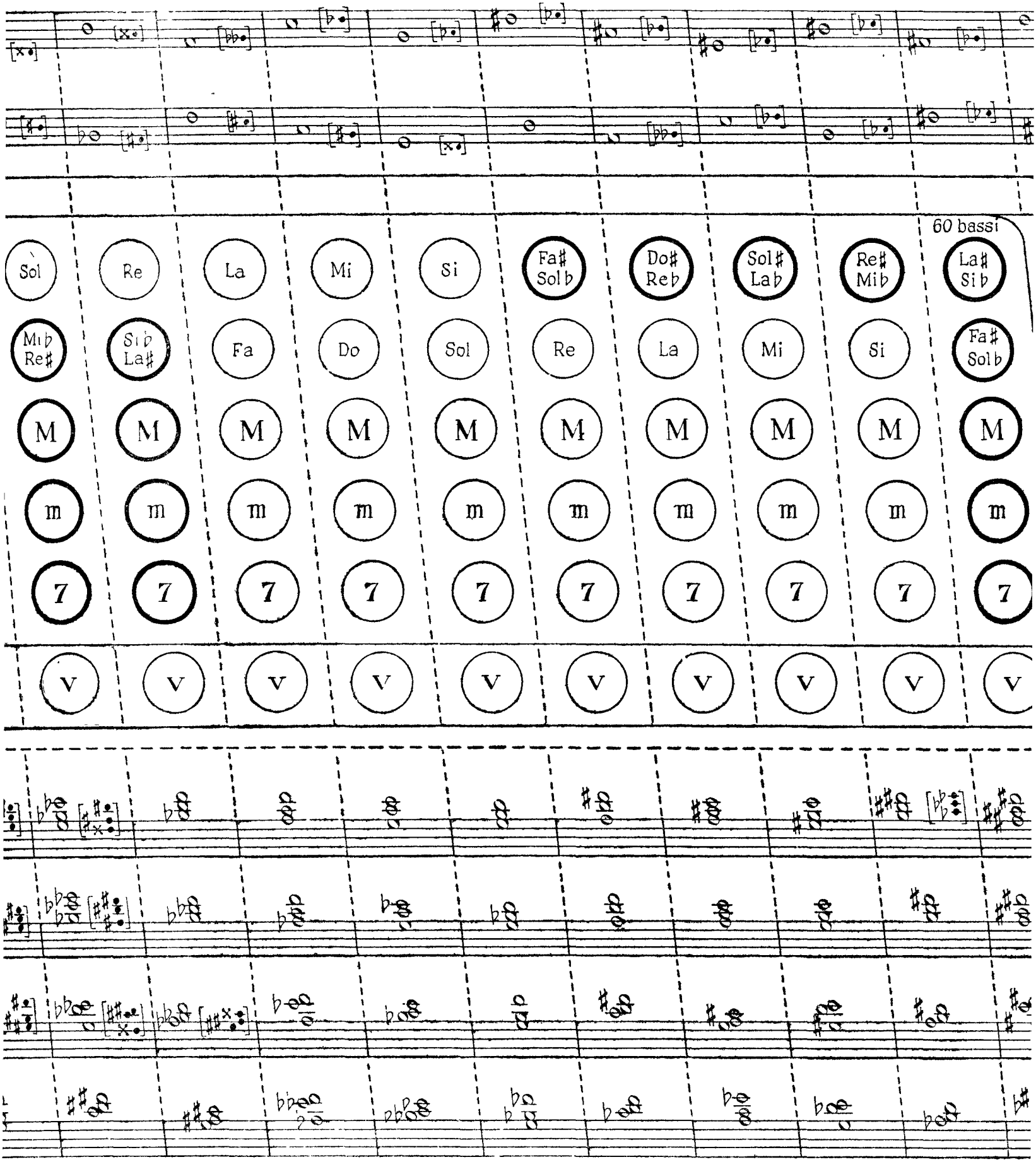

Tabel 2

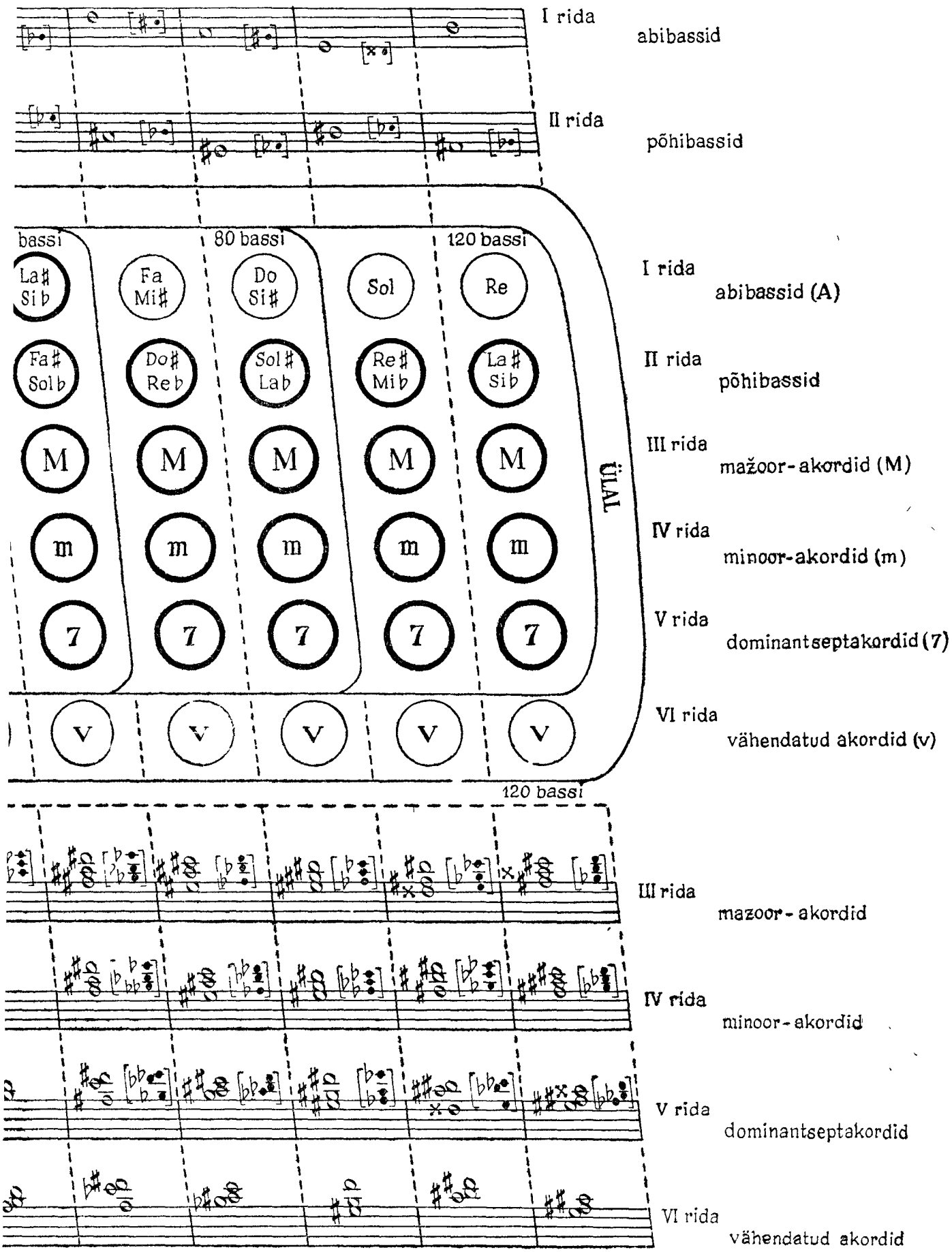
I rida
abibassid
II rida
põhibassid
bassi
80 bassi
120 bassi
La♯ Si♭
Fa Mi♯
Do Si♯
Sol
Re
Fa♯ Sol♭
Do♯ Re♭
Sol♯ La♭
Re♯ Mi♭
La♯ Si♭
M
m
7
v
ÜLAL
I rida
abibassid (A)
II rida
põhibassid
III rida
mažoor-akordid (M)
IV rida
minoor-akordid (m)
V rida
dominantseptakordid (7)
VI rida
vähendatud akordid (v)
120 bassi
III rida
mazoor-akordid
IV rida
minoor-akordid
V rida
dominantseptakordid
VI rida
vähendatud akordid

Rbl. 1.28